DRAMEN

Jacob Gordin

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

דער מטורף

דראמא אין 4 אקטען

פון

יעקב גארדין.

ליטעראַרישער פערלאַג
Yiddish Literary Publishing Company
256 East Broadway, New York.
1914

פערזאנען:

מלכיאל גארבער, א רייכער קאַזשעוויניק, 50 יאהר אלט.
פרומע, זיין פרוי, דיזעלבע יאהרען.
חצקאל, זייער עלטערער זוהן, 25 יאהר אלט.
בן ציון, זייער יונגערער זוהן, 20 יאהר אלט.
ישראל יעקב, פרומע'ס ברודער, א זייגער־מאכער און א גאָלדשמיעד, 60 יאהר אלט.
שרה חוה, זיין פרוי, א לעבעדיגע און פריילינבע אלטעטשקע, 60 יאהר אלט.
מילקה, א דיענסט־מיידעל ביי מלכיאל'ן, 20 יאהר אלט.
אבראם ראזענבערג, אויך א קאַזשעוויגיק, טראגט פענסנע, 50 יאהר אלט.
מישא, זיין זוהן, א'ן אינזשענער, 30 יאהר אלט.
ליזא, זיין טאָכטער, 20 יאהר אלט.
ירוחם דער מלמד.
רייצעל, א דיענסט־מיידעל ביי ראזענבערג'ן, א שטומע ראָלע.
יודען, תלמידים פון תלמוד תורה.

עס קומט פאר אין דעם קליין שטעדטעל סאָראָקע אין די יאהרען 1880—1870.

ערשטער אקט.

א גרויסער צימער ביי מלכיאל'ן. אלטמאדישע מעבעל. אויפ'ן טיש גרויסע מעשענע לייכטער. עס ברענט א לאָמפּ. פרומע שטעלט אויפ'ן טיש שאָלס און גלעזער. מלכיאל זאגט: אליהו הנביא, אליהו התשבי, אליהו הגלעדי — צו צעהן מאָל יעדעס וואָרט און רויכערט א ליולקע. חצקאל זיצט בעזונדער און צעהלט געלד זעהר אויפמערקזאם. ער ווישט אָפּט דעם שווייס פון זיין פּנים.

פרומע. (עפענט די טיר). מילקה, דו וועסט היינט דערלאַנגען דעם סאמאָוואר, צו ניין? (מילקה קומט מיט'ן סאַמאָוואַר). דער בעל הבית, זאל לעבען, חלש'ט א גלאָז טהיי, און דו קלייבסט זיך דאָרט.

מילקה. (שטעלט דעם סאמאָוואר אויפ'ן טיש). וואוהין זאל איך זיך קלייבען? איך קען אין סאמאָוואר ניט אריינקריכען—אז עס זידט ניט, זידט ניט! און אז עס וועט זידען, וועט זידען!

פרומע. (שטיל). וואו איז בן־ציון? געה רוף איהם טהיי טרינקען איידער מלכיאל וועט בייז ווערען.

מילקה. בן־ציון זיצט ביי זיך אין דער פינסטער און טראכט פון עולם התהו... הע, איך זאל אריינקריכען אין סאמאָוואר גאר! א נייע קאָמיסיע... אז עס וויל ניט זידען, זידט ניט! (אָב).

פרומע. מלכיאל, וועסט טרינקען מיט לימינע? (גיסט איהם אָן טהיי).

מלכיאל. זאל זיין מיט לימינע, מיט שנימינע! חצקאל, צעהל גוט, האָב ניט קיין טעות, א טעות קאָסט מיך געלד. וואו איז דאס אונזער מטורף?

פרומע. אוי, מלכיאל, אז דו זאלסט אויף איהם ניט הור־

קען און ניט טיוקען און ניט רופען איהם מטורף, וואלט ער אפשר געוועזן אן אנדער מענש. (אין טיר). בן־ציון, דער טאטע רופט.

מ י ל ק ה. (אין טיר). בן־ציון, דער טאטע דארף אייך האָבען. וואס זוכט איהר דארט אין דער פינסטער, א פינטעל אויף דער נאָז? (געהט אריין). ער געהט.

(בן־ציון קומט מיט א בוך אין האנד, געקליידעט אין א שווארצען ניט־נייעם „פרינץ אלבערט". טראָגט א ווייכע שליאַפּע, וועלכע ער נעהמט אראָב, ווען ער געהט אריין).

ב ן־צ י ו ן. טאטע, דו האָסט מיך גערופען?

מ ל כ י א ל. דער אריינגאנג איז שוין פון א מטורף. וואס האָסטו אראָבגענומען דעם קאפעליוש? איך בין א פריץ? אדער דו ביסט אזא גרויסער אריסטאקראט? עס איז שבת צו נאכט היינט, און אז מען געהט אריין דארף מען זאָגען: א גוטע וואָך!

ב ן־צ י ו ן. טאטע, זאָגען איז ניט וויכטיג, דער עיקר איז מיינען. (טהוט אָן זיין הוט).

מ ל כ י א ל. די גאנצע וועלט זאגט: א גוטע וואָך! און דו דארפסט ניט. (זינגט: אליהו הנביא).

ב ן־צ י ו ן. די גאנצע וועלט האָט אמאָל געזאגט, אז די ערד איז פלאטשיג, אדער ע...

מ ל כ י א ל. די ערד איז פלאטשיק, דערפאר דארף מען ניט זאגען: א גוטע וואָך! (לאכט).

מ י ל ק ה. (אפארט). נו, יא, אויפ'ן הימעל איז א יריד, דערפאר געהען די קאטשקעס באָרוועס. (אָב).

מ ל כ י א ל. די גאנצע וועלט איז גארניט, נאר ער...

פ ר ו מ ע. מלכיאל, דיין טהיי ווערט קאלט. חצקאל, דיר אָנגיסען?

ח צ ק א ל. אוי, מאמע, שטער מיר ניט די געדאנקען. (צעהלט פלייסיג). 715, 716, 717.

מ ל כ י א ל. וואס טראכסטו דאָרט אין דער פינסטער? פאר וואס טראכט חצקאל ניט?

ח צ ק א ל. איך בין א מענש, וואס איך האָב פיינט געני־

צען... איך ווער אין דער פינסטער באלד אנשלאפען. (צעהלט) 728, 729 . . .

פ ר ו מ ע. ווייל דו הארעוועסט זיך אן, שלאפט זיך דיר געשמאק און דו האסט ניט קיין געדאנקען. ניש'קשה, ער וועט אמאל אי"ה ווערען א מענש וועט ער אויך ניט האבען קיין געדאנקען. בן־ציון, וועסט טרינקען טהיי? (בן־ציון זעצט זיך צום טיש מיט'ן בוך און טרינקט טהיי).

מ ל כ י א ל. טרינק אב טהיי, פילאזאף מיינער, וועסט מיר באלד דארפען שרייבען נויטיגע בריעף. (ער זופט טהיי מיט אפעטיט). איך פערשטעה, א מענש, טראכט פון א געשעפט, ווי אזוי געלד מאכען, אבער טראכטען אזוי גלאט, דאס דארף מען זיין משוגע. (זופט). זעה אקארשט, חצקאל, ניט געווען קיין טעות?

ח צ ק א ל. טאטע, עס איז ריכטיג בס"ה איז צוועלף הונדערט מיט 75 רוב'. (בעהאלט דאס געלד אין א גארטעל, מיט וועלכען ער פערגארטעלט זיך. קעהרט זיך אב. א פארט). ער האט א טעות געהאט אין 32 רוב'. דאס איבעריגע אהער. (בעהאלט אין בוזים־קעשענע). איך בין א מענש, וואס איך פערשטעה (לויט). איך וועל געהן זעהן, אויב הריצקא האט געגעבען די פערד שלש־סעודות. ווי די לבנה וועט נאר אויפגעהן — פאהרען מיר. (ברייננגט א גרויסען סאק־וואיאזש). דא איז מיין סאק־וואיאזש. מיין ביקסעל איז דא? יא! (נעהמט ארויס א רעוואלווער און בעטראכט). אנגעלאדען.

פ ר ו מ ע. (דערשראקען). אוי, גזלן, גיב אכטונג!

ח צ ק א ל. איך בין א מענש ניט קיין שרעקענדיגער, פון דעסטוועגען איידער איך בין געוואוינט געווארען, האב איך אויך מורא געהאט. איצט, ווי מיר פאהרען נאר ארויס פון שטאדט אויפ'ן פעלד, שיס איך אויס אין דער לופטען: דער גוי חזיר זאל מורא האבען צו טראכטען פונ'ם יודענ'ס פאר גראשען. נאכדעם גראב איך זיך אריין מיט'ן קאפ אינ'ם היי אריין, דעק זיך איבער מיט דער בורקע איבער'ן קאפ, איך זאל ניט זעהן די לבנה, און כראפע.

ב ן־צ י ו ן. (געהט צום פענסטער). די לבנה שיינט און די כראָפּעסט? אוי, אין א שעהנע זומער־נאכט פאהרען! די פּעֶל־דער זיינען בעגאסען מיט זילבערנע שטראהלען. די נאכט איז שטיל. דער וואָגען לויפט, די פערד טופּען, און ווייט ציהט זיך א וויסער וועג... (עפענט זיין בוך און לעזט).

ח צ ק א ל. (מיט פעראכטונג). וויים איך, נו'ם איך געהן צו די פערד. (אָב).

מ ל כ י א ל. דאס וואקסט א מענש, א בעל־הבית, א סוחר! דו, וואס האָסטו אריינגעשטעקט די נאָז אין דיין „צפנח הפענת", אז איך רעד צו דיר?

ב ן־צ י ו ן. מען דארף זאגען ניט „צפנח הפנעת", נאר פערקעהרט „צפנת הפענח".

מ ל כ י א ל. הפענח, פעטער נח!.. איך פרעג, וואס איז דאס דארט פאר א ספר הזכרון?

ב ן־צ י ו ן. דאס, וואס איך לערען, האָט מיר דער פעטער ישראל יעקב געגעבען, עס איז דער „מורה נבוכים" פון רמב"ם.

מ ל כ י א ל. ווי, מארינירע? כע, כע, כע! וואוהין בע־לאנגט עס, צו מהרשאה צו צו'ם תנ"ך, צו דער גמרא?

ב ן־צ י ו ן. ער בעווייזט, אויב עס איז דא א גאָט...

מ ל כ י א ל. ער דארף עס בעווייזען? א חכם! הייסט, אהן איהם וויים מען ניט? נעהם אקאָרשט טינט און פעדער און זעץ זיך, וועסט מיר שרייבען בריעף. דיין כתב איז בעסער פון חצקאל'ס, און קענסט מעהר רוסיש. (חצקאל קומט).

ח צ ק א ל. איצט, מאמע, גיב מיר א גלאָז טהיי מיט א צוויי דריי קיכלאך.

ב ן־צ י ו ן. (זעצט זיך צום זעלבען טישעל, וואו חצקאל איז געזעסען). צו וועמען איז דאס די נויטיגע קאָרעספּאָנדענץ?

מ ל כ י א ל. קאָרעספּאָנדענץ, סקאראפאנדענץ! יא, חצקאל, זאלסט אויפ'ן יריד, למעה"ש, אבזוכען משה פאלעז. איך וועל דיר באלד געבען זיין וועקסעל. ער צאָהלט ניט — ניט קיין

קרן און ניט קיין פּראָצענט. (געהט). די הויט דאַרף מען פון זיי שינדען!

ב ן־צ י ו ן. (שטיל). אוי, די פּראָצענטען, די פּראָצענטען!

מ ל כ י א ל. פּראָצענטען געפעהלען דיר ניט! וואס דען געפעהלט דיר, דו פּרא אדם! קאָרעספּאָנדענץ, סקאָראָפּאָנדענץ! (אב צו זיך אין צימער. בן־ציון בלייבט זיצען פערטראַכט).

פ ר ו מ ע. בן־ציון, פאַר וואס נעהמסטו ניט א קיכעל, האָסט דאָך גאָר ניט געגעסען פון וואָרעמעס אָן. איך וויים ניט, נאָך וואס לעבסטו, אז דו עסט ניט?

ב ן־צ י ו ן. מאמע, איך לעב ניט דערויף, איך זאָל עסען; איך עס, כדי איך זאָל לעבען.

ח צ ק א ל. און איך עס פּשוט דערפאַר, ווייל איך האָב ליעב עסען. מאמע, מילקה וועט ניט פערגעסען מיר מיטגעבען עפּעס אכל'ן? אויפ'ן וועג, ווי איך כאַפּ זיך אויף, כאָור בוקר — עס איך. איך שטעה אויף מיט'ן פאַרטיגען אַפּעטיט און איך עס.

פ ר ו מ ע. און ווען דאַוונסטו, חצקאל? שטעהסט דאָך ניט אויף א געדאַווענטער?

ח צ ק א ל. (לאַכט). אז דער טאַטע איז ניטא, געב איך זיך שוין א'ן עצה. מיך דאַרף מען ניט פרעגען קיין שאלות תשובות. איך פערשטעה, אז א געשעפט־מענש מעג א מאָל פערקנויטשען א דאַוונען.

ב ן־צ י ו ן. מאַכסט געשעפטען מיט'ן רבש"ע? אז דו דאַרפסט איהם ניט, פערקנויטשסטו איהם; אז דו דאַרפסט דעם רבש"ע יא, קנויטשסטו איהם אָב... האַנדעלסט מיט'ן דאַוונען און מיט גאָט...

ח צ ק א ל. שריי ניט, משוגענער, דער טאַטע וועט דער־הערען. די מענשען, וואס זיינען ניט ביי קאָמערציע האָבען ניט קיין שכל... לייענען א סך און פערשטעהען דאָך גאָר ניט.

פ ר ו מ ע. בן־ציון, אז דו ביסט יא אזא צדיק און נעהמסט זיך אן פאַר'ן רבש"ע, פאַר וואס דאַוונסטו ניט? וויפיעל מאָל האָט דיך דער טאַטע געשלאָגען, גע'הרג'ט פאַר'ן דאַוונען?

ב ן־צ י ו ן. איך? איך וויל קיינעם ניט נארען. מייגסטו, מען דארף דאוונען, — דאוונען עהרליך. ניין, — מאך ניט קיין קאָמעדיע פון אמונה־זאכען.

מ ל כ י א ל. (שרייט פון זיין צימער). פרומע, קום נאָר אהער! האָסט ניט געזעהן, ביי מיר זיינען געלעגען דאָקומענטען אנגעשטאפּט אין איין אלטען תפילין־זעקעל?

פ ר ו מ ע. איך דארף וויסען, וואס ביי איהם איז אנגע־שטאָפּט אין זיין אלטען תפילין־זעקעל, נא! (אב).

ח צ ק א ל. כדאי צו פיהרען א מלחמה איבער'ן דאוונען... איך זאג דיר, א נויטיגע זאך. וואס דארף איך איבערמאכען די וועלט? איך בין אליין אויך פון היינטיגע, ביי מיר איז דער דאוו־נען א בלאָטע... נאר אז אלע דאוונען, מאך זיך, אז דו דאוונסט אויך.

ב ן־צ י ו ן. ניט דער דאוונען איז ביי דיר א בלאָטע, ניין! חצקאל, די בלאָטע איז ביי דיר א דאוונען... הם! ער איז אויך פון די היינטיגע! (קעהרט זיך אב און פערדעקט זיין געזיכט).

ח צ ק א ל. (בייז). עה, א'ן אמת'ער מטורף! (טרינקט און עסט. מילקה קומט מיט פראוויזיע).

מ י ל ק ה. חצקאל, אט האָט איהר אויפ'ן וועג דריי גאָ־מעלקעס, א האלבע קאטשקע און צעהן הארט געבאקענע אויער. (שטיל). חצקאל, איהר וועט לאנג זיין אויפ'ן יריד?

ח צ ק א ל. מויד, איך וועל דארט אזוי לאנג זיין, ביז איך וועל קומען. (אומאַרעמט זי).

מ י ל ק ה. אוי, וואס טהוט איהר? ער וועט דערזעהן. ער האָט עס פיינט...

ח צ ק א ל. וויים איך, פרעג איהם בחרם. ער איז איצט אין עולם התהו.

ב ן־צ י ו ן. פע! חצקאל, דאס איז זעהר מיאוס. זי איז א פרעמד מיידעל און דו קריכסט צו'ן איהר, ווי א חזיר. איך האָב זיך שוין לאנג געקליבען דיר דאס זאָגען.

ח צ ק א ל. א פּרעמדע? מילקה דיענט ביי אונז, — איז זי אונזערע. איאָ, מילקה?

מ י ל ק ה. וואס דען, וואס בין איך עפּעס א פּרעמדע אין מיטען דרינען?

ח צ ק א ל. און איך קריך ניט צו איהר ווי א חזיר, דאס איז א ליעגען. איך קריך ווי א מענש, ווי א בשר ודם דאַרף קריכען. איאָ, מילקה? (לאכט איראניש).

מ י ל ק ה. וואס דען, איהר, בן־ציון, זאלט זיין א מענש, וואלט איהר אויך געקראכען.

ב ן ־ צ י ו ן. האסט זי דען ליעב?

ח צ ק א ל. הערט א חכם! פאר וואס זאל איך זי פיינט האָבען?

מ י ל ק ה. א נאר וועט ער זיין! וואס מיינט איהר, ער איז ערשט ארוים פון די פּעלישקעס?

ב ן ־ צ י ו ן. וואס־זשע, דו ווילסט מיט איהר חתונה האָבען?

ח צ ק א ל. א שעהנער שידוך, ווי איך בין א איד. מילקה, האָסט עפּעס א סך נדן?

מ י ל ק ה. איך האָב טפּרו־טאָ האלבען מיליאָן מיט ק"ן קערבלעך. (ביידע לאכען).

מ ל כ י א ל. (פון זיין צימער). חצקאל, לאפּאק, קום אקארשט אהער.

ח צ ק א ל. (ווינקט אויף בן־ציון'ען). מילקה, ווי געפעלט ער דיר? ער פערשטעהט א קאמערציע! (אב, לאכענדיג, אין פאַטער'ס צימער אריין).

מ י ל ק ה. הע! ר'ב מלכיאל איז דער גרעסטער גביר אין סאראקע, און איך בין א דיענסטמיידעל, פּעסי פייגע'ס דער קורעלאפּניצע'ס א טאָכטער, פאלט אייך איין א שידוך מיט חצקאל'ן. זיינען זיי ניט גערעכט, וואס זיי רופען אייך בעל מטורף?

ב ן ־ צ י ו ן. דאס זאג איך דאָך: אז ער דענקט ניט חתונה האָבען, נאָך וואס קריכט ער צו דיר?

מ י ל ק ה. אז מיך ארט ניט, וואס ארט אייך? איהר וואלט דען מיט מיר חתונה געהאט?

ב ן־צ י ו ן. איך זאל דיך ליעבען, וואלט איך חתונה גע־האט.

מ י ל ק ה. פאר וואס האט איהר מיך ניט ליעב? איך בין דען ניט א מויד ווי עס געהער צו זיין? נאר דערפאר, וואס איך בין איין ארעם דיענסטמיידעל...

ב ן־צ י ו ן. איך האב דיך ניט ליעב, ווייל דו געפעלסט מיר ניט. האב קיין פאראיבעל ניט, איך מיין דיך ניט בעליידיגען. דו געפעלסט מיר ניט, ווייל... ווייל איך... עס קען זיין דערפאר, ווייל מיר געפעלט שוין א'ן אנדערע. אז מען האט שוין איינע אין די געדאנקען און מען טראכט פון אנדערע, איז מען אקוראט ווי א דבר אחר.

מ י ל ק ה. הערסט, דער צדיק האט שוין אויך איינע! א מפלה וואלט איך זיך געריכט.

ב ן־צ י ו ן. (פערשעהמט). געה, נאר, איך האב זי נאר אין מיינע געדאנקען... איך זאג איהר ניט... איך וועל זיך קיין מאל ניט ערלויבען, ווי מיין ברודער ערנידריגט דיך.

מ י ל ק ה. ערנידריגט? הערסט, ביי איהם הייסט עס ער־נידריגען! ביי איהם קומט דאס אוים פונקט פערקעהרט.

ב ן־צ י ו ן. ער קוקט אויף דיר מיט א מאוס'ען געדאנק. דאס דארף מען זיך קיין מאל ניט ערלויבען... קיין מאל ניט.

מ י ל ק ה. קיין מאל ניט? הייסט נאך וואס דארף מען דאס גאר איינגאנצען?

ב ן־צ י ו ן. דאס, וואס איז הייליג און ריין, טאר מען ניט גריננשעצען.

מ י ל ק ה. אז מען איז א געזונטער בחור און מען האט... ע... (פרומע, מלכיאל און חצקאל קומען). בעל־הבית'טע, איך האב אייך געוואלט זאגען, דער סאמאוואר, נעבאך, איז ווי ביי א קראנ־קען דער קאפ.

מ ל כ י א ל. דו הערסט, און איך האב אזא דארשט נאכ'ן

ה נטיגען לאָקשען־קוגעל מיט דיין געפּילטע העלזעל. דאס איז געוועזן א העלזעל־שמעלזעל!

מ י ל ק ה. איך וועל איהם אפשר צובלאָזען מיט א כאָלעווע. (אָב מיט'ן סאמאָוואַר).

מ ל כ י א ל. נו, חקרן מיינער, שרייב, אבער אזוי, מיט א שעהנער מליצה. דעם ערשטען בריעף שרייב אין מיקאָלאיעוו צום קופּעץ קאָניוכין. שרייב איהם, מיר האָבען איצט אין אונזער גאר־בארניע פרישען לעדער, פיינעם ווירעָאסטיק פאר סאלדאטסקע שטי־וועל, שווארצע יופטע, גוטען קאָזיאָל, אויסגעצייכענטע פּאָדאָש־ווען.

ב ן ־ צ י ו ן. דערצו דארף מען האָבען די מליצה... (שרייבט).

מ ל כ י א ל. חצקאל, איך האָב געהערט, זלמן קאזיאריאק האָט 220 פעל פון אָקסען, וועלכע זיינען געפאלען פון פעסט. זאלסטו זעהן, למעה"ש, קויפען די פעל און וואָלוועל!

ח צ ק א ל. טאטע, איך וועל איהם צוקוועטשען צום וואנד און קויפען וואָלוועל די פעל. איך בין א מענש, וואס איך פער־שטעה שוין.

ב ן ־ צ י ו ן. מען טאר ניט קויפען קיין פעל פון געפאלענע אָקסען. (שרייבט רעדענדיג).

מ ל כ י א ל. אזוי, מען טאָר ניט? וואו שטעהט עס אין פסוק?

ב ן ־ צ י ו ן. א חוץ אלע זאכען, שטעל זיך פאר, דו פער־שלעפּסט מיט די פעל אהער אין סאָראָקע די פעסט, און איבער דיר פגר'ט ביי'ן ארעמאן זיין איינציגע בהמה'לע...

ח צ ק א ל. ער קען ניט ליידען קיין עולות. א סטריאפּטשע ביי גאָט.

מ ל כ י א ל. א בהמה נעמט זיך אָן פאר בהמות. (געלעכ־טער). געראָטענער בן מיינער. ביסט טאקי א בהמה, אבער דארפסט פאר'ן פעסט ניט מורא האָבען. ביסט ווי יענע יודענע א צרה, פון וועלכער איהר מאן האָט געזאגט: איך קען פון מיין צרה ניט פּטור ווערען... איז א כאָלערע אויף מענשען, טשעפּיט זי ניט דער

מלאך המות, ווייל זי איז א בהמה, איז א כאָלערע אויף בהמות, רעכענט דער מלאך המות, מיר אויף צו להכעיס, מיין צרה פאר א מענש... (ער און חצקאל לאכען).

פ ר ו מ ע. אוי, וואס די מאנסבילען טראכטען אויס פון די ווייבער, נעבאך. (שטיל) מלכיאל, שריי ניט אויף איהם!

ב ן־צ י ו ן. נו, צו וועמען איז דער צווייטער בריעף?

מ ל כ י א ל. דעם צווייטען דארף מען שרייבען מיט שכל. שרייב אין אדעסער קאמערטשעסקי באנק: אזוי ווי מיר האָבען געהערט, אז אבראם ראזענבערג (גיט א קוק אין פענסטער). זעה, וואס פאר א „מילינאציע“ עס איז דארט ביי איהם... (דראהט). האר אויס, עס וועט דיר א רוח אין דיין טרפה'נע קישקע אריין. שרייב, יא, אז אבראם ראזענבערג וויל איצט לייהען 5 טויזענד רוב' אויף זיין גארבארניע, מעלדען מיר, אז ער, ראזענבערג, איז א גרויסער מאָשעניק, האלט ביי'ם אנזעצען און מאכען א פליטה.

ב ן־צ י ו ן. דו ווילסט אונטערשרייבען דיין נאמען אויף דעם בריעף? (מלכיאל און חצקאל לאכען שטארק).

מ ל כ י א ל. מיין נאמען? כא, כא, כא! הערסט א שכל? ער איז משוגע אויף טויט.

ח צ ק א ל. אין קאָמערציע שמייסט מען פאר אזעלכע זאַ־כען...

מ ל כ י א ל. מען שמייסט ניט אין קאָמערציע, מען שמייסט, ברודער, וואו די יודען האָבען גערוהט... שרייב, שרייב מיט קאָפּ און שווייג, וועט מען ניט וויסען, אז דו ביזט אזא פרא אדם,

ב ן־צ י ו ן. דעם בריעף וויל איך ניט שרייבען. (לעגט אוועק זיין פעדער). אויב עס איז א'ן אמת, — שרייב אונטער דיין נאמען, אויב א ליגען, — שרייב איך ניט!

מ ל כ י א ל. וואס, ער וועט ניט שרייבען גאר!

ב ן־צ י ו ן. אזא אנאָנימען בריעף וועל איך ניט שרייבען...

מ ל כ י א ל. ווי אזוי רופט ער דאָס?

ח צ ק א ל. אנאָנימע... דאס הייסט מסתמא אזא בריעף, וואס איז געגען זיין יושר,

מ ל כ י א ל. וואס איז? נעהמסט זיך אָן פאר ראזענ־בערג'ן? ער איז דיר מעהר קרוב, ווי א'ן אייגענער טאטע?

ב ן־צ י ו ן. (רוהיג). טאטע, ער מעג זיין א קרוב אדער א שונא — אזא בריעף שרייב איך ניט.

מ ל כ י א ל. ער שרייבט ניט! זעהסטו, דאס האָסטו דוקא א טעות, וועסט שוין יא שרייבען!

פ ר ו מ ע. בן־ציון, וואס ארט דיך? דער טאטע, זאל לע־בען, פערשטעהט דאך... דו טהוסט דאך נאר, וואס מען הייסט דיר.

ב ן־צ י ו ן. עס איז איבריג צו רעדען. איך רעכען, אזא בריעף צו שרייבען איז א'ן עולה. איך וועל אזא בריעף ניט שריי־בען.

מ ל כ י א ל. (בייז). דו ווילסט מיך לערנען, וועלכע בריעף צו שרייבען?

ב ן־צ י ו ן. דיך לערנען? ניין! איך וויל נאר דו זאלסט מיך ניט לערנען.

מ ל כ י א ל. טו זעץ זיך און שרייב! איך וויל דיך יא לערנען!

ב ן־צ י ו ן. איך ניט!.. חצקאל וועט דיר אפשר בעסער אנשרייבען דעם בריעף. (וויל אויפשטעהן).

מ ל כ י א ל. (לאזט ניט). וואוהין געהסטו? דו, שרייב, וואס מען הייסט דיר שרייבען!

ב ן־צ י ו ן. טאטע, מעגסט זיין זיכער, איך וועל דעם בריעף ניט שרייבען.

מ ל כ י א ל. דאס וועלען מיר זעהן! שרייב! הא, וואו איז אקארשט מיין שטעקען? (זוכט זיין שטעקען).

פ ר ו מ ע. (דערשראקען). בן־ציון, פאָלג איהם! מלכיאל ער זאגט, אויב דו וועסט איהם ניט שלאגען, וועט ער שרייבען. ער וועט שרייבען, וואס דען?

ב ן־צ י ו ן. איך זאג, אז דו וועסט מיר אפילו דער'הרג'נען, וועל איך ניט שרייבען!

מ ל כ י א ל. אזוי זאגסטו, און איך זאג, וועסט יא שריי־

בען! (קלאפּט מיט'ן שטעקען איבער'ן טיש). וועסט יא שרייבען! (קלאפּט). ניין, זאגסטו? וועסט ביי מיר שרייבען! וועסט שריי־בען! זאלסט אפילו איינגעהמען א מיתה משונה, וועסטו שריי־בען, שרייב! שרייב! שרייב! (בויגט איהם צו צום טיש און שלאָגט איהם).

פ ר ו מ ע. גזלן, שלאָג איהם ניט! וועה איז מיר, שלאָג איהם ניט! זאל חצקאל שרייבען!..

מ ל כ י א ל. חצקאל? ניין, ער וועט שרייבען!

ב ן־צ י ו ן. טאטע, איך בעט דיר, בעזין זיך. די קלעפּ וועלען ניט העלפען!..

מ ל כ י א ל. שרייב! שרייב! אז מען הייסט דיר שריי־בען — שרייב. (בויגט צו זיין קאָפּ צום טיש און שלאָגט. מילקה לויפט אריין).

מ י ל ק ה. הערט אויף מלחמה האלטען. מענשען געהען אהער. (מען הערט שטימען). ער האָט שוין, נעבאך, געקריגען אויף א פולע מזל'דיגע וואך צו ברכה און הצלחה אמן סלה. (אב).

מ ל כ י א ל. נעהם דו, חצקאל, און שרייב אָן דעם בריעף. (חצקאל זעצט זיך און שרייבט). וועך געהט עס דארטען? (וויל זיך מאכען רוהיג, פעררויכערט זיין טרובקע. די הענד ציטערען ביי איהם).

פ ר ו מ ע. אה, דאס זיינען אונזערע... גאָט אליין האָט זיי געבראכט. (ישראל יעקב און חוה קומען).

א ל ע. א גוטע וואָך! א גוטע וואָך!

מ ל כ י א ל. זעלטענע געסט. א גוטע וואָך! זיצט, מיר יועלען טרינקען טהיי. וואו איז מיין ליולקע? (רייכערט און זינגט). אליהו התישבי, אליהו התישבי.

ח ו ה. מלכיאל, דו זינגסט זמירות, מיר דאכט זיך, מיט'ן נוסח פון קינות.

פ ר ו מ ע. איהר זייט אזוי געקומען אין דער צייט... זיצט, זיצט.

ח צ ק א ל. (שרייבט, ווישט דעם שוויים פון פנים). שרייבען איז ביי מיר א גאנצע הארעוואניע... (מילקה מיט'ן סאמאָוואר).

מ י ל ק ה. צובלאָזען! וואס מאכט אונזער מומע חוה?

ח ו ה. אז איך וועל דיר זאגען, וואס איך מאך, וועסטו מיר דארפען דערצעהלען וואס דו מאכסט. א מעהר טשעפּע מיך ניט און איך וועל דיך ניט טשעפּען. (די ווייבער לאַכען).

י ש ר א ל י ע ק ב. נו, בן־ציון, וואס מאכסטו עפּעס? וואו האלסטו מיט'ן „מורה נבוכים“? קענסט קייען, ברעכסט זיך ניט די ציין, הא? איך האָב דיר געבראכט דיין „עמק הארזים“. שעהנע מליצה ווי גאָלד.

ח ו ה. איבער דיין מעשה־ביכעל האט ער ניט געשלאָפען ביי טאג נאכ'ן טשאָלענט. ער האָט זיך צוגעכאפּט, ווי א סאלדאט צו תיקון שבועות.

י ש ר א ל י ע ק ב. געדענקסט דאָ? השמש השליכה קרניה האחרונות זהב מופז — די זון האָט געווארפען איהרע לעצטע שטראהלען פון גינג־גאָלד...

מ ל כ י א ל. גינג־גאלד, שמינג־גאלד! גאלדשמיעד מייער, וואס קענסטו אויסשמיעדען פון שטראהלען פון גינג־גאָלד?

י ש ר א ל י ע ק ב. געווים, קיין פּאַדעשוועס קען מען פון שטראהלען ניט אויסשמיעדען. בן־ציון, וואס ביסטו מיר עפּעס צופלאָכטען?

ח ו ה. ער האָט מסתמא געהאט א ויכוח מיט'ן טאטען איבער'ן „מורה נבוכים“.

ב ן־צ י ו ן. מומע, איהר האָט געטראפען: עס איז געווען א ויכוח. דער טאטע האָט מיך ערשט גע'הרג'ט געשלאָגען.

מ ל כ י א ל. גע'הרג'ט, געשלאגען! דו הער איהם נאר, וואס ער וועט דיר דערצעהלען, דער משוגענער, זעץ זיך בעסער טהיי טרינקען. (זינגט). אליהו הגלעדי. פרומע, גיב טהיי.

ב ן־צ י ו ן. טאטע, אויב דו פיהלסט, אז דו האָסט געטהאן א גערעכטע זאך, נאך וואס זאלסטו זיך וועלען אבלייקענען?

מ ל כ י א ל. אבלייקענען, אבשמייקענען! א'ן אנדערער

וואלט באטש געשוויגען, ער דערצעהלט נאָך. עס איז אז אָך און אז וועה, אז מען דארף אזא גרויסען ביק שלאָגען.

ב ן־צ י ו ן. מען דארף?! אלע, וואס שלאגען דעם צוויי־טען, פערענטפערען זיך דערמיט, וואס מען דארף... ווער זאגט עס, אז מען דארף שלאָגען? ווער גיט א מענשען אזא רעכט איבער׳ן אנדערען? איך בין שוין ניט קיין קינד, איך בין העכער 20 יאהר, איך בין א מענש... איך לערען דעם „מורה נבוכים" און דענק דער־פון, וואס עס זאגען רמב"ם און אריסטאָטעל איבער די אטריבוטען פון גאָטהייט... און דו שלאָגסט מיך מיט א שטעקען. און פאר וואס?.. (טרערען שטיקען איהם).

מ ל כ י א ל. אטריבוטען, ווערטוטען! מאכסט מיך פשוט גליקליך דערמיט... וויפיעל פערדיענסטו דערביי?

י ש ר א ל י ע ק ב. שלאגסט, הא? ווילסט מאכען פון איהם א הארטע פאדאשווע, גראָבער יונג!

ח ו ה. אז ניט שלאגען, וואס פאר א אנדער נחת קען מען האבען פון קינדער?

פ ר ו מ ע. אז א טאטע שלאגט, מיינט ער דאָך, מסתמא, דעם קינד׳ס טובה.

ח ו ה. הערסטו? דער טאטע טהוט איהם א טובה און ער איז נאך ברוגז. (געלעכטער).

מ י ל ק ה. אי, איז דאס א גנב, די אלטע, פונקט ווי א מאנסביל... (אָב).

ח צ ק א ל. פו! געענדיגט דעם פאָדריאד... (הערט אויף שרייבען).

מ ל כ י א ל. (קוקט אויפ׳ן בריעף). איך קען ניט לייענען, אבער איך וויים, איך וויל ניט לייקענען, דער מטורף וואלט מסתמא בעסער אויפגעשריבען. א קאָפּ האָט ער.

פ ר ו מ ע. זעהסט, בן־ציון, דו מיינסט, דער טאטע איז דיר א שונא.

מ ל כ י א ל. אבער וואס העלפט עס, אז ער וויל ניט זיין קיין מענש?

י ש ר א ל י ע ק ב. דו ווילסט זאגען, ער וויל ניט זיין קיין פערד... ביסט אנגעשטאפּט מיט געלד ווי א קישקע מיט מעשים טובים. קראנק ביסטו איהם לאזען לערנען... א קליינינקייט זיין קאָפּ... אז דו ביסט אבער א מבין נאר אויף פּאדראשוועס.

מ ל כ י א ל. איך פערשטעה, א יוד איז מחיוב זיין קינד לערנען דאוונען, אבער ווייטער דארטען די ביכלאך מיט די מהרשאות, — שמאטע! מען דארף זעהן פערדיענען און טהאן אין געשעפט.

י ש ר א ל י ע ק ב. יא, דו מיינסט מען דארף נאר בעזארגען די וועלט מיט לעדערנע שטיוועל פאר די פיס. נו, און פאר'ן קאָפּ דארף מען ניט זארגען? געשעפט! וואס מיינסטו, א דאקטאר אדער א'ן אדוואקאט האט ניט קיין געשעפט?

מ ל כ י א ל. יא, א דאקטאר האט א געשעפט, ווען איך, דער געשעפט־מענש, האב א קרענק. דער אדוואקאט האט א געשעפט, ווען איך וויל גנב'נען. טאָמער אבער וויל איך ניט קרענקען אדער איך וויל ניט גנב'נען?

ח ו ה. אָה, געה, מלכיאל, איך וועל דיר גלויבען, אז דו ווילסט ניט קרענקען, אבער, אז דו ווילסט ניט, חלילה, גנב'נען, וועל איך דיר קיינמאָל ניט גלויבען. (א שטארקער געלעכטער).

ב ן־ציון. צום האנדעל דארף מען ניט זיין געלערענט? אט פיהרסטו דיין גארבארניע, ווי אין די אלטע צייטען...

ח ו ה. יא, ווי אין מלך שאבעצקי'ס צייטען...

ב ן־צ י ו ן. און ראזענבערג האט א זוהן א'ן אינזשענער, האט ער טאקי אלץ איבערגעבויט מיט מאשינען און פערשיעדענע זאכען... ער ווייס ווי אזוי דאמפּף, ווי אזוי עלעקטרישע אפּאראטען...

ח צ ק א ל. נו, און האט זיך מיט די אפּאראטען אזוי פערדרעהט דעם קאָפּ, אז ניט טפּרו, ניט נו. דו פרעג מיך, איך בין א מענש, וואס איך פערשטעה.

מ ל כ י א ל. ער איז ניט גערעכט? ראזענבערג איז א'ן אריסטאָקראט. אין שטוב איז ביי איהם שטאָ טאם טהוט זיך. די

טאָכטער ברינקעט אויף דער פּיאַנא און... מילא, די טאכטער בין איך איהם מוחל...

ח צ ק א ל. טאטע, איך מיין פערקעהרט... די מאשינען בין איך איהם מוחל, אבער די טאָכטער...

מ ל כ י א ל. כע, כע! די טאכטער געפעלט דיר דוקא, שייגעץ!... יא, מען זאגט, זי איז א מיידעל, ווי א פארפעל־צי־מעס... און דער זוהן איז אין גאנצען א געבילדעטער יאכנעטשיק. אז עס קומט אבער צום בענשען מזומן, וואו זיינען די מרנן ורבותי? (מילקה לויפט אריין).

מ י ל ק ה. זאל איך אזוי געזונד זיין, ראזענבערג געהט אהער!

א ל ע. (ערשטוינט). ראזענבערג?

פ ר ו מ ע. (לויפט אום). רוים אויף, זעה, וואס דא טהוט זיך...

מ י ל ק ה. זאל איך צונעהמען די לייכטער? אלטמאדישע יודישע לייכטער, א מיאוס'ע זאך פאר אזעלכע געבילדעטע מענשען.

ח ו ה. וואס זאגט איהר פאָרט, איך האָב פערגעסען אנטאָן מיין קרינדאלין מיט'ן טשעפּטשיק!

מ ל כ י א ל. זעה נאר, וואס עס טוט זיך פאר א טאראראם! אז ער געהט, געהט ער... (זינגט). אליהו התשבי, אליהו התשבי. (ראזענבערג און מישא קומען).

ב י י ד ע. גוטען אבענד! גוטען אבענד... (נעהמען אראב זייערע הוטען).

ר א ז ע נ ב ע ר ג. דאס איז מיין אינזשענער טעכנאָלאָג. עס האָט גענוג געקאסט... מישא, דאס איז רב' מלכיאל'ס שוואָגער, רב' ישראל יעקב. מעגסט אמאָל אריינגעהן צו איהם אביסעל פילא־זאפירען וועגען פילאָזאָפיע און געאָגראפיע. א גרויסער פילאָזאָף!

י ש ר א ל י ע ק ב. וויים איך, אויך מיר א פילאזאף. נאר ניט, יעדער מענש איז א ביסעלע א פילאָזאָף; ליידער, ניט יע־דער פילאָזאָף איז כאטש א ביסעלע א מענש...

ר א ז ע נ ב ע ר ג. נו, און וואס מאכט חצקאל? רב׳ מלכיאל, אט דעם זוהן בין איך אייך מקנא.

מ י ש א. איך האב פיעל געהערט וועגען אייערע גרויסע קאמערטשעסקע פעהיגקייטען...

ח צ ק א ל. מיר דארף מען קיין פינגער אין מויל ניט לע־גען. איך האב, וואס מען דארף צום געשעפט: א גוטען אויער מיט א׳ן אפענעם אויג.

ח ו ה. מיט א לאנגע האנד. (זיי לאכען ביידע).

י ש ר א ל י ע ק ב. מיט א קורצען שכל.

ר א ז ע נ ב ע ר ג. נון, און בן־ציון, נאך אלץ ניט באלאנ־סירט? צייט צו ווערען א מענש און זיין דעם פאטער א הילפע. ער איז פון א׳ן אנדער קאטעגאריע...

מ י ש א. וואס זעהט מען אייך ניט, בן־ציון? איהר קומט נאר, ווען איהר דארפט א בוך...

מ ל כ י א ל. אוי, די ביכער, ניט געדאכט זאלען זיי ווע־רען! נאר דער מוח ווערט פון זיי צוטומעלט.

מ י ש א. די ביכער זיינען ניט שולדיג. יעדער דארף וויסען זיין פלאץ און טאן זיינס. עס איז דא מענשען, וואס זיי דארפען ביכער... אבער דא אין סאראקי א יונגער מאן ביי א סוחר אין הויז... וואס טויגען איהם די ביכער מיט די פאנטאזיען? א סוחר א אידיאליסט איז אזוי אוננאטירליך, גראדע ווי א מענש, וואס נעהט מלחמה האלטען און האט מורא נעהמען א ביקס אין האנד... קאמערציע איז מלחמה!

ב ן ־ צ י ו ן. (שטיל). א געבילדעטער מענש זאל אמאל זאגען אזוי, אמאל אזוי, ווי עס פאסט, הייסט עס? איהר זופט זיך אויך אונטער צום טאטען? דאס איז א חידוש.

מ י ל ק ה. (א פארט). דער אינזשענער האט אויף מיר צוויי מאהל א קוק געטהאן, זעהט זיך אן זעהר א געבילדעטער מענש.

מ ל כ י א ל. איך פערשטעה, איהר זייט דאך מסתמא גע־קומען ניט צוגאסט... אפשר וואלטען די ווייבער זיך מטריח געווען פון דאנען?

ח ו ה. א ברירה האָבען מיר? קום, פרומע, אז די מאַנסבי־לען בעשעפטיגען זיך מיט נארישקייטען מעגען די ווייבער זיין דערביי. אז זיי טוען עפּעס וויכטיגעס, הייסט מען די ווייבער נעה־מען דעם וועג... דערפאר זיינען מיר בעקאנט נאר מיט זייערע נארישקייטען.

מ י ל ק ה. וואס מיינט איהר דאס, מומע חוה? אזוי איז דאס א'ן אלטער גנב!

ח ו ה. וואס איך מיין? אוי טשעפּע מיך ניט און איך וועל דיך ניט טשעפּען און טשעפּע זיך אב פון מיר. (אלע דריי פרויען אב).

מ י ש א. רב' מלכיאל, איך וועל אייך ערקלעהרען גאנץ אפען, וואס מיר זיינען געקומען. איהר זייט א קלוגער מענש און איהר וועט באלד אליין בעגרייפען פון פראקטישען שטאנדפונקט... היינטיגע צייטען קען מען ניט ארבייטען מעהר מיט אלטע מיט־לען. איך וויל ניט קריטיקירען. אייער קאָזשעוועני זאוואָד איז זעהר שלעכט געבויט, די פּראדוקטען קומען ארויס שלעכט, און די אר־בייטער געפינען זיך ביי זעהר שלעכטע אומשטענדען... איך בין ניט קיין פילאנטראָפּ, נאָר אז די ארבייטער האָבען בעסער סאניטארע און היגיענישע קאָנדיציאָנען, ארבייטען זיי מעהר אויס...

ב ן־צ י ו ן. די ארבייטער זיינען אזעלכע מענשען, ווי מיר. וואס שעמט איהר אייך זאגען דעם אמת?

מ י ש א. מיט אייער גארבארניע פערגיפטעט איהר דאס וואסער פון טייך. איהר צאָהלט דערפאר חאבאר דעם איספּראוו־ניק, און איהר שאדעט זיך אליין... קאפּיטאל איז גוט פעראייניגען מיט וויסענשאפט...

מ ל כ י א ל. עס איז שוין 25 יאהר, אז איך שאדע זיך אליין, און דאנקען גאָט, הלואי ווייטער... אויסגעקומען אָהן ווי־סענשאפט... וויסענשאפט, שמיסענשאפט!

י ש ר א ל י ע ק ב. מען איז א מאָל געפאהרען אויף אָק־סען און מען האָט געזאָגט: הלואי ווייטער. איז דאָס א ראיה,

אז מען דאַרף ניט קיין אייזענבאַהנען? אז מען איז אויסגעקומען מיט אָקסען, דאַרף מען ניט קיין וויסענשאַפט!

מ ל כ י א ל. איך וואָלט געוואָלט וויסען, וואוהין ציעלט איהר? איהר ווילט דאָך עפּעס.

ר א ז ע נ ב ע ר ג. איהר זייט גערעכט. מיר זיינען געקומען מיט א סטראַטעגישען פּלאַן. רב' מלכיאל, מיר ארבייטעןביידע אין איין ליניע, אין איין געשעפט, ביי איין קאַטעגאָריע. מיר זיינען שכנים, א שטוב ביי א שטוב. אמאָל האָט איהר ביי אונז, ביי מיין פאָטער, עליו השלום...

מ ל כ י א ל. יא, איך שעם זיך ניט. אמאָל געווען א פּשוט'ער גאַרבאַרניק בא אייער טאַטען און היינט, דאַנקען גאָט, קען איך מיינע געוועזענע ב"ב צעהן מאָל קויפען און פערקויפען.

ר אָ ז ע נ ב ע ר ג. מיר פערגינענען אייך און מיר שעמען זיך ניט מיט אייך. פערקעהרט, מיר זיינען געקומען פאָרלעגען אייך א קאָנסאָלידאַציע.

מ ל כ י א ל. ווי? א קאָנסאָליד?.. וואס איז דאס פאר א מין חיה? עפּעס א געשעפט? אויב מען קען פערדיענען — נו־נו!

ר אָ ז ע נ ב ע ר ג. ד. ה. וואס דאַרפען מיר קאָנקורירען? פערקעהרט, נו'מיר מאַכען יד אחד. איהר האָט געלד, מיר האָבען וויסענשאַפט. מיר קענען ארבייטען ביידע אין איין קאַטעגאָריע... אונזערע קינדער וואַקסען אונטער, וואס דאַרפען מיר זיין שונאים? ווער ווייס, וואס עס קען זיך מאַכען. איך האָב א זוהן אינזשע־נער טעכנאָלאָג, איך האָב א טאָכטער, ווי זאָגט מען, פון דער אמת'ער קאַטעגאָריע...

מ ל כ י א ל. אה, ווי? פון וואַנען איז זי? ניט פון דער שטאָדט סאָראָקי?

י ש ר א ל י ע ק ב. מען זאָגט, אייער טאָכטער האָט זעהר א גוטען קאָפּ. דאס איז די גרעסטע מעלה. איך האָב געהערט, זי האָט געהאַט א חתן א דאָקטאָר. אז מאַן און ווייב זיינען געבילדעט, איז טאָקי א ברכה פון גאָט.

ר אָ ז ע נ ב ע ר ג. וואָס דארפען מיר א דאָקטאָר! היינ־טיגע צייטען א סוחר מיט געלד איז מעהר סחורה... איך האָב איהם ענטזאגט.

ב ן־צ י ו ן. און מיר האָט איהר דערצעהלט, ער האָט זיך אליין ענטזאגט, ווייל מען האָט ניט געגעבען די צעהן טויזענד, וואס מען האָט צוגעזאגט.

ר אָ ז ע נ ב ע ר ג. ווער? איך? איך! איך וועל איהם געהן דערצעהלען אזעלכע דיפפאמאציעס...

ב ן־צ י ו ן. איבער געלד! אי, איך האָב געמיינט, אז געבילדעטע מענשען מוזען זיין איידעללייט.

ר אָ ז ע נ ב ע ר ג. אלע לויבען אייער עלטערען זוהן, און מיין טאָכטער, פערשטעהט איהר, איז פון אזא קאטעגאָריע...

מ י ש א. פאפא, מיר זיינען געקומען רעדען וועגען גע־שעפט ניט וועגען שידוכים...

ר אָ ז ע נ ב ע ר ג. און וואס זאָגט עפעס חצקאל דערויף? ער האָט דאך יא א'ן אויג פון א סוחר? הא? קאטעגאָרי־טשעסקי!

ח צ ק א ל. וואס איך זאג? הע־הע! (לאכט נאריש). איך בין א מענש, וואָס איך פערשטעה...

מ ל כ י א ל. ער קוועלט שוין דער לאפאק... (בן־ציון עפענט דעם פענסטער. די לבנה שיינט. עס הערט זיך, ווי אין ראזענ־בערג'ס הויז שפילט מען בעטהאָווענ'ס מאנדשיין סאנאטא). זעהט איהר, אז איהר רעדט, ווי א סוחר, לאזט זיך הערען.

ב ן־צ י ו ן. (שרייט פלוצלונג אויס פונ'ם פענסטער). זי! זי אויך?!

א ל ע. ווער איז דארט? וואס איז?

ב ן־צ י ו ן. איך מיין... איך מיין די לבנה, די לבנה איז אויפגעגאנגען.

מ ל כ י א ל. (שטיל). מטורף! (לויט) קומט בעסער אריין צו מיר רעדען. (נעהמט די לאָמפ פון טיש. ראזענבערג, מישא און מלכיאל אָב. פ ויז ע. בן־ציון קוקט אין פענסטער).

ב ן־צ י ו ן. זעה, פעטער, די לבנה שווימט ארויס פון הינ־טער די בערג און פערגיסט די וועלט מיט ווייסע ליכט און שטילע חלומות.

ח צ ק א ל. (לעגט זיין קאָפּ אויפ׳ן פענסטער). אויב אזוי, דארף מען געהן צו די פערד (אב).

י ש ר א ל י ע ק ב. וואס איז דיר, בן־ציון? דו דארפסט דיין קאָפּ ניט אראבלאָזען. די קרוין פון א מענשען איז זיין קאָפּ... און ווער עס לאזט דיעזע קרוין אראָב, ערנידעריגט ער דעם קעניג פון אלע בעשעפעניסען — דעם מענש. די פערד הירזשען טאקי און בריקען זיך, אבער זיי קייען שטרוי, און דו, ברודער, קייסט דעם רמב״ם׳ס „מורה נבוכים“. דו הער בעסער, איך האָב פאר דיר א בריעף פון דער רעדאקציע. זעהסט, א געדרוקטער קאָנווערט. (גיט איהם א בריעף). ווי איך פערשטעה, שרייבט מען דיר, אז אבוואהל דיין רוסיש א ביסעל, במחילה, מיט גרייזען, אבער די פאקטען זיינען זעהר אינטערעסאנט, און מען בעט דיך נאך שרייבען; עס וועט זיין געדרוקט.

ב ן־צ י ו ן. (מיט פרייד). טאקי? אבגעדרוקט? דאס, וואס איך האָב געשריבען, וועט זיין אבגעדרוקט! ווי פון א אמת׳ן ריכטיגען שרייבער!

י ש ר א ל י ע ק ב. פון א׳ן אמת׳ן שרייבער, געוויס... וועסט נאך ווערען אזא מחבר, אז אפילו דא וועט מען דיך שאַ־צען ניט ביליגער, ווי יוכטע מיט פאָדעשוועס...

ב ן־צ י ו ן. (שטיל). אוי, וואָס ארט עס מיך איצט? דו האָסט געהערט?..

י ש ר א ל י ע ק ב. וואס מיינסטו? איך האָב א סך זאַ־כען געהערט.

ב ן־צ י ו ן. איך מיין, דו הערסט, ווי מען שפיעלט? דאָס שפיעלט זי... זייער ליזא שפיעלט. זי שפיעלט און די לבנה שיינט. אבער פון איהר שפיעלען געהט יעצט א פינסטערניס, און פון דער לבנה גיסען זיך טרויעריגע טענער... (כאפט ישראל יעקב׳ס ביידע

הענד און וויספערט ליידענשאפטליך) פעטער, עס איז ניט שעהן פון מיר... איך האָב געוואלט פון דיר אבלייקענען. איך האָב זי ליעב !.. זיי ווילען זי אָבגעבען חצקאל'ן און איך האָב זי ליעב ! אזוי ליעב, ווי אין אהבת ציון האָט אמנון ליעב געהאט תמר'ן. דו הערסט ? איך האָב זי ליעב !.. (וויספערט) דו הערסט ? (די לבנה שיינט אריין, ווייט הערט זיך בעטהאָווען'ס סאנאטא. דער פארהאנג פאלט לאנגזאם).

פ אָ ר ה א נ ג.

צווייטער אקט.

(עטליכע וואָכען שפּעטער).

א רייכער זאַל ביי ראזענבערג'ן. שעהנע מעבעל, בלומען, לאַמפּען ברענען. א דיענסטמיידעל רוימט. ראזענבערג בעטראכט אלץ.

ר א ז ע נ ב ע ר ג. בעדעקט די טישען מיט די טייערסטע טישטיכער און ברענג פון מיין קאבינעט די גרויסע קאַנדעלאברע. זאָל מלכיאל חזיר זעהן, ווי לייטישע מענשען לעבען. אזא ניט צי־וויליזירטער מענש און האָט געלד! וואו איז מישא? די גאנצע זייערע משפחה וועט באַלד אהער קומען, און איך וויים נאָך ניט, ווי איך האַלט מיט ליזא'ן... מישא האָט ביי איהר א גרעסערע דעה פונ'ם טאטען. וויפיעל שכל און מארך איך האָב געדארפט אויסצופיהרען אזא סטראטעגישען פּלאן! דו לעגסט זיך אין דער לענג און אין דער ברייט וועגען קינדער, און וואָס?... איין קאַטע־גאָריע! אָי, וואו איז דאס מיין אינזשענער־טעכנאלאג? (אב. די דיענסט רוימט. מילקה עפענט שטיל די מיטעל־טיר).

מ י ל ק ה. שש! רייצעל, קיינער ניטאָ? איך האָב זיך ניט געקענט איינהאלטען, איך האָב געמוזט אריינלויפען זעהן, וואס דא טהוט זיך. (אריין). אוי, ווי שעהן די שטוב איז, אקוראט ווי ביי א מאנארכע. רייצעל, פּרעמדע געסט וועלען אויך זיין, צו נאר אייגענע? דו ווייסט ניט, זיי וועלען זיך נאָך היינט אנקו־קען, צו עס וועט זיין א קבלת קנין? מע זאגט, ביי ריסטאקראטען איז אהן א קבלת קנין, אהן תנאים, אהן אלע זאכען... מסתמא אויף וועטשערע געבראטענע קאטשקעס מיט יויך פון ווערמישעל... וואָס ביי פּראסטע מענשען איז לאָקשען, איז ביי זיי ווערמישעל. הער, רייצעל, ווען זיי למשל דארפען זאגען: זיי ניט קיין לאָקש, זאגען זיי: זיי ניט קיין ווערמישעל? (ביידע לאַכען).

אוי, זאלסטו זעהן, ווי ביי אונז קראַכמאַלעט מען זיך! אזא שידוך איז פאר זיי זעהר א גרויסער כבוד... ווי מיינסטו, חצקאל געפעלט איהר? ער איז א טייוועל! דער צווייטער, זיי רופען איהם מטורף, איז א תם, ער ווייס ניט אפילו, אז (זאגט איהר עפּעס אין אויער. ביידע לאכען). כא, כא!.. שא! איך הער, מען געהט. (לויפט צום טיר, אנקעגען קומט מישא).

מ י ש א. רייצעל, רוף ליזא'ן. (רייצעל אב). וואס טוסטו דאָ, האָסט אונז געבראכט א דעפּעשע?

מ י ל ק ה. איך האָב אייך גארניט געבראכט. (ער גיט זי א קניפּ). אוי! זעהט נאר, מען ווייסט נאך ניט, צו עס וועט זיין שידוך, און איהר ווערט שוין מיט מיר א מחותן. אוי, זייט איהר א מזיק! (אב).

ל י ז א. (מען הערט איהר שטימע). מישא, דו רופסט מיך? וואו ביסטו?

מ י ש א. דא בין איך, אין זאל. קום אהער (ליזא קומט). זעץ דיך, ליזאטשקע...

ל י ז א. עס פאנגט זיך ווידער אָן דער עקזאמען, הא?

מ י ש א. זיי וועלען באלד קומען... מען דארף דאך וויסען, וואס וועט זיין...

ל י ז א. איך ווייס נאך אליין ניט!.. עה! וואס עס וועט זיין, — וועט זיין. געוויס, בעסער וואלט געווען, מען זאל גאר ניט דארפען חתונה האָבען, נאר אז מען מוז, העלפט ניט קיין תירוץ. מען מוז געבוירען ווערען, מען מוז שטארבען, מען מוז חתונה האָבען (זיפצט).

מ י ש א. דו ביסט צו קלוג צו זיין סענטימענטאל... אייגענטליך, וואס איז דען ליעבע?

ל י ז א. ליעבע? אייניגע זאגען, אז עס איז פאעזיע פון געטער, אנדערע זאגען, עס איז כלאָראָפאָרם, וואס מען גיט, איידער מען רייסט א צאהן. פון ליעבע רעדט מען שוין ניט, עס זאל כאטש זיין א ביסעל סימפּאטיע...

מ י ש א. ער געפעהלט דיר ניט זעהר שטארק?

ל י ז א. זעהר שטארק? זאג דו, ווען מען קען אזא מאפס זעהר שטארק געפעלען?

מ י ש א. ליזא, מען דארף זיך ניט נארען. חתונה האבען הייסט מאכען א גוטען, זיכערען און פראקטישען געשעפט פאר אייביג. דעם געוועזענעם חתן, דעם דאקטאר, האסטו געדארפט צוצאהלען... דו האסט איהם געליעבט און ער האט דיך איגנא־רירט. און דא איז פונקט פערקעהרט... דער וועט דיך פערגעטערען, און דיר וועט זיין גוט. ווארום גליקליך איז נאר די פרוי, וואס איז קליגער און שטארקער אין כאראקטער פון איהר מאן... היינט פער־געס ניט, דארט שטעקט א קאפיטאל פון איבער 200 טויזענד. דאס געלד וועט אנקומען איהם, ווארום דער צווייטער זוהן איז א פסי־כאפאט און א פאנטאזיאר. ביזט פערזארגט אויף אויביג... און אויסער דעם וועסטו העלפען דעם פאפא ליקווידירען זיינע געשעפ־טען, און מיר וועסטו העלפען מאכען די ערשטע שריט פון מיין קאריערע. דו נעם דאס אלעס צוזאמען און בערעכען. (געררויש. רא־זענבערג לויפט אריין מיט א צייטונג אין האנד).

ר א ז ע נ ב ע ר ג. מישא! ליזא! געוואלד! א קארעס־פאנדענציע! א קארעספאנדענציע אבגעדרוקט פון אונזער שטאדט סאראקע אין דער „אדעסער צייטונג". א פאסקוויל! קאטעגא־ריטשעסקי!

מ י ש א און ל י ז א? וואס שרייבט מען? (נעמען די צייטונג, לעזען ביידע).

ר א ז ע נ ב ע ר ג. וועגען איהם, וועגען זיין גארבארניע!.. אי, וואס עס וועט זיך אבטון אין שטעדטעל! ער שרייבט, אז מלכיאל עקספלאאטירט זיינע ברידער די יודען; דאס ער פער־קריפעלט די ארבייטער אין זיין שמוציגע געביידע און דאס ער פערגיפטעט און ער פערפעסטעט דעם גאנצען טייך, און גיט גאנץ דייטליך אנצוהערען, אז נאר פאר כאבאר לאזט מען איהם טון אזעלכע קרימינאלע זאכען... עס איז ניט נאר מלכיאל'ן, עס איז א פאטש דעם איספראווניק אויך... א דיפאמאציע! א סקאנדאל!

ל י ז א. (האט געענדיגט לעזען). איך מיין, דאס האט גע־

שריבען א מענש, וואס האט בלוט אין די אדערען... עס איז פול מיט פייער...

מ י ש א. רעדסט ווי א קינד. וועלכער איגנאראנט, וועלכער גראבער יונג, וועלכער זשוליק, שרייבט איצט ניט אין די צייטונגען?

ר א ז ע נ ב ע ר ג. געוויס, זיי זיינען אלע פון דער קאטעגאריע. אה! עס האט געשריבען א לומפ און א שארלאטאן!.. (מען קלינגט). שא! ווער איז דאס? (קוקט דורכ'ן פענסטער). חצקאל? דאס איז געוויס עפעס א דעמאנסטראציע, מסתמא, וועגען דער צייטונג. (געהט איהם בעגעגענען).

ל י ז א. קומט ער איצט אפיציעל, און איך דארף פאר איהם אפיציעל ערשיינען? אדער ער קומט ניט אפיציעל, און איך דארף ניט אפיציעל זיך אבטראגען?

מ י ש א. וואס פאר צערעמאניעס? ער איז א'ן איינפאכער גוטער קערל...

ר א ז ע נ ב ע ר ג. וואס פאר צערעמאניעס? מישא איז נערעכט... מישא פערשטעהט מעהר פון אונז. ער האט מעהר געלערענט פון אונזביידע... דו הער, וואס מישא זאגט דיר, ער האט געלערענט די העכערע מאטעמאטיק און געאגראפיע. אה, וועמען האב איך די עהרע צו זעהן? (חצקאל קומט אויסגעפוצט, נייגט זיך).

ל י ז א. איך האף, ניט איך, די צייטונג האט אייך געבראכט אזוי פריה אהער.

מ י ש א. א נידערטרעכטיגע, געמיינע שמירעריי...

ח צ ק א ל. וואס איז? איך לייען זעהר זעלטען. איך בין א מענש, וואס איך צייל מעהר. נאר דער, וואס האט ניט וואס צו ציילען, דער לייענט. (נעמט די צייטונג און לעזט). וואס איז עפעס!

מ י ש א. (שטיל). ער איז גאר ניט אזוי אנטיפאטיש, אויף מייןווארט... און ווען דו וועסט איהם נעמען אין דיינע הענד, וועסטו מאכען פון איהם א מענש.

ל י ז א. אז עס וואלט געווען אזוי גרינג פון יעדען מאכען א מענש, וואלטען אלע מענשען געווען מענשען...

ח צ ק א ל. פע! ווי ערלויבט דאס די רעגירונג אזעלכע זאכען צו דרוקען! דאס וועט דעם אלטען משוגע מאכען; ער וועט קריכען אויף די ווענט. איהר ווייסט, עס איז א שלעכטע גע־שיכטע. איהם קען אנשפארען דער משוגעת, מען זאל אבלעגען, און איך האב ליעב: געפעלט דיר א געשעפט — אבגעמאכט אויפ׳ן פלעק... מען דארף זעהן, דער אלטער זאל ניט וויסען ביז מארגען.. אויב איהר ווילט, ברענג איך זיי אלע באלד צוטאסקענען אהער... אליין לעזט ער ניט, און מיר אלע וועלען שווייגען ביז מארגען. און מארגען... מארגען מעג ער שפרינגען ביז דער סטע־ליע. מיין קאפ, הא?

מ י ש א. זעהסט, וואס פאר פראקטישע, לאגישע און גע־שעפטסמעסיגע איינפעלע...

ח צ ק א ל. איך פערשטעה, וואס איך רעד... איך בין ניט דער מענש, וואס וועט גלאט אזוי...

ר א ז ע נ ב ע ר ג. עס איז א׳ן אויסגעצייכענטער סטרא־טעגישער פלאן. איהר געהט שוין און ברענגט זיי אלע אהער. מיר וועלען דא טרינקען טהיי.

ח צ ק א ל. יא, מען דארף פערטוצען דעם אלטען. יא, איך געה שוין... איך בין אבער געקומען, איך האב געוואלט וואס זאגען.

מ י ש א. איהר ווילט אפשר בלייבען מיט מיין שוועסטער אליין?

ר א ז ע נ ב ע ר ג. נו, וואס, יונגע לייט, א קאנסולטאציע. (ביידע ווילען געהן).

ל י ז א. ניין! ניין! מישא... ניין, פאפא, בלייבט... וואס פאר סעקרעטען האבען מיר דערווייל מיט הערר חצקאל גארבאר־ניקאוו, וואס מיר זאלען דארפען בלייבען אליין? (א פארט). אי, אז איך דערמאן מיך, אז איך וועל אפשר מוזען אמאל בלייבען מיט דעם מענשען אליין!

ח צ ק א ל. עס איז ניט קיין סוד, איהר פערשטעהט... דער־טאטע זאגט, אהן נדן וויל ער ניט... און אז ער עקשנ׳ט זיך אייז מעג מען איהם אפילו א קלין שלאגען אין קאפ. אבער וואו ב...

איך מיט מיין קאָפּ? בין איך אייך געקומען זאָגען, אז עס וועט זיך אנהויבען האנדלען, וואס ארט אייך, זאָגט צו 5 טויזענד רובעל נדן.

ר א ז ע נ ב ע ר ג. וואָס הייסט, וואס ארט מיך? ערשטענס, דארף מען דאָך האָבען, און צווייטענס, איך זאל נאָך צו צאָהלען?

ח צ ק א ל. אין קאמערציע, ווייסען מיר, אז צוזאגען איז ניט שווער... און טאָמער האמפּערט ער זיך איין, ער וויל מזומן, איז ניט געפעהרליך. איך וועל זיך געבען נדן פון מיין קעשענע... איך האָב... איך בין ניט קיין שלים־מזל׳ניק.

ר א ז ע נ ב ע ר ג. דו הערסט? ער אליין האָט אויך געלד. איך האָב געוואוסט, ער איז א מענש פון דער קאטעגאריע.

ח צ ק א ל. איך בין א שטילער שותף צום טאטענ׳ס געשעפט, האָב איך שטילערהייט גענומען פון טאטענ׳ס געשעפט. וואס דען, איך וועל זיך פערלאזען אויף נסים. איך בין ניט דער דאָזיגער! אמאָליגע צייטען האָט מען זיך געשעמט. איך בין פון היינטיגע מענשען. און איך זאג, אז מען נעמט א זאך, צום בייספיעל, נאפּרימיער, א כלה, וואס געפעלט, מעג מען בעצאהלען...

ל י ז א. די זאך, וואס געפעלט, בין איך? ניט וואהר?

ח צ ק א ל. הע, הע! וואס דען? איך האָב זיך שוין בעריהמט פאר אלע פּריקאשטשיקעס און רוסישע סוחרים, אז איך נעהם ראזענבערג׳ס טאָכטער. און בין דערפאר געקומען זאגען, טאָמער ברעקעלט זיך דער טאטע — גיט איהר מיר נדן, ווארום עס איז טאקי א בזיון, איך בין א מענש, וואס איך בין ווערט נדן. איך לויף צום אלטען... אדיו, אדיו. (אב).

ר א ז ע נ ב ע ר ג. נו, ליזא, זעהסטו שוין וואס פאר א דורכגעטריבענער יונג...

ל י ז א. יא! אבער איך מיין, עס וואלט געווען בעסער, ער זאל זיין א׳ן ארויסגעטריבענער יונג...

מ י ש א. א פּראקטישער מענש איז א רעאליסט, דערפאר קומט ביי איהם די וואהרהייט ארוים אביסעל צו גראָב... ער פערמאסקירט זיך ניט, ווי די פאנטאזיאָרען און אידעאליסטען... פּאפּא,

טאָמער קומט היינט צו רעד וועגן דעם קאָנסאָלידירען פון אונזע־
רע געשעפטען, וואלטען מיר געדארפט האָבען א קלאָרען פלאַן...
קום אקארשט אריין אין קאנטאָר אויף א מינוט.

ר א ז ע נ ב ע ר ג. יא, די קאנסאָלידאציע (לעגט צו א פינ־
גער צום שטערן). די קאנסאָלידאציע! עס איז א גרויסער סטראַ־
טעגישער פּלאן. (ביידע אב).

ל י ז א. מען זאגט, אז מען קוקט זיך צו און מע געוואוינט
זיך צו צו א טייוועל, ווערט זאגאר דער טייוועל סימפּאטיש... מיר
וועלען זיך פרובען צוקוקען און צוגעוואוינען... שטארק ברעקלען
זיך, ווי עס זעהט אויס, טאָר איך ניט, קיין נדן האָב איך ניט...
וואס איז א מיידעל אהן נדן? גאר נישט... נדן אהן א מיידעל,
מיט דעם קענען זיי זיך שוין בעפרידיגען, אבער א מיידעל אהן
נדן איז א קליינע מציאה. דעם טאטענ'ס געשעפטען זיינען הפּנים
זעהר שלעכט. פון מיר האָט זיך שוין א געלערענטער דאָקטאָר אב־
געזאגט. נו, די וויסענשאפט וויל ניט, מוז מען זיך ווענדען צו קאָ־
מערציע... מישא'ן געפעלט ער. מישא איז א קלוגער, פראקטישער
מענש. אה! ווען ער זאל קענען חתונה האָבען מיט מישא'ן! איך
וואלט אזוי געטאנצט אויף זייער חתונה. (טרויריג). ווענינגסטענס.
וועל איך העלפען מישא'ן צו ווערען א דירעקטאר פון א גרויסער
פאבריק.

מ י ל ק ה. אוי, די בארישניא איז דאָ. האָבען זיי ניט קיין
פאראיבעל. מיר ווילט זיך וויסען, וואס דא טוט זיך, און מיינע
פים לויפען אליין אהער. מאמזעל, מען קען זאגען, די גאנצע וועלט
וועט אייך מקנא זיין.

ל י ז א. די גאנצע וועלט? און ווי מיינסטו, מען דארף
מיר טאקי מקנא זיין?

מ י ל ק ה. הלואי אהן אייער שאָדען אויף אלע יודישע
מיידלעך געזאגט געווארען. א קלייניגקייט וויפיעל געלד! און
ווענען וועט עס אנקומען, אז ניט חצקאל'ען גנב? דער אנדערער
איז דאך ביי זיי א ליץ, א לא יוצלח, א מטורף. און חצקאל האלט
אלץ אין זיין זשמעניע... אמת, זיי לעבען איצט, ווי די חזרים,

אבער אז איהר וועט קומען אין שטוב, וועט איהר איבערקעהרען די גאנצע שיסעל מיט דער קאשע. ביי'ם אלטען איז ניטא קיין בעסערער מאכל פון א קאלטען מערען־צימעס מיט פעטע פלייש. איהר פרעגט איהם בחרם, וואס וויס ער פון פריקאסע מיט סאָוס מאקאראָנעס ? ניט געבילדעט, גאר ניט געבילדעט.

ל י ז א. וויס ניט פון פריקאסע מיט סאָוס מאקאראָנעס ? יא, הפנים דער אלטער איז ניט זעהר שטארק געבילדעט... נו, און חצקאל ?

מ י ל ק ה. אה, ער איז פון די היינטיגע. א מזיק ! וואס דען, א הייליגער ? אָט אייער ברודער האָט מיך צום ערשטען מאָל בעגעגענט און האָט מיך שוין פערטשעפעט... וואס דען, א מאנס־ביל דארף זיין א מאנסביל... דער צווייטער, דער בן ־ציון, איז דאך ניט קיין זכר און ניט קיין נקבה, גלאט א לעמעשקע... האָט קיין פאראיבעל ניט, איך דארף זעהן רייצלען. (אב אין אינווענינגסטע טיר).

ל י ז א. דער צווייטער איז א הייליגער, דאס איז וואהר. אבער וואס פאר א ווערט האָבען הייליגע אין אונזערע פראקטישע צייטען ?.. מיר זיינען אלע, ווי „מ י י נ ע ר" זאגט, פון די ה יי נ ט י ג ע מענשען. אָי, וואס פאר א שווערער שטיין עס ליעגט ביי מיר אויפ'ן הארצען. (זעצט זיך צו דער פיאנא, שפיעלט עפעס טרויעריגעס. בן־ציון קומט אריין און בלייבט ביי'ם טיר ביז זי ענדיגט. זי בלייבט זיצען פערטראכט. בן־ציון הוסט שטיל, נאכדעם שטארקער, ביז זי דערהערט).

ב ן ־ צ י ו ן. ענטשולדיגט, איך בין אריינגעגאנגען, האָט איהר געשפיעלט, האָב איך ניט געוואוסט, וואס צו טון, צו אוועק־געהן, צו זאגען אייך... (ער זשענירט זיך זעהר שטארק).

ל י ז א. אה, אונזער פּאָעט ! פאר וואס זעהט מען אייך ניט די לעצטע צייט ? (דריקט זיין האנד). זיצט.

ב ן ־ צ י ו ן. איך וואלט איצט אויך ניט געקומען, איך זאל ניט דארפען רעדען מיט אייך... יא, איך מוז מיט אייך רעדען,

אבער, איך וועל זאגען דעם אמת, איך האָב מורא, איהר זייט צו קלוג — דאָס איז שלעכט...

ל י ז א. דאס הייסט, ביי אייך קומט אויס, קלוג זיין איז א חסרון, עס איז שלעכט גאר?

ב ן־צ י ו ן. איך זאג צ ו קלוג. איך מיין, צ ו קלוג איז ניט גוט. איך וויל זאגען, עס איז ניט גוט, ווען דער קאָפּ איז דער גאנצער ב"ב, און דאס הארץ האָט ניט קיין דעה ביי א מענשען.

ל י ז א. איך מיין, עס איז נאך ערגער, ווען דאס הארץ איז דער גאנצער ב"ב און דער קאָפּ האָט ניט קיין דעה... פאר וואס זיצט איהר ניט? זיצט און דערצעהלט ,וואס ווילט איהר אונז זא־גען... (ער זעצט זיך, דרעהט מיט'ן פינגער). נאר ניט זאגען קיין מוסר... (פויזע).

ב ן־צ י ו ן. ווי איך פערשטעה, קען זיין איהר וועט ווערען מיין ברודער'ס כלה.

ל י ז א. אזוי ווייזט עס אויס, מיין ליעבער, גוטער פאעט און יונגער פריינד.

ב ן־צ י ו ן. איהר רעדט צו מיר אזוי ווי איך בין א קינד און איהר זייט א'ן אלטער מענש.

ל י ז א. א מאן אין 20 יאהר איז נאך א יונגלינג, א פרוי אין צוואנציג יאהר איז שוין א פאלשטענדיג ענטוויקעלטער מענש... מיר ענטוויקלען זיך גיכער און מיר פערוועלקען פריהער...

ב ן־צ י ו ן. קענט איהר גוט מיין ברודער?

ל י ז א. אז מענער און פרויען זאָלען זיך גוט קענען פאר דער חתונה, וואָלט קיין מאָל קיין חתונה ניט געווען. (לאכט גע־צוואונגען).

ב ן־צ י ו ן. אז מען לאכט ווען עס ווילט זיך ניט לאכען, איז גלייך ווי מען זאָגט א ליגען. איך פרעג אייך, קענט איהר דעם מענש, וועלכען איהר ווילט אבגעבען אייער לעבען?

ל י ז א. אזא מענש, ווי איהר, איז שווער צו קענען. איהר זייט א בוך מיט פערפלאנטעטען אינהאלט. אויף יעדען בלעטעל קען קומען עפּיס אונערווארטעטעס. מען איז קיין מאָל ניט זיכער

מיט דעם, וואָס קומט ווייטער... אייער ברודער אָבער איז אַ קאָנ־טאַ־בוך: אויף יעדען בלעטעל איז געדרוקט איינס און דאסזעלבע: דעבעט, קרעדיט, אונטען דער באַלאַנס... מען זאגט דער באַלאַנס איז גוט, איך האָב נאָך ניט אריינגעקוקט.

ב ן־צ י ו ן. ד. ה. איהר נעמט ניט חצקאַל'ן, איהר נעמט דעם באַלאַנס? איך גלויב ניט...

ל י ז א. איך מיין, ער איז אַן איינפאכער מענש מיט אַ רוהיגען, איינגעשטעלטען כאראקטער, מיט זיכערע מיטלען צו'ם לעבען... וואס זאל מען טון? מיר זיינען ניט קיין מלאכים, מען מוז דענקען דערפון. נו'מיר פערקערט, צ. ב. נעמען אייך: אייער כאראקטער איז נאָך ניט פאָרמירט, איהר זייט אַ'ן אידעאליסט אָהן בעשטימטע אידעאַלען, אַ פּרעדיגער אָהן אַ באַלעמער, אדער פשוט — אַ מלמד אהן אַ קנעלונג. איהר זייט אַ קליינינקער יודישער האמלעטעל...

ב ן־צ י ו ן. (טרויריג). נאָך וואָס לאכט איהר פון מיר? מיר טוט וועה...

ל י ז א. איך וויל אייך ניט וועה טון, איך וויל נאָר זאָגען, אז יעדער מענש מוז עפּיס טון, יא, טון, און ניט נאָר רעדען...

ב ן־צ י ו ן. הייסט עס, איהר מיינט אויך, אז טהון הייסט נאָר קויפען פעל און מאכען לעדער?

ל י ז א. פאר וואָס? עס זיינען דאָ פערשיעדענע טעטיג־קייטען. צ. ב. היינט איז געדרוקט אין דער אָדעסער צייטונג אַ'ן ארטיקעל פון סאָראָקע, איהר האָט עס געלעזען? אזא שרייבען איז אַ נאָבעלע, ניצליכע טעטיגקייט... איהר ווייסט ניט, ווער האָט עס געשריבען?

ב ן־צ י ו ן. דאָס ליעגט מיר יעצט ווייניג אין זינען. איך פיהל, איך רעד היינט אפשר צום לעצטען מאָהל מיט אייך. איך זאָל זיך ניט שעמען, וואָלט איך איצט אָנגעהויבען וויינען און שרייען. און איהר רעדט צו מיר נאָר מיט'ן קאָפּ... קאלט און גלייכגילטיג... איך וויים, אייער הארץ איז פערשלאָסען...

ל י ז א. וואו אַ פרוי רעדט מיט'ן הארצען, זאגט זי מיים־

טענטיילס נארישקייטען, פאר וועלכע זי בעצאהלט דערנאכדעם זעהר טייער...

בן־ציון. חכמה קומט פון קאפּ. די וואהרהייט קומט פון הארצען. אוי, ווען מענשען זאלען וויסען און זאלען זאגען די וואהר־הייט !...

ליזא. אלזא, איהר ווילט די וואהרהייט ? בן־ציון, מען קען א פרוי ניט נארען. איך פיהל, איך וויים, אז איך געפעל אייך, אז, עס קען זיין, איהר האט מיך ליעב מיט דער ריינער, איידעלער ליעבע פון א פּאעט און א אידעאליסט. און, די וואהרהייט געזאגט, איהר געפעלט מיר טויזענד מאל מעהר פון אייער ברודער...

בן־ציון. אה, ליזא ! דאס, וואס איהר האט איצט גע־זאגט... איך וואלט עס אייך קיין מאל ניט געקענט זאגען... נאר נאך וואס דארף מען רעד, אז מען פיהלט ? (קערט זיך אב און ווישט אב א טרער).

ליזא. איך האב שוין געליעבט א מאן צוויי יאהר, אבער אז מען האט ניט בעצאהלט קיין 10 טויזענד, האט ער מיר ניט געוואלט ערלויבען, איך זאל איהם נאך ליעב האבען...

בן־ציון. דאס איז א געמיינהייט ! איך האב ניט גע־וואוסט, אז געלערענטע מענשען טוען געמיינהייטען צוליעב געלד...

ליזא. מען ווערט עלטער און מען ווערט קליגער אדער פערדארבענער, און מען הויבט אן רעכנען... יא, אמת, איך האב שוין גערעכענט, וואס וועל איך טון, צ. ב., אויב בן־ציון וועט אמאל קריגען אזוי פיעל בעשלאסענהייט, אז ער וועט ניט מורא האבען קומען און זאגען: ליזא, איך האב דיך ליעב, ווילסטו זיין מיין פרוי ? ווייסט איהר, וואס איך וואלט געענטפערט ? — ניין ! ווארום דאס וואלט געווען א׳ן אונזיניגער קרבן, ווארום מיין פאָ־טער, מיין ברודער, מיינע אלע פריינד וואלטען געווען געגען מיר. געגען מיר וואלטען אויך געווען אייערע אייגענע עלטערען. די גאנצע וועלט וואלט געווען געגען מיר, ווארום די גאנצע וועלט לאכט פון אייך און פעראכטעט אייך ; ווארום מיין חתונה וואלט געווען א פּראטעסט געגען יעדען און געגען אלעמען ; ווארום איך

וואָלט געווען געצוואונגען פיעל אפפערען און וועניג ערוואַרטען; ווארום איך וואלט געדאַרפט זעהר אָפט אייך שטיצען און פון אייך זעהר זעלטען שטיצע קריגען; וואָרום איך וואָלט געדאַרפט שטענדיג אייך מעהר בעדויערען, ווי אכטען... און וועה איז צו דעם מאַן, וואָס דאַרף פון זיין פרוי בעדויערט ווערען! (בן־ציון פער־דעקט זיין געזיכט). צו ליעבען א מאַן איז וועניג, מען דאַרף איהם קענען אכטען...

בן־ציון. הייסט עס, איהם וועט איהר קענען אכטען?

ליזא. ניין! אבער איהם קען מען זיך פערטרויען... (פויזע).

בן־ציון. (שטעהט אויף נידערגעשלאגען). אלזא, איך זעה, איך מעג שוין געהן. (וויל געהן).

ליזא. ניין, ניין! איך האָב נאָך ניט געענדיגט, איך האָב נאָך ניט אַלץ געזאַגט. יא, איך ווייס, געפיהלען קענען אמאָל פערבלענדען דעם שכל, פערניכטען אלע רעכנונגען און חשבונות... ווען איהר זאָלט אנצינדען אין מיר א פייער פון ליידענשאַפט; ווען איהר זאלט מיר צוציהען צו זיך מיט די קייטען פון ליעבע; ווען איהר זאלט מיר פערברענען מיט אייערע קושען, — נו, דאַן... כאַפּט עס דער רוח! מיר דאכט זיך, איך האָב אייך ליעב, בן־ציון, אָבער מיט דער ליעבע פון א'ן עלטערען פריינד, מיט דער ליעבע פון א מוטער. עס איז וואהר, איך האָב פיעל מאָל ערוואַר־טעט פון אייך מיט שרעק און מיט פרייד... זאָגאַר אפשר יעצט, ווען איהר זאָלט מיר א שלעפּט טון צו זיך; ווען איהר זאָלט מיר אזוי אומאַרמען, איך זאָל דערשטיקט ווערען; ווען איהר זאָלט מיר א וואָרף טון צו אייערע פיס און זאגען: איך בין דער מיט וועמען דו מוסט געהן לעבען און ליידען! אה!

בן־ציון. איך? ניין! ניין! איך האָב מורא... הפנים איך בין ניט אזא מענש, ווי אלע מענשען. איך דענק פון אנדערע מעהר ווי פון זיך, און די אנדערע האָבען מיך פיינט דער־פאַר. מיינע אויערען הערען יעדען פערבאָרגענעם, פערשטיקטען זיפץ, מיינע אויגען קוקען אריין טיעף ביז דער נשמה פון די אלע

מענשען. מאנכעס מאָל זעה איך אזעלכע פערבאָרגענע זאכען אין יענעמ'ס זעעלע, אז איך שרעק זיך אליין איבער... ליזא, מיין הארץ הערט ניט אויף וועה צו טון אויף איין אייגענבליק... מיך ארט פאר יעדען, און קיינעם ארט ניט פאר מיך. יעדער דענקט נאָר פאר זיך. אלע רעכנען, איך רעכען ניט... ווען איהר זאָלט?.. ווער ווייס? ווען איך זאָל האָבען א ביסעלע גליק, ווען איך זאָל ניט זיין אזוי עלענד אויף דער גרויסער ווייטער וועלט... אה, ווען איך זאָל האָ-בען א פריינד, וועלכער זאָל מיר געבען זיין האנד! איך בין אליין... איך בין איינער אליין... (פארדעקט זיין געזיכט און וויינט שטיל).

ל י ז א. (גיט א טיעפען זיפץ, געהט צו דער פיאנא. נעמט עט-ליכע אקאָרדען פון ליסט'ס ראפסאָדיע און בלייבט זיצען פערטראכט).

מען הערט ראזענבערג'ס שטימע: „יא, יא, קומט אריין". ער עפענט די טיר, ישראל יעקב און חוה, קאמיש אויסגעפוצט, און ראזענ-בערג אריין.

ר א ז ע נ ב ע ר ג. וואס פאר צערעמאָניעס? מיר האלטען זיך ניט גרויס. דאָס איז מיין טאכטער. שפיעלט פיאנא און „פאר-לע וואו פראנסע". אָהָ, בן-ציון איז אויך דאָ? נו, ווי איז אייער אפאראטוס, נאָך אלץ ניט אין ארדנונג? (צייגט אויפ'ן קאָפּ). צייט ווערען א שטיקעל מענש, צייט. זיצט.

י ש ר א ל י ע ק ב. דאס איז אייער טאָכטער? די גרעס-טע גאבע פון גאָט, אדער, ווי אנדערע מיינען, פון דער נאטור איז שכל... ווער רעדט נאָך, אז א יודענע האָט שכל, דאָס איז גאָר א זעלטענהייט.

ח ו ה. יא, דער גאנצער שכל איז ביי די מאנסבילען, דער-פאר פיהרען מיר זיי ביי די נעזער. (ליזא לאכט). א גוטען אבענד...

י ש ר א ל י ע ק ב. חוה, נו'מיר זיך ניט קריגען ביי פרעמ-דע מענשען אין שטוב.

ח ו ה. אהא, דו האָסט מורא? נו, זאָל זיין שלום.

י ש ר א ל י ע ק ב. מיט אייך, מיט דער ווייבערשער נא-

ציע אנהויבען זיך. ניט אומזיסט האָבען גרויסע מענשען געהייסען פון אייך ווייכען. און וואָס מאכסטו, בן־ציון?

בן־ציון. וואס זאל איך מאכען? דערווייל געה איך אהיים. (וויל געהן).

ראזענבערג. מיר וועלען אייך ניט לאזען. איהר דארפט ביי זיך ניט אראָבפאלען.

ישראל יעקב. מען ווארפט אראב און מען הייסט ניט אראבפאלען.

ראזענבערג. יא, דער מענש קען זיך פערבעסערען, אז ער וויל. (א פארט). ער וויים געוויס פון דער קארעספאנדענציע און וועט געהן אהיים פלאפלען. (לויט) זיצט, אלע אייערע וועלען באלד קומען. (אלע מענער רעדען שטיל).

בן־ציון. איך וויים, איהר דארפט מיך ניט און איהר ווילט מיך ניט דא, און איהר בעט דאך איך זאל בלייבען. פארוואס איז דאָס אזוי?

ליזא. (צו חוה'ן). עס פרעהט מיך זעהר, וואס איהר זייט געקומען.

חוה. און ווי געפעלט אייך דער פאסאָן פון מיין פלאטיע? פונקט ווי די פאריזער מאָדע. איהר וועט דאך מסתמא ניט פאר־איבעל האָבען, וואס איך בין געקומען אָהן הענטשקעס... דאָס איז מיין מאן שולדיג, וויל ניט זיין קיין „ליסטאָקראט“.

ליזא. (לאכט). איהר מאכט חוזק פון די „ליסטאָקראטען“, הא?

ישראל יעקב. איהר דארפט זיך היטען פאר איהר, זי איז א געפעהרליכער מענש.

חוה. נאָט אייך שלום עליכם. (גיט ליזא'ן די האנד). ניש־קשה, איהר דארפט אייך ניט היטען... איך האָב געמיינט, מיר וועלען דאָ טרעפען אן אָנגעבלאָזענע אינדיטשקע, און איהר זייט אזא מענש כמעט ווי אלע מענשען. (אלע לאכען. מען קלינגט).

ראזענבערג. (לויפט צום טיר). ווער איז דאס? אָה, געסט! טייערע, געווינשטע געסט. (חצקאל און פרומע קומען. זי

איז רייך און אלטמאָדיש געקליידעט). אליין גאָר? און וואו איז אונזער פריינד, רב׳ מלכיאל? (מישא קומט).

מ י ש א. אה, געסט! און וואו איז דער פאפא?

ח צ ק א ל. מיר האָבען זיך שוין געקליבען געהן אהער, איז מען איהם געקומען רופען צו׳ם איספראווניק. (שטיל). מיר האָבען ניט געווארט אויף איהם, ווארום אז ער וועט פון איספראווניק אפילו קומען א משוגע׳נער, וועט ער מוזען אהער געהן, אז מיר זיי־נען דאָ... איהר פערשטעהט, ווי איך האָב דאס אבגעמאכט מיט מיין קאָפּ.

מ י ש א. (נעהמט דעם פאטער אָן א זייט). יעצט זעהסטו, אז די פאפיר, וואס דו האסט געשריבען צו׳ם איספראווניק ווע־נען זיינע פערפעסטעטע פעל, איז געוועזען אן איבריגע זאך...

ר א ז ע נ ב ע ר ג. יא, מחותנים צו ניט מחותנים, — וויים מען נאָך ניט, און בעוואָרענען זיך האָט מען געדארפט (רעדט שטיל).

פ ר ו מ ע. (צו ליזא׳ן). אז דער אלטער איז ניטא, מעג איך זאגען: אזא שידוך איז פאר אונז זעהר א גרויסער כבוד. און חצקאל גנב איז אויפ׳ן זיעבטען הימעל. דער רוח, שונאי ישראל, נעמט איהם ניט, ער פערשטעהט. בן־ציון, דו ביסט שוין דאָ? פאר וואס האָסטו זיך ניט אָנגעטאָן?

ח צ ק א ל . מאמזעל ראזענבערג, איך האָב די עהרע צו רעקאמאנדירען מיין מאמע, מאדאם פרומע גארבארניקאָוו.

ח ו ה. מען וואקסט אויס אין איין שטאָדט, מען קען זיך 20 יאָהר, און דאָך כל זמן מען רעקאמענדירט ניט, דארף מען זיך מאכען, אז מען קען זיך ניט. ישראל יעקב, על פי דין בין איך מיט דיר נאָך ניט בעקאנט. 40 יאהר נאָך אונזער חתונה, און מיר זיי־נען נאָך ניט זארעקאָמענדירט. אן עולה!

ל י ז א. אוי, איך האָב אזא קלוגע באבוסיע נאָך ניט גע־זעהן... אויף מיין וואָרט, איך האָב מורא, איך וועל זיך פערליע־בען אין אייך. (אומארמט זי און קושט).

י ש ר א ל י ע ק ב. חוה, האָסט ניט וואס צו לאכען. דאָס

רעקאָמענדירען איז דוקא זעהר א קלוגער מנהג. א יוד, למשל, ווערט באלד א גאנצער ר' שמעלקע מיט דיר. עסטו קאשע — שפייט ער דיר אין דיין קאשע, האָסטו א טאבאק־פושקע — שמעקט ער ביי דיר, טראָגסטו ברילען — מעסט ער אָן דיינע ברילען, זינגסטו — ווערט ער ביי דיר א משורר. רעקאָמענדירען איז דערויף: איך מעג דיך טאקי קענען, נאָר טאָמער וויל איך ניט זיין בעקאנט מיט דיר, קריך ניט אין זיי מיט מיר ניט קיין מחותן...

ח ו ה. איז דאָך טאקי א קשיא, פאר וואס ביסטו מיט מיר אזא מחותן? (געלעכטער).

ב ן־צ י ו ן. פעטער, האָסט א טעות. דאָס רעקאָמענדירען איז א נארישע קאָמעדיע מיט א ליגען. אז מען רעקאָמענדירט א גנב, א בעטריגער, א מענש, וועלכען מען האסט און פעראכט, האָט מען דעם מוט צו זאָגען: ביי אזא מענש, ווי דו, נעהם איך ניט די האנד, און וויל מיט דיר ניט זיין בעקאנט? ניין! מען קוועטשט איהם די האנד אזוי פריינדליך, מען מאכט א זיס פנים און מען זאגט: עס פרייט מיך זעהר! עס פרייט מיך זעהר! א פאלשע פערשטעלטע וועלט, מיט פאלשע אונזיניגע מנהגים.

מ י ש א. ער פילאזאפירט שוין ווידער? מערקווירדיג, מענשען אָהן א סיסטעמאטישע אקאדעמישע בילדונג האָבען אמ־מיינסטען א נייגונג צו שפיעלען די ראָלע פון טיעפזיניגע פילאָ־זאָפען!..

ר א ז ע נ ב ע ר ג. (שטעלט פאָר מישא'ן). דאס איז מיין אינ־זשענער טעכנאָלאָג. א געבילדעטער מענש, הא? עס קאָסט גע־נוג געלד אזא בילדונג.

ב ן־צ י ו ן. געוויס מעהר, ווי מיין בילדונג און די בילדונג פון מיין ברודער.

ח צ ק א ל. איך בין געבילדעט, וויפיעל איך דארף. און דיך האָט מען דען וועניג געלערענט?

ב ן־צ י ו ן. וויפיעל מיין בילדונג קאָסט — ווייס איך, און וואָס דיין בילדונג איז ווערט, וועלען אנדערע אָבשאצען...

ח צ ק א ל. מאמע, דו האָסט נאָך ניט געהערט, ווי מאמזעל ראָזענבערג שפּיעלט פאָרטאָפּיאַן?

ב ן־צ י ו ן. א ליעבהאָבער פון מוזיק!..

ר אָ ז ע נ ב ע ר ג. ליזא וועט אונז וואס שפּיעלען. איך דאַרף אייך ערקלערען, עס איז דאָ קלאסישע און ראמאנטישע מוזיקע. איהר קענט דעם קאָמפּאָזיטאָר הערר בעטכאָווען?

ח צ ק א ל. ווי זאגט איהר, מוסיו בעטכאָווען? איך האָב איהם קיין מאָל ניט געזעהן.

ב ן־צ י ו ן. האָט קיינמאָל ניט געקויפט קיין פעל ביי בעטכאווען'ען?

ל י ז א. (געהט צו דער פּיאנא. שטיל). די אייפערזוכט רעדט פון איהם. דאָס מאכט איהם אינטערעסאנט...

מ י ש א. עס איז אן אומגליק מיט די האלב־געבילדעטע מענשען. כאפּען זיך אָן מיט אזעלכע נעמען, ווי בעטכאָווען, ספּענסער, באָקל, און פּלאקערען א וועלט...

ר א ז ע נ ב ע ר ג. דער עיקר איז סיסטעמאטישע, אקאדעמישע... ציוויליזאציאָן...

י ש ר א ל י ע ק ב. (שטיל). בן־ציון, פאָלג מיך און געה אהיים בעסער. איך פערשטעה, ווי דיר איז, נעבאך, אויפ'ן הארצען, אָבער וואָס איז די פעולה? דו מאכסט זיך נאָר אליין צו'ם נאר. יסורים, וועלכע מען טראָגט איבער אין דער שטיל, מאכען דעם מענשען גרויס. יסורים אבער, וועלכע מען טראָגט ארויס אויפ'ן גאס, מאכען דעם מענשען קליין און ביליג... אז מען פאלט אראָב פון פערד, און דער פערד אנטלויפט, דאַרף מען ניט בלייבען ליגען אויפ'ן אָרט, מען וועט לאכען. ווי עס זאָל דיר ניט וועה טהאָן, כאפּ זיך אויף און אנטלויף.

ב ן־צ י ו ן. ניין, פעטער, איך קען ניט. מיר ווילט זיך עפּעס צורייסען אדער צוברעכען, אדער מען זאל מיך שלאָגען...

ח ו ה. (צו ליזא'ן ביי דער פּיאנא). ביזט א קלעזמערקע אויך? זעה נאָר, אונזער מחותנ'טע מולקה. (מולקה לויפט אריין). שקאציל קומט.

מ י ל ק ה. בעל הבית׳טע, חצקאל! דער אלטער איז גע־קומען אהיים מיט׳ן ריכטיגען שגעון. ער האָט איבערגעקעהרט א ביינקעל, אראָבגעשלעפּט דעם טישטוך מיט די לאָקשען פון טיש, און איז אין גאַנצען שווארץ, ווי זאגט מען, ווי די נאכט, ווען די יודען האָבען געטאפּט אין מצרים...

ח ו ה. דו הערסט, וואס פאר א למדן זי איז? זי ווייסט, וואס די יודען האָבען געטון אין מצרים.

פ ר ו מ ע. באַלבע ניט, מילקה, און געה אהיים!.. וועסט מיר דערצעהלען שפּעטער.

מ י ל ק ה. שפּעטער?! דער בה״ב האָט געזאגט, איהר זאלט באלד אלע געהן אהיים, ווארום, אז ער וועט קומען, וועט ער שוין אבשפּיעלען אייך א חתונה אהן קלעזמער. (אלע ערשטוינט).

ח צ ק א ל. מילקה, געה זאָג דעם טאטען, אז עס איז ניט שעהן... אז מיר זיינען היינטיגע מענשען און... (מלכיאל עפענט די טיר).

מ ל כ י א ל. מחותנים, אהיים! די מינוט אלע אהיים!

ר א ז ע נ ב ע ר ג. רב׳ מלכיאל, אבער אין גאָטעס ווילען...

מ ל כ י א ל. (קרימט איהם איבער). גאָטעס ווילען! גאָטעס ברילען! איהר ווילט ארייננארען דעם בער אין זאק אריין? א מכה! חצקאל, אהיים! זעהסט די גאזעטע? (נעהמט א גאזעטע פון זיין קעשענע). דער איספּראווניק האָט מיר ערשט געטיקעט די גאזעטע אין מאָרדע און האָט געשריען: פּרעס, מלכיאל! נא!

מ י ש א. דאס איז ווירקליך צו בעדויערען, אבער וואס זיינען מיר שולדיג?

מ ל כ י א ל. הערסט א חוצפּה? ווער דען קען דאָ אין סאָ־ראָקע שרייבען, אז ניט דער אינזשענער טעבנאַלאָג? האָסטו מיר ניט געזאגט דיזעלבע זאך פּאר צוויי וואָכען שבת צו נאכט ווענגען דעם טייך סאניטאריע — שווינאטאריע?.. אהיים!

י ש ר א ל י ע ק ב. שאַ! ביזט טאקי מלכיאל׳עק תּקיף, אבער מעגסט דאָך זיין א מאָל א מענש... און...

ר א ז ע נ ב ע ר ג. ווי פאלט אייך איין, מיר ווע̇לען שריי־בען, איצט, ווען מיר געהען מיט אייך מאכען...

מ ל כ י א ל. איהר ווע̇ט מאכען מיט דער נשמה, איך מאך מיט אייך גארניט!.. איהר האָט געוואָלט מיך אריינבאפּען אין די הענד און אב׳הרג׳נען מיין געשעפט? א פּייג אונטער דער נאָז! מילא, איהר האָט געשריבען דעם איספּראווניק, אז איך קויף פערפּעסטעטע פעל, כאפּט אייך דער רוח, איז נאך א כאבאר... אבער אין די גאזעטען פאר דער גאנצער וועלט מחרף ומגדף זיין דעם נאמען יוד!..

ר א ז ע נ ב ע ר ג. איך בין טאקי אן אויפגעקלערטער, אבער יוד איז יוד. מיין נאציע איז מיר טייער! איך זאל געפינען דעם לומפּ, וואס האָט געשריבען, וואָלט איך איהם אליין געשלעפּט, ווי א הונד צו׳ם איספּראווניק.

ח צ ק א ל. מאמע, אויב איצט ניט, איז קיין מאָל ניט... די גאנצע וועלט ווייסט... אלע פּריקאשטשיקעס וועלען לאכען פון מיר. (בן־ציון קוקט אויף איהם).

פ ר ו מ ע. מלכיאל־לעבען, אפשר וואָלסטו אויסגעהערט, וואס מענשען זאגען.

מ ל כ י א ל. די מענשען אלע מעגען דאָ פערשטומט ווע־רען! וויפיעל מאָל דארף איך זאגען, מען זאל געהן אהיים? (אלע געהען). אינזשענער — שמינזינער, דער גרעסטער אנטיסע־מיט, דער גרעסטער רשע וואָלט דאָס ניט געטון. האר אוים! האר אוים!

ב ן־צ י ו ן. טאטע, ניט ער האָט געשריעבען אין די גאזע־טען, און צוליעב דעם אליין דארפסטו ניט צושטערען קיין שדוך. איך ווייס, ווער עס האָט דעם ארטיקעל געשריבען.

א ל ע. ווער?

ב ן־צ י ו ן. דעם ארטיקעל האָב איך געשריבען. אָט האָ־סטו אפילו דעם בריעף פון רעדאקציע. (מישא נעמט דעם בריעף און לעזט).

מ י ש א. נו, געווים ער... קען קיין צוויי ווערטער ריכטיג ניט אויסלעגען — א שרייבער!

ח צ ק א ל. (לעזט דעם בריעף). טאקי ער! אוי, פער־שרפ׳עט זאל ער ווערען, דער מטורף! א מענש, הא?

ר א ז ע נ ב ע ר ג. אזא דיפאמאציע! פוי! שאנדע! שאנדע! (זעהר בייז אויף בן־ציון׳ען).

פ ר ו מ ע. מענשען, קינדער, וואס איז דאס, וואס בעדייטעט עס? איך וויים גארנישט.

ח ו ה. שווייג שוין בעסער. אוי, וואס וועהניגער מען ווייסט, איז געזינטער.

מ ל כ י א ל. (בעטראכט דעם בריעף). ער האט גאר געשריבען? ער? איך וועל דאס ניט אויסהאלטען. געוואלד! ווי האלט מען דאס אויס? ווי האלט מען אויס!

מ י ל ק ה. (שטיל). אט האסטו זיך די שטילינקע! אויף אן אייגענעם טאטען דערלאנגט א פאפיער! (קוקט בייז אויף בן־ציון׳ען).

מ ל כ י א ל. דו, מטורף, ביסט גאר א שרייבער אויך, הא?

פ ר ו מ ע. וויים איך, מלכיאל, וואס גלויבסטו איהם? א בעריהמער. ער וויים דען, וואס ער רעדט?..

מ ל כ י א ל. הם!.. איצט קען איך גלויבען, אז צום איס־פראוואניק האט אויך ער געשריבען. געדענקסט, חצקאל, זיינע רייד וועגען דער בהמה׳לע?

ר א ז ע נ ב ע ר ג. א מענש, וואס שרייבט איינס, שרייבט אויך דאס צווייטעס... נאטירליך.

ב ן־צ י ו ן. דעם ארטיקעל האב איך געשריבען, — זאג איך. דער, וואס האט געשריבען צו׳ם איספראוואניק, קען ניט זאגען קיין אמת... שווייגט ער...

מ ל כ י א ל. (מאכט זיך רוהיג. קוקט זיך אום). פוי, וואס דא טוט זיך! מחותן, אז אין שטוב שטעהט א סך, ליעגט אין קעשענע וועהניג... און דאס איז די מאמזעלכען? סחורה ווי גאלד... חצקאל לאפאק האט שוין שטענדיג אזא טרפה׳נעם גליק, ער האנ־

דעלט מציאות... נו, דו מטורף, געה אהיים! מיט דיר וועל איך זיך אברעכנען אין דער היים. דער׳הרג׳נען דארף מען דיך! דער־פאר דער׳הרג׳נען איז נאָך ווייניג! (ווערט פלוצלונג בייז). לא יוצלח, פרא אדם, נאָך וואס האָסטו דאָס געשריבען?

ב ן־צ י ו ן. איך האָב געוואלט, די וועלט זאל וויסען דעם אמת.

מ ל כ י א ל. וואס איז, מען צאהל דיר עפּעס דערפאר?

ב ן־צ י ו ן. ניין, מען צאָהלט מיר גארניט.

מ ל כ י א ל. גלאט אזוי אומזיסט? אהן א גראשען אומ־גליקליך מאכען דעם טאטען, פערטשעפּען נאטשאלסטווא, בע־שמוצען דעם נאָמען יוד, מחרף ומגדף זיין דעם גאנצען כלל ישראל... גלאט אזוי, הא?!

י ש ר א ל י ע ק ב. וואס טשעפּעסטו צו דעם כלל ישראל? איך בין אזא יוד, ווי דו מיט איהם (צייגט אויף ראזענבערג׳ן) און איך זאג, ווער עס האָט ליעב דעם כלל ישראל, דארף זיך ניט שע־מען און דארף זאגען צו זיינע ברידער, וועלכע זיינען ניט עהרליך, זיי זאלען זיין פיינע מענשען... מען זאגט: מלכיאל איז א גנב, שרייט מלכיאל: געוואלד, כלל ישראל! מען זאגט: מלכיאל איז א בלוט־זייגער! שרייט מלכיאל: כלל ישראל! גראבער יונג! וואו קומסטו צו כלל ישראל?

ח ו ה. שא! שא! האלט איין דעם לאשעק! כלל ישראל איז טאקי כלל ישראל, אבער קריגען זיך דארף מען דאך ניט.

י ש ר א ל י ע ק ב. ער האָט עס מיר געלעזען בעפאר ער האָט עס געשיקט אין דער צייטונג, און איך האָב איהם געהייסען... ער איז א קינד, און אויב עס איז א חטא, איז דאס מיין חטא! אויב עס איז א טעות, איז דאס מיין טעות!

מ ל כ י א ל. איך וויים, דו האָסט איהם געלערענט זיין א פילאזאף, נו, נעם איהם, וועט ער דיך איצט לערנען, ווי צו זיין א מטורף! לא יוצלח, מיין שוועל זאלסטו ניט אריבערטרעטען! מענסט אין גאס פגר׳ן פון הונגער! מענסט אויף מיינע אויגען איינגעהמען א מיתה משונה! מענסט... זאלסט... זאלסט...

פ ר ו מ ע. מלכיאל, פערשעלט איהם ניט, ער איז אזוי אויך אן אונגליקליכער

מ ל כ י א ל. איך וויל איהם ניט זעהן. איך וויל ניט הערען פון איהם, איך וויל פון איהם ניט וויסען! ארויס!..

ב ן־צ י ו ן. (שטיל און טרויריג). דער פעטער זאגט, עס קען זיין עס איז א טעות, וואס איך האב געשריבען... אויב דאס איז א טעות, האב איך מורא, איז אלץ א טעות. אונזער לעבען א טעות, די גאנצע וועלט א טעות, זאגאר דער אמת אליין א טעות... פעטער, איך וויל דיך עפּעס בעטען. אויב דו וועסט מיך נעמען, וועל איך געהן צו דיר. איך האב ניט געקענט לערנען עפּעס אנדערס, וועל איך איצט לערנען א מלאכה. מלאכה איז ניט שווינדעל, ניט האנדעל, ניט בעטריגעריי... איך האב גאר ניט איצט וואס אנצוא־ווערען... איך געה...

ח ו ה. קום, בן־ציון, אזא יאהר זאל איך האבען, וואס פאר א גאלדשמיעד פון דיר וועט אויסוואקסען. וועסט אפשר ניט האַ־בען אזוי פיעל קללות מיט שטעקענס, ווי אין אן אייגענע היים.

ל י ז א. (שטיל). אבער צרות — פונקט ווי ביי א לייבליכען טאטען. אוי, עס קען זיין, איך אליין פערשטעה ניט, וואס איך פערליער אצינד. פארוואס האט מיר אזוי אנגעהויבען וועהטאן דאס הארץ?

ב ן־צ י ו ן. איך געה... איך האב געמיינט, אז א טאטע...

מ ל כ י א ל. איך געפעל דיר ניט? וועסטו מיך בעשריי־בען אין דיינע חזר'שע גאזעטען! אנטיסעמיט! המן הרשע! צורר היהודים! מטורף!

ב ן־צ י ו ן. יא, טאטע, עס איז צייט, איך זאל זאגען דעם אמת אפען — דו געפעלסט מיר ניט! איהר אלע דא געפעלט מיר ניט! זעהר שטארק! דו האסט געוואלט, איך זאל ניט וואגען אויפהויבען מיין גערדאנק העכער פון דער פּאדמיאטקע, וואס מען מאכט פון דיינע פּאדעשוועס. איך וויל זיין א מענש! ווע־מען האט איהר דא ליעב? דאס געלד, צו דעם אמת? וועמען דיענט איהר דא, גאט אדער דעם עגל הזהב? וואס איז ביי אייך

א סחורה, גערעכטיגקייט אדער געשעפט? איך וואלט געוואלט וויסען, ווער איז דא ביי אייך א מענש, דער וואס פיהלט און דענקט, צו דער וואס שווינדעלט און לעבט ווי א דבר אחר? וואס איז ביי אייך דא טהייערער, מענשליכע געפיהלען, צו חשבונות, רעכנונגען און קאנטע ביכער? יא, איהר קענט איבערלייענען, וואס איז געשריעבען אויף אן אססיגנאציע, אויף א וועקסעל, איהר קענט אבער ניט איבערלייענען, וואס עס איז געשריבען אין הארצען און אין דער זעעלע פון א מענשען! יא, איהר קענט לייענען אין די נאמען און אויסקלאפען מיט די פינגער א מעלאדיע, איהר קענט אבער ניט פערשטעהן די מעלאדיע, וואס דעם מענשענ׳ס הארץ זינגט. דער טאטע איז גערעכט. ער וויל ניט הערען, ניט זעהן, ניט וויסען פון מיר... גערעכט! מיר האבען גענוג געזעהן איינע פון די אנדערע, גענוג איינע פון די אנדערע געהערט און געוואוסט... עס איז צייט מיר זאלען שוין איינע די אנדערע ניט זעהן, איינע פון די אנדערע ניט הערען און ניט וויסען! (געהט. נאך איהם ישראל יעקב מיט חוה׳ן).

פ א ר ה א נ ג.

דריטער אקט.

(צוויי מיט א האַלב יאהר שפּעטער).

נאכט. א קליינער קעראָסינאָווער לאָמפּ ברענט אין ישראל־יעקב'ס ארבייטס־צימער. זעהר ארעם, אבער ריין און געמיטליך. אויף די ווענט פּיעלע אלטע זייגערס; צוויי טישלעך מיט געצייג, עטליכע טיגלען. ביידע טישלעך שטעהען ביי צוויי פענסטער. ביי איין טישעל ארבייט ישראל יעקב מיט א פערגרעסערונגס־רעהר אויף זיין אויג. דאס צווייטע טישעל איז צוגעדעקט מיט א פאַרטוך. לעבען צווייטען טישעל אויף דר'ערד ליעגען פיעל ביכער. ביי'ם אויווען אויף א קליינעם ביינקעלע זיצט חוה און ארבייט א זאָק.

ישראל יעקב. חוה! הא! חוה! (ארבייט). חוה, דו הערסט ניט, אז איך שריי צו דיר?

חוה. יא, אז דו שרייסט צו מיר, הער איך.

ישראל יעקב. פאַרוואָס־זשע הערסטו ניט, אז איך שריי?

חוה. מסתמא שרייסטו ניט, אז איך זאל הערען.

ישראל יעקב. אלטע,מאך זיך ניט נאריש. איך האָב דיך געוואלט פרעגען אן ערנסטע זאך.

חוה. אז דו וואָלסט געוואָלט פרעגען, וואָלסטו דאָך גע־פרעגט. מסתמא ווילסטו ניט.

ישראל יעקב. אהן קאַטאָוועס, חוה, איך האָב דיך געוואלט פרעגען וועגען בן־ציון'ס מאַשינע. ווי מיינסטו, עס איז ניט א משוגעת, חלילה?

חוה. וואס פרעגסטו מיך? דו דארפסט דאך זיין א גרע־סערער מבין אויף משוגעת'ן.

י ש ר א ל י ע ק ב. איך פרעג דיך, ווייל דו מיט דיין קלארען גנב'ישען קאפ קענסט יעדע זאך צוגלידערען אויף פיצ־לאך. איך אבער בין צופיעל פערגלויבט אין איהם און איך טרוי זיך אליין ניט. א גרויסע זאך, הא?

ח ו ה. אז איך בין ניט קיין גרויסער מאשיניסט, דאס ווייס־טו דאך. נאר איך מיין, אז די מאשינע וועט אפילו ניט געהן איי־ביג, איז דאס אויך זעהר א גרויסע התפעלות. געוואלד, וואס א קאפ פון א מענשען קען אויסטראכטען! איך האב געהערט, מען פאהרט איבער'ן שטאדט אהן פערד און מען ארבייט זאקען אהן הענד... מען וועט שוין באלד אויסטראכטען א מאשינע, וואס וועט קענען דאוונען אהן א יודען.

י ש ר א ל י ע ק ב. נאר עס איז שוין דא אזא מאשינע אין אמעריקא, אז דו זיצט דא און ווילסט, כדומה למשל, עסען, גיסטו נאר א קוועטש א קנעפעל פון עלעקטריע ,זיצט שוין דארט א סאלדאט און עסט פאר דיר. (זיי לאכען ביידע).

ח ו ה. עס איז ניט נאר אין אמעריקא, אומעדום איז דא סאלדאטען, וואס עסען פאר אנדערע. און מען דארף גאר אפילו דעם קנעפעל פון עלעקטריע ניט קוועטשען...

י ש ר א ל י ע ק ב. יודענע, האסט אן אלטען ממזר'ישען קאפ אויף זיך. און בן־ציון איז א גאון... דו האסט בעמערקט, די לעצטע צייט גיבען אונז די יודען אלע וועניגער און וועניגער אר־בייט... עס איז איבער בן־ציון'ען... זיי זיינען איהם אלע שונאים, און פרעג זיי בחרם פאר וואס? אלטע, זאלסט ניט זאגען בן־ציון'ען, אז איבער איהם פארלירען מיר ארבייט.

ח ו ה. ער האט עס שוין אליין בעמערקט... יע! ניטא קיין יודען, שיקט גאט צו עטליכע גוים... הלואי זאל גאט העלפען יעדען יודען, ער זאל ניט דארפען אנקומען צו קיין יודען...

י ש ר א ל י ע ק ב. חוה, ביסט א וואוילע יודענע. אוי, זיי־זשע מוחל, געב מיך א קראץ אין פלייצע לעבען דער לאפעט־קע, נידריגער אביסעל, נידריגער... אט! אט! אט!

ח ו ה. (קראצט איהם). אלטער גנב עס בייסט דיך דען? גאר־

ניט, בן־ציון איז ניטא, ווילסטו מיט מיר א שטיף טון. ישראל יעקב, דו ווייסט, איך האָב יסורים, וואס בן־ציון זאמט זיך. (א גע־רויש). איך הער א פרעמדער געהט. (חצקאל קומט; שעהן געקליי־דעט). זעה נאר א גאסט, ווי איך בין א יודענע, מען דארף איינ־וואַרפען דעם אויווען.

ישראל יעקב. חצקאל גאר! דאס האָט מען גע־דארפט אויסטרובען בחצוצרות וקול שופר.

חצקאל. גוטען אבענד! איא, אן אונערוואַרטעטער גאסט? (טוט אוים דעם פּאַלטאָ).

ישראל יעקב. איך געדענק גאר ניט, ווען דו ביסט געווען דאָ... געדענקסט, חוה, אז ער איז געווען א יונגעל, פלעגט ער אמאָל אריינקומען? מען פלעגט איהם נאך דארפען דער־מאהנען וועגען דער נאָז.

חוה. און מען האָט געדארפט גוט אכטונג געבען, ער זאָל ניט גנב'נען די רעדלעך פון די צונומענע זייגערס... ער האָט גע־האט א גרינגע האנד.

ישראל יעקב. ער האָט געהאט פון קינדוויין אן א האנד פון א סוחר.

חצקאל. נו, ווען האָב איך צייט געהאט געהן צו גאסט? מיט מיין ארבייט, מיט מיינע געשעפטען, וואס איך האָב אויף מיין קאָפּ? ווער רעדט, נאך דער חתונה, בין איך אין גאנצען אריין אין דער קאָמערציע...

ישראל יעקב. ווי די צייט פליהט! עס איז שוין, מסתמא, צוויי יאהר, ווי דו ביסט א בעל הבית'על.

חוה. יא, מחשבות'ן, וואס מאכט דיין ליזא? וואס מאכט דאָס קינד?

חצקאל. וואָס פעהלט איהר? געזונד, ווי א פערד, קיין עין הרע. זי האָט צוגענומען צוועלף פונט. און דאס קינד ליעגט מיר זעהר אין זינען. איך האָב צייט... און ווי אזוי קען מען געהן צו אייך? איהר זייט דאָך פון זיין צד... ברוגז! פעטער, איך

האָב איך געבראַכט צו פערריכטען מיין גאָלדענעם זייגער (גיט זיין זייגער. אַ פּאַרט, ווינקט). איך מיט מיין קאָפּ!..

ח ו ה. זעהסט, איך האָב דיר געזאָגט, גאָט וועט צושיקען אַ גוי . . .

י ש ר א ל י ע ק ב. וואָס גלויבסטו איהם? (קוקט אויפ'ן זייגער). מסתמא, איז עפּעס אַ קאָמערציע... דעם זייגער וואָלט ער געקענט שיקען ער האָט געגוג משרתים ויוצר משרתים

ח צ ק א ל. נו, און וואו איז ער, אייער אסיסטענט זייגער־מאכער? ער האָט שוין ווידער אנגעפּאַטשקעט אין די גאַזעטען... מיר ליעגט ניט אין זינען צו לייענען זיין שמירעריי... מען זאָגט, ער בעשרייבט די תלמוד תורה. די גאַנצע שטאָדט קאָכט מיט איהם. וואו איז ער?

י ש ר א ל י ע ק ב. בן־ציון איז געגאַנגען קויפען קוועק־זילבער פאר זיין מאשינע. דו זאָלסט זעהן, וואס ער האָט ערפונ־דען! ביי איהם אין קאָפּ ליעגט מארך, ניט דעם טאטענ'ס פּאָ־דעשווע.

ח ו ה. איך האָב יסורים, וואס ער זאמט זיך אזוי... ווען ער געהט ארויס, מוז זיך מיט איהם וואס טרעפען. אדער מען טשע־פּעט זיך צו'ן איהם, אדער ער מישט זיך אריין אין אַ פרעמדע געשיכטע. פאראכטאגען זונטאג האָט ער דערזעהן, ווי אַ שכור'ער גוי האָט אנגעהויבען שלאָגען זיין ווייב. נו, בן־ציון האָט זיך, מסתמא, אנגענומען פאר דער גוי'ע, האָבען זיי זיךביידע אנגענו־מען פאר איהם. וואס הייסט, שרייט די גוי'ע, אַ פרעמדער זאל זיך אריינמישען, ווען אן אייגענער מאן שלאָגט? און זיי האָבען איהם ביידע געבראכען די ביינער.

ח צ ק א ל. נו, יא, דערזעלבער מטורף ווי געוועזן. וואס איז דאָס פאר אַ מאשינע? טאקי עפּיס ווערט?

י ש ר א ל י ע ק ב. ווי איך פערשטעה מיט מיין שכל, וועט דיעזע ערפינדונג מאכען אַ רעש אין דער וועלט... און עס איז אַ סברה, אז דא ליעגען מיליאנען־מיליאסען...

ח צ ק א ל. (פערזאָרגט). אזוי? פעטער, הפנים, ווי איך

זעה, ווייסט איהר ניט, אז אונזער אלטער איז שטארק קראנק. עס קען זיין, ער וועט זיך אבטראגען.

י ש ר א ל י ע ק ב
ח ו ה } מלכיאל איז קראנק? וואס איז איהם?

ח צ ק א ל. ער זאגט ניט, וואס איהם איז, און וויל ניט קיין דאקטאר בשום אופן — זיינע משוגעת'ן !.. איך פערשטעה יעדע זאך. מיך דארף מען ניט לערנען. מיין אויג קוקט און איך וויים, דעם אלטענ'ם קרענק איז ניט קיין שפיעלכעל. ער דארף האבען א ראק אין מאגען, ווארום וואס ער עסט גיט ער אב צוריק. קען ניט עסען... נו, וואס איז פאר א לעבען אהן עסען? הערט, איך וועל אייך זאגען דעם אמת, איך בין געקומען אביסעל וועגען געשעפט.

י ש ר א ל י ע ק ב. קוועטש זיך אוים מיט'ן אמת: ווילסט איך זאל דיר לייען תרפ"ק אלפים קערבלעך? הא?

ח ו ה. אפשר וויל ער דיר פערקויפען א פאר נייע כאליע־וועם?

ח צ ק א ל. איך מיין ניט קיין קאטאוועסלעך. איך וויל רע־דען מיט בן־ציון'ען. שטעלט אייך פאר, דער טאטע, זאל לעבען, שטארבט אוועק און לאזט איהם איבער בירושה א פייג... אלס קאמערטשעסקי מענש... איהר פערשטעהט?

י ש ר א ל י ע ק ב. דערווייליע הויב איך ניט אן צו פער־שטעהן.

ח ו ה. וואס פערשטעהסטו ניט? א פייג פערשטעהסטו? א קאמערטשעסקי מענש פערשטעהסטו? וואס נאך איז דא צו פערשטעהן?

ח צ ק א ל. איך מיין פשוט וועגען דער ירושה. ער איז א פילאזאף, קען ער גאר ניט פערשטעהן. איהר אבער זייט דאך א שטיקעל מענש, איהר קענט מיר העלפען.

י ש ר א ל י ע ק ב. אויב איך בין יע א שטיקעל מענש, ראט איך דיר: אויב דו האסט א קאמערציע צו בן־ציון'ען, רעד מיט איהם און פון איהם וועסטו קריגען די ריכטיגע תשובה.

ח צ ק א ל. מומע חוה, אפשר וואלט איהר מיר געהאלפען?

ח ו ה. מיין קינד, איך בין נאָך צו יונג. ערשט 62 יאהר געוואָרען. האר אוים, איך וועל אונטערוואקסען, וועל איך אנהויבען צו שטודירען, ווי אזוי צו זיין א מעקלערקע...

ח צ ק א ל. איך פערשטעה ניט, וואס איהר זייט פאר מענשען. (א גערויש). זעהר זעלטען גיט זיך איין א מענש מיט א גוטען קאָפּ.

ח ו ה. שא, אָט געהט בן־ציון, וועט ער דיר געבען צו פערשטעהן. בן־ציון, קום נאָר אהער גיכער. זעה, וואס פאר א גאסט מיר האָבען. (בן־ציון קומט. זיין געזיכט איז בלאס, ער טראָגט א קליין בערדעלע. זיין אלטער זשאקעט איז אויסגעשמירט אין שטויב, א קעשענע אבגעריסען. פון אן אויער רינט בלוט). זעה נאָר, וועה מיר, וואָס איז מיט דיר?

ב ן ־ צ י ו ן. גאָר ניט, קינדער, שרעקט אייך ניט. מען האָט מיך ווידער געשלאגען. די מלמדים פון תלמוד תורה און גלאט אזוי א פאָר פרומע יודען האָבען מיר געגעבען ארגומענטען געגען מיין ארטיקעל. (נעמט ארוים א צייטונג). זעהסט, פעטער, אבגעדרוקט וואָרט אין וואָרט. (בעמערקט חצקאל'ן). אה, קלעפּ איז ווענינ, מיר האָבען א גאסט אויך. אז עס הויבט אָן געהן — געהט שוין.

ח ו ה. זעה נאָר, ביי דיר בלוטיגט אן אויער. די הענד זאל זיי אבנעמען! עס טוט דיר וועה?

ב ן ־ צ י ו ן. וויים איך, יודישע קלעפּ! צודראפּעט אן אויער, צוקראַצט די נאָז און אָבגעריסען די קעשענע. דער גוף טוט ניט וועה פון זייערע קלעפּ, אבער די נשמה, דאָס הארץ זיינען צואוועהטאָגט און צוואוואונדעט. פעטער, דו ווייסט, מיט מעהר רציחה פון אלע האָט מיך געשלאגען דער געלער יוד. געדענקסט, איך האָב איהם צוויי מאָל אומזיסט פּראָשעניעס געשריעבען צו'ם פּראָקוראָר, צוויי נעכט אבגעזעסען. און ער האָט ניט געהאט קיין געלד אויף א הערבאָווע מארקע, האָב איך איהם מיינע לעצטע 40 קאָפּ. אפּגעגעבען.

י ש ר א ל י ע ק ב. מילא, ער האָט דיך געשלאגען, האָסט

איהם כאטש א טובה געטהאָן. פאר וואס האָבען דיך די אנדערע געשלאָגען! מען וועט שוין באלד ניט קענען ארויסגעהן אין גאס איבער זיי.

ח צ ק א ל. יא, איך פערשטעה אביסעל מעהר פון אן אנדערען און איך זאָג, ער האָט געדארפט אוועקפאהרען פון דאנען, וואָרום אויב מען וועט איהם ניט דער׳הרג׳נען, וועט מען איהם ארויסשיקען פון שטאדט. קהל וויל דערלאנגען א פראשעניע צו׳ם גובערנאטאר. מען קען דאָך ניט אויסהאלטען. מיך קאָסט די תלמוד תורה געלד, און איך קען זאָגען א דעה און מיש זיך ניט. קומט וויים איך ווער און מישט זיך אריין... א יודישע תלמוד תורה איז ניט קיין גוי׳אישע שקאָלע... עס איז שמוציג? נו, וואס ארט דיך... מען שמייסט די קינדער? דערויף זיינען זיי דאָך קבצנים. זיי זאָלען ניט זיין קבצנ׳ישע קינדער, וואלטען זיי ניט געגאנגען אין תלמוד תורה לערנען...

ב ן־צ י ו ן. נו, יא! די אלטע לאָגיקע. מען נעמט קהל׳שע געלד און מען צו׳גנב׳עט, נו, וועמען ארט דאָס? מען נעמט אָרעמע קינדער און מען פערדולט זיי די מוחות און מען פערקריפעלט זיי, — א דאגה, דערויף זיינען זיי קבצנישע קינדער... ניין! איך וויל מען זאָל די ארעמע יודישע קינדער לערנען, ווי מען דארף לערנען, וואָרום איך... איך וויים, ווי אונגליקליך איז דער מענש, וואָס האָט ניט געלערנט ווי מען דארף!.. פעטער, מעהר פון אלץ פערדריסט מיך, זיי האָבען מיר צובראכען דעם פלעשעל מיט׳ן קוועק־זילבער, — וואו וועלען מיר יעצט אזוי גיך קריגען געלד?

ח צ ק א ל. איא, עס איז שלעכט אָהן געלד? הער, דו ווייסט דאָך, איך רעד אפען, איך וויים ניט קיין חכמות און אויבערשפיצלעך. יעדער וויים, איך בין ניט קיין נאר, און מיט א מענש, וואס פערשטעהט, קען איך אבמאכען דעם גרעסטען געשעפט אין צוויי מינוט... מיט אייך אבער איז אן אומגילק, מען קען זיך מיט אזעלכע ברואים ניט צונויפרעדען...

ב ן־צ י ו ן. ווילסט עפעס זאָגען — זאָג, וואס מעקעסטו?

ח צ ק א ל. איך וויל זאגען, דער טאטע איז ניט מעהר, ווי א לעבעדיגער מענש, און יעדער לעבעדיגער מענש שטארבט.

ב ן־צ י ו ן. יעדע לעבעדיגע זאך שטארבט. הא! איך זעה, דו הויבסט אויך אָן א פילאזאף צו ווערען.

ח צ ק א ל. דער טאטע איז אויף דיר מלא רציחה, ער קען דיין נאָמען ניט הערען. און מעגסט זיין זיכער, ער וועט דיר אין זיין צואה איבערלאזען א פייג אונטערגעשלאגען מיט פוטער. ער וויל דיך ניט קענען.

ב ן־צ י ו ן. נו, איז דאָך גוט, וואס־זשע ווילסטו?

ח צ ק א ל. איך וויים, דו ביסט אן עהרליכער מענש, און אז מען וויל דיר ניט געבען קיין ירושה, וועסטו ניט וועלען נעמען.

ח ו ה. אז מען וויל ניט געבען, וואָס קען העלפען דאס וועלען נעמען?

ח צ ק א ל. דו פערשטעהסט... איך בין זיכער, דער אלטער וויל דיר ניט געבען, אבער איך בין ניט זיכער, צו דער אלטער האָט א צואה. דו פערשטעהסט?.. זאָגען איהם איז שלעכט... און אויס־געפינען איז שווער. נו, שטעל זיך פאָר, ער נעמט, דער אלטער, און שטארבט אָב אָהן א צואה? דאן האָסטו א רעכט צו מאָנען האלב. איך וויים, ביסט א צו איידעלער, א צו עהרליכער מענש, זאָלסט מאָנען, ווען דו ווייסט, אז דער טאטע האָט דיר גאָר ניט איבערגעלאָזט, און דיר קומט ניט. אָבער געזעצליך וועסטו האָבען רעכט.

ב ן־צ י ו ן. דער טאטע לעבט נאָך און דו טיילסט זיך שוין מיט דער ירושה!.. האָסט קיין צייט ניט?

ח צ ק א ל. מיר זיינען לעבעדיגע מענשען, און עס איז בע־סער, אז מען בעווארענט זיך. איך האָב געהערט, אין שווייצאריע, וואו איז דאָס עפּיס? אין דייטשלאנד צו וואו? יא, אז אין שווייצאריע קען מען לערנען מעכאניקע... דו קענסט סאי ווי סאי ניט בלייבען אין סאראָקע... איך וועל דיר געבען געלד... איך בין דאָך א ברודער און וויל דיך ניט בערויבען אומזיסט...

י ש ר א ל י ע ק ב. א גוטער מענש: וויל בערויבען אבער ניט אומזיסט.

ח צ ק א ל. שרייבט מיר אונטער א פאפיער... דאס הייסט, אז דו וועסט ניט האבען קיין פרעטענזיעס.

ב ן־צ י ו ן. ווי דו זאגסט, בין איך אן איידעלער, אן עהרליכער מענש, פאר וואס ווילסטו זיך ניט פערלאזען אויף מיין יושר?

ח צ ק א ל. יושר?! געזעצען, זאקאנעס לאכען פון יושר... איך בין פון היינטיגע מענשען און איך ווייס, אז אן אונטערגע־שריבענע פאפיער איז שטארקער פון יושר. עס ווייזט שווארץ אויף ווייס.

ב ן־צ י ו ן. אן אונטערגעשריעבענע פאפיער איז שטארקער פון יושר? הו! הער, קיין געלד דארף איך ניט. ווי קום איך מיט מיין שכל צו וועלען געלד? איא? שווייצאריע געפינט זיך ניט אין דייטשלאנד. שווייצאריע געפינט זיך אין שווייצאריע, און פאהרען אהין לערנען מעכאניקע וויל איך ניט... נאר א פא־פיער, אויב דו ווילסט, וועל איך דיר אונטערשרייבען... דו האסט דאך, מסתמא, א פארטיג פאפיער מיט זיך? נו, וואס דען! (חצקאל נעהמט איילענדיג א פאפיער פון קעשענע). פאר וואס ציטע־רען אזוי ביי דיר די הענד? וואו איז אקערשט מיין טינט און פעדער?

י ש ר א ל י ע ק ב. וואס הייסט? ביסט זיך ניט מישב, פרעגסט ניט, נעמסט און שרייבסט?

ח ו ה. דו ווילסט שריפטליך בעווייזען חצקאל'ען, אז יעדער מאראוויכער קען טון מיט אונז, וואס ער וויל?

ח צ ק א ל. ניש'קשה!.. איך פערשטעה א מענשען און איך זאג, א סך מענשען האבען זיך געמעגט לערנען ביי איהם, ווי צו זיין עהרליך און פיין.

ב ן־צ י ו ן. איא? דו האסט ליעב, ווען דער אנדערער איז עהרליך און פיין? אט שרייב איך דיר, וואס דו דארפסט. (שרייבט).

ח צ ק א ל. (אַ פּאַרט). אז איך טראכט אוים מיט מיין קאָפּ!..

ח ו ה. וואס שווייגסטו, אלטער נאר? ער שרייבט דאָך שוין אונטער!

י ש ר א ל י ע ק ב. און וואס שווייגסטו? הייסט, אז דו וועסט שרייען, וועט דאס דיר עפּים העלפען? ער קוקט גאר ניט, וואס אין פּאפּיער שטעהט.

ח צ ק א ל. ניש'קשה, אויף אזא מענש, ווי איך, קען מען זיך פערלאזען... (נעמט דאס פּאפּיער פון בן־ציון'ען). הא? וואס איז דאָס? וואס האָסטו אויפגעשריבען? חכמות גאָר! דאס הייסט געשעפט?! פע! מעגסט זיך שעמען!

י ש ר א ל י ע ק ב. (קוקט אריין אין פּאפּיער און לעזט). „חצקאל, ביסט א גרויסער פערד!" חוה, ווי געפעלט דיר אזא חתימה? (ביידע קוקען זיך אָן און לאכען. חצקאל טוט אָן זיין פּאלטאָ, זעהר בייז).

ח ו ה. חצקאל, האָסט זיך אויסגעבעטען א כתיבה און חתימה טובה.

ב ן־צ י ו ן. (בייז). דו האָסט עס געוואלט האָבען שווארץ אויף ווייס? האָסטו דאָס... דו, פערד, האָסט געמיינט, וועסט קומען, זאגען מיר, אז איך בין אן עהרליכער, אן איידעלער מענש, און וועסט שוין קריגען, וואס דו דארפסט. עס איז דען א שווערע זאך צו נעמען אויף זיכער אזא יאָלד! איהר מיינט דאָך, איהר זייט די חכמים, און מיט אונז, נאראָנים, קענט איהר טון, וואס איהר פערלאַנגט... עזעל! נאָך ווייסטו ניט, אז איך זעה דיך דורך און דורך? נאָך פערשטעהסטו ניט, אז איהר קענט אונז נארען נאר ווייל מיר לאָזען זיך נארען!.. איהר זייט די חכמים, ווייל איהר קענט מאכען געלד! עס איז א גרויסע חכמה, הא? גנב'נען, אבנארען, שווינדלען, פערקויפען פוילע סחורה פאר גוטע, קויפען ביליג און פארקויפען טייער, ליגען, זיין א מאָשעניק, רייסען פּראָצענט פון איין ארעמאן, בענוצען זך מיט די הילפלאזיגקייט פון אנדערע, — די אלע זאכען, וועלכע איהר רופט מיט'ן נאָמען קאמערציע, — דערויף דארף מען קיין שכל ניט. יעדער

נאר, יעדער גראבבער יונג, יעדער לץ קען דאָס טון, און איך זאָל וועלען, וואלט איך אפשר אויך געקענט זיין א חכם ביי פּאָרעש־וועס מיט פעל פּונקט ווי דו! זיין א געלדמאכער, א גנב איז זעהר לייכט. עס איז זעהר שווער אָבער צו זיין אַן עהרליכער אויפריכטי־גער מענש!

ח צ ק א ל. (בעזינט זיך). האָסט א ביסעל צופיעל גערעדט, נאָר גאָר ניט... אין געשעפט דארף מען זיך ניט היצען. ניט איך בין דער מענש, וואס וועט איבער א חכמה אָדער א שפּיי אין פּנים געהן איבערפיהרען א געשעפט. איך האָף, וועסט זיך איבערלעגען און בערעכנען...

ב ן ־ ציון. ביסט גערעכט, איך האָב צו דיר צופיעל גערעדט און אומזיסט. אָבער העכער 2 יאהר האָב איך דיר א וואָרט ניט געזאגט, האָב איך דיר היינט געגעבען א גרויסע פּאָרציע. (עפענט די טיר). געה אהיים, חצקאל, און לאָז געריסען דעם טאטען!

ח צ ק א ל. פעטער, ערקלערט איהר איהם, ער זאָל ניט זיין קיין יונגעל. וואס איז די פּעולה, אז מען מאכט זיך נאריש? צייט, צייט נעמען זיך פאר׳ן שכל... מען וועט דארפען מיין אינזשענער זאָל זעהן זיין מאשינע. טאָמער ליעגט געלד אין דעם, קענען מיר דאָך דאָס מאכען. (לויט). האָט א גוטע נאכט. (אב).

ח ו ה. זעה, פערטשעפּע זיך ניט אין הויז פאר דער מולטער.

י ש ר א ל י ע ק ב. בן־ציון, דו ווייסט, דער אלטער איז קראנק.

ב ן ־ צ י ו ן. טאקי? איך האָף, ער איז ניט געפעהרליך. ער האָט א שטארקע נאטור. הערסט? דער אלטער פיהלט ניט גוט, בעגראבט ער איהם שוין און טיילט זיך מיט דער ירושה. פע! א מיאוס׳ע, פאלשע, געמיינע וועלט.

ח ו ה. די גאנצע וועלט איז ניט פאלש. דו ביסט ניט איין מארשאלעק אין שושן הבירה. עס איז דאָ מענשען א סך פיינערע פון דיר.

ב ן ־ צ י ו ן. וואו זיינען זיי, די פיינע? איך האָב ניט געזעהן קיין מענשען, וואָס זאָל יעדע מינוט ניט זיין קיין ליגנער

און קיין גנב. איז ער א פרומער, בע׳גנב׳עט ער גאָט; איז ער א גוטער בע׳גנב׳עט ער זיינע מיטמענשען; איז ער א געלערענטער, ערנידריגט ער זיין וויסענשאפט. ווער פון זיי איז ניט קיין פייג־ לינג? ווער האָט מוט גענוג צו זאָגען דעם אמת? וואָס איז ווערט זייער ליעבע. עלטערען האָבען ליעב זייערע קינדער, ווען די קינדער האָבען ניט קיין אייגענעם ווילען און טוען אלץ, וואָס קען זיי, די עלטערען, ברענגען כבוד און פערגעניגען; אז ניט — צו׳ם שווארץ יאהר די קינדער! און די קינדער ליעבען דעם טאטען, קוקען אריין אין דער צוואה און צעהלען די ירושה. אז עס איז אבער ניטא וואָס צו צעהלען, איז ניטא קיין קינדער־ ליעבע. און וואס איז זייער אלעמענס גליק, זייער שטרעבונגען? הבל! הבל הבלים! (טוט אָן זיין פארטוך און זעצט זיך ארבייטען ביי זיין מאַשינע).

י ש ר א ל י ע ק ב. (ארבייט). האָסט געגעבען א שפּיי אויף דער וועלט און מיינסט, אז דיין שפּיי איז אזוי גרויס, אז די גאנצע וועלט איז דערטרונקען געווארען. שוטה, עס איז גאר ניטא מענשען, וואס זיינען גליקליך, וואס האָבען באמת ליעב? אט בין איך מיט מיין אלטע, מיר זיינען טאקי קליינע מענשעלעך און קבצנים, מיר האָבען אבער אבגעלעבט 40 יאהר צוזאמען, מיר זיי־ נען געוועזען גליקליך, און מיר האָבען זיך שטענדיג געליעבט... ניין אפשר, חוה?

ח ו ה. אוי, הלואי וואלט מען נאר געקענט ווידער אנהויי־ בען פון אנהויב.

י ש ר א ל י ע ק ב. און איך בין זיכער, מיר זאלען האָ־ בען קינדער, וואלטען מיר זיי אמת געליעבט, און זיי וואָלטען אונז געליעבט. (ער ארבייט).

ב ן־צ י ו ן. אָט האָסטו די גערעכטיגקייט! אזעלכע ווי איהר האָבען ניט קיין קינדער און מלכיאל גארבער דארף זיין א טאטע.

ח ו ה. נאָך וואָס האָסטו געלאזט, דיין טאטע זאל דיר א טאטע זיין?

בן-ציון. אַט דאָס איז דאָך דאָס אונגליק! די בלינדע מאכט, וועלכע קאָמאַנדעוועט איבער אונז, פרעגט אונז ניט. ווער האָט געדאַרפט, איך זאָל געבוירען ווערען? צוליעב וועלכען צוועק האָט מען מיך געבראַכט אהער קיין סאָראָקע?

ישראל יעקב. מען האָט דיך געבראַכט אהער, זאָלסט זיין א מענש, זאָלסט זיין נוצליך...

בן-ציון. נוצליך? איך האָב געזעהן היינט א גע'פגר'טען פערד, אויסגעטשירעט די ציין, די גרויסע גלעזערנע אויגען, ווי פערשטיינערט. דער פערד איז געווען נוצליך. ער האָט גע־שלעפּט משא, געקראָגען שמיץ... און וואס איז פון איהם געוואָרען? דאָס זעלבע, וואס וועט ווערען פונ'ם מענשען. דער מענש שלעפּט אויך משא זיין גאנץ לעבען, קריגט שמיץ, און זיין סוף איז דער־זעלבער... פונ'ם פערד'ס הויט, וועניגסטענס, מאכט דער טאטע ווירשטאָק פאר סאלדאטסקע שטיוועל, פון אונזער הויט וועט מען אפילו קיין פּאָדעשוועס ניט מאכען... דעם פערד'ס פלייש וועלען אויפעסען הונגעריגע הינד, וועלכע קענען לכל הפחות בילען און בייסען, אונז וועלען עסען עקעלהאפטע, מיאוס'ע, קריכענדע, שטי־מע ווערים... פע! ס איז ניט כדאי צו לעבען..

ישראל יעקב. ברודער, ביי דיר איז זוינער אין מויל, איז אלץ, וואס דו נעמסט צו דיין צונג, זויער. איז דעריבער, מיינסטו טאקי, דער איינגעמאכץ ניט זיס?.. דו טראָגסט בלאָע ברילען אויף דיינע אויגען, איז דיר אלץ בלאָ און דונקעל. איז אין דעם די וועלט שולדיג? איז שולדיג די ליכטיגע זון?

בן-ציון. פעטער, געדענקסט, איך האָב דיר אמאָל גע־לעזען „האמלעט". ער זאגט, אז דורך די שטראלען פון דער זון ווע־רען אין דעם קויט פון די בהמות בעשאפען ווערים... אונזער גאנ־צע וועלט איז א שטיק קויט, און פון די שטראהלען פון דער זון ווע־רען נאָר געמעהרט און געשאפען ווערים, ווערים און ווערים!

ישראל יעקב. אזוי? נאָר ווערים? און וואו זיינען לעמפערטען, בערען עלפאנטען? און וואו זיינען די קאנארעי־קעלעך מיט די סאָלאָוועיטשיקלעך? און וואו איז משה רבנו, דער

רמב"ם, ישעיהו הנביא, הלל הצדיק, סאָקראַטעס און אריסטאָטע־לעס? זיינען זיי אויך ווערים? האָבען זיי וועניג אויפגעטאָן? לעב, פרעג ניט קיין קשיות און זעה בעסער אויך עפּיס אויפטון. שוטה, ווער ווייסט? אפשר וועט דיין ערפינדונג גליקליך מאַכען די וועלט. דאַמפּף איז א גרויסע זאַך; עלעקטריע איז גרויס, אבער א קליניגקייט אייביגע בעוועגונג?

ח ו ה. לעג ניט קיין טערקעשען פעפער אין באָרשט, וועט ניט זיין ביטער. נאַרעלע, דו ווייסט נאָך ניט, וועלכע גליקליכע צייטען עס קענען קומען.

ב ן ־ צ י ו ן. (זיינע אויגען קוקען ווייט). יאָ, עס קען זיין, אמאָל וועט קומען די צייט, פון וועלכער דער גרויסער ישעיהו הנביא האָט געטרוימט, ווען גערעכטיגקייט, ליעבע, אמת און שלום וועלען הערשען אויף דער וועלט. עס קען זיין, עס וועט אמאָל קומען די צייט, ווען די מענשען וועלען האָבען אזעלכע מאַשינען, אז זיי וועלען דאַרפען ארבייטען נאָר צוויי שטונדען א טאָג... עס וועט ניט זיין קיין קנאה, קיין שנאה, קיין גזלה, קיין רציחה, קיין נויט, קיין ארמוט. מענשען וועלען זיצען אין פריינד־ליכע געזעלשאַפטען, האָבען א ויכוח וועגען גרויסע פילאָזאָפישע פראַגען און זיי וועלען זעטיגען דעם גייסטיגען דורשט מיט שעהנע פּאָעזיע און ערהאַבענע מוזיק. (טרערען שטיקען איהם). פעטער, מיר וועלען דאָס ניט דערלעבען... מיר ניט! (בייגט זיך צו'ם טישעל און ווישט אָב א טרעהר מיט'ן ארבעל).

י ש ר א ל י ע ק ב. (בעגייסטערט). אָט דאָס איז דאָך די גרויסקייט פונ'ם יודען. מיר לעבען מיט דער צוקונפט. די אומות העולם האָבען געטראַכט נאָר פון דאָס, וואָס איז איצט און פון דעם, וואָס עס איז אַרום זיי. די יודען האָבען זיי אויסגעלערענט צו דענקען פון דעם, וואָס עס איז ווייט, און פון די גליקליכע צייטען, וואָס וועלען קומען שפּעטער. משה רבנו האָט געזעהן די ארץ זבת חלב ודבש פון א באַרג, ווייט אויף יענעם זייט ירדן... ישעיהו הנביא און אנדערע נביאים האָבען געקוקט נאָך ווייטער... און נאָך ווייטער, קען זיין, האָבען געקוקט די יודען, פון וועלכע דו האָסט

מיר דערצעהלט, (קוקט זיך אום, שטיל) קארל מארקס און לאסאל... דו אליין ביסט ניט צופריעדען מיט דער געגענווארט און לעבסט מיט אידעאלען מעהר פון אלץ דערפאר, ווייל דו ביזט א יוד... ניט אומזיסט רופט מען דיך בן־ציון. ביסט אן אמת'ער זוהן ציון'ס... נארעלע, די גבירים פאהרען צעהן יאהר און בלייבען דאך אויף איין ארט, מירביידע אבער קענען אין איין הרף עין זיין 300 מייל פון סאראקע. (פלוצלונג א שרעקליכער גערויש, מען הערט, עפּעס פאלט מיט א גרויסען געפּילדער).

ח ו ה. שא! אימיצער האט ניט געקוקט ווייט און האט זיך פערטשעפּעט אין הויז פאר דער מולטער. אט האסטו די 300 מייל פון סאראקע. (עפענט די טיר. ראזענבערג ליעגט אויף א איי־בערגעקערטע גרויסע מולטער).

ר א ז ע נ ב ע ר ג. ווארום איז ביי אייך אזוי פינסטער אין פאדערצימער? אום גאטעס ווילען...

ב ן ־ צ י ו ן. (העלפט איהם אויפשטעהן). אוי, וועה איז מיר. איהר האט אייך א שטארקען זעץ געטון? (רייניגט פון איהם דעם שטויב).

ר א ז ע נ ב ע ר ג. א זעץ? קאטעגאריטשעסקי ניין! איך האב זיך נאר דערשראקען. גוט'ן אבענד.

א ל ע. גוט'ן אבענד.

ר א ז ע נ ב ע ר ג. פו! עס איז נאך גוט, וואס קיינער האט ניט געזעהן, — מען וואלט געלאכט פון מיר. הערר ראזענ־בערג איז ארייגעפאלען אין א מולטער. איך בין געקומען צו אייך מיט א סטראטעגישען פלאן... (זעצט זיך און רויכערט).

ח ו ה. איז דער פלאן ניט געבליבען אין מולטער? (הויבט אויף די מולטער און מאכט צו די טיר).

ר א ז ע נ ב ע ר ג. עס איז אומעטיג ביי נאכט, און א קער־טעל מאכען היינט איז ניטא מיט וועמען, בין איך געקומען צו אייך אביסעל פילאזאפירען... איהר האט טאקי ניט קיין סיסטע־מאטישע בילדונג, אבער אמאל איז אינטערעסאנט אויך מיט אזא

קאַטעגאָריע מענשען האָבען אַ קאָנפעדעראציע. (בן־ציון גיט אַ מאַך מיט דער האנד און זעצט זיך ארבייטען).

י ש ר א ל   י ע ק ב. (אַ פּאַרט). ער איז אריינגעפאַלען אהער, ווי א סאלדאט אין סוכה אריין...

ר א ז ע נ ב ע ר ג. (טיעפזיניג). יא! מען זאָגט דער האָט צרות, יענער האָט צרות. עס מוז אזוי זיין, גאָט אליין האָט אזוי בעשאפען די וועלט: איינער זאל זיין א נגיד, דער אנדערער זאָל זיין א קבצן... גאָט האָט זיי אזוי בעשאפען.

ב ן־צ י ו ן. פעטער, דארפסטו זאָגען? אבי דו ווייסט, אז אפילו דיך האָט אויך גאָט אליין בעשאפען...

ר א ז ע נ ב ע ר ג. נו, יא, אזוי איז דאָס מיט די מענשליכקייט. עס קען ניט אלעמען זיין גוט און עס דארף ניט. ווי זאגט מען אין פראנצויזיש: פיא דעזידעריא, פארלע וואו פראנסע.

ב ן־צ י ו ן. האָט קיין פּאָראיבעל ניט. פיא דעזידעריא איז ניט פראנצויזיש, עס איז לעטיין. אז איהר קומט אהער, מאכט איהר אייך פאר א געלערנטען. נאָך וואָס דארפט איהר דאָס? עס איז דאָך א ליגען...

י ש ר א ל   י ע ק ב. איהר האָט איהם געוואלט נארען? ער לערענט דאָך פראנצויזיש און לעטיין. איהר רעדט בעסער פּראסט יודיש, ווארום איהר וועט אייך נאָך א מאָל אריינכאפען.

ר א ז ע נ ב ע ר ג. און איהר, בן־ציון, איהר האָט שוין ווידער געשריבען אין דער פּרעסע אריין? איהר פערטשעפעט זיך מיט קהל, און איצט קלייבען זיי חתימות, מען זאל אייך ארויסשיקען פון שטאדט. אוי, די היינטיגע יונגע לייט, זיי זיינען אלע אזוי... נעמט מיין אינזשענער טעכנאָלאָג, א געבילדעטער מענש, הא? עס האָט מיך גענוג געלד געקאָסט...

י ש ר א ל   י ע ק ב. (הערט אויף ארבייטען. אונצופריעדען). חוה, אפשר וואָלטען מיר זיך איצט דורכגעגאנגען מבקר חולה זיין מלביאל'ן?.. (שטעהט אויף. שטיל). א סטראטעגישער פלאן.

ח ו ה. פאר וואס ניט? בקור חולים איז א וואוילע מצוה, מען קריגט זי ביי יודען חצי חנם. נא! ווערסט אנטון דיין פאל־

מערסטאן? שא, איך הער, אימיצער טאפט די קלאמקע. (געהט עפענען).

י ש ר א ל י ע ק ב. זעה נאָר, אימיצער וועט ביי דיר ווי־דער אריינפאלען אין מולטער אריין.

ח ו ה. אוי, א גאסט! שקאָציל קומט (פרומע קומט מיט מיל־קא'ן). ברוך הבא! (צוקושען זיך).

ב ן־צ י ו ן. די מאמע ביינאכט? דאָס איז ניט אומזיסט...

פ ר ו מ ע. גוטען אבענד. דער מחותן איז אויך דאָ? גוטען אבענד. בן־ציון, איך בין געקומען אויף איין וויילינקע. איך האָב ביי נאכט ניט געוואָלט געהן אליין, האָב איך מילקה'ן מיטגענומען. מיר האָבען זיך אבגע'גנב'עט... בן־ציון, דער טאטע איז זעהר קראנק...

ח ו ה. גנב'סט, הא? (שטעלט א שטול). אז דו וועסט זיך צוזעצען וועט דאך די גנבה ניט ווערען גרעסער.

ב ן־צ י ו ן. די מאמע קען קומען צו מיר נאָר בגנבה. ני, יאָ, דער וואס קען ניט פאדערען, וואָס איהם קומט, מוז ביי זיך אליין ווערען א גנב. וואָס איז עפּיס דעם טאטען?

מ י ל ק ה. אוי, בן־ציון, אייך פאסט דאס בערדעל... איהר ווייזט אויס, ווי דער גוי'שער יוזעל... זעה נאָר, ער ארבייט ווי א פראָסטער בעל מלאכה. פוי, אז מיר פלאמט דער פנים פון בושה...

פ ר ו מ ע. איך האָב מורא פאר זיין חולאת. ער געהט אום, ער מישט זיך אין געשעפט, אבער מיט יעדען טאָג געהט ער אויס... ווי ער פלעגט אמאָל עסען! איצט מילך און מילך... ער געהט אוים פון הונגער.

מ י ל ק ה. עסט שוין ניט קיין קאלטע פעטע פלייש פון מער־רען־צימעס, עסט ניט קיין קאָדע שמאלץ און קיין האלושקעס...

ר א ז ע נ ב ע ר ג. היינטיגע צייטען איז מען דערגאנגען מיט דער וויסענשאפט, אז אלץ קומט פון באקטעריע.

מ י ל ק ה. פון וואנען? עס מוז זיין ערגעץ ווייט אין דער ליטא.

פ ר ו מ ע. בן־ציון, ווייסט, וואָס איך בין געקומען? אפשר וואָלסטו, מיין קינד, געגאַנגען זעהן דעם טאטען?

ב ן־צ י ו ן. איך האָב דעם טאטען ניט ליעב. נאָך וואָס זאָל איך געהן זיין א ליגנער?

מ י ל ק ה. בן־ציון, זינד איהר זייט אוועק, האָט דער אלטער ניט מיט וועמען מלחמה צו האלטען. ער ווארפט זיך מאנכעס מאָל אויף מיר, זאג איך איהם: ני טוט טעבע, ר׳ אליקים!..

פ ר ו מ ע. יא! און וואָס טוסטו, בן־ציון, אויב טאָמער... חלילה, זאָל גאָט היטען...

ב ן־צ י ו ן. מיר וועט זעהר וועה טון דאָס הארץ און פרע־דריסען... אבער איך מיין, דו שרעקסט זיך אומזיסט... ער איז א געזונטער מענש און איז נאָך ניט אלט.

ר א ז ע נ ב ע ר ג. ווי איך רעכען, האָט ער פערקילט דאָס בלוט. דערפון נעמט זיך נעווראלגיא.

ח ו ה. בן־ציון, צוליעב א קראנקען טאטען לוינט זיך שוין אמאָל פערבויגען דעם יושר.

פ ר ו מ ע. איהר זייט אויך פיינע מענשען! איך האָב איין ברודער אויף דער וועלט... א שווענערין!

י ש ר א ל י ע ק ב. מיר האָבען זיך געקליבען געהן צו אייך. בן־ציון, פאלג מיך, קום מיר וועלען זיך אלע דורכגעהן. זיי א מאָל א פשוט׳ער בשר ודם...

ב ן־צ י ו ן. מאמע, זאָג דעם אמת, דער טאטע האָט דיר געזאָגט, ער וויל מיך זעהן?

פ ר ו מ ע. ניין! איך וויל דיך ניט נארען, ער דערמאנט ניט דיין נאָמען. אבער איך ווייס, אז דו וועסט קומען און וועסט איהם בעטען...

ב ן־צ י ו ן. איך זאָל איהם בעטען!.. פאר וואס זאָל איך איהם בעטען?

פ ר ו מ ע. ער איז דאָך א טאטע.

ב ן־צ י ו ן. ער זאָל מיר זיין א טאטע, וואָלט איך איהם געוועזן א קינד.

פ ר ו מ ע. וואס זשע? ער וועט, חלילה, שטארבען אין איהר וועט ניט מאכען קיין שלום?

ב ן־צ י ו ן. מאמע, שלום האט א ווערט ביי׳ם לעבען, ביי׳ם שטארבען איז שלום א קאמעדיע.

מ י ל ק ה. זייער גאנצע משפחה איז אן איינגעשפארטע. חצקאל אויך אזוי, אז ער שפארט זיך אמאל איין... איהר נארישע מענשען, וואס וועט ביי אייך ארויספאלען, אז איהר וועט קומען און איהר וועט זאגען: גוט מארגען, גוט יאהר, וואס מאכסטו, טא־טע? זיי געזונד, פאהר געזונטערהייד...

ר א ז ע נ ב ע ר ג. אייער מאמע איז ניט קיין געבילדעטע דאמע, אבער דאך א מאמע איז זי... איין קאטעגאריע.

פ ר ו מ ע. וואס ארט איהם? ווען די מאמע זאל שטאר־בען אפילו...

ב ן־צ י ו ן. דו, מאמע, ביסט אן אמת׳ע מאמע... און איך זאל דיך פערלירען, חלילה. אוי, וואס רעדסטו דאס? (גלעט זי איבער׳ן קאפ געריהרט). אמת, איך האב אפט צו דיר טענות. נאך וואס האסטו מיך געבארען, ערצויגען, נעכט ניט געשלאפען און אבגעהיט מיין לעבען? נאך וואס דארף לעבען אזא אומגליקלי־כער!.. נאר וואס ביסטו שולדיג?

פ ר ו מ ע. (דריקט איהם צו זיך). זוהן מיינער, מיין אונ־גליקליכעס קינד, האסט נעבאך קיין גליק ניט... (וויינט). האסט ניט קיין מזל, אבער איך בין ניט שולדיג, איך בין ניט שולדיג.

ח ו ה. זעהסט? איך וויל דיר שווערען, די מאמע איז ביי איהם אלץ און די אנדערע זיינען גארנישט (געריהרט). פרעמדעס איז דאך ניט אייגענעס...

ב ן־צ י ו ן. מומע חוה; דיך פערדריסט? נארעלע! א מאמע איז א מאמע, און דו ביסט א גוטער ברודער, א ליעבער פריינד ,א טייערער חבר.

מ י ל ק ה. דער סוף וועט זיין, אז מיר וועט אויך אנהויבען פערדריסען.

פ ר ו מ ע. בן־ציון, די שנור האט אויך געזאגט, דו מוסט

איצט קומען, ניט נאר צוליעב איהם, טאקי צוליעב זיך אויך, ווארום טאמער, חלילה, ניט איצט, בלייבסטו אהן ירושה. ביסט זיין זוהן, ווי און אנדער'ער.

ב ן ־ צ י ו ן. דערפון געגוג צו רעדען. איך וועל ניט געהן! צוליעב ירושה געהן איז א געמיינהייט. געהן און זאגען, עס איז צוליעב מיטלייד, איז א ליגען... איך וועל ניט געהן! (זעצט זיך ארבייטען). וואס'ער ירושה? וואס דארף איך ירושה?

י ש ר א ל י ע ק ב. אן עבירה דיין טרחה, פרומע, ער וועט שוין ניט געהן. מיר וועלען באלד קומען, ווארום אונז וועט ער ניט חושד זיין, אז מיר מיינען עפיס דערביי. איהם אבער וועט ער ניט גלויבען. נאך וואס זאל ער זיך טאקי ערנידעריגען?

פ ר ו מ ע. קום, מילקה. אוי, אין וועמען האט ער זיך איינ־געגעבען... גאר ניט, ווי אנדערע מענשען. איך מוז געהן. ליזא האט געזאגט, אויב איך וועל ניט פועל'ן ביי איהם, וועט זי געהן. א גוטע נאכט.

מ י ל ק ה. מיט וואס מיר זיינען געקומען, מיט דעם געהען מיר אוועק. א גוטע נאכט. (ביידע אב).

ר א ז ע נ ב ע ר ג. דאס זיינען די היינטיגע קינדער... דא האט איהר די בעסטע אטעסטאציע... וואס מיינט איהר, מיין אינזשעע־נער־טעכנאלאג איז בעסער? פרעגט מיך, וואס איז מיר ארויס פון דער גאנצער קאנסאלידאציע, פון דעם גרויסען סטראטעגישען פלאן? איך האב געקריגען עטליכע רוב' און מיין זוהן איז א די־רעקטאר ביי זיי אין געשעפט! מיין טאכטער ביי זיי, מיין גאו־בארניע ביי זיי און מיין זוהן ביי זיי. און איך אליין בין אין דרוי־סען. ער האט פערקויפט דעם טאטען און פערקויפט זיך פאר געלד. (מישא שטעקט אריין דעם קאפ אין טיר).

מ י ש א. איז מיין פאפא דא? (אריין). גוטען אבענד.

ר א ז ע נ ב ע ר ג. זוכסט מיך, מישא? ביסט טאקי א וואוילער יונג... איהר זעהט א בחור, א גווארדיאן, הא? דאס איז מיין אינזשענער־טעכנאלאג. הלואי פערמאגט איהר דאס, וואס ער האט מיך געקאסט.

ב ן־צ י ו ן. איהר האָט דאָך ערשט געזאָגט, דער אינזשע־נער־טעכנאָלאָג האָט פערקויפט דעם טאטען און האָט זיך פער־קויפט פאר געלד.

ר א ז ע נ ב ע ר ג. ווער, איך? אזא געמיינהייט...

מ י ש א. פאפא, קום, איך דארף דיך... זעהסט, איך האָב אבער דיך געפונען, הא? נו, הערר פילאָזאָף, ווי געהט עס? יא, וואָס האָב איך געהערט? מען זאָגט, איהר האָט געמאכט איין גרויסע ערפינדונג... איהר, קאָלומבוס פון סאָראָקע, וואָס פאר א נייע אמעריקא האָט איהר ענטדעקט? אינטערעסאנט צו וויסען. (מישא שווייגט). איך פרעג, אויב מען קען זעהן אייער ערפינדונג... איהר ווייסט דאָך, איך בין א ספעציאליסט.

י ש ר א ל י ע ק ב. ווייז איהם, נאר, זאָל ער זעהן... עס איז א מאשינע, וואס וועט אייביג געהן... עס וועט זיך קיין מאָל ניט אבשטעלען... נאָך מיין שכל, איז עס וויכטיגער פון עלעקטריע. עס איז אייביגע בעוועגונג.

ח ו ה. וויפיעל מאנאטען, נעבאך, האָט ער זיך געמוטשעט, וויפיעל נעכט ניט געשלאפען.

מ י ש א. וואס? אייביג געהן? נו, דארף איך דאָס שוין ניט זעהן. ער איז דא! כא־כא־כא! איך האָב געמיינט, פיע־לייכט ווירקליך וואס, און ער האָט געפונען די „פערפעטואום מא־בילע״! ווען איהר וואלט געקריגען א סיסטעמאטישע בילדונג, וואלט איהר דאָך געוואוסט, וואס איז אייביגע בעוועגונג. טויזענ־דער אזעלכע ניט דערבאקענע ערפינדער, ווי איהר, זיינען פון זינען אראב און האָבען מיט זייער אייביגע בעוועגונג געענדיגט אין דולענהויז.

ר א ז ע נ ב ע ר ג. אזוי? דאס איז „פערמעטואום לאבי־לע״? הייסט עס, איז דאָך טאקי, ביי איהם דער אפאראטוס ניט אויפ׳ן ריכטיגען פלאץ. סיסטעמאטישע אקאדעמישע בילדונג, ברו־דער, איז א גרויסע זאך, עס קאָסט א סך געלד. מישא, דו דארפסט מיך?

מ י ש א. יא, פאפא, קום. מיר וועלען געהן צום מחותן...

(שטיל). איך האָב אַ וויכטיגען פּלאַן. (לויט). דאס איז ביי איך „פּערפּעטואום מאבילע“... איהר פערשטעהט? פאר וואס זאגט איהר מיר גארניט?

ב ן־צ י ו ן. איך האָב אייך ניט ליעב... און איך וויל ניט רעדען מיט אַ מענשען, וואס געפעלט מיר ניט. איך האָב פיינט צו זיין פערשטעלט.

ר א ז ע נ ב ע ר ג. קום... מיט וועמען וועסטו זיך דא שטע־לען האָבען דיספּוטאציעס? דער אַלטער איז קראנק, הא? אַ גוטע נאכט.

י ש ר א ל י ע ק ב. מיר געהען אויך... מיר קענען געהן צוזאמען...

מ י ש א. צוזאמען? ניין! מיר דארפען נאך אריינגעהן אין אן אנדער פּלאַץ...

ב ן־צ י ו ן. פּעטער, האָסט ניט פערשטאנען, אז איהם וועט ניט אנשטעהן געהן מיט אייך צוזאמען?

מ י ש א. (בעטראכט איהם איראניש). אַלזא, פּערפּעטואום מאבילע, הא? כע! כע! אדיע, הערר פילאָזאָף! (ביידע אב).

י ש ר א ל י ע ק ב. בן־ציון, דו הער איהם אין דער פיאטע. ער האָט טאקי אַ סיסטעמאטישע, אקאדעמישע בילדונג, אבער מען דארף דאך האָבען שכל אויך דערצו, און מען דארף זיין אַ מענש אויך. דאס קריגען זיי דאָרט ניט, אין דער אקאדעמיע. קום, חוה.

ח ו ה. דו פּאלג מיך, בן־ציון, און לעג זיך בעסער פאר פריה שלאָפען. רוצח, דו שלאָפסט ווינציג, דערפאר קען זיך דיין קאָפּ ניט אויסרוהען. (אַ פּאַרט). די מוחות וועלען זיך, חלילה, ביי איהם טאקי ווען עס איז צומישען. אַ גוטע נאכט. (ביידע אב).

ב ן־צ י ו ן. (וועלכער האָט זיך געמאכט רוהיג, איז זעהר אויפגערעגט). ווי האָט ער דאס אנגערופען? פערפעטואום מאבי־לע... „מאָבילע“, וויים איך, הייסט בעוועגונג. פּערפּעטואום? וואו איז מיין לעטיינישער ווערטער־בוך? (כאַפּט אַ בוך און זוכט, מישט ראָש די בלעטער). פּערפּעטואום... פּערפּעטואום... דא איז דאס: אונאויפהערליך, שטענדיג. פּערפּעטואום מאבילע הייסט אונאויפ־

הערליכע שטענדיגע בעוועגונג וואס זשע האָט ער געלאכט? איך האָב אין דער ערפינדונג אריינגעלעגט מיין גאנצעם לעבען, מיי־נע אלע געדאנקען, דעם גאנצען מארך פון מיין קאָפּ, אלע מיינע האָפנונגען, און דאס זאל זיין ניט מעהר, ווי א טעות, אן איינגע־רעדטע זאך, א חלום, א פאנטאזיע? (ישראל יעקב געהט צו צו'ם פענסטער און קלאפּט. בן־ציון עפענט דאס פענסטער).

י ש ר א ל י ע ק ב. איך האָב געזעהן פון דערווייטען ירוחם זלמן'ען, דעם אבער מלמד פון תלמוד תורה מיט נאך אי־מיצען... פערשפּאר בעסער די טיר...

ב ן־צ י ו ן. וויים איך! ירוחם זלמן דער מלמד ליגט מיר שטארק אין זין...

י ש ר א ל י ע ק ב. אבער דו ליגסט איהם שטארק אין זין... געה פערשפּאר די טיר. (אב).

ב ן־צ י ו ן. (בלייבט זיצען ביי'ם אָפענעם פענסטער. ער קוקט ארוים. ווייט הערט זיך געזאנג פון א שעהנעם מאַלאָראָסישען כאָר. ער הערט זיך צו). פון יענער זייט טייך אין דאָרף זינגט מען נאך אמאָל, און אין שטאדט הערט מען נאָר געוויין און פלוך. (הערט זיך צו). א שעהנע ליכטיגע נאכט... גרויסע וואונדערבארע וועלטען שיינען אין די בלויע הימלען און דערצעהלען אונז וואונדערבארע סודות... ווער האָט זיי בעשאפען? נאך וואס האָט מען זיי בע־שאפען? דאָס ווייסען מיר ניט... אבער ווי אזוי דאס אלעס איז בעשאפען געווארען, דאס דארפען מיר געפינען. עס איז די סודות הבריאה, מעשה המרכבה, און דער מענש, זאגען זיי, טאָר ניט טראכטען דערפון. הם, נארען! וועלכער גאָט קען אבשטעלען דעם געדאנק פון א מענשען? וועלכע קראפט קען דעם מענ־שענ'ם געדאנק פערהאלטען? דאָרט אין די הימלען איז אייביגע בעוועגונג, אייביגע בעוועגונג דארף זיין אויך דאָ. (צייגט אויף זיין מאשינע). די אלע מאשינען, וועלכע דער מענש האָט געשאפען ביז איצט, איז דערווייל נאר א נאָכאהמונג דעם מענשענ'ם גלידער פון ארבייט, דעם מענשענ'ס העבל'ן פון קראפט און בעוועגונג. מען דארף געהן ווייטער, מען דארף נאכמאכען דער מעכאניק פון

דער גאנצער וועלט־סיסטעם. אייביגע בעוועגונג דאָרט, אייביגע בעוועגונג דאָ! (זעצט זיך צו דער מאשינע. מיט ליעבע). אלע רע־דער אליין געמאכט, די גאנצע מאָדעל אויסגעשניצט מיט מיינע אייגענע פינגער. יעדעס פּיצעלע טויזענד מאָל בעטראכט און אויס־גערעכענט. אלץ אזוי איינפאך קלאָר און דייטליך. וואס קען זיין ניט ריכטיג. (מען קלאפּט אין טיר). קומט אריין! (פערטיעפט). געוויס, איך וועל דארפען פיעלע זאכען פערבעסערען. (מען קלאפּט). געהט אריין, נו! די טיר איז ניט פערשפּארט. (פערטיעפט). ווען איך זאל האָבען איצט דעם קוועק־זילבער. שלעכטע מענשען! (מען קלאַפּט. בייז, געהט צו דער טיר). געהט אריין! ווער איז דארט פאר א שווארץ יאהר? (די טיר עפענט זיך, ליזא קומט, נאך איהר מילקה. בן־ציון בלייבט ערשטוינט).

מ י ל ק ה. א שעהנעם ברוך הבא האָט איהר אונז אבגעגע־בען... איא, איהר האָט זיך אויף מיר ניט געריכט נאך א מאָל? זעהט איהר דאך, אז עס איז שוין בעשערט... (פּויזע).

ל י ז א. עס איז שוין העכער צוויי יאהר, ווען איך האָב מיט אייך גערעדט, אבער געזעהן האָב איך אייך עטליכע מאָל פון דער ווייטען. (קוקט זיך אום). דאָ איז דאָס? ווי שטיל און רוהיג דאָ איז. דאָ זיצט איהר און ארבייט, פילאָזאָפירט מיט'ן אנקעל, די קלוגע טאנטע זאָגט וויצען. (זיפצט). איך וואָלט דא אויך געוואלט זיצען... מאנכעס מאָל.

ב ן־צ י ו ן. וואו א מענש וויל זיצען, דאָרט זיצט ער.

מ י ל ק ה. דערווייל האָט איהר אונז נאך ניט געבעטען זיצען. אָט אזוי נעמט מען דאס אויף געסט, און נאָך וואָס'ערע געסט?!

ל י ז א. איהר זייט אליין, וואו זיינען אייערע?

מ י ל ק ה. איך וועל שווערען, דאס זיינען זיי געשטאנען לעבען משה בלינטשיק'ס קלייטעל און האָבען עפּיס גע'טענה'ט מיט ירוחם זלמן דעם מלמד און מיט יודען.

ל י ז א. די לעצטע ווערטער, וואס איך האָב געהערט פון

אייך, זיינען געוועזן, אז איך, אז מיר אלע געפעלען אייך ניט... און דאך בין איך געקומען צו'ן אייך.

ב ן־צ י ו ן. איך האב קיין מאל ניט געזאגט א זאך, וואס איך האב ניט געפיהלט.

מ י ל ק ה. איהר זאגט ניט קיין קדושה און איהר דוכענט ניט, איהר מעגט זיצען. (גיט ליזא'ן א בייכקעל. זי זעצט זיך, טהוט אויס איהר מאנטעל).

ב ן־צ י ו ן. אבער א געפיהל איז אזא זאך, וואס קען אי־בערגעהן און פערענדערען זיך.

ל י ז א. אייער מוטער האט יסורים דערפון, וואס איהר האט אייך ענטזאגט קומען זעהן אייער קראנקען פאטער. איך ווייס ניט פאר וואס, נאר מיר האט זיך אויסגעוויזען, אויב איך וועל אייך בעטען, וועט איהר קומען. איך בין געקומען צוליעב דער מא־מע... הע! איך ווייס, איהר האט פיינט ליגען, און איך וועל אייך זאגען די וואהרהייט, איך בין געקומען צולעב זיך אויך... איך האב אזוי געוואלט אייך זעהן און מיט אייך רעדען... און מיך האט גע־פרייט די געלעגענהייט אויסצונוצען.

מ י ל ק ה. (שטיל). איך מיין, איך בין דא איצט א געלע־גענהייט. (לויט). מאדאם. צוויי הייזער פון דאנען וואוינט די צעל־ניקערען, הינדע די קורנאסע. איך דארף העקלעך.

ל י ז א. (שטעהט אויף). ניין! מיר געהען באלד אהיים.

מ י ל ק ה. אויף איין ווייל. א שפרונג — בין איך דארטען, א שפרונג — בין איך דא. (ראש אב. פויזע. בלייבען ביידע שטיל. עס הערט זיך ווייעדער דער כאר).

ל י ז א. (קומט צו זיך. צייגט אויף די ביכער). און דאס איז אייער ביבליאטהעק?

ב ן־צ י ו ן. יא, איך האב דא עטליכע דייטשע, עטליכע פראנצויזישע און פיעלע רוסישע ביכער... אלגעברא, גראמאטי־קען... איך האב פינף רוסישע גראמאטיקען אויסגעלערענט אויס־וויינינג און שרייב איצט אזוי רוסיש, אז מען דרוקט ווארט אין ווארט, ווי איך שרייב. איך האב אין דייטש איין טהייל פון היי־

נע׳ם „רייזע־בילדער“. האָב איך דאָס אפשר דרייסיג מאָל איבער־געלעזען... ליידער, די לעצטע עטליכע בלעטלעך אויסגעריסען. אנ־דערע האָבען ביכער און לייענען ניט, איך וואלט געלייענט, איז ניטא וואס. נו, זאל זיך דעם קבצן ניט געלוסטען. הערט, אז איהר זייט שוין דאָ, וועל איך אייך עפּיס ווייזען... איך האָב ערפונדען א מאשינע... איהר זעהט? (רופט זי צו צו׳ם טישעל).

ל י ז א. וואס איז דאס פאר א מאשינע?

ב ן־צ י ו ן. עס זאל זיין אייביגע בעוועגונג. אייער ברודער לאכט דערפון. ער זאגט, ווי באלד עס איז פּערפּעטואום מאבילע, איז דאס שוין בלא ראיה א משוגעת. אייער ברודער פיהלט ניט, ווי אן אנדערען טוט וועה...

ל י ז א. פּערפּעטואום מאבילע? איך פערשטעה, וויפיעל צייט, ארבייט און ענערגיע איהר האָט פערלארען. אבער... איך האָב מורא... אויף וויפיעל איך וויים, אייביגע בעוועגונג איז אי־בער דעם מענשענ׳ס קראפט.

ב ן־צ י ו ן. יא, אזוי מיינט מען איצט! האָט מען ניט געזאגט דאסזעלבע וועגען א סך זאכען, וועלכע ווייזען יעצט אויס יעדען גאנץ איינפאך און קלאָר? (טרויריג). איך האָב מיין הארץ, מיין זעעלע אריינגעלעגט אין דער ערפינדונג... זי איז מיין איינ־ציגע פערטרויטע, מיין איינציגע פרייד אויף דיעזער קאלטער, פינ־סטערער וועלט... עס איז שוין העכער צוויי יאהר, אז איך האָב ניט קיין אנדער גליק, קיין אנדער פרייד, קיין אנדער האפנונג, קיין אנדער געדאנק...

ל י ז א. איך וויים זעהר ווייניג פיזיקע און מעכאניקע, און איך האָב קיין רעכט צו צונעמען איצט ביי אייך אייער לעצטע פרייד אינ׳ם לעבען... איהר ווייסט ניט, ווי גליקליך איך בין, וואס איך האָב אייך געזעהן. און איצט... איך מוז געהן. (טוט אן איהר מאנטעל). בן־ציון, זאגט איהר מיר צו, אז איהר וועט קומען זעהן אייער פאטער?

ב ן־צ י ו ן. יא, איך זאָג צו... (פּויזע). איך וויים ניט, אויב

דאס איז עהרליך, נאָר מיר ווילט זיך אייך פרעגען: זייט איהר גליקליך, ליזא?

ל י ז א. גליקליך זיין הייסט: נ י ט וויסען, אז מען איז נ י ט גליקליך... לײדער איך בין נאך ביז אזא אונוויסענהייט ניט געקומען. אבער איך האָף, איך וועל גיך ווערען אזוי פערדרולט, אזוי אינדיפערענט, אזוי גלייכגילטיג צו אלעמען, אז איך וועל זיין צו־פרידען, ווי אלע ווייבער.

ב ן־צ י ו ן. הם! איך געדענק, איהר האָט אמאָל געזאגט, איך בין א יודישער קליינינקער האמלעט... איך האָב אייך דאָ־מאָלס פערגעסען צו זאגען, אז איהר זייט א יודישע אפעליע. אבער וואָס פאר א אונטערשיעד! די גוי'עשע אפעליע ווארפט זיך אריין אין טייך און דערטרינקט זיך, די יודישע האָט בעסער חתונה פאר־חצקאל'ן.

ל י ז א. יענע אפעליע איז געווען קליגער. דערטרונקען זיך מיט איין מאָל און א סוף... און דערטרונקען זיך אין א ריינעם קלאָרען וואסער... אז מען דאַרף זיך אבער יעדען טאג, יעדען אויגענבליק טרינקען אין א שמוציגען זומפּ, אין א בלאָטע, אין א גייסטיגער און פיזישער קלאָאקע... און... און.. (קען ניט רעדען) וואו איז מילקה? איך דאַרף געהן... זאגט איהר מיר צו צו קומען... בן־ציון?

ב ן־צ י ו ן. יא, איך זאָג אייך צו. איך וועל קומען.

ל י ז א. דאנקע. (נעמט זיין האנד און לאזט ניט אָב). מיט א קורצע צייט צוריק, שטעהענדיג אויף א פּראקטישען באדען, האָב איך מיט מיין שכל געמאכט „גרויסע“ רעכנונגען, און איך האָב אויף אייך געקוקט פון אויבען אראָפּ... איצט שטעה איך פאר אייך אזא נידריגע, אזא קליינינקע, און איהר זייט אזוי גרויס, אזוי הויך מיט אייערע ריינע, עהרליכע אידעען. איהר זייט גליקליכער פון מיר.

ב ן־צ י ו ן. איהר האָט א טעות: מען קען ניט זיין הויך, ווען אלץ מאכט דיך נידריג; מען קען ניט זיין עהרליך, ווען אלץ איז פערדארבען; מען קען ניט זיין ריין, ווען דאס לעבען איז אזוי

שמוציג. ווי אזוי קען מען זיין גליקליך, אז מען האָט ניט קיין ברייד אין לעבען?

ליזא. בן־ציון, וואס איך לייד, אַרט מיך ניט... איך בעקום דאָס, וואס איך האָב פערדיענט. אבער ווען איך דערמאַן זיך, וואס'ער גוט, איידעל הארץ איך האָב פערוואונדעט... בן־ציון, עס קען זיין, עס איז די גרעסטע זינד, דאָס גרעסטע פערברעכען, אבער איך האָב די גאנצע צייט געטרוימט נאר פון איין זאך — זאגען אייך די וואהרהייט... איין מאָל נאר דערצעהלען אייך די גאנצע וואהרהייט, און פאר אייביג ווידער בלייבען פרעמד און שטום. איין מאָל נאר זאגען אייך: איך בין בעשטראפט... איין מינוט איז ניט אוועק, איך זאָל ניט פיהלען קיין חרטה. אָבער איך האָב אייך דאמאלס אויך ליעב געהאט...איך האָב אייך נאָך שטארקער ליעב געקראגען, ווען איך האָב אייך פערלאָרען... איך ליעב אייך איצט... בן־ציון, און איך וועל דיך ליעבען ביז מיין טויט. (בייגט זיך צו צו זיין האנד און קושט לאנג).

בן־ציון. (פאלט צו צו'ן איהר מיט זיין קאָפּ און צואווייינט זיך היסטעריש).

ירוחם זלמן. (ערשיינט ביי'ם פענסטער מיט נאך איינ־ניגע יודען און כאַפּט ארויס בן־ציון'ס מאָדעלען). ווי איהר זעהט מיך, ירוחם זלמן, אזוי איז הייליג, אז די מאשינע זיינע איז גע־מאכט מיט רוח הטומאה... צוברעכען דאס איז אַ גרויסע מצוה. (קיינער בעמערקט איהם ניט. פויזע. מילקה לויפט אריין און בלייבט שטעהן ביי דער טיר מיט א כיטרער מינע).

בן־ציון. (כאַפּט זיך ביי'ם קאָפּ טרויריג און שטיל). אוי, ליזא, איך האָב מורא, איך וועל משוגע ווערען... וועה איז מיר, ביי וועמען זאל איך איצט פרעגען, ביי גאָט דאָרטען? ביי די הימלען? ביי'ם שיקזאל? ביי דער גערעכטיגקייט? ביי וועמען זאל איך פרעגען: וואָרום אזוי שפּעט? וואָרום קומט דאס גליק, ווען מען קען ניט מעהר גליקליך זיין? צו וואס איז די פרייד, ווען מען קען זיך מיט איהר ניט פרייען? (פּלוצלונג ווי פער־ווירט). איך פרעג דיך, וואָרום? וואָרום ביסטו ניט געגאנגען, ווען

דו האָסט געמעגט געהן, און ווארום ביסטו געקומען, ווען דו האָסט ניט געטאָרט קומען? איך פרעג דיך, ווארום? ווילסטו איצט מיך פערגיפטיגען מיט זינדיגע געדאנקען, אדער דו ווילסט מיך משוגע מאכען?! (ער ווארפט זי אום).

ל י ז א. (דערשראקען). בן־ציון! בן־ציון! בערוהיגט אייך...

ב ן־צ י ו ן. (רייסט אויף איהר די מאנטילקע). אונגליקליכע, איך פרעג דיך, ווארום אזוי שפעט?! ווארום איצט, ווען מען מאָר ניט? ווארום איצט, ווען מען דארף ניט? ווארום אזוי שפעט? ווארום אזוי שפעט? (פאלט צו'ם טיש און וויינט פער־צווייפעלט). צו שפעט! צו שפעט!... (מען הערט, ווי ירוחם ברעכט אויף שטיקלאך זיין מאשינע ביי'ם פענסטער אין דרויסען).

פ אָ ר ה א נ ג.

פיערטער אקט.

דאסזעלבע צימער, ווי אין ערשטען אַקט ביי מלכיאל'ן אין הויז, נאר אנדערע מעבעל. א פיאנא, א סאָפע, בלומען. ל י ז אַ זיצט ביי דער פיאנא און שפּיעלט שטיל די מאנדשיין סאנאטא. חצקאל זיצט ביי א טישעל און צעהלט פּעקלעך מיט געלד. לאָמפּען ברענען.

ח צ ק א ל. (צעהלט). 810, 815, 820... עי, דו! אפשר וואלסטו אויפגעהערט ברינקען דארטען!.. פערבאראבאנעוועט מיר דעם קאָפּ און איך קען נאך א טעות האָבען... א טעות קאָסט געלד. 825, 830... (ווישט דעם שווייס פון געזיכט).

ל י ז א. (מאכט צו די פיאנא און וויינט שטיל).

ח צ ק א ל. דו וויינסט? וואס איז, האָסט ווידער ציין־וועהטאג?

ל י ז א. יא, אזא ציין־וועהטאג, וואס צורייסט די זעעלע און ברענט דאס הארץ.

ח צ ק א ל. הארץ, שמארץ! די ווייבער זיינען איידעל געפּאטשקעטע... פאר וואס טוען מיר די ציין ניט וועה? ווארום איך בין א מענש... 835, 840, 845, 850...

ל י ז א. יא, ביזט א מענש — 835... (נעמט א צייטונג און לעזט).

ח צ ק א ל. (צעהלט שטיל). פוי, עס איז הייס... דאס האָב איך געצעהלט — טויזענד. (לעגט א פּעקעל גאר בעזונדער). אראָב־נעמען פון זיך דעם כאָמוט. (נעמט אראב פון זיך דעם קאָלנער, טוט אויס דעם ראָק, דעם זשילעט, די אויבערשטע העמד).

ל י ז א. (מיט פעראכטונג). מיינסט, עס איז אזוי אנגענעהם צו זעהן דיך אהן קליידער.

ח צ ק א ל. עס איז ניט אנגענעהם? קוק ניט. (בייז). מילקה, דערלאנג מיר מיין כאלאט! מיר ליגט זעהר אין זינען, וואס דיר געפעלט אדער געפעלט ניט. עי, מילקה! (מילקה קומט מיט'ן כאלאט).

מ י ל ק ה. וואס שרייט איהר, ווי אויף א טאטען? נאט אייך אייער באלאכאן. איהר דאווענט מיט'ן אלטען בה"ב'ס נוסח? איהר וועט קיין מאל ניט זיין אזא בעל תפילה, ווי ער.

ח צ ק א ל. תפילה־שמילע. (זעצט זיך אויף דער סאפע). שלעפ מיר אראפ די שטיוועל!

מ י ל ק ה. (ציהט די שטיוועל). איהר האט געמוגט א בי־סעל עפטער וואשען די פיס און בייטען די שקארפעטקעס. עס וואלט אייך, חלילה, ניט געמאכט קלענער דעם יחוס פון אייער משפחה.

ח צ ק א ל. איך זאג דיר, מעהר ליגט מיר גאר ניט אין זין. (גיט זי א שטורך מיט'ן פוס). דו, מויד!

מ י ל ק ה. ר' יוד, שטורכעט זיך ניט... איהר זייט ניט קיין בחור מעהר... (בייז אב).

ח צ ק א ל. (טוט אן טופליעס און זעצט זיך צעהלען. שפייט אויפ'ן האנד). 10, 20, 30, 40, 50. וואס האסט זיך היינט אזוי אויסגעפוצט? איך האב דיך בעסער ליעב, ליזא, ווען דו ביסט אין א בלוזע... כע! כע! ביסט דאן ווענינגער מאדאם און מעהר ווייב... 60, 70, 80.. ליזא, איך בין א מענש, וואס איך פערשטעה, און איך זאג דיר, עס קען זיין, איידער איך וועל קומען צוריק פון יריד, וועט זיך דער אלטער אבפעקלען... האב איך דיר געוואלט זאגען, דו זאלסט שכל האבען און... (מילקה קומט מיט א צעטעלע). וואס איז דארט?

מ י ל ק ה. עס איז ניט אייער באבע'ס עסק... א בריוועלע צו דער מאדאם. (גיט ליזא'ן). עס איז אזוי שעהן, ווען א יודענע קריגט בריעף, אקוראט אזוי ווי א מאנסביל...

ח צ ק א ל. וואס איז דאס דארט פאר געשרייבאכצען?

ל י ז א. עטליכע אמאטאָרען געהען שפּיעלען א ספּעקטאקל... איך האָב דיר דאכט זיך געזאָגט שוין א מאָל.

ח צ ק א ל. אמאטאָרען? וואס איז דאָס אזעלכעס? דו מיינסט אקטיאָרען?

ל י ז א. אמאטאָרען זיינען מענשען, וועלכע האָבען ליעב שפּיעלען, אבער וועלכע זיינען ניט קיין פּראָפעסיאנעלע אקטיא־רען. איך האָב זיי צוגעזאָגט...

ח צ ק א ל. וואָס הייסט, דו האָסט צוגעזאגט? אפשר וויל איך ניט? זי האָט צוגעזאָגט! איך דארף פריהער וויסען, וואָס האָסטו זיי צוגעזאָגט?

ל י ז א. איך האָב צוגעזאָגט שפּיעלען.

ח צ ק א ל. שפּיעלען? מיט'ן מלאך המות וועלען זיי שפּיעלען.

ל י ז א. פּונקט היינט רופען זיי מיך אויף דער ערשטער רעפּעטיציע.

ח צ ק א ל. רעפּעטיציע, שמערטיציע! איך דארף עס נויטיג.

מ י ל ק ה. אוי, מאדאם, אז איהר וועט שפּיעלען טריאטער, וועל איך געהן זעהן. וויפיעל וועט קאָסטען א שטאָדט? איך וויים, אין טריאטער פערקויפען זיך שטעדט אקוראט ווי אין בית־המדרש צו יומים נוראים. (אב).

ח צ ק א ל. נו זאג אליין, ביסט משוגע צו חסר דעה? וואס הייסט, דיר ליגט טעאטער אין זינען? וואָס ביסטו אן ארפיאנ־קע אדער א שלעפּערקע?

ל י ז א. איך מיין, טעאטער מעג א רעכטען מענשען אויף ליגען אין זינען. וואָס קען מען טון, מיר האָבען פערשיעדענע מיי־נונגען.

ח צ ק א ל. נו וועסט שוין אויף דער רעפּעטיציע ניט געהן!.. זי וועט געהן! נו, און דער מאן? וואָס וועל איך טון?

ל י ז א. איך בין היינט זא ווי זא ניט אויפגעלעגט צו געהן

אויף רעפּעטיציעס... הער, וואס איך וועל דיר בעטען, נו'מיר ערגעץ אוועקגעהן... איך וויל איצט ניט זיין אין דער היים..

ח צ ק א ל. איך זאג דיר, וועניג האָב איך זיך היינט אנגע־גאנגען.

ל י ז א. איך זיץ שטענדיג אין שטוב...

ח צ ק א ל. דער טאטע זאָגט, ווען גאָט האָט בעשאפען א קאץ און א יודענע, האָט ער זיי געזאגט: זיצט אין שטוב, קע־צעלט זיך און קינדעלט. כע, כע, כע! פאר וואס קינדעלסטו ניט, בהמה דו? האָסט געהאט א מיידעל און גענוג. נו, און יונגלעך? וויפיעל? 80, 90, 100, 110...

ל י ז א. קום, מיר וועלען זיך אזוי דורכגעהן אביסעל...

ח צ ק א ל. שפּאצירען איז נאר גוט פאר ניט סעריאזנע מענשען... מיר וועלען בעסער היינט זיך לייגען פאר פריה שלאָפען, איך דארף גאנץ פריה ארויספאהרען.

ל י ז א. איך פיהל זיך שלעכט...

ח צ ק א ל. פיהלט זיך שלעכט! וואס איז, ביסט הונגעריג, צו דיר פעהלט עפּיס? 120, 130, 140... (צעהלט שטיל. פויזע).

ל י ז א. חצקאל, איך וויל דו זאלסט האָבען א ביסעל געדולד און מיך אויסהערען. עס איז נויטיג, דו זאלסט וויסען, וואס איך פיהל, ווארום מיט יעדען טאָג.

ח צ ק א ל. (געניצט לויט). ליזא, דו ווייסט, וואָס האָבען מיר היינט אויף וועטשערע? צוריבענע קארטאפליעס מיט גענ־זענע שמאלץ און מיט א ציבעלקע, וואָלט איך געגעסען מיט די אויגען.

ל י ז א. חצקאל, איך וויל דו זאלסט מיך אויסהערען.

ח צ ק א ל. דו הער בעסער, האָב איך היינט אבגעטון א שפּיצעל, ווי א חכם עתיק! איינער פון אונזערע בעלי חובות האָט געוואלט אויסנארען נאָך סחורה און באנקראָטירען. מיך אבער העצקעט מען ניט. וואו בין איך מיט מיין קאָפּ? איך האָב ביי איהם אויסגענארט דעם אלטען חוב, האָב איהם כלומרשט געהייסען פּאקען נייע סחורה און האָב איהם געגעבען א פּייג אונטער'ן נאָז...

איך מיט מיין קאָפּ. אז איך... וואס איז? וואָס קוקסטו אויף מיר אזוי זויער?

ל י ז א. אוי, מען זאגט, מען קען א מענשען דערקענען פון דעם, וואס ער רעדט. איך מיין אבער, אז מען קען א מענשען דער־קענען אויך פון דעם, ווי אזוי ער הערט, ווען אן אנדערער רעדט. די גרעסטע בעווייזע, ווי אונגעבילדעט, עגאָאיסטיש און ניט קלוג איז א מענש, איז דאָס, וואס אין זיין רעדען הערט מען נאָר: איך, איך און איך! איך בין א חכם, איך בין א גבור, איך בין א בריה — איז עס שוין גענוג, מען זאל ויסען, אז ער איז א נאר, א פייגלינג, א טויגעניכטס, — נון, אבער ווען אן אנדערער רעדט און ער דארף הערען, זעהט מען באלד, ווי ניט ערצויגען, גראָב און אונערטרעגליך ער איז. ער האָט קיין געדולד, קיין טאקט, קיין העפליכקייט, קיין פעהיגקייט, קיין אינטערעס צו הערען און פער־שטעהן, וואס דער אנדערער זאָגט.

ח צ ק א ל. איך פערשטעה ניט, וואס האָסטו געוואלט מיט דיין לאנגען פּזמון? האָסט אפשר מיך געוואלט לערנען הלכות דרך ארץ? קענסט טאקי צימבלען אויפ׳ן פּאָרטעפּיאן און שפּרי־כאיען פּאָ רוסקי, אבער האָסט קיין שכל ניט, און קענסט ניט שע־צען, וויפיעל שכל און חכמה און ארבייט מיר לעגען אריין אין קאָ־מערציע. מיין מאַמע איז אַ פּראסטע יודענע און דאָך פּארשטעהט זי און שעצט דעם טאַטען און מיך אַ סך בעסער, ווארום זי איז ניט קיין נאר.

ל י ז א. יא! ווען איך זאל פערשטעהן ווי די מאַמע, וואָלט איך געווען גליקליך ווי זי. ווען זי אָבער וואלט פערשטעהן ווי איך, האָב איך מורא, וואָלט זי געווען אונגליקליכער פון מיר, דען זי וואלט פערשטאנען ניט נאָר וועמעס פרוי זי איז, נאר אויך וועמעס מוטער זי איז...

ח צ ק א ל. אה! צו׳ם שווארצען יאהר! פאר דעם נדן, וואָס דו האָסט מיר געגעבען, איז דיר ווענינ אזא מאַן ווי איך? וואס דען האָסטו געוואלט? 640, 650, 660... (צעהלט בייז. מילקח קומט). וואס דרעהסטו זיך אום יעדע מינוט אהין און אהער?

מ י ל ק ה. פאר וואס דען קריג איך 42 רוב' א יאהר? מאַ־דאם, בן־ציון געהט.

ח צ ק א ל. בן־ציון? האָט ער זיך מישב געווען און געהט ענדיגען מיט מיר? אדער מען האָט איהם אנגעלערענט, ער זאָל געהן בעטען מחילה ביי'ם טאטען? (לויט). בן־ציון געהט אהער, מערקווירדיג!..

ל י ז א. וואס איז דאָ אזוי מערקווירדיג? ער געהט זעהן דעם קראנקען טאטען.

ח צ ק א ל. דעם טאטען? פון וואנען ווייסטו, אפשר מיך?

מ י ל ק ה. פון וואנען מיר ווייסען? א שעהנע קלאָץ קשיא. כע! כע! אי, מאדאם, האָט ער מיך דערשראקען, איך האָב געמיינט, ער איז שוין אין גאנצען א פארטיגער... וואס האָט ער געוואלט פון אייך?

ל י ז א. די מאמא האָט איהם גערופען, האָט ער ניט גע־וואלט קומען, זיינען מיר איהם געגאנגען בעטען.

ח צ ק א ל. דו? נו! ווען דו זאלסט אבער מיט דיין בהמה'שען קאָפּ קענען פערשטעהן, צוליעב וואס די מאמע רופט איהם, וואלט דאך דיך דער שווארץ יאהר אהין ניט געטראגען.

ל י ז א. געוויס, פערשטעה איך, און דער שווארצער יאהר האָט מיך דאך געטראגען... ביי דער גאנצער וועלט, ביי מיר אפשר זייט איהר ניט גלייך, דער מוטער אבער זייט איהר ביידע גלייכע קינדער...

ח צ ק א ל. הייסט עס, מיין אייגענע ווייב איז געגאנגען העלפען מיך בערויבען און בע'גזל'ענען...

ל י ז א. דיין אייגענע ווייב איז ניט געגאנגען דיך בערויבען. עס האנדעלט זיך ניט וועגען דיין טייל.

ח צ ק א ל. טייל, מייל! וואס פאר א טייל האָט ער? ווער האָט געארבייט, געהאָרעוועט ווי אן עזל, געדרעהט מיט'ן קאָפּ? פאר וואס קומט איהם און וואס פאר א תכלית קען דער מטורף מאכען פונ'ם געלד? ער פערשטעהט עפּיס א קאמערציע? ליזא, דו קענסט דאך איהם ערקלערען. איך וויים, ער האָט אמאָל

פאר דיר איינגענומען א כפרה.זאג איהם, נאך וואס זאל ער צונע־מען ביי מיר, אז ער דארף עס ניט? געב איהם א גלעט איבער׳ן קאפ, א שמייכעלע, א ווינק... איך וועל אייך אונמיסטען לאזען אליין.

מ י ל ק ה. (אין טיר). קומט אריין, די יונגע ב"ב זיינען דא. די אייגענע שטוב, וואו איהר פלעגט מיט׳ן טאטען שפיעלען אין קאמער־הויז.

ח צ ק א ל. (צעהלט). וויפיעל? 670, 680, 690. (בן־ציון קומט, זעהר בלאס, ברענגט עפּיס פערוויקעלט אין פאפּיער. זעהט אויס ווי א ביסעל „געריהרט"). א גאסט אין שטעדטעל! 700, 710, 720.

ב ן ־ צ י ו ן. 700, 710, 720! דיזעלבע זאך, ווי א מאל. זיצסט און צעהלסט און צעהלסט... וואס וועט זיין, אז דו וועסט שוין איבערצעהלען? (זעצט זיך).

ח צ ק א ל. אז איך וועל איבערצעהלען? (צעהלט שטיל). אז איך וועל איבערצעהלען, וועל איך דאס געלד נעמען אהער אין גארטעל אריין, אט אזוי, א. (לעגט דאס געלד אין א גארטעל), נאכ־דעם וועל איך נעמען מיין סאק־וואיאזש און וועל צוגרייטען אלץ, וואס איך דארף... איז מיין ביקסעל דא? (נעמט פון סאק א רעוואל־ווער). אנגעלאדען. (בעהאלט צוריק). נאכדעם וועל איך עסען וועט־שערע, נאכדעם וועל איך געהן א קוק טון צו די פערד, נאכדעם וועל איך זיך לעגען שלאפען מיט מיין יודענע.

ב ן ־ צ י ו ן. אוי! (ער גיט א ברום און נעמט זיך נערוועז פערשפּילען אלע קנעפּלאך פון זיין ראק. ליזא קערט זיך אב).

ח צ ק א ל. הא? איך זאג, נאכדעם וועל איך זיך לעגען שלאפען מיט מיין יודענע...

מ י ל ק ה. ער חזר׳ט איין, זאל, חלילה, ניט פערגעסען.

ח צ ק א ל. און גאנץ פריה, כאור הבוקר, ארויספאהרען אויפ׳ן יריד. איך בין א מענש, וואס איך ארבייט... מען דארף געהן זעהן דעם טאטען. (שטיל). ליזא, האב שכל. (אב).

מ י ל ק ה. ווי צער־בעל־חים׳דיג דער זעהט, נעבאך, אויס...

מען דארף געהן זאגען דער ב"ב'טע — זי וואלט דאך פאר איהם קיין זיעבען זעק באָרשץ ניט גענומען... (אב).

ל י ז א. בן־ציון, איהר ווייסט ניט, ווי די מאמע וועט זיך פרייען, וואס ענדליך זייט איהר דאך געקומען צוריק אהיים.

ב ן־צ י ו ן. (טרויריג). יא, וויפיעל מען זאל ניט וואנדלען, צוריק אהיים, פון וואנען מען איז געקומען, מוז מען זיך אומקערען. וואס גיכער מען קערט זיך אום, אלץ ווייניגער וואנדעלט מען.

ל י ז א. בן־ציון, איהר זייט נאך צו יונג אזוי צו דענקען פונ'ם לעבען.

ב ן־צ י ו ן. וואס איז דאָס לעבען? ביי איינעם רייסט מען ארויס דאס גליק פון הארצען, דעם אנדערען ווארפט מען דאס אונטער די פיס. די הערשענדע אונגערעכטיגקייט קרענקט און פלאָגט איינעם, רויבט ביי איהם די רוה, דער צווייטער מאכט זיך א ווייכע קישען פון פרעמדע צרות און שלאפט רוהיג... — עס איז א גרויס אונגליק וואס די נאטור האָט ניט קיין געפיהלען פון גערעכטיגקייט, און דער מענש האָט יא אזא געפיהל... דערפון קומט ארויס דער שרעקליכער צוזאמענשטויס, דער ווידערשפרוך אינ'ם גנדאנק פון לעבען, די טראגעדיע פון דאס „דאזיין". דער מענש האָט געדארפט זיין בלינד, אינדיפערענט, גלייכגילטיג ווי די 4 יסודות פון דער וועלט; ווי דאס וואסער פונ'ם ים, וואס בלייבט רוהיג און קאלט, ווען ארעמע עהרליכע פישער טרינקען זיך, יאמערען און רופען צו הילפע; ווי דאס פייער, וואס פער־צעהרט און פערברענט די וואוינונגען פון ארעמע לייט, ניט אכ־טענדיג אויף זייער קלאָגען און ביטערע טרערען, ווי די ערד, וועל־כע שאפט אונז און נעמט אונז צוריק אין קבר אהן זארג און אהן פרייד. (גלעט זיך דעם שטערען). איך וויים ניט, וואס בין איך אהער געקומען?

ל י ז א. בן־ציון, ווארום זייט איהר אזוי פערצווייפעלט? דער מענש האָט א ווילען, געדאנקען און געפיהלען אום ער זאל קענען קעמפפען מיט דער אונגערעכטיגקייט און זאל קנען בויען זיין גליק. בן־ציון, איך האָב פיעל געטראכט, זינד איך בין געקו־

מען פון אייך. איך וויל מיך מיט אייך בעראטהען, איידער איך וועל מיך בעשליסען צו קעמפפען פאר מיין פרייהייט. געוויס, ווען איך זאל ניט האָבען דאָס קינד, וואלט געווען לייכטער, אבער דאָך...

ב ן־צ י ו ן. יא, איהר דארפט קעמפפען פאר אייער פרייהייט, פאר אייער גליק. איך אבער... פאר מיר איז צו שפעט. איך וואלט געדארפט מיין גליק אבנעמען מיט געוואלד ביי אן אנדערען.. איך קען ניט בויען מיין גליק אויפ'ן אנדערען'ס אונגליק. און אי־בערהויפט, איך בין, הפנים, פון די שלימ'מזל'דיגע מענשען, וואס קענען גאר ניט זיין גליקליך... כע! איך בין דאך פון די, וועלכע מען דארף בעדויערען; און איהר האָט א מאָל זעהר קלוג געזאגט: וועה איז צו דעם מאן, וואס דארף פון א פרוי בעדויערט ווערען (פער־טראכט זיך). זעהט איהר, אייער קינד וואלט איך יא געוואלט זעהן. איך האָב אויך געהאט א קינד, עס איז טויט יעצט... זיי האָבען עס ערמארדעט... איצט אויב איך וועל אוועק פון דער וועלט, וועט פון מיר ניט בלייבען קיין זכר. (צייגט די טיילען פון זיין צובראכענעם מאָדעל). דאס וואס איז צובראָכען, קען ניעמאלס גאנץ ווערען...

ל י ז א. (פערברעכט איהרע הענד). זיי האָבען צובראכען אייערע מאָדעלען? אוי, ווי אונזיניג זייער גרויזאמקייט איז!

ב ן־צ י ו ן. (רוהיג). יעדע גרויזאמקייט איז אונזיניג און יעדער אונזין איז גרויזאם.

ל י ז א. אבער דאך, דאס דארף אייך ניט טרייבען צו פער־צווייפלונג... די ערפינדונג האָט ניט געקענט זיין אזוי וויכטיג.

ב ן־צ י ו ן. יא וויכטיג, ניט וויכטיג — פאר מיר איז איצט אלץ איינס. ניט צו'ם ערשטען מאָל זיינען מיינע האָפנונגען צושמעטערט געווארען, ניט צו'ם ערשטען מאָל איז דאָס, וואס מיר איז הייליג, געטראָטען געווארען מיט די פיס. (גלעט זיין שטער־רען). וואס האָב איך געוואלט זאגען? (צייגט אויף דער פיאנא). די טענער פון דער פיאנא פלעגען אמאָל ארויסרופען פאר מיינע אויגען ליכטיגע זילבער־ווייסע לבנה־שטראהלען זאגאר אין פינס־טערע נעכט. ביז א מאָל... אין א שעהנע ליכטיגע נאכט, די טענער

האָבען געקלונגען אונטער אייערע הענד ווי אלע מאָל, די קאלטע לבנה האָט געשיינט דארט ווי שטענדיג... איך האָב ארויסגעקוקט דורכ'ן פענסטער און האָב די שטראהלען מעהר ניט געזעהן. פינ־סטער... דונקעל... די שטראהלען וועלען ניט מעהר שיינען.

ל י ז א. בן־ציון, אלץ וועגדעט זיך נאר אינ'ם מענשענ'ס שטארקען ווילען.

ב ן ־ צ י ו ן. (הערט ניט). יענע שטראהלען וועלען ניט מעהר שיינען. (בלייבט זיצען פערטראכט).

ל י ז א. (וויל וואס זאגען, גיט א מאך מיט'ן האנד, זעצט זיך צו דער פיאנא און שפּיעלט דיעזעלבע סאנאטא, ביז זי קען ניט שפּיע־לען פון געוויין. ער גיט א קוק אויף איהר און הויבט אויך אן וויי־נען. פרומע קומט).

פ ר ו מ ע. בן־ציון, וואו בינסטו ? זוהן מיינער ביסט אזא גוטער, וואס דו ביסט געקומען. אפשר וועט דאך גאט העלפען און איהר וועט מאכען שלום. זעה נאָר, זיי וויינען גאָר! קינדער, גאָט איז מיט אייך, וואס איז פאר א געוויין ?

ב ן ־ צ י ו ן. מאמע, איך בעוויין דאס, וואס איז געשטארבען און וועט קיינמאָל ניט מעהר לעבעדיג ווערען... טויט פאר אימער און אויביג.

ל י ז א. (פערבאָרגט איהרע טרערען). איך וועל אייך ברענגען דאס קינד. (ראש אב).

פ ר ו מ ע. איך פערשטעה ניט וואָס דו מיינסט. דער טאטע, חלילה, האלט נאך ניט ביי'ם שטארבען. דאָרט זיצען ביי איהם מענשען : דער פעטער מיט דער מומע, דער מחותן מיט מישא. הערסט, חצקאל האָט געזאגט דעם טאטען אין א וויץ, אז דו ביסט געקומען יאקאָבי מאָנען ירושה. שא, מיר דאכט זיך, זיי געהען אהער. (ישראל יעקב מיט חוה'ן, נאך זיי ראזענבערג מיט מישא'ן).

י ש ר א ל י ע ק ב. בן־ציון, ביסט א גוטער מענש... מיט דיין קומען אהער האָסטו בעוויזען, אז דו ביסט א מענש. דאָס איז א סך! ווארום דער מענש, וואס וויל זיין מעהר פון א מענש, קען קיין מענש ניט זיין.

ח ו ה. זעה נאר בעסער, מיר ווייזט זיך אוים פערקעהרט, ער איז גאר אין גאנצען אוים מענש געווארען. בן־ציון, מיט דיר האָט זיך שוין ווידער וואס געטראָפען? (בן־ציון פערטראכט).

ר א ז ע נ ב ע ר ג. (שטיל). יא, עס איז א גוטער סטראטע־גישער פּלאן, אבער ווי אזוי מאכט מען, אז אויב ער וועט מיך ניט וועלען מאכען פאר דעם אפּטרופּוס, זאל ער כאטש די צואה שריי־בען אויף ליזא׳ס נאמען, הא? מען דארף עס מאכען קאטעגאָ־ריטשעסקי! (רעדען שטיל).

ח ו ה. שלימ׳מזל׳ניק מיינער, פארוואס זאגסטו ניט, וואס האָט דיר געטראָפען?

ב ן ־ צ י ו ן. זעהר פיעל, א סך! מומע, איך האָב מיט איין מאָל בערעכענט א גרויסען חשבון. איך האָב בערעכענט ווי גרויס מיין גליק וואלט געקענט זיין און ווי שרעקליך גרויס איז מיין אומגליק, און דערצו נאָך... פעטער, דו זעהסט, וואס עס איז גע־בליבען פון מיין „גרויסער ערפינדונג“, פון וועלכער מיר ביידע האָבען אזוי פיעל געטרוימט? כע! כע! (איראניש). עלעקטריע איז גאר ניט! דאמפּף איז א נארישקייט! (טרויריג צייגט אויף די צובראכענע מאָדעלען). דאס בלייבט פון דעם מענשענ׳ס גרויסע פּלאנען און זיסע האָפנונגען.

י ש ר א ל י ע ק ב. צובראכען? דאס איז ירוחם זלמן׳ס ארבייט. ער האָט מיר ערשט היינט געזאגט, אז אויסער דיין חטא, וואס דו שרייבסט אין די גאזעטען, מאכסטו נאך א מאשינע מיט רוח הטומאה. אקוראט, זאגט ער, ווי די פליגלען, מיט וועלכע דער תלוי איז געפלויגען. ער מיינט, עס איז א גרויסע מצוה אזא זינדי־גע זאך צוברעכען... זיי זיינען בלינד, ווי ביינאכט די הינער...

ח ו ה. (וועלכע האָט בעטראכט די צובראכענע מאדעלען). וועה איז מיר! וועסט ניט קענען צונויפשטעלען ווידער?

ב ן ־ צ י ו ן. מען דארף ניט און מען קען ניט צונויפשטעלען, וואס עס איז צובראכען.

ח ו ה. נו, נארעלע, וואס דארפסטו זיך אזוי נעמען צום הארצען? צובראכען, צושטאכען מלא עולם...

פ ר ו מ ע. א שלאג האָט מיך געטראָפען. וואס איז דאס פאר א נייער אונגליק?

מ י ש א. אז מען פערלירט אן אוצר, וואס מען זעהט אין חלום, איז א גרויסער אונגילק? אזא אונגליק איז דאס. פער־פעטואום מאבילע...

פ ר ו מ ע. הא, וואס איז דאס, ישראל יעקב?

י ש ר א ל י ע ק ב. ווילסט קריגען אן אקאדעמישע ביל־דונג אומזיסט? עס קאָסט טייער...

מ י ש א. (מיט פעראכטונג). פערפעטואום מאבילע איז א פאנטאסטישע שפיעליכעל פאר ניט געבילדעטע פאנטאזיארען. ע! די פאנטאזיארען און די פערשיעדענע אידעאליסטען זיינען פונקט אזוי שעדליך פאר דער געזעלשאפט, ווי אנשטעקיגע קראנקע און פערברעכער. זיי פערפעסטען די מענשען מיט שוואכהייט. הא! זעהסט זיין פערצווייפלונג! זיי האָבען איהם צובראכען זיין פער־פעטואום מאבילע...

ב ן ־ צ י ו ן. זיי האָבען ניט צובראכען דאס, וואס איהר רופט אן איראָניש פערפעטואום מאבילע, — די אייביגע בעוועגונג קען ניט צובראכען ווערען. דאָס איז גאָר ניט, ניין! — זיי האָבען גאנץ גלייכגילטיג גענומען און האָבען מיט שמוציגע הענד צובראָ־כען דאס, וואס איז מיר געוועזן טייער, דאס וואס האָט מיר געגע־בען האָפנונגען, דאָס, וואס האָט מיר געקאסט אזוי פיעל מיה, אזוי פיעל ארבייט. זאל זיין, עס איז א פאנטאזיע! איך האָב אין דעם אריינגעלעגט וואס עס איז מיר איבערגעבליבען פון מיין זעעלע און פון מיין הארץ, — זיי האָבען אין גאנצען מיין הארץ צובראכען, מיין זעעלע געטויט.

מ י ש א. נו, דערויף זיינען זיי נארישע ווילדע פאנאטי־קער. זיי זיינען דאך אייערע מיטמענשען, פאר וועלכע איהר זייט בערייט צו אפפערען דאס לעבען!

ב ן ־ צ י ו ן. זיי זיינען ווילדע פאנאטיקער, און וואס זייט איהר? ווייסט איהר דען פון פערפעטואום מאבילע מעהר פון זיי? איז דען אונזער נשמה, אלע אונזערע שטרעבונגען, אלע אונ־

זערע אידעאלען, אלע בעוועגונגען פון אונזער זעעלע, ניט נאר א פערפעטואום מאבילע, אן אייביגע בעוועגונג, וועלכע לעבט און **עקזיסטירט, נאר זאָלאנג מען גלויבט אין דעם? איהר, געבילדע־** טער מענש צוטרעט איהר דען ניט אלע מיינע געדאנקען מיט די **שמוציגע פיס, גראדע ווי די ווילדע פאנאטיקער? זיי ברעכען א** **טויטע מאשין, וועלכע איז געמאכט, ווי זיי גלויבען, מיט רוח** **הטומאה, און איהר ברעכט די אייביגע בעוועגונג פון א לעבעדי־** **גער זעעלע, וועלכע איז געשאפען, ווי איהר ווייסט, מיט'ן רוח** **הקודש... זיי מיינען, אז דער, וואס פליהט אביסעל העכער פון זיי־** **ערע קעפ, טוט דאס מיט אן אומריינע קראפט. נו, און איהר?** זאגט איהר דען ניט דאסזעלבע וועגען מענשען, וועלכע איהר רופט **מיט פעראכטונג אידעאליסטען, ווייל זיי האָבען פליגלען און פלי־** **הען העכער פון אייערע פערשטאפטע קעפ?! איהר האָט גרויסע** **סטראטעגישע פלאנען אין אייערע קליינינקע קעפעלעך: די קאָנ־** **סאלידאציע האָט איהר פעראייניגט מיט דער אסיגנאציע, דעם** **קאפיטאל מיט וויסענשאפט, ליעבע מיט קאָנטע־בוך... אלץ גוט** אויסגערעכענט. נו, און וואו איז געבליבען ביי דעם חשבון דער מענש, די מענשליכע געפיהלען, די זעעלע פונ'ם מענשען? אט **זייט איהר איצט דאָ, דער מחותן און דער אינזשענער טעכנאָלאָג.** (א ביסעל ווי פערווירט). איך קוק אריין צו'ן אייך אינעווענינ **אריין, איך זעה אייך דורך און דורך יעצט! איך זעה, אז איהר זייט** דאָ אלס קברות־לייט. יא, קברות־לייט! איהר זייט געקומען עמי־ צען בעגראבען און וועמעס עס איז ירושה בע'ירשנ'ען!..

ראזענבערג. ווער? איך! מישא, ווי געפעלט דיר **אזא געמיינהייט?**

מישא. וויים איך! א פרעדיגער פון מאָראל...

בן־ציון. (כאפט זיך אָן ביי'ם קאָפּ). פעטער, איך האָב מורא פאר זיך! עס איז הפנים אמת... איך בין א מטורף! איך **בין א מטורף!** (ליזא קומט מיט א יאהריגעם קינד. נאך איהר מילקה).

חוה. זיין קאָפּ, וועה איז מיר! אז ער שלאָפט זיך קיין **מאָל ניט אוים.**

מ י ל ק ה. אי, ער איז עפּיס זעהר שטארק לא־עליכם'דיג.

ל י ז א. ער האָט געוואָלט זעהן דאס קינד. אפשר וועט דאס איהם בערוהיגען. בן־ציון, איהר האָט געוואָלט זעהן מיין מיידע־לע. מען רופט זי איטא, נאך מיין מאמא.

פ ר ו מ ע. יא, בן־ציון, האָסט נאך ניט געזעהן חצקאל'ס קינד.

ב ן ־ צ י ו ן. איך וויל זעהן ליזא'ס קינד! (נעמט דאס קינד). איטא? נאך אייער מוטער? ליזא, ווען איהר וועט האָבען א יונגעלע, גיט איהם א נאָמען בן־ציון, נאך מיר.

פ ר ו מ ע. גאט איז מיט דיר, וואס רעדסטו דאס? דו לעבסט און דו וועסט נאך איה"ש פיעלע פון אונז איבערלעבען.

ב ן ־ צ י ו ן. יא, איך לעב נאך, אבער איך וועל קיינעם פון אייך ניט איבערלעבען. איך וויל ניט לעבען, — איך וועל ניט לע־בען. (צו'ם קינד). אויב מען וועט דיך ניט פערדארבען, איטא, וועט פון דיר אויסוואקסען א גוטער עהרליכער מענש. (צו ליזא'ן). מען קען ניט און מען טאר ניט האלטען זיך אין גאנצען אונגליקליך, ווען מען האָט אזא גרויסע נחמה, אזא טייערע, זיסען טרויסט. ליזא, איהר האָט א קינד, איך האָב גאר נישט... איך האָב גאר נישט... (בייגט זיך צו צו'ם קינד און וויינט. ליזא וויינט שטארק).

פ ר ו מ ע. (ווישט אב א טרער בגנבה). שא, מיר דאכט זיך, איך הער דער אלטער געהט.

ח ו ה. נאר, א גרויסע זאך קינדער? די מאשינע, ווי רופט ער זי, די פערעפּוטעטע אָהאָלאָבלע איז שווער... מען דארף שכל דערצו..., אבער קינדער... (מלכיאל קומט מיט חצקאל'ן. ער איז זעהר בלאס און מאגער, אנגעשפּארט אויף זיין שטעקען, אבער האלט זיך שטארק).

מ ל כ י א ל. און טאמער וועט קאָניוכין ניט זיין אויפ'ן יריד, טעלעגראפיר איהם תכף ומיד קיין מיקאָלאיעוו, אז מיר ווע־לען פּראטעסטירען די וועקסלען. הם! איך האָב געמיינט, זיי מ... כען שפּאס, און ער איז טאקי דא. (בעטראכט בן־ציון'ען).

מ י ל ק ה. (צו חצקאל'ן). א פולע שטוב מיט מענשען און איהר שפאצירט אין אייער באלדאכאן. א ציהרונג.

ח צ ק א ל. ציהרונג, שמירונג! לערענט מיך אויף דרך ארץ! ביסט שוין אויף א שטודירטע געווארען...

מ ל כ י א ל. נו, וואס זשע, ביסט נאך אלץ אזא מטורף, ווי געוועזן?

ב ן־צ י ו ן. יא, מיין איינציג פרייד איז, וואס איך וועל שוין בלייבען אזא מטורף, ווי געוועזן. איך וועל שוין ניט האבען קיין צייט צו ווערען אן אנדערער.

מ ל כ י א ל. אזוי? אזא גרויסער טשין איז א מטורף! נו, וואס זשע ביסטו געקומען? מאנען ירושה, הא?

ח צ ק א ל. א צדיק, א צדיק, און ווי עס קומט צו ירושה, ווערט ער פלוצלונג א בשר ודם.

מ י ל ק ה. אומעטיג... מען קען גאר היינט פון איהם ניט לאכען!

ר א ז ע נ ב ע ר ג. מחותן, אז עס איז שוין יא ביי אונז א קאנווערזאציע וועגען ירושה, ווייל איך בעמערקען: א יוד האט מורא צו דערמאנען דאס ווארט צואה.

מ י ש א. קריסטען זיינען אין דעם פאך פראקטישער. א מענש דארף שטענדיג זיין פארטיג מיט אלע זיינע בילאנצען.

מ ל כ י א ל. (סארקאסטיש). בילאנצען, פינאנצען, הא!

ח ו ה. אי, וואס דולען זיי מיר היינט דא די פאה?

ר א ז ע נ ב ע ר ג. גאנץ איינפאך, מען דארף מאכען א צואה און מען קלייבט אויס פערטרויטע אפוטרופוס'ן, וועלכע זא־לען אכט געבען אויפ'ן געלד און דעם גאנצען פערמעגען.

ח צ ק א ל. (בייז). איהר האט א טעות, שוועה. אזעלכע פערטרויטע דארף מען נאר, ווען די קינדער זיינען ניט פאליעהרי־גע. איך בין א מענש, וואס מען דארף מיר ניט לעגען א פינגער אין מויל.

ר א ז ע נ ב ע ר ג. יא, אבער אין דעם פאל, ווען איין זוהן איז ניט ביי'ם פולען זין?

ב ן־צ י ו ן. וועלכער פון די צוויי בנים מיינט איהר דאס, מיך צו חצקאל'ן? (צו'ם קינד). אה, קינד, ווי גליקליך דו ביסט, וואס דו קענסט ניט פערשטעהן, וואס מען רעדט דא, אבער, לייי־דער עס וועט זיין א צייט, ווען דו וועסט הערען און פערשטעהן, און דאס אלץ וועט פערגיפטען דיין ערדלע זעעלע און פערדארבען דיין ריין הארץ... נעמט זי בעסער צו פון דאנען... (קושט זי). נו, איטא, זיי געזונד. קענסט מיך ניט? איך בין דיין אָנקעל, וועל־כען אלע רופען מטורף. קוק מיך אָן, קינד, ווארום ס קען זיין, וועסט מיך שוין מעהר ניט זעהן... דו וועסט מיך אודאי באלד פערגעסען, נאר דיין מאמע וועט אפשר מיך אמאל דערמאנען און וועט דיר דערצעהלען פון מיר... זעהר שלעכטעס וועט זי דיר ניט דערצעהלען פון מיר. זיי געזונד און גליקליך. (גיט דאס קינד ליזא'ן, וועלכע געהט אב מיט'ן קינד). טאטע, איך בין ניט געקומען מאָנען ירושה. הע! איך בין געקומען פרעגען, וויפיעל זאל איך נעמען ביי חצקאל'ן פאר מיין טייל. ער איז געוועזן ביי מיר, האָט זיך גע־דונגען, און איך האָב איהם שוין אויפגעשריבען אויף פאפיער. ער איז אבער ניט געבליבען צופריעדען, עס איז איהם ווייניג.

ח ו ה. (שטיל). איהם איז שטענדיג ווייניג — דעם טאטען'ס קישקע...

מ ל כ י א ל. אזוי? וויפיעל האָסטו דען געשריבען אין דיין פאפיער?

ב ן־צ י ו ן. וויפיעל? ניט זעהר פיעל. איך האָב איהם געשריבען: חצקאל, ביסט איין עזעל.

י ש ר א ל י ע ק ב. ניט ריכטיג! האָסט געשריבען: חצקאל, זיי ניט קיין פערד.

ח ו ה. נו, זאל זיין פערד. איבער אזא קליינעם חילוק איז ניט כדאי צו קריגען זיך מיט א לייבליכען ברודער.

ח צ ק א ל. אמת, טאטע, איך בין געוועזן ביי איהם, איך רעד אהן חכמות; איך בין א מענש, וואס פערשטעה. קיינער ווייסט ניט, אויב דו האָסט א צואה. טאמער, חלילה, שטארבסטו...

ב ן־צ י ו ן. נו, כדאי, געוועזן א גאנצען לעבען זאמלען,

פארגען, שפארען, קלייבען, בענעמען די וועלט, אבזאגען זיך פון אלץ! צוליעב וואס און צוליעב וועמען?

ח צ ק א ל. אט, למשל, ביסטו געשטארבען, קען קומען איך וויים ווער, א מטורף, וואס ווייס ניט, וואס איז געלד און נאך וואס איז געלד, און קען פאדערען העלפט. קען דאס איבערקערען דעם גאנצען געשעפט מיט די לאקשען אראפ. איך מיט מיין קאפ פערשטעה דאס און בערעכען דאס.

מ ל כ י א ל. חברה, איהר האט דא אלע א מיאוס'ען טעות. די צואה איז דא. (צושפילעט זיין זשילעט און נעמט א פאפיער פון בוזים־קעשענע). קיין לאקשען אראפ און קיין לאקשען ארויף! קיינער וועט ניט נעמען דאס, וואס איך לאז איהם ניט איבער. קיינער ניט! בן־ציון, דו ביסט געקומען צו שפעט: אין דער צואה, ברודער, איז שוין אלץ אויפגעשריעבען. (בייז). אלץ!

ב ן־צ י ו ן. יא, איך קום שטענדיג צו שפעט; דערפאר אבער וועל איך אוועקגעהן צו פריה... הם! און וועגען דער ירושה זאל זיך חצקאל זארגען... וואס איז מיר דער חילוק, יא אויפגעשריבען, ניט אויפגעשריבען?

מ ל כ י א ל. אנדרע, ווי איך זעה, טיילען זיך מיט דער ירושה ביי מיין לעבען, און דו? די ירושה שמעקט דיר ניט, וואס ביסטו געקומען? אפשר בעגראבען מיך שוין בעצייטענס, הא?

ב ן־צ י ו ן. דיך בעגראבען? א מענשען בעגראבען שטענדיג נאר אייגענע קרובים און גוטע פריינד. פרעמדע בעגראבען ניט. איך בין דיר א פרעמדער, ניט קיין קרוב און ניט קיין אייגענער, איך וועל דיך געוויס ניט בעגראבען. זיי דא, זיי וועלען דיך שוין בעגראבען.

ר א ז ע נ ב ע ר ג. זעהסט, מישא, וואס פאר א קאטעגאריע מענשען...

מ י ש א. פאפא, מיש זיך בעסער ניט, איין משפחה'טע!

מ ל כ י א ל. וואס זשע ביסטו געקומען אהער צו מיר? האסט זיך אפשר גענומען פאר'ן שכל און ביסט געקומען דעם טאטען איבערבעטען?

בּ ן־צ י ו ן. איבערבעטען? מען ווייסט ניט, ווער דאַרף ווערמען איבערבעטען.

פ ר ו מ ע. איבערבעטען א טאטען איז ניט קיין אומ׳כבוד, חלילה.

ח ו ה. ניט אלע מאָל אבער איז דאס א גרויסער כבוד.

מ ל כ י א ל. די צואה איז טאקי אויפגעשריבען, אבער אויב דו ועסט מיר צוזאגען צו ווערען א שטיקעל מענש און ניט זיין מעהר קיין מטורף; אויב דו וועסט מיך בעטען, גוט בעטען, אזוי ווי מען דאַרף א טאטען בעטען.

ח צ ק א ל. נו, יא, ער איז טאקי דער מענש, וואס וועט בעטען! וואס איז ביי איהם א טאטע, אדער אן עלטערער מענש? ער גלויבט דאך ניט אפילו אין גאָט.

י ש ר א ל י ע ק ב. נו, יא, דו האָסט דרך ארץ פאר אן עלטערען, גיבסט אב כבוד דעם טאטען און גלויבסט אין גאָט, ווייל דו ביסט א מענש, וואס פערשטעהט, וואס איז געלד... אבער ער! וואָס פאר א קאָמערציע ווייס ער?

בּ ן־צ י ו ן. טאטע, איך קען דיר ניט צוזאגען צו ווערען אויס מטורף. איך גלויב, מען קען ניט זיין, פיהלען און פערשטעהן ווי א מענש און ניט א מטורף ווערען. וואס אנבעלאנגט דער ירושה? איך האָב זיך קיין מאָל ניט אינטערעסירט מיט׳ן געלד. וואס וואלט איך געטון מיט געלד, וואס איז אנגעזאמעלט געווארען ניט מיט יושר? ווער רעדט איצט? איצט וויל איך זאגאר ניט רעדען דערפון... הם! (פערטראכט זיך). אָבער וועגען איבערבעטען זיך מיט דיר, זעהסטו, וועגען איבערבעטען, קען זיין, אז איך בין ניט גערעכט. איך וויל, מיר זאלען זיך היינט שיידען אין פריע־דען. יא, איך וועל דיך איבערבעטען. (א קליינע פויזע). טאטע, אויב איך האָב דיר געטון שלעכטעס... (פרומע ווייגט שטיל).

מ ל כ י א ל. שוטה, וואס פאר א שלעכטס האָסטו מיר גע־קענט טון?

בּ ן־צ י ו ן. אויב דו מיינסט, אז איך בין שולדיג געגען דיך, אז איך האָב וואס געטון געגען דיין ווילען, נאר דיך צו ער־

גערען, אויב דו האָסט געליטען יסורים דורך מיר, אדער בזיונות, — בעט איך דיך, זיי מיר מוחל, טאטעניו, און זיי ניט בייז אויף מיר. (נעמט זיין האנד. מלכיאל בויגט איין זיין קאָפּ און טראכט. די ווייבער וויינען).

י ש ר א ל י ע ק ב. אוי, איידעלער, גאָלדענער מענש! (ווישט אב א טרער).

ח צ ק א ל. אזוי? שלום, הא? טאטע, מיין ניט, אז אויב דו ועסט איבערבייטען די צואה, קריגט ער שוין עפּיס... מיר וועלען נאָך זעהן, וואס מען וועט זאגען אין געריכט. פאר וואס זאָל דעם שווארץ יאהר אנקומען גרינג, וועהרענד איך האָב גע־ האָרעוועט און האָב מיט מיין קאָפּ געדארפט אלץ פערזארגען?

מ ל כ י א ל. פערזארגען, גוט מארגען, גוט מארגען! האָסט געהארעוועט, הא? נו, און דאס, וואס דו האָסט אנגע׳גנב׳עט? דו האָסט דאך א פערמעגען בעזונדער, וואס איך מאך זיך נאר, אז איך וויים ניט, אז איך וויים...

ח צ ק א ל. יא, פערמעגען! פערגינסט מיר ניט... האלסט ביי׳ם שטארבען און ציטערסט, טאמער האָב איך ביי דיר גענומען דריי גראָשען...

ב ן־צ י ו ן. איבער וואס קריגט איהר אייך? פערמעגען, געלד, גראשען! פע, ווי מיאוס! וואס פאר א מיאוס׳ע וועלט, און וואסערע מיאוס׳ע מענשען. (ירוחם זלמן קומט מיט א פאפיר, מיט איהם עטליכע יודען, איינער א געלער).

ח צ ק א ל. איך האָב א ווייב און קינד. און פאר מיין ווייב און קינד וועל איך געהן ביז׳ן האלז אין בלוט!

ב ן־צ י ו ן. (שטיל). פאר זיין ווייב און קינד ביז׳ן האלז אין בלוט! וואס וואלט איך אומגליקליכער אומשטאנדע געוועזען צו טון פאר זיי?

מ י ל ק ה. (שטיל צו חצקאל׳ן). אוי, די מאדאם וויינט אזוי, אז עס איז א שרעק. איך האָב מורא, זי זאָל ניט קראנק ווערען.

ח צ ק א ל. דול מיר ניט דעם קאָפּ מיט אזעלכע שמאכטעס איצט!

מ י ל ק ה. (צו ירוחם זלמן). אויף וואס קלייבט איהר איצט, אויף א כלה צו אויף א פרוכת? געטראפען די צייט. (צו מלכיאל׳ן). בעל־הבית, יודען!

מ ל כ י א ל. (בייז). יודען, שמידען! וואס איז? וואס דארפט איהר איצט דא?

י ר ו ח ם ז ל מ ן. ר׳ מלכיאל, אלע חתימות זיינען שוין דא. איהר האט געזאגט, איהר וועט זיך אויך אונטערשרייבען, קהל זאל זעהן, אז איהר ווילט זיך מיט׳ן עולם ניט פערקריגען. אייער מחותן האט אונטערגעשריבען, אייער חצקאל אויך. איהר פערשטעהט, אז אייגענע שרייבען אונטער, וועט געוויס זיין גרינג דעם לא יוצלח ארויסצו׳פטר׳ן פון דאנען. (דערזעהט בן־ציון׳ען). אט איז ער דא, דער תכשיט! מיר דארפען איהם ניט האבען אין סאראקע, מיר ווילען ניט!

ב ן־צ י ו ן. אלע אייגענע האבען זיך שוין אונטערגעשריבען... הם! האט דער אינזשענער טעכנאלאג אויך געגעבען זיין חתימה?

מ י ש א. איך בין אין פרינציפ געגען אזעלכע מיטלען, ווי ארויסשיקען... אבער ווען די גאנצע געמיינדע, ווען אלע...

ר א ז ע נ ב ע ר ג. איך בין טאקי אן אויפגעקלערטער, אבער יוד איז יוד, און איך שטעה ניט אב פון כלל...

מ י ש א. יא, מען דארף געהן מיט אלע. מען טאר זיך ניט אבטיילען...

ב ן־צ י ו ן. מען דארף געהן מיט אלע? ווען אבער אלע געהען ניט, ווען זיי שטעהען אין א שטאל ווי פערד צוגעבונדען צו א קאריטע? דארף מען שטעהן מיט זיי און הירזשען? ניין! איך טייל זיך אב! ר׳ ירוחם זלמן, איהר זאגט, מען דארף מיך ניט האבען אין סאראקע? און וואו אין דער גרויסער וועלט דארף מען מיך יא? כא! כא! כא! מיר איז איצט איינגעפאלען א ס ט ר א ט ע ג י ש ע ר פ ל א ן — איך וועל זיך אליין ארויסשיקען פון דאנען אהן אייערע חתימות און אהן אייערע הסכמות. (נעמט זיין צובראכענע מאשין). נאט! איהר זעהט, וואס איהר

האָט געמאַכט פון מיינע מאדעלען? (וואַרפט אַלע צו ירוחם׳ס פיס). איהר זעהט? דאָס האָט איהר געטון.

ירוחם זלמן. איך האָב דאָס געטון בדעת הקהל און בדעת המקום. אַלע האָבען צוגערעדט... אייער חצקאל אליין האָט אויך ערשט היינט געזאָגט: צוברעכט עס אויף פּיצעלעך.

בן־ציון. אזוי? חצקאל אליין אויך?

חצקאל. וואָס דען? אַ גרויסען ווערט האָסטו ביי מיר מיט אַלע דיינע משוגעת׳ן! אויך אַ מענש! אַ קאָפּ! אוי, נאָך וואָס לעבט עס אויף דער וועלט?

בן־ציון. איא, עס איז אַ פראגע? נו, נאַ! (צו ירוחם׳ן). אַלזאַ, מען האָט אייך געהייסען צוברעכען מיינע מאדעלען, און איהר האָט עס געטון. איצט וועל איך אייך ווייזען וואָס איך וועל טון. איהר האָט צובראָכען די מאָדעל, וואָס איך האָב געמאַכט, איך וועל צוברעכען איינעם פון די מאָדעלען, וואָס אליין די גרויסע נאַטור האָט בעשאַפען! (גיט אַ שפּרונג ווי אַ משוגענער צו׳ם סאַק־וואָיאַזש, כאַפּט ארויס דעם רעוואָלווער און אין איין אויגענבליק שיסט ער זיך אריין אַ קויל אין ברוסט אריין און פאַלט. עס ווערט אַ גרוי־סער געפילדער).

פרומע. מיין קינד, וואָס האָסטו געטון? אוי, אַ שלאַג האָט מיך געטראָפען. (ליזאַ לויפט אריין).

מלכיאל. אַ דאָקטאָר באַלד! לויפט נאָך אַ דאָקטאָר!

מילקה. (לויפט). וועה איז מיר, בלוט פון אַ מענשען אין אַ יודישער שטוב... (אב ראש).

ליזא. (פערצווייפעלט). בן־ציון, וואָס האָסטו דאָס געטון? וואָס האָסטו געטון?

ישראל יעקב און חוה. אוי, בן־ציון! בן־ציון! (זיי לעגען איהם אוועק אויף דער קושעטקע. חצקאל איז זעהר דער־שראָקען).

פרומע. (מילד). זעהט מיין אונגליק! זעהט מיין אונ־גליק!

מלכיאל. בן־ציון, אוי, דאָס האָב איך פון דיר ניט ערוואַר־

טעט. איך האָב דיך נאָר געוואָלט אויספּרובען. ווילסטו געהן מיט אן אייגענעם וועג, טראַכט איך — געה, לאָמיר זעהן, אפשר וועס־טו אונז אלע אריבעריאָגען... אבער ווייטער? זעה, קענסט לייע־נען? (כאַפּט ארויס די צואה, זייגע הענד ציטערען). ניט חצקאל'ן אין גאנצען, חלילה! דיר מיט דער מאמען. אי, וואס האָסטו דאָס געטון, בן־ציון? ביסט דאך א גוטער... ניט זיך, האָסט דאך מיך דער'הרג'ט! און... זי... די אלטע מאמע...

ל י ז א. (פאַלט פרומען אויפ'ן האלז). אוי, מאַמעניו! מאַ־מעניו!

ב ן ־ צ י ו ן. (מיט א שמייכעל). איך בין געוועזן א איברי־גער אין סאָראָקע, האָב איך זיך אליין ארויסגעשיקט... איך האָב ניט געוואָלט געהן מיט דער גאנצער טשערעדע, האָב איך זיך אבגעטיילט. הערר אינזשענער, איהר וועט באלד זעהן, אז אָהן אקאדעמישע סיסטעמאטישע בילדונג קען מען אויך שטארבען... אוי! טאטע, די צואה... הער, די יודען זיינען בייז, וואס איך האָב בעשריבען די תלמוד תורה... אויב דו ווילסט מיר איצט טון א טובה, געב זיי צעהן טויזענד אין מיין נאָמען... זאלען זיי זיך אויפבויען א נייע ת"ת, אן אמת'ע שולע... זאגסט מיר צו, טאטע?

מ ל כ י א ל. יא, בן־ציון, אבער איך וויל ניט דו זאלסט שטארבען.

ב ן־צ י ו ן. אוי, דאָס מאכט ניט אויס... איין קליינינקע מאָדעל צובראכען, אבער דאָס פּערפּעטואום מאבילע, די גרויסע אייביגע בעוועגונג, דאָס מעכטיגע לעבען וועט ניט אבגשטעלט ווערען... איינער געהט אוועק פון דער וועלט, דער אנדערער קומט. די מוטער־ערד בלייבט. וויין ניט, מאמעניו... איך בין מיעד און געה רוהען. וואָלט דען בעסער געווען, ווען איך זאל זיך פּלאגען און מאטערען נאָך צוואנציג, דרייסיג יאהר? פּעטער און מומע, איהר בלייבט ווידער אליין. זייט געזונד, מיינע איינציגע טייערע פריינד! ווען ניט איהר, וואלט איך נאך צו חצקאל'ס חתונה געטון דיזעלבע זאך... מיר איז דאן געקומען דער געדאנק. נו, נאָך, נאָך געמוטשעט זיך צוויי און א האלב יאהר, איך האָב ניט קיין כח

מעהר... איך קען ניט. ליזא! איך זעה זי ניט... איז עס, ווייל מיר ווערט דונקעל אין די אויגען? אדער זי איז דא ניטא?

ל י ז א. דא בין איך דאך לעבען דיר, בן־ציון... (וויינט).

ב ן ־ צ י ו ן. ליזא, ווען איך זאל לעבען, וואלטען מיך זינ־דיגע געדאנקען ניט געלאזען רוהען. בעסער אזוי... ניט בעשערט געווען לעבען דיר צו לעבען, וויל... איך... לעבען... דיר... שטארבען... (שטארבט אויף איהרע הענד).

י ש ר א ל י ע ק ב. אוי, בן־ציון, מיט וועמען וועל איך איצט בלייבען אין דער פינסטערער וועלט? אזוי ווי א נר תמיד האט געברענט ביי אונז אין שטוב, ווען דו ביסט געווען, און איצט וועט זיין פינסטער און פוסט. (וויינט).

ח ו ה. מיין קינד, וואס איז אונז דארט געבליבען?

ח צ ק א ל. (שטיל). גאט, שטראף מיך ניט, איך האב דאס ניט געמיינט... עס איז ניט איבער מיר, ניט איבער מיר! (ציטערט פון שרעק).

י ר ו ח ם. אונז בעשערט צו זיין עדות, ווי ער האט זיך דער׳הרג׳עט.

ל י ז א. ער האט זיך דער׳הרג׳עט... ניין! איהר, מיר אלע האבען איהם ערמארדעט. ער האט געקענט זיך ענטוויקלען און זיין גרויס און נוצליך פאר דער גאנצער וועלט, און מיר האבען איהם ערמארדעט! ער האט געהאט א נאבעלע זעעלע, וועלכע האט געפיהלט פאר אלע מענשען, און מיר האבען די צארטע זעעלע צו־טראטען מיט די פיס!.. ער האט געהאט אן איידעלם הארץ, וואס איז געווען פול מיט ליעבע פאר דער גאנצער מענשהייט, און מיר האבען דאס גוט הארץ צוריסען! אה! וויפיעל נאבעלע מענשען טויטען מיר, וויפיעל טאלענטען פערניכטען מיר, וויפיעל גרויסע פעהיגקייטען ערמארדען מיר מיט אונזער האס מיט אונזער מורא האבען פאר׳ן אמת, מיט דעם, וואס מיר פערפאלגען יעדען גע־דאנק, וואס איז זעלבסטשטענדיג און אריגינעל! וועה איז מיר! מיר האבען איהם ערמארדעט! בן־ציון, דיין בלוט האבען מיר פערגאסען... מיר זיינען די מערדער, מיר! (וויינט. א דאקטאר

קומט מיט מילקה'ן. אלע אייגענע ווערען אנשוויגען און ווארטען אויפ'ן דאקטאר'ס ווארט. ער אונטערזוכט איהם).

דער געלער יוד! פון דעסטוועגען, וויפיעל טובות ער האט דיר געטון!

ערשטער יוד, דיר האט ער ניט געשריבען קיין פּראַ־שעניעם?

צווייטער יוד. ער איז געזעסען ביי מיר דריי נעכט, ווען מיין ברודער איז געווען קראנק.

ירוחם זלמן. איך קען ניט לייקענען, מיט מיין אינ־געל האט ער אומזיסט געלערענט רוסיש. (דאקטאר ציוגט, עס איז כיטא קיין האפנונג. ווידער א געוויין).

דאקטאר. טויט!..

מלכיאל. (פערברעכט די הענד). אומזיסט זיך אזויפיעל געפּלאגט און געמוטשעט, אוי וועה איז מיר!

ישראל יעקב. (וויינענדיג). אומזיסט? ניין, ניט אומזיסט. ער האט ווייניג געלעבט אבער ניט אומזיסט... אזוי ווי א ליכטיגער שטראהל האט ער בעלויכטען אונזער פינסטער לע־בען... און דער שטראהל וועט אונז אייביג שיינען, וועט אייביג ווארעמען אונזערע צואוועהטאגטע הערצער... אה, בן־ציון, מיין תלמיד, מיין פריינד, מיין חבר, מיין רבי! (אלע וויינען).

חוה. (אומאַרעמט פרומען, וועלכע איז ווי פערשטיינערט). פרומע, אונזער קינד! אונזער קינד, אונזער קינד!

פאַרהאנג.

קרייצער סאנאטא

א דראמע אין 4 אקטען.

— פון —

יעקב גאָרדין

ארויסגעגעבען פון

מ. מייזעל, 422 גרענד סט. נויאָרק.

1907.

פערזאנען:

ראפאיל פרידלענדער, א רייכער פאדריאטשיק — 50 יאָהר.

חוה, זיין פרוי, 45 יאָהר.

עטי, זיין עלטערע טאָכטער, 20 יאָהר אלט.

ציליע, זיין צווייטע טאָכטער, 18 יאָהר אלט.

סאמואיל, זיין זון, 22 יאָהר אלט.

אפרים פידלער, א כלי זמר, 50 יאָהר אלט.

ביילע, זיין פרוי, 50 יאָהר אלט.

גרעגואר, זייער זוהן, 25 יאָהר אלט.

נאטאשא, אן אלטע רוסישע פרוי ביי פרידלענדער אין הויז — 55 יאָהר אלט.

אלבערט, עטים זוהן, 7—8 יאָהר אלט.

דיענסטען, געסט, מוזיקער.

ערשטער אקט אין קרעמענטשוג, רוססלאנד.

דריי אקטען אין אמעריקא.

צווישען ערשטען און צווייטען אקט 7 יאָהר.

ערשטער אקט.

(א רייכער זאל ביי פרידלענדערן, א פיאנא, בלומען. נאטאשא, גע־
קליידעט רוסיש, רוימט, רעדט מיט זיך אליין. ציליע ביי דער
פיאנא, שפיעלט פלייסיג א שווערען עטיוד.)

נ א ט א ש א: באַרישניא, הא באַרישניא! (ציליע הערט אויף
שפיעלען) וויא לאַנג נאך וועט איהר אייך ברעכען דיא פינגער
און מאַראַטשען דעם קאָפּ?

צ י ל י ע: ביזט א נאַר, אז מען וויל זיין א גוטע פיאניסטין דאַרף
מען פיעל לערנען.

נ א ט א ש א: באַרישניא, פערגעסט ניט, איהר צימבעלט שוין
נייען יאָהר.

צ י ל י ע: נו, נייען?! דאָס, ניאניע, איז א גרויסער ליגען.

נ א ט א ש א: א הונד, באַרישניא, ליגט, א מענש רעדט... אייך
איז געוואָרען נייען יאָהר ווען דער גראָבער דייטש האָט אייך
אָנגעהויבען לערנען... איהר געדענקט? מיט דער רויטע נאָז... מען
פלעגט איהם רופען פּאַמפּע...

צ י ל י ע: חא! חא! זיא געדענקט... קאַרל לודוויג פּאַמפּא...

נ א ט א ש א: און איצט זייט איהר, דאַנקען גאָט, שוין אַכצעהן
געוואָרען.

צ י ל י ע: ניט וואָהר... דער זיבעצעהנטער געהט מיר ערשט.

נ א ט א ש א: אַכצעהן געוואָרען נאָך פּאָקראָווע... אי! איך
געדענק גוט. ווען איהר זייט געבוירען געוואָרען איז נאָך עטי
געווען אָט אזא ציפּליאַניקעל... האָט נעבאַך אַלץ געוויינט צו דער
מאַמע. וועה איז מיר, נאָך גאָר א פּיצעלע פויגעלע געווען... געוועהנ־
ליך, א קינד וויל צו דער מאַמען, און דיא מאַמע האָט שוין איין
אַנדערס... גאַנצע נעכט פלעג איך איהר זינגען און וויעגען... אי!
וויא איין ענגעל פלעגט זיא לעבען מיר שלאָפען אין איהר בעטעלע...

אַ שטילענקע, אַ גוטינקע... איך האָב אייך אַלע אויסגעהאָדעוועט, באַרישניאַ, און געדענק גוט, אכצעהן איז אייך געוואָרען. אכצעהן!

צ י ל י ע: (בייז) זיאַ געדענקט! קענסט דען איבערציילען אַכצעהן? ציילסט דאָך אין גאַנצען ביז עלף. (שפּיעלט.)

נ אַ ט אַ ש אַ: מענשען וואַקסען וויא בוימער, אין איין וואַלד... איין בוים וואַקסט שעהן און גלייך, דער אַנדערער קרום... דריי קינדער אין איין הויז און נאָר עטיניו איז צו גאָט און צו לייטען... אָרעמעס קינד, וועלכע שמערץ זיא האָט איצט נעבאָך.

צ י ל י ע: נאַטאַשאַ, דער פּאָפּאַ איז אין דער היים?

נ אַ ט אַ ש אַ: יאַ, ציליע, זיצט אין „קאָמינעט“.

צ י ל י ע: און וואו איז עטי?

נ א ט א ש א: עטי איז ביי זיך אין צימער, ליעגט אויפ'ן קושעטקע און וויינט. אמאָל פלעגט זיא זינגען וויא אַ קאַנעריקעלע, איצט שווייגט זיא וויא דיאָ שטומע נאכט... אמאָל פלעגט זיא זיך אויספּוצען וויא א קוקלע, איצט ליעגט איהר גאָר נישט אין זינען (ווישט א טרעהר) קינד מיינס, טייערס...

צ י ל י ע: איך זאָל זיין אויף איהר פּלאַץ, וואָלט איך ניט געוויינט... איז שוין געשעהן — פּערפאַלען. זעה וואָס גיכער פערגלעטען, ארויסדרייען זיך און שטיף ווייטער.

נ א ט א ש א: ניין! עטי איז ניט פון אזא סאָרט... זיא האָט מיין חאַראַקטער... איך האָב אויך נאָר איין מאָל געליעבט אין מיין לעבען... וויא געליעבט! חאָטש שטאַרבען, חאָטש אין סיביר, חאָטש אין פייער אריין!... וויא דיא ליעבע האָט זיך געענדיגט, האָט זיך פאר מיר אין לעבען אללעס געענדיגט... איך האָב שוין גאָר ניט געדאַרפט — איך האָב נאָר געזאָרגט פיר אנדערע... געלעבט ביי פרעמדע און פיר פרעמדע.

צ י ל י ע: אָה, דוא ועסט זיך נאָך אמאָל פערליעבען.. חא! חא!

נ אַ ט א ש א: ניט ווילענדיג, מוזען נעהמען גאָטט וויים וועמען, ארעמע עטי! זאָג מיר, ציליע, וואָס איז ער, א מוזיקאַנט, וואָס?

צ י ל י ע: אן ארטיסט... שפּיעלט פידעל, האָט געענדיגט קיע־

ווער מוזיקאלנע שקאלע... א שעהנער יונג... זאלסט זעהען אויגען.. יעדעם אויג וויא א קולאק...

נ א ט א ש א : שיינע מענער זיינען שוואך, נארריש און צובאַלעוועט... ווער רעדט נאך, אז ער איז א מוזיקאנט... אז ער שפיעלט האלטען איהם אלע פאר אן אבגאט... און נאך דעם ווען ער שפיעלט שוין ניט, מיינט ער נאך אליץ, אז מען דארף זיך צו איהם בוקען... אי! ער שפיעלט א שטונדע, און לעבען דארף מען מיט איהם א גאנצען טאג... ארעמע עטי, זיא קען זיך ניט העלפען, זיא מוז נעבאך. (א גלעקיל)

צ י ל י ע : אי, דאס געהט ער, דאס געהען זיי שוין (שפיעלט) איך וואלט געטאנצט און זיא, דער נארר, וויינט..

(נאטאשא לויפט עפענען, ראפאילס שטרענגע שטימע פון זיין צימער).

ר א פ א י ל : ווער איז דארט? עי! (קומט) ווער האט געקלונגען? איז מען געגאנגען עפענען?

צ י ל י ע : (שטייט אויף, מיט רעספעקט) יא, פאפאשא, דיא ניאניע איז געלאפען עפענען...

ר א פ א י ל : דיא ניאניע איז געלאפען! ביזט דאך אביסעל יונגער, האסט ניט געקענט לויפען?

ח ו ה (הינטער דער טיער) : ווער האט געקלונגען? (ערשיינט, אלס וואזשנע דאמע) זיי? זיי גייען שוין? (קיינער ענטפערט ניט) ראפאיל, זיא וויל זיך ניט אנטהון... ליעגט און וויינט... (נאטאשא קומט.)

נ א ט א ש א : גאר נישט, באַרין, קיינער ניט... עס איז נאר אונזער סאמואיל, מעהר גאר נישט. (סאמואיל קומט, דערזעהט דעם פאטער און בלייבט אין א פערלעגענהייט).

ר א פ א י ל : אפילו נאטאשא האלט דיך פאר א גארנישט... (מיט פעראכטונג) עס איז נאר אונזער סאמואיל.. נו, האסט געמאכט א שפאציער? אונזער סאמואיל!

ח ו ה : אט אזוי פערטיוקעט ער איהם פון קינדוויז אן... א מענש!

ר א פ א י ל : מאכסט עפעס געשעפטען, הא?

ס א מ ו א י ל : אי, מאמא, הער בעסער, איך זאל וועלען, וואלט איך איצט מיט אמאל געקענט חאפען א גרויסע סומע געלד... איך זיץ אזוי אין ליבערטס קאנדיטערסקי, לויפט אריין א אונבעקאנטער מאן און פרעגט מיך גאנץ שטיל: איהר זייט ראפאיל פרידלענדערס זון? נעמט, זאגט ער, אט דעם בומאזשניק און בעהאלט ביז איך וועל קומען... דא איז 17 טויזענד אכט הונדערט פיער און זיבעציג רובעל... וויא איך בין א איד. אט אזא בומאזשניק אנגעשטאפט... איך אבער...

ר א פ א י ל: דו אבער.. נו, יא, דו אבער ביזט א באלוואן! (אב).

ח ו ה: ציליע, זעהסט, דיא קיראסע איז ווידער ענג אויף מיר (קוקט אין שפיעגעל).

ס א מ ו א י ל: מאמאשע, אלע אפיצירן פון פאלק זיינען מיט מיר יעצט דיא בעסטע גוטע ברידער... אליין דער פאלקאווניק באראן אסטען סאקען פרעגט מיך שטענדיג: נו, וויא געהט עס ביי אייך? וויא איך בין א איד, טויזענד מאל געפרעגט.

צ י ל י ע: דורך עטין זיינען מיר געווארען מחותנים מיט'ן גאנצען פאלק אפיצירען.

נ א ט א ש א: אז סאמואיל זאגט איז וויא דער ווינד בלאזט, און עטין טשעפעט נים, זיא האט נעבאך גענוג אהן אייך.

ח ו ה : (גאנץ גלייכגילטיג) אך, איך האב פון עטין אזעלכע יסורים, איך געה אוים.

צ י ל י ע: יא, מען זעהט עס.

ס א מ ו א י ל: אלע האבען רעספעקט צו מיר, נאר דער פאפא איז ניט פויל אלע טאג פרעגען מיך 77 טויזענד מאל: וואס איז מיין געשעפט? וויא איך בין א איד, דאס פערדריסט, מען איז דאך א מענש...

ח ו ה: וואס הארט דיך, נארר? דו וועסט נאך צייט האבען מיט'ן געשעפט.. דערווייל קאפעט ביי דיר ניט איבער'ן קאפ... נישקשה ביזט איינער ביי אונז און דער טאטע האט גענוג... (ר א פ א י ל קומט) אבער דער פאפא איז דאך דיר קיין שונא ניט... ער וויל דו זאלסט זיין א מענש.

ר א פ א י ל: געהט אַלע ארוים פון דאנען און שיקט מיר אריין עטין אהער! (אללע אָב, אויסער חוה'ן) מאדאם, איהר מעגט זיך אויך מטריח זיין... זייט זשע מוחל...

ח ו ה: אי, ראפאיל... איצט... בין דאך א מאמע... דו וועסט בייז ווערען... פארגעס ניט, זיא איז דאך א דערוואקסענע מאמ־זעל... ווער קען נאך אזוי מיטפיהלען וויא א מאמע?

ר א פ א י ל: נו, יא וועסט מיטפיהלען דארטען... און וויא צו האלטען זיך מיט איהר און וואס צו זאגען, וועל איך זיך ביי דיר ניט לערנען, זיי אזוי גוט! (צייגט אויפ'ן טיהר) זיי זשע מוחל!

ח ו ה: א ברירה האב איך גוט צו זיין. (געהט, א פארט) ביי א געבילדעטען קריסט, איז אפילו אן אייגענע פרוי א דאמע און ביי אידען איז מען נאר א זיי זשע מוחל (אָב).

ר א פ א י ל: (שרייט איהר נאָך) וועסט מיר אריינשיקען עטין באלד! (געהט אום, זיפצט) מיט מיין עטין זאל זא וואס קע־נען פאסירען? דאס האב איך זיך ניט געקענט פארשטעלען... ניין! דאס האב איך זיך ניט געקענט פארשטעלען... געוויס, עס ווענדעט זיך אן דער מוטער, אן אנדער מוטער וואלט... ע! בעסער שווייגען. (זיפצט. עטי קומט, טרויעריג, ניט אָנגעטאָהן וויא עס געהער צו זיין, האלט א בוך אין האנד).

ע ט י: (שטיל און גאנץ רוהיג) האסט מיך גערופען, פאפא?

ר א פ א י ל: יא! (פויזע) זיי וועלען באלד אהער קומען, מען מוז היינט ענדיגען.

ע ט י: דו ווייסט דאך, פאפא, איך וועל טהאן, וואס דו וועסט מיר הייסען.

ר א פ א י ל: איך וועל דיר הייסען חתונה האבען וואס גיכער און באלד נאך דער חתונה פאהרסט דו מיט איהם קיין אמע־ריקא!

ע ט י: באלד? פאפא, איך קען איהם אזוי ווייניג, מיט א פרעמ־דען מענשען... אזוי ווייט.

ר א פ א י ל: דאס קען שוין אנדערש ניט זיין, דוא מוזט!

ע ט י: וויא דוא וועסט הייסען, פאפא... (בויגט זיך אָן און ווישט

א טרער, דער פאטער זאָל ניט זעהען, נאטאשע לויפט ארײן.)

נאטאשא: (זוכט) וואו האָב איך אהינגעטאָהן? (כאפּט ראפאיל'ס האנד, קושט עטי זאָל ניט בעמערקען און זאָגט גאנץ שטילל) באריז, גוטער מענש, זײט ניט שלעכט צו'ן איהר יעצט. גאָט פערגיבט אונז אללע זינד, מיר דארפען איהר פערגעבען.. זיא איז דאָך א קינד און פערגעסט ניט איהר לאגע... (טרערען שטיקען זיא). וואו האָב איך אהינגעטאָן? (ווארפט אויף עטין א בליק פול מיט ליעבע, אָב.)

ראפאיל: יא! נאָר באלד אין אמעריקא... אזוי דארף מען. דיא וועלט ווייסט נאָר, אז דוא האסט צוליעב אן אָפיציער גע־וואָלט זיך שמד'ן, האָבען מיר שוין אזוי פיעל צרות און בזיונות, היינט וואָס וועט זיין, ווען דער גאנצער אמת וועט ארויס! שוין איצט זאָגט מיר מלך האָמכע, ער וועט מיר ניט בעצאָהלען טויזנד רובעל, וויל מיין טאָכטער האָט זיך געוואָלט שמד'ן... פערשטייסט א טענה? וואָס וועלען זיי אלע זאָגען שפּעטער? איך בין פערבונ־דען מיט גרויסע פּאָדריאדען... מיין נאָמען... מיין קרעדיט און... ע.... פאר דיר אליין איז אויך בעסער... דאָ וועט מען דיר עוויג ניט פערגעסען, אין אמעריקא אָבער ווייסט מען ניט וואָס איז געוועז דאָ. מען וועט דיך דאָרט ניט פרעגען, ווען האסט דו חתונה געהאט און קיינער וועט ניט צעהלען, וויפיעל מאָנאַט נאָך דער חתונה. (לויפט צו איהר, א טאָפּ מיט'ן פוס, אויסער זיך) אָך, דוא סקאָטינע! א שטילענקע, הא!... א מפלה האָב איך זיך אויף דיר געקענט ריכ־טען! דוא! (הויבט אויף דיא האנד.)

עטי: טאטעניו, איך וויים, דיר איז זעהר שווער... אויב דוא ווילסט, דער'הרג'ע מיך. מיר איז אלעס איינס...

ראפאיל: (רוהיג) ער ווייסט, אז ניט פון תענוג געהט פריד־לענדער א שידוך טהון מיט דעם כליזמר'ס משפּחה... ער האָט מסתמא געהערט און פערשטעהט אלעס... ער וועט ניט קענען זאָ־גען: מען האָט איהם גענאַרט... דוא דארפסט מיט איהם ניט רעדען, עס וועט זיין גענוג וויפיעל איך וועל איהם געבען אָנצוהע־רען... נדן פערשפּרעך איך איהם נאָר 2½ טויזענד, ניט פינף טוי־

זענד, ווייא איך האב פריער גערעכענט צו געבען. וואס קוקסט מיך אן ?

ע ט י : פאפא, זיי ניט בייז, איך מיין, ער וועט אפשר זיין בע־סער צו מיר, אז דו וועסט ניט אבשפארען...

ר א פ א י ל : (בייז) אבשפארען ! איך ווייס, וויפיעל נדן דו פערדיענסט. 5 טויזענד ! איך זאג דיר !...

ע ט י : וויא דו פערשטייסט, פאפא, (זיא דריקט דעם בוך צו'ן איהר הארצען.)

ר א פ א י ל : (פריינדליך) נו, וואס שטעהסט דוא ? זעטץ דיך (זיא זעצט זיך) וואס איז דאס פאר א בוך ביי דיר ?

ע ט י : דאס איז דער עלפטער באנד פון טאלסטאי'ס ווערק... דא אין בוך, איז דא... איך וועל דיר זאגען דיא ווארהייט, פאפא... (ערשראקען.)

ר א פ א י ל : (פריינדליך) זעה נאר, וועגען א בוך מעגסט דאך רעדען רוהיגער... וואס איז דא?

ע ט י : דא ? דא איז זיין...דא איז „קרייצער'ס סאנאטע"... איך האב ערשט עטליכע קאפיטלאך געלעזען... אי, דאס מאכט אזוי מיאוס דאס לעבען, נאך מיאוס'ער וויא איך האב פריהער געפיהלט.

ר א פ א י ל : א בוך קען דאס לעבען ניט מיאוס מאכען. דער מענש מאכט מיאוס דאס לעבען. אט האסט דוא גענומען און האסט זיך דאס גאנצע לעבען מיאוס געמאכט... אהער גיב דעם בוך ! (זיא גיט איהם דאס בוך) עי, ציליע, אהער גיי ! (ציליע קומט, קוקט נייגיעריג), נעהם צו דעם בוך און בעהאלט ! ! זיא דארף ניט לעזען אזעלכע ביכער ! וואס איז דאס „קרייצער סאנא־טע", א ראמאן ? איך האב געמיינט א סאנאטע שפיעלט מען.

צ י ל י ע : פאפא, דער גרויסער קאמפאזיטאר בעטהאווען האט אנגעשריעבען א סאנאטע פיר פידעל און פיאנא און האט זיא געווידמעט דעם מוזיקער קרייצער.

ר א פ א י ל : אזוי ? פארוואס זשע רופט זיך דיא געשיכטע קרייצער סאנאטע ?

צ י ל י ע : גראף טאלסטאי דערציילט, וויא א פערהייראטע פרוי

פערליעבט זיך אין אַ מוזיקער ווען זיי שפּיעלען ביידע דיא סאָנאַטע און איהר מאַן שטערבט זיא.

ע ט י : (שטיל) אין דעם בוך ליעגט זיין לעצטער בריעף און זיין בילד... איך וועל דאס ציליען ניט זאָגען...

ר א פ א י ל : ער האָט זי גאָר געשטאָכען ? איך וואָלט איהם בעסער געשטאָכען.

צ י ל י ע : איך וואָלט זיי ביידען צושניטען אויף שטיקער. איך וואָלט געוועזן זעהר אייפערזיכטיג.

ר א פ א י ל : (שמייכעלט) אַזוי : שרעקליך... נו, און דוא, עטי ?

ע ט י : איך ? איך ווייס ניט, פּאַפּאַ, (זיא זיפצט.)

צ י ל י ע : איך ווייס, זיא וואָלט גאָר ניט געטהון. וויא קומט זיא צו זיין אייפערזיכטיג ? זיא איז דאָך א מענש אָהן אַ גאַלל. (א גלעקיל) אי, זיי געהן שוין ! (לויפט צום פענסטער.)

ר א פ א י ל : (צו עטי'ן) געה, טהו זיך אָן באַלד !

ע ט י : (געהט לאנגזאם ביז'ן טהיר) פּאַפּאַ, דוא וועסט שוין זיין בייז אויף מיר אייביג, ביז איך וועל שטאַרבען ? (פערברעכט דיא הענד.)

ר א פ א י ל : געה, טהו זיך אָן ! (עטי זיפצט, לאנגזאם אב) ציליע, איך וועל שיקען נאָך דיר, אַז איך וועל דיך דאַרפען (ציליע אַב, פערגעסט דעם בוך) ווען זיא, דיא... דיא דאָזיגע זאָל עס טהון, וואָלט איך פערשטאַנען, אבער עטי ? נו, געה זיי א חכם... (נאַטאשא עפענט דיא טהיר).

נ א ט א ש א : יא, יא, דער הערר פריעדלענדער איז דאָ... פּאַ־זשאַלויטע ! (אפרים און ביילע קומען יום'טוב'דיג געקליידעט ער טראָגט א פליסענעם קארטוז.)

ר א פ א י ל : אוהו ! קומט אריין ! קומט אריין ! נאַטאַשאַ, רוף אריין דיא מאַדאַם און זאָג, מען זאָל דערלאַנגען בראַנפען און פערבייסען.

נ א ט א ש א : באַלד (א פּארט) צו זיי דאַרף עס אָנקומען אונ־זער עטי ? אַ שעהנע פּאַאר געננ (אַב.)

ר א פ א י ל : זיצט... איהר זייט דאס דער פאָטער ? איך קען

אייך אזוי פון ווייטען (פעררוויכערט א פאפיראָס אין א לאנגען פאפיראָסניק.)

א פ ר י ם: ווער קען דאָס ניט אין קרעמענטשוג אָדער אין קריוו־קאָוו אפרים'ען דעם כליזמר? איך האָב שטענדיג געהאַלטען א קאַפעליע...

ב י י ל ע: אי, דיא קאַפעליע האַט דיך געהאַלטען.

א פ ר י ם: אויף דיא רייכסטע חתונות אין קרעמענטשוג, אין קריוקאָוו, ווערכנעדנעפּראָווסק, אין קאָבילִיאַק זאָגאר אין פּאָל־טאָווע — אפרים מיט זיין קאַפעליע, זאָגאר אין רוסישען טעאטער צווישען דיא „קאָנטראַקטען" — מיין קאַפעליע (ווישט דיא נאָז מיט'ן האנד).

ב י י ל ע: זיי דאַרפען עס נויטיג וויסען (שטיל) האָסט דאָך א פאָטשיילקע (לויט) אונזער זון וועט באַלד קומען, ער וועט צו־פאָהרען אויף א דראָשקע, ער ווייסט שוין וויא מען דאַרף.

א פ ר י ם: ער האָט זיך מסתמא פשוט געשעהמט מיט אונז צו־זאַמען קומען, האָט ער אויסגעטראַכט, ער דאַרף ערגיץ צו פאָה־רען. איצט שעהמט מען זיך מיט אונז... ביי אונז אין דיא אַלטע צייטען איז געווען פּראָסט, און ביי זיי איז היינט מיט סטיקאָטא, פּיטשיקאַטא, פּלאָזשעלעטא. אה, דיא מאַדאַם (טהוט אויס זיין היטעל. חוה קוממט).

ח ו ה: אָה, געסט... עס פרייט מיך זעהר... ראפאיל, דוא וועסט היינט דאַרפען דיא קאַרעטע? איך האָב געוואָלט היינט ארויספאָהרען. (ער שווייגט.)

א פ ר י ם: (נייגט זיך) אפרים קאַפּעלמייסטער. פּאַ פּאַמיליע פידלער. מיין טאַטענס, מיין זיידענס, מיין עלטער זיידענס פאַמיליע — פידלער. א פנים ווייל מיר זיינען מוזיקאַנטען ז'פּופּקא...

ר א פ א י ל: (רויכערט) וויא אזוי? ז'פּופּקא? דאָס איז גוט.

(נאַטאַשא קוממט, נאָך איהר א יונגע דיענסט טראָגט אויף א פּאַדנאָס פערשיעדענע גראַפינען, פערבייסען, גלעזלאָך.)

נ א ט א ש א: וואוהין קריכסט דוא? דאָ שטעל אנידער... אזוי...

נו, וואס שטייסט דוא? (דיענסט אָב) מאַדאַם, סאַמואיל פרעגט, אויב ער מעג אריינגעהען?

ח ו ה: ווארום דען ניט? ער איז ניט קיין פרעמדער... זאג איהם, איך הייס, ער זאָל אריינגעהען.

ר אַ פ א י ל: ווער? סאמואיל? וואס דארף ער דא? ! ניין! (גיסט אָן גלעזלאך) נו, אַ כליזמר האָט מסתמא ליעב אַ קנאַק.

א פ ר י ם: ליעב? איך האב ניט פיינט.

ב י י ל ע: אַ שיינע פּאַהאַדע היינט, וויא ל"ג בעומר...

ח ו ה: דער יונגער הערר פידלער, וויא איך זעה, איז נאָך ניטאַ... וואָס וועט דאַ טהון סאַמואיל מיט אַלטע לייט? נאַטאַשאַ, מע דאַרף סאַמואיל'ן ניט רופען...

א פ ר י ם: נו, לחיים, זאָל גאָטט העלפען (טרינקט) ביי מיר איז געוועזן אַן אמת'ע ריכטיגע קאַפּעליע צווייטע פידלען צוויי, ערשטע אליין געשפּיעלט... אַ טראַמבאַן, אַ פלייטע, אַ קלארנעט, אַ קאַנטראַבאַס, אַ קעסיל פּויק...

ב י י ל ע: מע האָט דאָך דיך געבעטען זאָלסט דאַ ניט פּייקלען אויפ'ן קעסעל פּויק (לויט) אָך, וואס פאר איין אנגעמאַכץ ביי אייך...

ח ו ה: יאָ, אייך געפעלט? ביי מיר שטייט 19 באַנקעם פון דעם זעלבען סאָרט... און מאַלינע, סמאַראַדינע.

א פ ר ים: מיינע האָט אַלץ מורא אין אַזאַ הויז, איך זאָל זיך ניט אויסרעדען עפּים אַ כליזמרשע זאַך... ניש קשה, מיר וועלען דאָך זיין אי"ה אייגענע מענשען... און וואָס איז דאָס דיא רויטע? אויך אַזאַ מין משקה? (ראפאיל גיסט איהם אָן, ער טרינקט,) אָה! עס גיט אַ חאַפּ ביים פּופּיק...

ח ו ה: נאַטאַשאַ, וואָס דאַרפסט דוא דאַ? (נאַטאַשאַ האָט דיא גאַנצע צייט געקוקט אויף ראפאיל'ן און דיא געסט... זיא וויל פאַרטגעהן.)

ר אַ פ א י ל: ניין, ניאַניע, דיר איז דאָך עטי אזוי טהייער וויא יעדען פון אונז... האר אוים... דוא נעם אויך אביסעלע (גיסט אָן.)

נאטאשא: (פארשעהמט) וואס רעדט איהר? גאטט איז מיט אייך! (וויל ניט נעהמען, ראפאיל צווינגט זיא.)

חוה: טרינק, ניאניע, דוא האסט דאך ליעב אביסעלע... דאס איז אונזער ניאניע... שוין 25 יאהר ביי אונז אין שטוב... אללע קינדער ביי איהר אויף דיא הענד אויסגעוואקסען, און עטי'ן האט זיא ליעב... כמעט אזוי וויא איך... נעם א שטיקעל לעקאך, נאטאשא.

ביילע: עס מאכט זיך א גויה און האט אויך.. ע.. אזוי וויא א מענש, להבדיל.

נאטאשא: (בייגט זיך טיעף צו ראפאיל'ן) אייער געזונדהייט און אויף אונזער עטים גליק! (טרינקט מיט אמאל, ווישט מיט'ן ארבעל דיא ליפען, נעמט א שטיקעל לעקאך, אב.)

אפרים: איהר ווענט גלויבען? ביי מיר אין קאפעליע האט געשפיעלט אויף'ן קלארנעט א גוי, פלערעפענקא, פון אסטאור־נאיע סאלדאטסקי מוזיקאנטען... א שכור... דיא נאז ביי איהם שטענדיג געמאזעלט... האט גערעדט אידיש בעסער פון'ם קעלמער מגיד.. פלעגט וויסען דעם חילוק פון א כשרה ביז א טרפה כלה...

ביילע: (שטיל) אוי! פער'שרף'עט זאלסט דוא ווערען!

אפרים: הא? און ער פלעגט אמאל אזא ברום טהון אויפ'ן קלארנעט, אז ביי אנדערע פלעגען אזש דיא ציין הייליג ווערען (א גלעקיל) דאס איז אונזערער... לחיים (טרינקט שנעל, ראפאיל און חוה גייען אין קארידאר.)

ביילע: אי, א פגירה זאל אויף דיר קומען, וואס טהוסט דוא דאס?

אפרים: (גנב'עט לעקאך) פאר דיא קינדער, נארר. (ראפאיל, חוה און גרעגואר קומען. גרעגואר אויסגעפוצט.)

גרעגואר: ענטשולדיגט, אביסעל פערשפעטיגט.

ראפאיל: (נעהמט זיין זייגער) איין האלבע שטונדע, ניט געפעהרליך.

גרעגואר: אך, וואס פאר א גרויסארטיגער זייגער. פס! (בעטראכט דעם זייגער.)

ר א פ א י ל : (רוהיג) א חראנאמעטער... טויזענד פראנק אויף דער פאריזער אויסשטעלונג.. ביטע.

ג ר ע ג ו א ר : אה, אונזערע שוין דא!... איהר זעהט, מוסיו פרידלענדער, איך שטאם ניט פון זעהר גרויסע אריסטאקראַטען... זא וואהר איך לעב, ניט מיין שולד...

ר א פ א י ל : וואס פאר א'ן אריסטאקראטיע ביי יודען ? ביי וועמען דיא נאז מעהר הארבאטע, ביי וועמען וויינינגער הארבאטע — יודען און נאר... זיצט... איהר רויכערט ?

ג ר ע ג ו א ר : דאנקע, רויכער ניט און טרינק ניט.

ב י י ל ע : ער רויכערט ניט און טרינקט ניט? גנב !

א פ ר י ם : מיין כלל : קענסט דוא געבען א גוטען זופ, ביזט דוא א גוטער בעל מלאכה. (ציליע קומט אויפגערעגט.)

צ י ל י ע: ענטשולדיג, פאפא, איך האב דא פערגעסען....

ג ר ע ג ו א ר : (נייגט זיך) פרייליין ציליע, האבע דיא עהרע. (צום פאטער) איך האב געהערט זיא איז ביי אייך איינע טיכטיגע פיאניסטין.

ר א פ א י ל : וואס דארפסט דוא דא ?

צ י ל י ע : אך, פאפא, איך האב פערגעסען דא דיא „קרייצער סאנאטע.“

ג ר ע ג ו א ר : אה, איהר שפיעלט „קרייצער'ס סאנאטע“?

צ י ל י ע : ניין, דאס איז טאלסטאי'ס ערצעהלונג.... דיא סאנאטע מוז זיין זעהר שווער צו שפיעלען..

ג ר ע ג ו א ר : לערענט אוים דיא ערשטע טהייל, וועלען מיר וועז עס איז שפיעלען צוזאמען

ר א פ א י ל : נעהם דעם בוך און געה !

צ י ל י ע : ענטשולדיגט (א פארט) א שעהנער יונג ווי גאלד (אב).

א פ ר י ם : נו, יא! חע! חע! איך זאל האבען מיין פידעל, וואלט איך אנגעשלאגען דעם טאנ. (גרעגואר און ביילע קוקען זיך איבער)

ע! מע מעג נעהמען נאך א קאפעטשקע? דיא רויטע דא איז אן אנטיק... איך לאז זיא אראפ מיט אן אקטאווע אראפ און זיא שלאגט מיט א גאנצע אקטאווע ארויף (טרינקט).

ב י י ל ע : אפרים, קום נאר אהער. (שטיל) פערלעגען זאל דיר דיין כליזמרשע הלאטקע מיט א באליאטשקע, רבש"ע!

ר א פ א י ל : (פערקנייטשט דעם שטערן) אלזא גאנץ איינפאך מכח'ן שידוך... איך פערשטעה, אז איהר ווייסט אליין — איך וואלט מיט אייך ניט געטהאן קיין שידוך, איך זאל ניט מוזען... נו, איהר האט דאך געהערט, מיין טאכטער האט זיך געוואלט שמד'ען...

ח ו ה : אי, ראפאיל, זיי ווייסען דען ניט, ווער מיר זיינען? וואס דארפסט זיך אלליין שפייען אין פנים?

א פ ר י ם : מאלע וואס זיא האט געוואלט... יעדער בשר ודם וויל...

ר א פ א י ל : (בייז) חוה, זיי אזוי גוט, רוף אריין אין עסס־צימער דעם... וויא איז אייער נאמען?

א פ ר י ם : (שטעהט אויף) מיין נאמען — אפרים פידלער... האט קיין פערדאיבעל ניט... טאמער...

ר א פ א י ל : ר' אפרים'ן און דיא מאדאם. איך וועל זיך דא מיט'ן יונגען מאן אליין דורכשמועסען... זייט אזוי גוט...

ח ו ה : טאקי קומט בעסער אהין... איך האב ווישניעווקע זיסע און ניט זיסע.

א פ ר י ם : (שטיל צום זוהן). הערשיל, איך האב זיך דען ניט געהאלטען וויא א מענש? (ביילע פיהרט איהם ארוים. אלע דריי אב)

ר א פ א י ל : איך האב געהערט, איהר ווילט פאהרען קיין אמע־ריקא?

ג ר ע ג ו א ר : יא! מיינער א בעקאנטער, וועלכער האט ניט מיין טאן, ניט מיין טעכניק, ניט מיין מוזיקאלישע בילדונג, שפיעלט דארט ערשטע פידעל אין מעטראפאליטאן אפערא... אזא ארטיסט וויא איך קען דארטען מאכען א קאריערע... איך וויל פאהרען, אויב דאס איז ניט געגען אייער פלאן...

ר א פ א י ל : אה, ניין! פערקעהרט, אויב עס וועט זיין שידוך, נעהם איך באלד נאך דער חתונה אויף מיין חשבון צוויי בילע־טען פאר אייךביידען פון קרעמענטשוג ביז נאיארק... צווייטע קלא־סע, און געזונדערהייט. אייך געפעלט דיא פארטיע?

ג ר ע ג ו א ר : זא וואהר איך לעב, וואס איז דאס פאר א פראגע? אזא פאמיליע! שעהן, געבילדעט... וואס אארט מיך דארטען וואס? זאל איך נאר געפעלען איהר.

ר א פ א י ל : וואס עס געפעלט מיר, געפעלט אויך מיין טאכ־טער! נאך דער חופה גיב איך 2½ טויזענד.

ג ר ע ג ו א ר : איך ווייס... דיא ווארהייט, 25 הונדערטער איז גאר ניט שלעכט, זא וואהר איך לעב.

ר א פ א י ל : איך וויל ניט לייקענען. איהר איז געוועזן פער־שפראכען שוין לאנג 5 טויזענד.

ג ר ע ג ו א ר : עז! ווילט איהר ביי מיר אברייסען 2½ טויזענד, ווייל איצט זייט איהר מיט איהר אונצופריעדען ?

ר א פ א י ל : אזוי מיינט זיא. אייך מעג איך זאגען: איך וויל גאר ניט אברייסען... דריי יאהר נאך דער חתונה קריגט איהר דיא איבריגע 25 הונדערטער מיט פראצענט. איהר הערט? פריד־לענדערס וואַרט איז אזוי גוט וויא א קייזערליכער קרעדיטנער בי־לעט... יא! מיט פראצענט... געווים אויב איהר וועט נאר לעבען ווי מענשען... און זיא וועט ניט האבען קיינע אורזאכען צו בע־קלאגען זיך . . .

ג ר ע ג ו א ר : בעקלאגען זיך? . . וואס הייסט, מע נארט מיך... איך ווייס דען ניט אלעס ?

ר א פ א י ל : פיעלייכט ווייסט איהר נאך ניט אלעס . . .

ג ר ע ג ו א ר : עס מעג זיין טויזענד מאהל ערגער וויא עס איז, וויל איך ניט וויסען דערפון, זא וואהר איך לעב . . .

ר א פ א י ל : איהר זאגט עס און איהר מיינט עס ערנסט ? איהר גיט מיר אייער עהרענוואָרט?

ג ר ע ג ו א ר : מיין עהרענוואָרט, אלס מענש און ארטיסט. (גיט איהם זיין האנד).

ר א פ א י ל : (ווארם) הערט, יונגער מאן, איהר קענט מיך ניט... איהר ווייסט ניט, וואס פרידלענדער איז אימשטאנדע צו טהון... אי, אויב זיא וועט זיין גליקלעך, אויב זיא וועט ביי אייך פערגע־סען, וואס זי דארף נעביך איצט אויסשטעהן!... מיין פריינד, זי איז

א יונג קינד... עלטערע און קליגערע פון איהר מאכען פעהלערען...
איהר מעגט מיר גלויבען, זיא האט געליטען גענוג... איך האב פיינט
צו מאכען א מענשען גערעכט אין דיא אויגען, אבער, יונגער מאן,
קיינער ווייסט ניט, וויא ליעב דאס קינד איז מיר... (טרעהרען) זיא,
מיין עטי... (קערט זיך אב, פויזע, בעהערשט זיך) עה, טשארט וואזמי!
אז איך וועל נאר זיין מיט אייך צופריעדען. ניט נאר 2½ טויזענד,
נעהם מיין פערמעגען, מיין גאנצעס לעבען, מיין אלעס! זיא וועט
לאנג אליין דארטען ניט זיין. וויא איך וועל נאר קענען ליקווידירען
מיינע געשעפטען, באלד אהין צו אייך. (ווידער טרעהרען) וואס דען,
איך וועל קענען לעבען אהן איהר? נאר שש... איהר דארפט איהר
גאר נישט ניט זאגען . . . איך וועל אייך גליקליך מאכען, אויב
זיא וועט זיין גליקליך . . . איך שווער עס אייך. (פלוצלונג הוסט
ער שטרענג און שרייט) עי, עטי, אהער געה!

גרעגואר: הערר פרידלענדער, איך ראטה אייך יעצט גוט זיין צו איהר . . .

רפאיל: יונגער מאן, איהר ווילט מיך פאלגען? גיט מיר קיין מאל קיין עצות ניט! (עטי קומט, נאך בלאסער, שעהן געקליי-
דעט, גרעגואר בייגט זיך העפליך), קום אהער צו מיר (פיהרט זיא אן א
זייט), ביי אונז איז אלעס אבגעמאכט. דארפסט איהם קיינע גע-
שיכטען ערצעהלען... איך בין אן אלטער סוחר און האנדעל
מעשה סוחר. . . יעדער קונה דארף אליין וויסען וואס ער קויפט. . .
הם! וועסט חתונה האבען און באלד קיין אמעריקא, ווייטער פון
מיינע אויגען . . . נו, נו! וואס איז אמעריקא? וועסט זעהן עס איז
שלעכט, באלד א טעלעגראמע און מען גט זיך אב . . . א טאכטער
א גרושה איז קיין אונגליק ניט, (בייז) אן אונגליק איז א טאכטער...
אזא . . . וועלכע פאסט ניט זיין ביי פרידלענדער'ן אין הויז . . .
נו! נאר ניט געוויינט... איך לאז אייך אליין, דו הערסט? ניט
געוויינט! (אב, פויזע).

גרעגואר: פריילין, איך ווייס, מיר זיינען נאך יעצט וויא פרעמדע... עס איז גאנץ נאטירליך, איהר קענט מיך נאך זעהר
ווייניג . . . מען קען זאגען, איהר קענט מיך נאך גאר ניט, ווארום

אהן מיין פידעלע, זאָ וואהר איך לעב, בין איך א האלבער מענש...
ווען מיין פידעלע וועט רעדען שפּעטער צו אייך, וועט אייער הערץ
ניט קענען בלייבען געשלאָסען, איך ווייס עס. דיא וואהרע שפּראַך
פון איין אַרטיסט איז זיין קונסט ... פריילייז, איהר הערט
גאָר ניט וואָס איך זאָג?

ע ט י : (שטיל און טרויעריג) אלזא איהר האָט אייך טאַקי בע־
שלאָסען מיך צו נעהמען?

ג ר ע ג ו א ר : יא, פריילייז, איך וויל האבען דיא עהרע און
דאָס גליק ...

ע ט י : עהרע און גליק? נייז! איך וויל אייך ניט נארען. בעפאָר
איהר וועט אייך בעשליסען מיך צו נעהמען, וויל איך, איהר
זאָלט אלעס וויסען ... איך האָב מיך געוואָלט שמד'ן ...

ג ר ע ג ו א ר : א גרויסע זאך! איך האָב מיך אויך געוואָלט
שמד'ן, מען זאָל מיך נאָר צונעהמען אין דער קייזערליכער
אָפּערא אין פּעטערסבורג.

ע ט י : איך האָב געליעבט...

ג ר ע ג ו א ר : אה! ווער פון אונז האָט ניט געהאט קיינע
ראָמאַנען? און נאָך וויפיעל ראמאנען! איך קען גאָר ניט איבער־
ציילען, וויפיעל מאָל איך האָב געליעבט, זאָ וואהר איך לעב.

ע ט י : אי! איך האָב נאָר איין מאָל אין מיין לעבען געליעבט.
(פויזע), איך האָב געליעבט א קריסט, אַן אָפיציער ... איך
וויל אייך ניט בעטריגען, מיין הארץ און מיין זעעלע האָב איך איהם
אָבגעגעבען ... זיינע עלטערן האבען איהם ניט ערלויבט נעהמען
א אידישע טאָכטער זאָגאר ווען זיא וועט זיך טויפען ... ער האָט
זעהר געאַכטעט זיינע עלטערן און אָהן זייער זעגען האָט ער ניט
געוואָלט חתונה האָבען... אָבער מיך פערלאָזען איז אזא לאגע
וויא איך בין שוין געוועזן האָט ער ניט געקענט. ער איז געוועזן איין
עהרליכער מאַן און האָט עהרליך געליעבט ... ער האָט זיך ער־
שאָסען... (פערדעקט איהר געזיכט און וויינט, נאָמאשא עפענט שטיל דיא
טהיר).

נ אַ ט אַ ש אַ: עטי, דאַרפסט פּיעלייכט עטוואס? האָסט מיך גערופען? דיטיאַטקאַ, קינד, איך שטעה ביי דער טהיר און הער זיך צו, ווייזט זיך מיר אויס, דו וויינסט... (טרעהרען שטיקען זי).

ע ט י: (בעהערשט זיך) ניין, ניאַנע, איך וויין ניט.

ג ר ע ג ו אַ ר: איך וויל, איהר זאָלט אונז לאָזען אליין.

נ אַ ט אַ ש אַ: שוין, מיין הערר, באַלד (ווישט מיט'ן פאַרטוך דיא אויגען, אָב).

ג ר ע ג ו אַ ר: איך פערשטעה ניט, וואָרום דאַרפט איהר דאָס אַלעס מיר ערציילען? איהר מיינט, איך האָב ניט געהערט, אַז דער שטאַבס קאַפּיטאַן בעלאוסאָוו האָט זיך דערשאָסען?

ע ט י: יאָ, ער האָט זיך דערשאָסען, ער איז טויט, אָבער אונטער מיין צוואַוואונדעט הערץ לעבט זיין קינד.

ג ר ע ג ו אַ ר: קינד? הו! קינד! זאָ וואָהר איך לעב, דאָס האָב איך ניט געוואוסט . . . אָבער ערלויבען זיא, היינטיגע צייטען, איבערהויפּט ווען מען איז רייך . . . עס גיבט מיטלען . . . עס איז דאָ דאָקטוירים וועלכע קענען בעפרייען . . .

ע ט י: דיא שאַנד'ע און שמערץ, וואָס מיין פאָטער ליידעט, מאַכען מיר אַזוי וועה, דאָס ווען ער זאָל מיר הייסען נעהמען גיפט, וואָלט איך גענומען . . . ער זאָל מיר הייסען דאָס טהאָן וואָס איהר מיינט, וואָלט איך אפשר געשוויגען און געפאָלגט . . . אָבער ער וויל ניט. ער און נאַטאַשאַ ווייסען אַלעס . . . קיינער אויסער זיי, זאָגאַר מיין מוטער ווייסט ניט, זיי ביידע זיינען מיינע בעסטע פריינד אין'ם לעבען . . . אי! מיין פּאַפּאַ ווייסט ניט וויא איך האָב איהם ליעב . . . זיין אייז גוט וואָרט מאַכט מיך גליקלעך און זיינע יסורים דורך מיר צוברעכען מיר דאָס הארץ . . . און דיא ניאַנע? . . זיי ביידע ווילען ד אָ ס ניט דערלאָזען. . . און דאָס וואָס איך דערצייל אייך איצט דעם גאַנצען אמת, ווייסט נאָר דיא ניאַנע, נאָר זיא . . . (שטעהט אויף) יעצט הייסט מיר דער פּאַפּאַ, איך זאָל הייראַטהען און מיט אייך פאָהרען איבערן אָקעאַן . . . איך טהו עס נאַר, ווייל ער הייסט מיר דאָס טהון . . . יאָ, דאָס איז וואָהר . . . אָבער, אויב איהר, וויסענדיג אַלעס, וועט

מיך ניט אַבשטויסען פון זיך, אויב איהר, פעראַכטענדיג מיך וויא אזא פּרוי פערדיענט, וועט דאָך האָבען צו מיר כאָטש אַביסעל מיטלייד . . . איך שווער אייך, איך וועל אייך זיין אַ שטילע אי־בערגעבענע דיענסט, איין אונטערוואָרפענע שקלאַפין, איך וועל אָפּפערן מיין געזונד, מיין לעבען, איך וועל אַלעס דולדען און ער־טראָגען, אום אייער גליק זאָל ניט זיין דורך מיר געשטערט, אום איך זאָל ווען עס איז קענען פערדיענען אייער פערצייהונג און איהר זאָלט פערגעסען אַמאָל, וואס איך האָב געזינדיגט געגען אייך, ווען איך האָב אייך נאָך ניט געקענט... איהר ווייסט אַלעס..... טהוט וויא איהר פערשטעהט . . . (וויינט ווידער, ער בלייבט זיצען פערטראַכט).

נ אַ ט אַ ש אַ : (הינטערן טהיער) עטי, ד'ער פּאַפּאַשאַ וויל ניט דו זאָלסט וויינען. דו הערסט, עטי ?

ע ט י : קום אריין, ניאַנע, מעגסט שוין אַריינגעהן. (נאַטאַשא קומט). אַלעס איז שוין פאַראיבער . . .

נ אַ ט אַ ש אַ : אי, מיין קינד, ווען וועסטו שוין אויפהערען צו וויינען (גלעט איהר דעם קאָפּ, שטיל). ער ווייס שוין אַלעס? בעסער אזוי . . . מען טאָר ניט פערלייקענען . . . טס. (אַ גע־רויש). ער אַליין געהט. (מאַכט אַ פרעהליכען געזיכט, ראַפאַיל קומט און בעטראַכט זיי).

ר אַ פּ אַ י ל : נו, מען האָט דאָ גע'טענה'ט און געוויינט . . . איך זעה שוין . . .

ג ר ע ג ו אַ ר : (ערוואַכט וויא פון שלאָף), אָבער אַלעס איבערגע־טענה'ט און איהר קענט אונז גראַטולירען . . .

ר אַ פּ אַ י ל : אזוי? זיא געפעלט אייך דאָך? הם! הערט, איך האָב אייך פריהער פערגעסען זאָגען, אַז . . . ע . . . אויסער בילעטען ביז אַמעריקאַ קריגט איהר 5 הונדערט רובעל אויף וועג הוצאות, און . . . ע . . . איהר גיב איך קיינע פּרעזענטען! זיא האָט ניט פערדיענט ביי מיר! אָבער אייך, איך האָב בעמערקט, אייך געפעלט מיין זייגער, איהר קענט איהם האָבען (גיט איהם זיין זייגער) נאַטאַשאַ, רוף זיי אַלע אהער (נאַטאַשא — אָב) עי, ציליע,

קום נאָר אַהער! (ציליע לויפט אריין) געה, ווינש גליק דיין שוועס־טער (ציליע קושט זיך מיט עטי׳ן, דריקט שטארק גרעגואר׳ס האנד, סאמואיל קומט).

סאמואיל: האבע דיא עהרע צו גראטולירען . . . איך האָב פיעל מאָהל געהערט, וויא איהר האָט געשפּיעלט קאָנצערט אין וואיענע קלוב.

גרעגואר: איך? אין וואיעננע קלוב ?

סאמואיל: איך מיין, אין אבשצעסטווענע קלוב . . . אויס־געצייכענט. . . איהר האָט ניט געבראכט אייער פידעל ? שאדע, געווים איין אַלטער איטאַליענישער אינסטרומענט . . . איך האָב אַ בעקאַנטען פּאַמעשציק, טרעמפּוחאַוויטש, האָט ער אַ וויאָלאָנטשעל, וועלכע קאָסט 17 טויזענד רובעל, וויא איך בין אַ איד, 17 טויזענד . . . זיא איז 2400 יאָהר אַלט . . . (גרעגואר רעדט מיט ציליען).

ראַפאַיל: סאמואיל, קום אַהער (זאָגט איהם עפּעס) נאָ, רויכער אַ פּאַפּיראָס. (חוה, ביילע, אפרים און נאטאשא קומען).

אפרים: הייסט עס, קומט מיר שוין יאָ אַ מזל טוב? אי, אַ שנור! הלואי וואָלט איך בעסער געווען זיין טאַטענס זוהן, וויא זאָגט מען, דעם הונד קומט אַז דער בעסטער ביסען.

ביילע: (שטיל) וועסט שוין אין דער היים קריגען פון מיר אַ ביסען, וועסט זיך דערווערגען !

חוה: (פאַלט אויף עטי׳ס שולטערן) זעהט זיך אַז אַ שטילער, אַ העפליכער . . . אי, דו וועסט זיין גליקליכער וויא דיא מאַ־מע דיינע ! . . .

עטי: אה, מאַמאַ, ווען ער וואָלט כאָטש וויפיעל עס איז געווען עהנליך צום פּאַפּאַ . . . איך וואָלט מיין גאַנץ לעבען פאר איהם אויף דיא קניע געשטאַנען און וויא אַ גאָט אנגעבעטען . . . מאַמאַ, איהר לעבט מיט פּאַפּאַ 30 יאָהר און איהר זייט נאָך ניט בעקאַנט . . .

ביילע: (פיהרט גרעגוארן אַז אַ זייט) נו ? . . .

גרעגואר: נו, נו, 2½ טויזענד באָלד, 2½ טויזענד שפּעטער,

צוויי בילעטען צווייטע קלאסע ביז אמעריקא, 5 הונדערט רו־בעל אויף הוצאות, א זייגער שויז, זא וואהר איך לעב, קאסט טוי־זענד פראנק און . . .

ב י י ל ע: אי, מחותנת'טע, מזל טוב אייך! (פאלט חוה'ן אויפ'ן האלז).

צ י ל י ע: מוסיו פידלער, מיר וועלען ביידע עפעס שפיעלען אין פיער הענד (זעצען זיך ביידע צו דער פיאנא).

ג ר ע ג ו א ר: יא, מיינע ליעבע . . . ניט אומזיסט איז אייער שעהנער נאמען ציליע . . . צעציליע איז דיא הייליגע בעשיצערין דער מוזיק.

א פ ר י ם: (צו ראפאיל'ן) מחותן, וואס אנבעלאנגט צו חכמת המוזיק, טהעאריע, הארמאניע, גענעראל־באס, קאנטרא־פינקט — א קענער, פס... און צו ביסלעך וועלען מיר דאך נעהמען מסתמא, הא?

(אלע ביים טיש טרינקען און פערבייסען. ציליע און גרעגואר שפיעלען אין פיער הענד).

ע ט י: (זעצט זיך, שלעפט צו זיך נאטאשא זיא זאל זיא פארשטעלען מיט איהר קערפער) ניאניע, איך וויל וויינען, אבער שטיל, שטיל, דער פאפא זאל ניט זעהן . . . איך קען זיך ניט בעהערשען . . . איך האב מורא וועל באלד אנהויבען יאמערן אויפן גאנצען קול.

נ א ט א ש א: שש! . . . שטארק זיך, קינד מיינס . . . מיין ארעמע שעפעלע.

ע ט י: (פאלט איהר אויפן ברוסט און וויינט שטיל) אי, ניאניע, ניאניע, ניאניע!

פ א ר ה א נ ג.

צווייטער אקט.

(א שעהנער פארלאָר רום, פיעל טשערס, א פיאנאָ אויף וועלכער עס שטעהט בעטהאָווענס סטאטוע און עס ליגט א וויאָלין אין א שאכ־טעל. אפרים און ביילע בעטראכטען אלע זאכען אין צימער, אל־בערט, א אינגעל פון א יאָהר זיעבען, בלאס און קריינקליך, גיט זיי ערקלעהרונגען. אין צווייטען צימער לערנט זיך אימיצער שפיעלען פיעדעל, גרעגואר מאכט אפט בעזע בעמערקונגען. אלע רעדען מיט א האלבע שטימע, פארזיכטיג).

אפרים: נו, ראָבערט, אלבערט מיין איך, און וואָס איז דאָס ?

אלבערט: דאָס איז בריק־א־בראַק, גרענד פא . . .

אפרים: דו הערסט, ביילע? דאס איז בריק־בראק־גרענפא . . .

ביילע: (זיפצט) נו, יא, אמעריקא איז בריק און בראק.

אפרים: און גרענפא אויך . . . דו הערסט דאך וואָס ראָ־בערט, אלבערט מיין איך, זאגט . . .

אלבערט: ניין, זיידע איז גרענפא. . .

אפרים: נו, יא, וואָס זשע איז דאָס גרענפא ?

ביילע: הערסט דאך: גרענפא איז זיידע (קוקט זיך אום) זעה נאָר, וואו איז עטי ?

אלבערט: מען דארף איצט דעם פאפא דערלאנגען זיין „קאפ“ טשאקאלאד . . .

אפרים: דו הערסט? דייז יורש דערלאנגט מען טשאקאלאד.

ביילע: א גדולה אויף זיין טאטען. נו, און טאנטע ציליע וואו איז? זיא איז שטענדיג דא ביי אייך ?

אלבערט: ניין, זיא וואָהנט מיט'ן אנדערן גרענפא אין דער קאַנטרי . . . נאָר איז שטאדט געפעלט איהר בעסער . . . זיא קומט זעהר אפט און שטעהט ביי אונז א וואָך, צוויי. זיא איז איצט געפאָהרען דאון־טאון זעהן אנקעל סעמואיל . . . ער איז

זעהר א גוטער צו מיר . . . און אט נעהמ דיא מאמא (עטי קומט מיט א טאסע שעקאלאד).

עטי: (געהט אויף דיא שפיץ פינגער) טס! רעדט ניט אזוי הויך (קלאפט אין טהיר) פראפעסאר, שעקאלאד.

אפרים: פראפעסאר! דו הערסט? ניט וויא דו רופסט דעם מאן כליזמר'שע קישקע.

אלבערט: אלע רופען דעם פאפא פראפעסאר. (עטי האט דער־לאנגט אין טהיער דעם שעקאלאד).

עטי: (שטיל) זיצט . . . שש! געוואינט איהר אייך צו מיט אמעריקא? קום אהער, אלבערט, וואס איז דיר? פיהלסט זיך ניט גוט? (נעהמט איהם צו זיך אויף דיא קניע).

ביילע: שעהנע אמעריקאנער! ווען מיר פאהרען אהער בלאנזען מיר . . . די סטאנציע איז 76 און מיר דארפען 72, זאג איך איהם אבער אז מיר דארפען ביז 72 געהן אראפ און ער קריכט ארויף . . . נו, זיינען מיר פערקראכען . . .

אפרים: וויא אזוי ווייס איך, וואו איז אין אמעריקא ארויף און וואו אראפ? עס זאל זיין א בארג, נו ? . . . אבער אז דא איז ארויף און אראפ גלייך . . . איך האב געפרעגט, איך האב זיך ניט געשעהמט . . . סעווענטי טוא ? זאג איך, לאכט ער, סעווענטי טוא? זאגט ער, סעוועטי סעקאנד . . . איך האב צוקייעט נאכ־דעם, סעקונד איז וויא ביי אונז כלי־זמר סעקונדע . . . וואס זשע דארף מען זאגען פרימע סטריט, סעקונדע סטריט, טערצע סטריט? אין לעטיין, הא? (זינגט נאך דעם עטיוד וואס מען שפיעלט, טע דע) אי! פאלש! דער פראפעסאר הערט ניט . . . דו הערסט וויא פאלש ? ראבערט, אלבערט מיין איך.

ביילע: קיין בייזע אויג. אלבערט איז אזא וואוקסיקער. פאר וואס איז ער ביי דיר אזוי בלייך? מחשבת'ן וויפיעל איז ער אלט ?

עטי: זיעבען יאהר געווארען, דאס אכטע.

ביילע: דאס אכטע? האסט א טעות . . . וואס זשע האסט איהם גאר ניט געטראגען ?

אפרים: האבען און טראגען — דאס איז די גאנצע ווייבערשע מוזיקע . . .

עטי: איך מיין, יא! איך רעכען שטענדיג אזוי ביינאהע . . . איהר זייט גערעכט.

אלבערט: גרענד פא, איהר ווייסט, דער פאפא האט מיך ניט ליעב.

עטי: אלבערט! שוויגער, איהר האט מיר ווייניג נייעס ער־ציילט פון קרעמענטשוג.

ביילע: זעהסט, א קינד און פערשטייט שוין וואס פאר א מענש זיין טאטע איז.

אלבערט: איך שטעה און ציטער . . . איך ווייס, דאס איז דער לעצטער שילער און באלד וועט ער מיך רופען שפיעלען.

עטי: קען דיין לעטאז, וועסט דו ניט דארפען מורא האבען. גענוג רעדען!

אלבערט: איך דערשרעק זיך פאר איהם און פערגעס אלעס. גרענפא, אין רוסלאנד אז מע שעלט זיך, רופט מען אפיציר? נאך עפעס זאגט דער פאפא . . . (אפרים און ביילע קוקען זיך איבער)

עטי: אלבערט, איך זאג דאך דיר, דו זאלסט שווייגען! ע, שוויגער, האט איהר עפעס א רעכטע וואהנונג? איך האב געוואלט אראפפאהרען.

ביילע: לאזט דיך ניט דער פראפעסאר . . . איך ווייס! אי, א דירה, דריי איינגע שפיי־קעסטלעך

אפרים: אז ביילע וויל זיך שעלטען, האט זיא אפילו ניט, וואו צו עפענען דאס מויל און אז איך האב זיך אויסגעקליבען אמאל דורכשמועסען זיך מיט מיין פידעלע, וועלכע איז נעביך געלעגען, וויא איין עגונה פון קרעמענטשוג אן, האט מען באלד אנגעהויבען קלאפען פון אויבען און שטורכען פון הינטען... אי, און וואס מאכט פארט דער מחותן ר׳ רפאל? איך האב איהם אזוי געוואלט זעהען און בעדאנקען פאר דיא שיפס־קארטען. א אייגענער זוהן האט ניט געוואלט שיקען נאך אזא ליעבען טאטע און אזא טהייערע מאמע און דער מחותן האט געשיקט. דאס איז מסתמא דיינע

שתדלנות. עטי, ביזט א גוטע, עס איז ווייט פון דאנען? וואס איז דאס, אזוי וויא מען רופט ביי אונז א אימעניע, א מאיאנטיק?

ע ט י : א גרויסע פארמע, לעבען דער שטאדט הארטפארד. דער פאפא האט בעצאהלט 35 טויזענד דאלער. צוויי טויזענד אקער ערד, זעכציג בהמות, שאף, פערד, מולען, מאשינען, וועגען, קארע־טען... זעהר א גרויסע פארמע. מאנכעס מאל פאהרען מיר אהין אויף קריסטמעס. עס איז ניט ווייט . . .

ב י י ל ע : מחשבתן, זיי זיינען שוין דא א קימא לן פון א יאהר פיער.

ע ט י : יא, זיי זיינען געקומען דריי יאהר נאך אונז.

א פ ר י ם : איך געדענק, וויא דער מחותן האט זיך געאיילט . . . איך מוז זיי, זאגט ער, פונקט דריי יאהר נאך דער חתונה ברייג־גען 2½ טויזענד רוסישע קערבלעך, וויא איך האב צוגעזאגט. אי, הלואי האב איך אזא שוועד

ע ט י : דער פאפא איז נעביך זעהר אלט געווארען. אויף דער פארם געהט שלעכט, ער איז אליין . . . סעמואיל איז דא אין ניו יארק און ציליע... נו, וואס קען ציליע העלפען? נאר דיא ניאניע נאטאשא איז דיא איינציגע הילפע . . . גוטע זעעלע!

א פ ר י ם : א פראוואסלאוונע גויה זאל זיין אזוי טריי! ניט אנ־דערש, זיא האט אין זיך א גלגול פון א אידען.

ב י י ל ע : אויף דער עלטער, מיט אידען, אין א פרעמדע מדינה. טאקי א דימענטענע גויה, להבדיל א כפרה. (עטי הערט זיך צו, לאזט שנעל אראפ דאס קינד פון שויס).

ע ט י : דער שילער געהט אוועק, גרעגואר וועט באלד אריינגעהן.

ג ר ע ג ו א ר : (ביים טהיער) יעס, גוד ביי (אריין, רויכערט א סי־גארע, טראגט א שעהנעם סמוקער) אה, איך הער, ווער ברומט דא מיר אונטער'ן אויער? (צו אלבערט) הערריין!

א פ ר י ם : הער, מילא, עס מוז דאך זיין אן עק מיט דער יוניאן. עס קאסט צעהן סענט פאהרען ארויף און צעהן סענט אראפ!

ג ר ע ג ו א ר : שפעטער! ציליע, נאך ניט געקומען? עטי, קענסט

זיי ניט נעהמען אין דייניגג רום? טאמער קומט אימיצער, זעהר שעהן, דיא רוסישע גרינהארנס, שנארערס.

ב י י ל ע : איך וואלט שויז געוואלט זעהן וואס מען קען ביי דיר אויסשנארען.

ע ט י : נעהם דיין פידעלע און געה שפיעלען (אלבערט אב) קומט, איך וועל מאכען טיי, מיר האבען אמת'ע רוסישע טיי, פא־פאווס... גרעגואר, איך בין שולדיג, וואס אלבערט וועט היינט ניט קענען גוט זיין לעסאן. ער האט גע־פיהלט שלעכט, האב איך איהם ניט געלאזט לערנען . . . (צווינגט זיך צו לאכען) נו, קרעמענטשוג, לאזט זיך ניט בעטען. (אפרים, ביילע און עטי אב).

ג ר ע ג ו א ר : (קעמט דיא שנורבארדע מיט א קליין בערשטעלע ביים שפיגעל), אז ציליע איז ניטא אין שטוב, איז ניטא קיין אינטערעס אין דער היים . . . אז זיא איז דא, ווילט זיך רעדען, לאכען, שפיעלען . . . דער טייפעל זאל זיא נעהמען, זיא קריכט מיר פון קאפ ניט ארויס . . . שפיעל איך — מוז איך דענקען פון איהר. בין איך ערגיץ — אייל איך זיך א היים צוליעב איהר . . . זא וואהר איך לעב . . . דאכט זיך שויז אז אלטע מויד און ברעקילט זיך נאך... זיא רייצט זיך נאר מיט מיר... אבער סוף כל סוף, וועל איך זיך מיט איהר אברעכענען . . . חען! חען! חען! נו, מען דארף געהן לערנען מיט מייז ווייבס זוהן . . . (אב. אין צווייטען צימער בייז) אנפאנגען! (אלבערט שפיעלט).

ע ט י : (שליסט אויף דיא פראנט טהיער און קומט אריין שטיל) איך האב זיי געזאגט, איך געה אין דעליקאטעסען סטאר און אליין האב איך זיך ארייגגעכאפט אהער (הערט זיך צו) מיין הארץ ווערט צוריסען ווען ער לערנט מיט איהם און ניט לאזען איז נאך ערגער. (הערט זיך צו) אי, ער שפיעלט ריכטיג . . ער שפיעלט ריכטיג (הערט זיך צו און דיריגירט מיט'ן פינגער, צושאקלענדיג מיט'ן קאפ).

ג ר ע ג ו א ר : (אין צווייטען צימער) עי! עי! טעמפא! טעמפא! חאם! באלוואן! (דאס פידעל שפיעלט ניט, עטי זיפצט) נו, ווייטער!

(שפּיעלט) איינס, צוויי, דריי, פיער! איינס, צוויי דריי, פיער! קענסט ניט צעהלען קיין פיער פערטעל? פערשטאָפּטער קאָפּ! אָפיציער! (דאָס פידעלע ווערט אנשוויגען) נו, (פויזע) נו? שפּיעלט אָב צוויי טאקטען און שטעלט זיך אָב . . . נו, זאג איך! נו! נו! (מען הערט, ער שלאָגט דאָס קינד, וועלכעס שרייט ערשראָקען „פּאפּא! פּאפּא!")

ע ט י: ער שלאָגט איהם ווידער, וועה איז מיר! (קעמפּפט מיט זיך אליין ביי דער טהיער) נייז! נייז! איך וועל זיך ניט אריינמישען . . . עס איז נאָך ערגער . . . ער ווערט וואהנזיניג און שלאָגט איהם נאָך גרויזאמער . . . אי, אונגליקליכעס קינד!

ג ר ע ג ו א ר: פאָרט פון דאַנען, באַלוואַן! פאָרט! (ווארפט ארויס אלבערט'ן און בלייבט אליין אין צווייטען צימער).

ע ט י: (דריקט דאָס קינד צו זיך און קושט) שש! וויין ניט... וויין ניט...

א ל ב ע ר ט: (וויינענדיג, מיט א פערשטיקטע שטימע) מאמא, ווען דער פּאפּא שלאָגט מיך איבער'ן קאָפּ, הויבט מיר אַן שווינדלען אין דיא אויגען... (גרעגואר קומט).

ע ט י: שש!... (לאָזט איהם אראָפּ פון דיא קניע).

ג ר ע ג ו א ר: נו, ווארום האסטו איהם אויפגעהערט טרויסטען? דיין גאַנצע ליעבע קומט דאך איהם אַן... קענסט שענקען ליעבע נאַר וויא א גנב, הא?

ע ט י: איך וויים, דיך קרענקט, ווען איך צייג ליעבע צו איהם און איך וויל דיך ניט קרענקען... ווייסט דו דאָס נאָך ניט? אַלבערט, געה, וואש דיך אָב און זיץ דארטען מיט'ן זיידען און מיט דיא באָבע. (אלבערט אב).

ג ר ע ג ו אר: מיט זיין זיידען און מיט זיין באָבען, חע! חע! חע!

ע ט י: (מאכט זיך ניט הערענדיג) גרעגואר, איך בעט דיך, איך בעט דיך, שלאָג ניט דאָס קינד איבערן קאָפּ. עס איז זעהר שעדליך.

ג ר ע ג ו א ר: אזוי? שעדליך? ווער האָט עס דיר געזאָגט? דער אפיציער דיינער אָדער דער גלח ווען ער האָט דיך פאר'ן שמד'ן געלערנט האַספּאָדי פּאמילוי? (זיא פערברעכט דיא הענט און לאָזט אראָפּ דעם קאָפּ. ער געהט אום אויפגערעגט) שלאָגען איהם! עס הייסט,

איך שלאָג איהם, ווייל איך רעכען עפּעס? מיט אַנדערע האָב איך געדולד, מיט איהם ניט. פערקעהרט, איך האַלט זיך נאָך איין, ווייל איך וויים, מע וועט מיינען איך שלאָג איהם דערפאַר... ווען אָבער איך זאָל האָבען מעהר רעכטע אויף איהם, ווען ער זאָל טאַקי זיין מיינער, וואָלט איך איהם דער׳הרג׳עט אויף טויט... זאָ וואהר איך לעב... פּשוט, מע טאָר מיט אַז אייגענעם ניט לערנען. גענוג, איך לערען מעהר ניט מיט איהם... איך וועל בעסער צאָהלען פאַר איהם פּראָפעסאָר ווילדערמייערן. עס וועט זיין געזונטער פאַר מיר, פאַר איהם, און פאַר דיר אויך... עטי, דו הערסט?

עטי: איך הער און דערפאַר דאַנק איך דיר זעהר.

גרעגואר: יאָ? נו, ביזט דו שוין ניט בייז אויף מיר?

עטי: ווער גיט מיר רעכט בייז צו זיין?...

גרעגואר: קיין פרוי האָט ניט קיין רעכט בייז צו זיין... אַ פרוי האָט נאָר רעכט צו ליעבען און צו זיין גוט (נעהמט זיא צו זיך אויף דיא קניע) נו, אַז דו ביזט ניט בייז, גיב מיך אַ קוש אָהער איז דיא ליפּען אַריין... אַנדערע פרויען האָבען אַזוי ליעב מיינע ליפּען, זיי בייסען מיך, ווען זיי קושען, נו! (זיא קושט קאַלט) פון דעסטוועגען האָב איך אַ היבשע ווייבעל, זאָ וואהר איך לעב. איך וויים, אַנדערע זיינען מיר מקנא... און אַז איך זעה, אַז מען איז מיר מקנא, געפעלסט דוא מיר בעסער (אומאַרמט זיא) ווייסט וואָס, עטי, קום צו מיר אָביסעל (שטעהט אויף).

עטי: דיינע עלטערן וואַרטען דאָרטען אויף אונז...

גרעגואר: אַ גרויסע זאַך! זיי קענען וואַרטען... נו!...

עטי: מיר טהוט איצט אַזוי וועה דאָס האַרץ.

גרעגואר: ווידער דיין אַלטע שטיק. נאָך ניט אויסגעלערענט? איך וויל וויסען: געהסט צו ניין?

עטי: יאָ! איך געה. (זיפצט ער זאָל ניט בעמערקען און געהט).

גרעגואר: האַ! האַ! ניין! איך האָב דיך נאָר געוואָלט אויספּרובען. בין איך ניט דיין מאַן? דאַרפסטו ניט טהון אַלעס, וואָס איך פערלאַנג? קום אַהער! זעץ זיך דאָ לעבען מיר (זעצען זיך ביידע אויף אַ סאָפּקע) ע! וואָס האָב איך דיך געוואָלט פרעגען? פריהער

אז דו האסט מיך א קוש געטהאן, זיינען דיינע ליפען געוועזן קאלט ווייא אייז... זאג מיר, איך וועל ניט בייז ווערען, זא וואהר איך לעב. גלאט אזוי, מיר ווילט זיך וויסען... אז דוא פלעגסט איהם קושען...

עטי: אה, גרעגואר, האסט זיך ווידער דערמאנט...

גרעגואר: איך ויעל ניט בייז ווערען. א יא דיינע ליפען האבען דאמאלס געברענט, הא?

עטי: איך ווייס ניט.

גרעגואר: פלעגט ער דיר דען ניט זאגען? (שווייגט) ווייסט דען ניט? (אויפגערעגט). איך בין רוהיג. זא וואהר איך לעב. גלאט אינטערעסאנט צו וויסען... ער האט דיר געזאגט, הא?

עטי: (גאנץ שטיל) יא!

גרעגואר: זעהסט! דוא! (בעהעררשט זיך) זאג דעם אמת, דוא פערגלייכסט איהם אמאל מיט מיר? ער איז געוועזן א געזונטער, א שטארקער, א הויבער?

עטי: ניין, ער איז געוועזן ניעדריגער פון דיר...

גרעגואר: ניט דאס מיין איך... זאג, דוא ווייסט וואס איך מיין...

עטי: זאל מיך גאט שטראפען אויב איך ווייס וואס דוא מיינסט. אה, גרעגואר, דער מאן איז שוין לאנג טויט...

גרעגואר: אבער דוא האסט איהם ניט פערגעסען?

עטי: איך וויל ניט זאגען קיין ליגען; איך האב איהם ניט פערגעסען...

גרעגואר: איך פערשטיי שוין גוט, פאר וואס דו קענסט איהם ניט פערגעסען... מיך וועסט דו ניט נארען! דו האסט געהאט איין ליעבהאבער, איך האב געהאט פראקטיקע מיט צוואנציג אזעלכע ווי דו... איך ווייס שוין פאר וואס דו האסט איהם ניט פערגעסען...

עטי: איך האב איהם ניט פערגעסען, ווייל איך האב איהם ליעב געהאט.

גרעגואר: ליעב געהאט! אויסגעלאסענע פרוי! בוהלערין! (גיט זיא א פאטש, איין אויגענבליק בלייבט זיא איבעררראשט).

עטי: (חאפט בעטהאָווענס סטאטוע) ווידער שלאגען? (וויל איהם

פלעטען דעם קאָפּ, ער דערשרעקט זיך און בייגט זיך צונויף. גיט א קוק אויף איהם מיט פעראכטונג). ניין, איך דארף ניט... (לאָזט ארויס דיא סטאטוע פון איהרע הענד).

ג ר ע ג ו א ר: חי! חי! חי! האסט מיך אזוי ערשראָקען, אז מיר ווילט זיך לאַכען, זאָ וואהר איך לעב, איך וויל בייז זיין און עס לאַכט זיך. חאָ! חאָ! חאָ! ביזט פּלוצלונג געוואָרען וויא דער אלטע־פרידלענדער... חע! חע! ווייל איך האב ניט ערוואַרטעט, האב איך זיך דערשראָקען... געשלאָגען גאָר? עס איז ניט וואהר... איך האב אפילו ניט געמיינט... אזוי... עס האט זיך ארויסגעריסען... עס האט דען דיר וועה געטהאָן? ווייס איך, א גלעט געטהון איבער'ן בעקיל.. זאָ וואהר איך לעב, איך האב ניט געמיינט. נו, נעהם, און גיעב מיר צוריק צעהן פּעטש (חאַפּט איהרעביידע הענד און פּאטשט זיך איבער דיא באקען). אט אזוי! אט אזוי! דוא זאָלסט מיר ניט זייען טהייער, וואָלט מיך ניט פערדראָסען. אָבער איך האָב ניט געמיינט, זאָ וואהר איך לעב (קושט זיא ליידענשאפטליך אין דיא הענד, אין דיא באקען. אפרים און ביילע שטעלען ארויס דיא קעפּ דורך דיא פּארטיערען און קוקען...)

ב י י ל ע: עטי, דאָס ביזט דו אזוי אין „רעלמיקאטעסען" סטאָר? אי! נאָך ניט אָנגעקושט זיך.

א פ ר י ם: דער פּראָפעסאָר שפּיעלט אַן אובערטיורע מיט דער פּראָפעסאָרשע... חע! חע!

ג ר ע ג ו א ר: (בייז) אין אמעריקאַ דארף מען פריהער אנקלאַפּען איידער מען געהט אריין...

א פ ר י ם: נו'ס איך אקאָרשט פריהער זיין אין אמעריקאַ... דיינע יוניאָנס לאָזען דאָך מיך ניט אין אמעריקאַ אריין! אפרים כלי־זמר קען דאָ גאָר קיין כלי־זמר ניט זיין, וואָס איז דאָס אַ געזעץ פון פּאָליציי צו פון קהל? (מע הערט א שטארקע גלעקעל, שפּעטער א גערויש).

ג ר ע ג ו א ר: פּאָליציע! קהל! איך ווייס ניט, וואו וואקסען אויס אזעלכע מענשען (אלבערט לויפט אריין מיט א גרויסען איבפעט).

א ל ב ע ר ט: אי, מאַמאַ! (א קוק אויף גרעגואר'ן און ווערט אנ־שוויגען).

ג ר ע ג ו א ר: וואס איז דארט? באלוואן!

א ל ב ע ר ט: (צייגט מיט'ן האנד) געקומען!... (מע הערט ראפאילס שטימע).

ר א פ א י ל: וואס איז דאס, שזמורקעס? וואו האבען זיי זיך בעהאלטען דארטען? (קומט מיט א סעטשיל, נאך איהם נאטאשא מיט א באנקע ווארעניע).

ע ט י: (אויסער זיך פון פרייד) פאפא! (פאלט איהם אויפ'ן האלז) באבושקא! ניאניע! (קושט נאטאשא'ן, בלייבען ביידע צוזאמען).

ר א פ א י ל: נו, וואס מאכט איהר דא? (דריקט דיא האנד גרע־גואר'ן) אהא, דער מחותן דא.. שלום עליכם... נו, מחותנת'טע, וויא שמעקט אייך אמעריקא?... מיינער געפעלט ניט, איהר שמעקט ניט...

א פ ר י ם: מחותן, איך האב ערשט דערמאנט, פאר דיא שיפס־קארטען קומט אייך...

ר א פ א י ל: אה! פוסטיאקי! נו, עטי, זעהסט אוים גאנץ היבש, דיא אויגלאך גלאנצען, דיא בעקלאך ברענען.

ע ט י: רויט מיינע באקען? נו, יא, אזוי איז דאס אין פאמיליען־לעבען: אמאל זיינען דיא באקען בלאס, אמאל רויט.

ב י י ל ע: אזא באנקע מאלינע ווארעניע ביי אונז אין קרעמענ־טשוג... אי, מחותן, מיר האבען זיי ערשט געטראפען... קושען זיך, האלזען זיך... א דעלימעקאטעסען סטאר.

ר א פ א י ל: אזוי גאר? הייסט עס, אלל רייט, הא? נו, און וואס הערט זיך אין קרעמענטשוג? דוא, פראפעסאר, דיר האט זיך געגלוסט מיין פענקאווע סיגארענשפיץ, נא! וואס דארף איך איהם אין דארף? (גיט איהם א טהייערען סיגארענשפיץ).

ג ר ע ג ו א ר: (ענטציקט) דאס איז א פרעזענט, איז א פרעזענט... (אלבערט קוקט בייגעריג).

ע ט י: פאפא, און וואס האסט דוא אלבערט'ן געבראכט?

ר א פ א י ל: (קאלט) אלבערט'ן? פערגעסען... נא, קויף זיך אליין עטוואס. (גיט איהם קליין געלד).

גרעגואר: פאפא, וויא געהט דאס אויף דער פארמע? ווארום איז דיא שוויגער ניט געסומען?

ראפאיל: אויף דער פארמע? יא! עס געהט אלל־רייט. אלע זיינען זיך צולאפען, האט די שוויגער געמוזט בלייבען איז דער היים. איך האב געבראכט נאטאששען... דו ווייסט, עטי, זיא איז דיא לעצטע צייט אונמוטהיג און ביינקט נאך רוסלאנד, האב איך זיא גע־בראכט אין נויארק. אז ביי נאטאששא'ן וועלען זיך אבלאזען דיא הענד, געהט דיא גאנצע פארמע פראכאם! נו, אז זיא וועט זעהן איהר עטי, ווערט זיא דאך שוין לעבעדיגער. און דערצו מיר האבען געהערט, עס איז דא אין נויארק א רוסישע פראוואסלאווגע קירכע, זאל זיא אב־דאווגען א פאר מאל, וויא איהר גלויבען פאדערט, וועט זיא ניט ביינקען... נו, און אונזער מאמזעל ציליע ניטא דא? (בייז) זיי שפאציערען דא אום אין אמעריקא!... שפיעלט איהר שוין מחותן?

ביילע: וואס הייסט ער שפיעלט? נו, און דיא יוניאן?

אפרים: איהר פערשטעהט? איך, אפרים כלי־זמר, וואס איך בין כלי־זמר נאך ז'פופקא, איך דארף פריהער דערלאנגען א פראשעניע, מע זאל מיר ערלויבען זיין א כלי־זמר, און אז מע וועט מיר ערלויבען זיין א כלי־זמר דארף איך, אלטער כלי־זמר, האלטען עקזאמען אויב איך קען זיין א כלי־זמר, און אז איך קען זיין א כלי־זמר, דארף איך אריינטראגען 25 דאללאר אז איך מעג זיין א כליזמר און אז איך מעג שוין זיין א כלי־זמר דארף איך שטעהן אויף דער אטשערעד ביז וואנען מע וועט מיר הייסען כלי־זמר זיין... אי, איך בין שוין 40 יאהר א כלי־זמר, אי, איך וויל עסען, אי, איך האב ניט קיין 25 דאלאר? ענטפערען זיי מיר: א יוניאן! אפרים קאפעל־מייסטער דארף בעטען א ראזרעשעניע! געוואלד, אין דער פינסטע־רער רוסלאנד ווער עס וויל פידלען פידעלט און דא אין דער פרייער אמעריקא דארף מען א ראזרעשעניע!... אי! זיי האבען דאך דאר־טען אין דער יוניאן אזעלכע פארטאטשעס, כלי־זמר מיט קלאטשע אין דיא אויערען... שפיעלט מיט א האלבען טאן ניעדריגער און הערט ניט... פייוועל ווארעניק האט ביי מיר אין קאפעליע געקלאפט מיט טאצען, דא שפיעלט ער אלט... און גאר־ניט! א יוניאן!

ב י י ל ע: געוועזן כל ימיו אז עהרליכער מאן... האט זיך ניט גע־
מישט... פלוצלונג יוניאן!

א פ ר י ם: איינער ביי זיי א גאנצער מאכער אין דער יוניאן,
פרעג איך: ברודער, זאג מיר, וואס איז סעפטימא אקקארד?
זאגט ער מיר: סעפטימא אקקארד איז: אויב דו וועסט זיין א סקעב,
וועט דיר א רוח אין טאטענ׳ס ערד אריין! יוניאן!

ג ר ע ג ו א ר: סעפטימא אקקארד! דוא ווייסט זעהר פיעל פון
סעפטימא אקקארד... עס איז ניט קרעמענטשוג... דא פאדערט
זיך יוניאן, דארף זיין יוניאן...

ב י י ל ע: עס איז גרינג צו זאגען, אז מע האט א פוללען מאגען.

ר א פ א י ל: אויב עס וועט זיך האנדלען נאר פון דיא 25 דאלאר,
זאגט מיר... מיין פארמע עסט סאי וויא סאי אויף אלעם, וועט
איהר אנקומען מיט א פינף־און־צוואנציגער וועניגער.

ב י י ל ע: אז מיר האבען שוין יא אייער פינף־און־צוואנציגער,
פאר וואס זאל עס זיי אנקומען! א ריס פון׳ם הארצען, אין שטוב
ניטא קיין קאטשערע, ניט קיין לאפעטע.

א פ ר י ם: (צום זוהן) יוניאן גאר! פאר וואס לאזט מען דיך שפיע־
לען? בריות! זיי קוועטשען דעם קבצן מיט דיא אויסגעדארטע
געדערים, זאלען זיי קוועטשען דעם, וואס האט פולע קישקעס.

ג ר ע ג ו א ר: וואס גלייכסט דו זיך צו מיר? איך בין קיין כלי־
זמר, איך בין ארטיסט. און וויעדער, אין אמעריקא דארף מען
האבען שכל. איך האב אנדערש געטהאן... וויא איך בין געקומען,
באלד געדונגען א רייכע סטודיע, אין אלע מוזיקאלישע צייטונגען
גרויסע רעקלאמען, ניט געהאט קיין שילער און דאך ניט גענומען
ביללינגער פון פינף דאלאר פאר א שטונדע, זא וואהר איך לעב.
דערפאר שלאגט מען זיך יעצט איבער פראפעסאר גרעגואר פידלער,
איך שפיעל ערשטע פידעל אין דער סימפאני; בין דירעקטאר פון א
קווארטעט, בין קאנדוקטאר אין א רייכען מוזיקאלישען פעראיין.
מע דארף פערשטעהן...

ב י י ל ע: ביזט א קאנדוקטאר אויך? נעהמסט דיא בילעטען
וויא אויף דער טשוהונסע?

גרענואר: טשוהונקע? קאנדוקטאר הייסט דיריזשער, קאפעל־מייסטער (מע קלינגט, אלבערט אב).

אפרים: א גרויסע זאך! איך בין געווען קאפעלמייסטער, אז דוא ביזט נאך אומגעלאפען מיט א סמיק פון הינטען... ביזט א חכם אין אמעריקא, ווייל דיין שווער איז דער גרויסער פרידלענדער, איך קען ניט זיין אזא חכם, איהר טאטע איז געווען טרייטעל סופניק. ער איז אן ארטיסט! און איך בין א קאטשקע, א כלי־זמר! ניש־קשה, לאמיר זיך נאך פערהערען! יא, יא, נאמיר שפּיעלען פאר יודען, וועלען מיר זעהען ווער׳ס פידעלע וועט א צופּ טהון ביים הארצען. איך בין א כלי־זמר און ער איז אן ארטיסט, א „ווירטאהוז" איז ער! (אויפגערעגט) וואו איז דיין פיעדעל? נום׳ איך זעהן, אויב דוא וועסט קענען אזוי וויא איך שפּיעלען „יחאוו קאזאק" מיט וואריאציעס? (חאפּט דאס פיעדעלע) יא, יא, לאמיר זעהן (אלע לאכען. ער איז זעהר אויפגערעגט. וויא ער הויבט אן שפּיעלען קומען: סאמואיל, ציליע און אלבערט).

גרענואר: (מיט א איראנישע מינע) שש! קאנצערט (אלע זעצען זיך, סאמואיל נעהמט אלבערט׳ן אויף דיא קניע און קושט איהם).

אפרים: (שפּיעלט מיט געפיהל, האלט זיך מאיעסטעטיש, דיא וואַריאציעס שפּיעלט ער מיט קונצען). נו, עטי, וואס זאגסט דוא?

עטי: עס איז גוט: אבער מע דארף אויסהערען ביידע צדדים.

ראפאיל: בראווא! חא! חא! (פערקנייטשט דעם שטערן) דיא אלטע זיינען גאר־ניט, נאר זיי זיינען דיא בריות... מיר אלטע געפעלען זיי ניט... נו, וואס וועלען זאגען דיא יונגע ארטיסטען?

גרענואר: אנו, ציליע, זעץ דיך אונמיסטען צו דער פיאנא... איך האב שוין לאנג פאר׳ן פאפא ניט געשפּיעלט און איך בין יעצט אויפגעלעגט צו שפּיעלען, זא וואהר איך לעב, זעץ דיך! זעץ דיך! (זעצט זיא אנידער מיט געוואלד און זאגט איהר שטיל) טהייערע, איך האב שוין דא געבענקט נאך דיר. (לויט) יא, דיא זעלבע זאך. (גיט איהר נאטען. זיי שפּיעלען דיא ערשטע טהייל פון „קרייצער׳ס סאנאטא").

ראפאיל: (פערטראכט) ע, אלטער, אפנים מיר זיינען טאקע אויף צרות... הם! משארט וואזמי!...

ע ט י: (שטיל צו נאטאשא'ן) ווען ער שפיעלט האט ער גאר אן אנ־
דער געזיכט... און דאן פערגעס איך אלעס...

ר א פ א י ל: וואס האבען זיי דאס געשפיעלט, עטי, דוא ווייסט
ניט?

ע ט י: איך הער אפט פון דייניגג רום וויא זיי רעפעטירען דאס
און וואס איז דאס, האב איך ניט געפרעגט.

ג ר ע ג ו א ר: הע! הע! אדרבה, זאל דער הערר קאפעלמייסטער
זאגען וואס דאס איז.

א פ ר י ם: אמת, עס איז מיר ניט בעקאנט, אבער א וואוילע זאך.
דער מענש וואס האט דאס געשריעבען זעהט זיך אז, האט גע־
קענט קאנטראפונקט.

ג ר ע ג ו א ר: אזוי? קאנטראפונקט? (צום שווער) דאס רעפע־
טירען מיר מיט ציליען קרייצער סאנאטא פון בעטהאווען.

א פ ר י ם: אה, קרייצערס סאנאטע? קיין מאל ניט געהערט.

ס א מ ו א י ל: קרייצער סאנאטע? איך האב עס באלד דערקענט.
איך האב דיעזע סאנאטע געהערט אהן א גוזמא טויזענד מאל.
וויא איך בין א איד! בעטהאווענס קרייצערס סאנאטע, וואס טאל־
סטאי האט אנגעשריעבען. נו, יא!..

ע ט י: (פארזיך) קרייצערס סאנאטע! דאס בוך... אה! מע ועט
עס אמאל דארפען געפינען און ענדיגען...

צ י ל י ע: נו, וויא געהט עס, פאפא? הערללא!

ר א פ א י ל: הערללא! הערללא! עטי, מיר חלש'ט דאס הארץ,
האסט אפשר אביסעל בראנפען, הא?

ג ר ע ג ו א ר: אה, פאפא, געווים, קומט אין דייניגג רום. איך וועל
אויך נעהמען אביסעלע, זא וואהר איך לעב. עטי, מיר האבען
נאך דיא אנטשאוסען, וואס איך האב געקויפט פאר זיך?...

ע ט י: קומט אלע. (צו גרעגואר'ן) דיינע אימפארטירטע אנטשאור־
סען? דאס וואס דוא קויפסט פאר זיך, בלייבט שטענדיג נאר
פאר דיר. (גרעגואר זעהט פריהער, עטי נעהמט ביילען און געהט, ראפ־
פאיל געהט מיט אפרים'ן)

ר א פ א י ל: ברודער, די אלטע האלטען נאך ביי „יחאוו קאזאק"

און דיא יונגע האלטען שוין ביי „קרייצער'ס סאנאטע". ע! זיי זיינען גרויסע חכמים און קליינע מענשעלאך (ביידע אב. ציליע, סא־מואיל, נאטאשא בלייבען).

נ א ט א ש א: וואס־זשע, קינדער, איהר קלייבט זיך גאר ניט צוריק אהיים? אויף דער פארמע איז א ראזארעניע... פרעמדע ראבאטניקעס קענען ניט זיין טרייע... ניטא קיין אייגענער מענש... דער אלטער געהט אראפ פון זינען. איך וויים, דיא הויפטזאכע וואס ער איז געקומען איז ויעגען אייך... ער וויל זעהר, איהר זאלט לעבען מיט איהם אין איינעם.

ס א מ ו א י ל: מיר איז דא 70 טויזענד מאל בעסער וויא דארטען... דא בין איך אליין א מענש און וואס דארטען? זעצען קארטאפליעם? שעהנע ביזנעס (נעהמט אלבערט'ן, שטיפט מיט איהם).

צ י ל י ע: נאטאשא, איך וויל אויך בלייבען אין שטאדט אויף שטענדיג. דארט איז לאנגווייליג.

נ א ט א ש א: דארט איז ניט גוט? פאטער איז הימעל! איך שטעה אויף אין דער פריה, דיא ליכטיגע זונן שיינט, מיט דער האנד צו דערלאנגען א קלארע טייך, ארום שטוב בוימער, עפיל, בארען, וויינשיל, אויפ'ן בערגיל א וואלד: באזשיא בלאגאדאט. פיש, אויבסען, פרוכטען, האליו, לאנד! ווען מען גיט אונזער'ן א מוזשיק אזא געשאנק פון גאט, וואלט ער דאך געפאלען אויף דיא קניע, וואלט געקושט דיא מוטער ערד און בענאסען זיא מיט טרעהרען פון דאנקבארקייט... דא אין שטאדט קאכט וויא אין דיא קעסלען פון גיהנם און דארטען איז רוהיג... דער אלטער האט קיין הילפע. ער פערשטעהט ניט זייער שפראך און וויים גאר ניט אין דער ווירטהשאפט. ער שווייגט און ארבייטעט שווער, אבער אהן נוצען, און דיא באריניע וויל דארט ניט זיין, טאטשעט איהם, עסט איהם, אי, קינדער, קינדער... טס... (ראפאיל מיט א סאלפעטקע געהט, קייענדיג.)

ר א פ א י ל: איך האב פערשטאנען, אז דוא, נאטאשא, ווילסט זיי איינריידען... וואס־זשע, מע דארף זיי נאך בעטען? סאמואילען געפעלט בעסער דא זיין א קנעכט...

ס א מ ו א י ל: פאפא, איך בין יעצט איין איידזשענט ביי נעהד

מאשינען... ווען נאָר צוויי מאשינען אַ וואָך איז שוין 39 דאָלאַר. היינט, וויא זים דאָס איז, וואָס איך פערדיען זיך אַליין און פערלעב זיך אַליין... 39 דאָלאַר אַ וואָך איז אויך געלד, וויא איך בין אַ איך. ניין, האַ?

צ י ל י ע: נו, יאָ, און ווען דערצו שיקט נאָך דיא מאַמע אַ פּאָאר דאָלאַר, קען מען שוין לעבען.

ר א פ א י ל: דו, איידזשענט, ווייסט ניט, וואו די רוסישע קירבע איז? נו, און דוא, ציליע, דוא מאַכסט דאָ אויך אַזעלכע גליקליכע געשעפטען? זעהסט דוא, דיר וועל איך יאָ זאָגען... ע... איך דאַרף דיך ניט בעטען... (בייז) מיינע שונאים וועלען ניט דערלעבען, איך זאָל וועמען בעטען! עס קומט אימיצער, רעדט צו מיר, איך פער־שטעה ניט... אָדער אַמאָל אַנשרייבען אַ פּאָאר ווערטער. עס איז אַ גרויסע בעל־הבית'ישקייט... איך וועל דיר צאָהלען ווײַדזשעס, וויא אַ פרעמדער...

נ א ט א ש א: דער פּאָפּאָ מעלקט אַליין דיא בהמות און יונגע קינדער זאָלען זיך פוילען.

ר א פ א י ל: זאָנטיקעס מיט קאַרסעטען מיט האַנדשוהען קען מען דאָרט אויך טראָגען... דיא מאַמע געהט ניט אַרויס אויף דער טעראַסע אָהן אַ וואוּאַל.

צ י ל י ע: וואָס וועל איך זיצען דאָרט אין דער בערלאָגע? דאָ אין נויאַרק, מע זעהט מענשען, מע לעבט. פון פּיאַנאָ לעססאָנס פערדיענען דאָ געלד אַזעלכע, וואָס ווייסען ניט מיט וועלכען פינגער מע קלאַפּט „דאָ" און מיט וועלכען „רע". איך בין אַ פּיאַניסטקע.

ר א פ א י ל: (בייז) ווילסט דאָ אין נויאַרק קלאַפּען דאָ און רע מיט דיא פינגער? מאַמזעל, דוא ווּעסט פאָהרען אַהיים!

צ י ל י ע: שרייט ניט אַזוי, מיסטער פרידלענדער... מיינט ניט, עס איז ראַססעיע. ניט קרעמענטשוג איז דאָס — מיר זיינען אין יונייטעד־סטייטס אָף אַמעריקאַ! (אַב)

נ א ט א ש א: (פערברעכט דיא הענד) אַה, גאָט אין הימעל!

ר א פ א י ל: דוא הערסט? עס איז ניט ראַססעיע! פּאַטער און מוטער — דאָס איז אין ראַססעיע, דרך אר"ץ פאַר עלטערע —

דאָס איז אין ראססעיע, פאַמיליען עהרע —דאָס איז אין ראססעיע. פאַר גאָט מורא האָבען — דאָס איז אין ראססעיע, — האָב־זשע מורא פאַר'ן רוח — דאָס איז אין ראססעיע. א הפקר וועלט! וואס איינעם פאלט איין אין זיין פערדישען קאפּ, דאָס טהוט ער, אי! (דראָהט מיט'ן קולאַק.)

ס אַ מ ו א י ל: פּאַפּאַ, וואָס דאַרפסט דו דיא פאַרמע? מיט דיין קאַפּיטאַל קענסט דוא דאַ אין נייארק פיהרען 77 טויזענד געשעפטען. מיין גענעראַלנע אַגענט האט געשפּיעלט אויף דער בירזע וועז עס איז געוועזן דיא פּאַניקע. האט ער פּונקט אין 65 מינוט פערדיענט פיער און אַכציג טויזענד דאָלאַר, 84 טויזענד ביז א סענט, וויא איך בין א איד.

ר א פּ א י ל: איך בין ניט געקומען אהער מאַכען קאַפּיטאַל פון שווינדעל און רויך. איך האָב געקויפט א פאַרמע און האָב געזאָגט, איך וועל אַליין אַרבייטען, וועל איך אַרבייטען דאָרט ביז איך וועל פאַלען צו דער ערד און וועל שטאַרבען־! סוויני! פּאַדלעצי! (אב)

נ א ט א ש א: מע זאָגט געבילדעטע מענשען גלויבען ניט אין גאָטט, האָבען זיי סאוועסט.

ס אַ מ ו א י ל: ניאַנע, וויא קומסט דוא צו פערשטייןן אזעלכע זאַכען? א באַי פון דריי יאהר ווייסט דאַ אין אמעריקא 20 טויזענד מאָל מעהר פון דיר (עטי קומט.)

ע ט י: ניאַניע, סאַמואיל, וואָס זיצט איהר דאַ?

נ א ט א ש א: בלייב דאַ, עטי, איך דאַרף דיר עפּיס זאָגען.

ע ט י: זעהסט, ניאַניע, סאַמואיל איז אלבערטס בעסטער פריינד.

א ל ב ע ר ט: איך האָב קיינעם ניט אזוי ליעב, וויא אָנקעל סעם, קיינעם ניט.

ס אַ מ ו א י ל: מיר דאַכט זיך, איך זאָל האָבען 97 אזעלכע זיהן, וואָלט נאָך ניט געוועזן גענוג פאַר מיר... קום, מיר וועלען פאַהרען אין דייניננ רום (נעמט איהם אויף דיא פּלייצעס) נאָ, האָרזי, הי! הי! הי! (הירזשעט וויא א פערד און לויפט. אב.)

נ א ט א ש א: עטי, זיי ווילען דאָך ניט פאַהרען צוריק... אי, מיר

דוכט זיך אז ציליע. . . וואס קען דא ציליען אזוי אויפהאלטען?

עטי: איך ווייס ניט, ניאניע.

נאטאשא: איך ווייס, דוא האסט זיך פיינט צו קלאגען... אבער זייערע אויגען האבען גערעדט, ווען זיי האבען דא געשפּיעלט... הייליגער גאטט! א שוועסטער!

עטי: דאס האט זיך דיר אויסגעוויזען, ניאנע.

נאטאשא: אי, עטי, דוא קוק זיך צו בעסער.

עטי: וואס פאר א רעכט האב איך זיך צוקוקען.

נאטאשא: דער פאפא, דאכט זיך, אזא קלוגער מאן און זעהט ניט.. ער מיינט, דוא ביזט גליקליך.. מען דארף איהם עפענען דיא אויגען....

עטי: ניין, ניין, ניאניע, בעוואהרע גאטט, ער האט גענוג צרות און יסורים אהן מיר.

נאטאשא: עס איז יעצט ניט אזא אונגליק. צו גייט זיך נאכ'ן יודישען זאקאן.

עטי: ניין, ניאניע, עס וועט נאר ברענגען אלעמען שאנדע און שמערצען און קיין גליק וועט עס מיר ניט ברייגנען. דער פאפא האט איין טרויסט, איין פרייד, דאס אם וויינינגסטען איך בין גליקליך, ווארום זאל איך בײ איהם זיין איינציגע טרויסט רויבען? מיין קינד האט יעצט א פאטער און ווייס ניט פון קיין זאך, איהם קאכט טייער אזא פאטער, אבער וואס זאל מען טהון, אז דיא וועלט פאדערט עס? יעצט שווייגט ער, זאגאר זיינע עלטערן, קיינעם אין דער וועלט האט ער נאך ניט געזאגט, אז דאס איז ניט זיין קינד. ווען אבער עס וועט ארויס א סקאנדאל, אז אמעריקאנער שמוטציגער דיוואָרס קייס, וועט דיא גאנצע וועלט זיך אנהויבען גריבלען אין מיין פערגאנגענהייט... דאס קינד וועט ליידען פאר מיר, דער פאפא וועט האבען נייע בזיונות.. און ער האט דאך אזוי פיעל געאפּפערט אום אללעס צו פערדעקען... און וואס קען איך ערווארטען? בלייבען א גרושה אויפ'ן פאטער'ס האלז? אדער געהן זוכען א'ן אנדערן, א בעסערן? אי, ניאניע, וואו זיינען דיא בעסערע, וואו? און איז דאס שעהן פון א פרוי: פריהער האבען א געליעבטען, נאכ־

דעם האָבען אַ מאַן, נאָכדעם אויסבייטען דעם מאַן אויף אַ'ן אַנ־דערען ? אַזוי וויא ציגיינער בייטען פערד אויף אַ יריד. ניין ! ניאַניע מיר איז בעשערט צו ליידען, דולדען און שווייגען, אַזוי האָב איך פערשפּראָכען... ניאַנ'ע, עס איז אַזאַ וועלט, פאַר איין אויגענבליק פרייד מוז מען בעצאָהלען מיט אַ גאַנצען לעבען ווייטאָגען, — פאַר איין זיסע האָפפנונג — מיט אַ גאַנצען אָקעאַן טרערען (טרערען) אי, ניאַניע, איך זאָל דיך ניט האָבען, פאַר וועמען איז דער גאַנ־צער וועלט וואָלט איך געקענט אויסוויינען מיין ביטער הערץ.

(פאַלט צו צו איהר און וויינט.)

נ אַ ט אַ ש אַ : דיטיאַטקאַ, קינד מיינס, אָרעמע שעפּעלע מיינע (ביידע וויינען.)

ג ר ע ג ו אַ ר : (פון אנדער צימער) עי, עטי, נאַטאַשאַ, וואו זיינען זיי דאָרט ?

ע ט י : ניאַניע, געה אַהין געשווינד, איך וועל אַריינלויפען אין זיין צימער אויסוויינען זיך איז דער שטיל.. איך וויל ניט מען זאָל זעהן מיינע טרעהרען (אב אין גרעגוארס צימער. גרעגואר קומט.)

ג ר ע ג ו אַ ר : ביזט דאַ אַליין, נאַטאַשאַ, עטי, ניטאַ דאַ ?

נ אַ ט אַ ש אַ : ניין, קומט, מיין הערר אַהין, צו דער גאַנצער קאָמפּאַניע (ציליע לויפט אריין) ציליע, ווידער קאָנצערט ? אי, באַרעמהערציגער גאָטט (אב).

ג ר ע ג ו אַ ר : ציליע, איך וויל ניט דוא זאָלסט פאָהרען. איך וויל ניט ! דוא הערסט ?

צ י ל י ע : נאַרר, איך האָב געזאָגט, איך פאָהר ניט, זאָלען זיי זיך אפילו שטעלען אויפ'ן קאָפּ, וועל איך שוין ניט פאָהרען. קום אַהער ניכער, איך וויל אַריינהאַפּען אַ פּאָאַר קוש... אי ! ווען מיר האָבען געשפּיעלט דיא סאָנאַטע, האָב איך זיך פּלוצלונג דערמאָהנט וויא טאָלסטאָי שילדערט דעם איינדרוק פון דעם שפּיעלען אויף זיינע העלדען.. מיין הארץ האָט פּלוצלונג אָנגעהויבען פּאָכען און דיא זיסע טענער האָבען זיך צונויפגעגאָסען מיט'ן פייער פון דיינע אויגען... דוא זאָלסט עוויג שפּיעלען, וואָלט איך דיך עוויג ליעב געהאַט. (קושט איהם און בייסט)

ג ר ע ג ו א ר : אי! האסט מיר ווידער שיער ניט אבגעביסען א ליפ, זא וואהר וויא איך לעב (אומארמט זיא. עטי קומט צוריק, בלייבט שטיין איבערראשט. זיי בעמערקען זיא גיט און בלייבען געארמט.)

צ י ל י ע : איך בין ניט וויא דיא צוקראכענע ווייבעל דיינע. איך וויים, וויא אייז ארטיסט האט ליעב געליעבט צו זיין.

ג ר ע ג ו א ר : נאך ווען איך האב עטי'ן גענומען, האב איך שוין א טראכט געטהון : דיא שוועסטער וועט אויך זיין מיינע, זא וואהר וויא איך לעב... ציליע, אזוי פיעל צייט אוועק און...

צ י ל י ע : רעד ניט, דאס מאכט מיך דול, איך האב מורא.

ג ר ע ג ו א ר : דיא יוגענד געהט אוועק... וועסט נאכדעם חרטה האבען, וועט זיין צו שפעט.

ע ט י : (גאנץ רוהיג) איהר זייט גאר דא ?

ג ר ע ג ו א ר : (מאכט זיך גלייכגילטיג) יא, עטי, מיר זיינען דא... ציליע איז מיר שולדיג געווען א קוש, האב איך זיא ארויסגערו־פען... אזא שוויין! זיא האט מיך אבגענארט.. זיא בייסט זיך גאר.

ע ט י : (שמייכעלט) אבנארען און בייסען! הם!.. ציליע, נאך וואס זאלסט דוא דאס טהון ? קומט, דער פאפא איז דארט אליין. (גרעגואר און ציליע געהען פריהער, עטי נאך זיי. שוין ביי דער טהיער זאגט זיא גאנץ רוהיג) יא, ציליע, איך האב דיך עטוואס גע־וואלט פרעגען (בײדע שוועסטער בלייבען.)

צ י ל י ע : האסט מיך געוואלט פרעגען עטוואס ?

ע ט י : יא, איך האב דיך געוואלט פרעגען : דוא וועסט פאהרען מיט פאפא אהיים ?

צ י ל י ע : ניין, איך וועל ניט פאהרען.

ע ט י . דעם פאפא איז דארטען זעהר שווער צו זיין אליין.

צ י ל י ע : איך קען ניט עוויג לעבען פאר'ן פאפא, איך וויל לעבען פאר זיך אליין אויך.

ע ט י : (רוהיג) יא! פאר זיך אליין אויך. ציליע, אויב דוא ווילסט לעבען פאר זיך אליין אויך, דארפסט דוא זיך ניט זשענירען, ניט בעהאלטען זיך. האסט ליעב מיין מאן ? (ציליע, אי!) יא, האסט ליעב מיין מאן, נומיר באלד ארויסרופען אהער דעם פאפא,

גרעגואר'ן און נומיר זיך דורכריידען וויא מענשען, וויא אזוי מען זאָל אלעם ענדיגען אהן סקאַנדאַלען און אהן בזיונות.

צ י ל י ע : וואָס ? ווער האָט עס דיר געזאָגט, אז איך האָב ליעב דיין מאַן ?... גאָר ניט, א שוואָגער... אן אייגענער...

ע ט י : אויב דוא האָסט איהם ניט ליעב, איז ערגער פאַר דיר, דערוויילל מיין ניט, אז איך בין בלינד. איך האָב פריהער געזעהן און האָב געזעהן איצט... שרעק זיך ניט, איך וועל צו דיר ניט האָבען קיין מענות, נאָר זאָל ער מיר פריהער געבען א גט.. ער זאָל אפילו ליעב האָבען א פרעמדע פרוי, וואָלט איך איהם קיין מאָל ניט געשטאַנען אין וועג. ווער רעדט נאָך א שוועסטער. אַך, זאָל זיין מיט גליק. אָבער אין א'ן אָרענטליכען וועג, ניט וויא אויסגעלאַסענע מענשען...

צ י ל י ע : זיא רעדט פון אויסגעלאַסענע מענשען ! דוא האָסט געמאַגט האָבען א ליעבהאַבער ? ווענעמס קינד איז דאָס ? ער האָט מיר אללעם ערצעהלט וועגען דעם קינד ! האָסט ניט אָבגענאַרט דיא גאַנצע וועלט... הא ? יעצט פערשטייי איך, ווארום איך, און זאָגאַר דער פאַפאַ, אללע האָבען דאָס קינד ניט ליעב ?...

ע ט י : איך בעשולדיג דיך ניט, חלילה, אין דעם, אז דוא האָסט ליעב מיין קינד, — נייז איך זאָג, דוא האָסט ליעב מיין מאַן.

צ י ל י ע : דוא האָסט געמעגט, מעגען אנדערע אויך. אזא וויא דוא האָט ניט קיין רעכט צו רעדען און האָבען פרעטענזיעס...

ע ט י : ווער זאָגט דען דיר, דוא מעגסט ניט ? איך רעד ניט און האָב קיינע פרעטענזיעס... ציליע, איך וועל ניט דערלאַזען צו אזא מיאוס'ן סקאַנדאַל ! צוויי שוועסטער... ראַפאַיל פרידלענדער'סביידע טעכטער ! אויף זיין אלטען גרויען קאָפּ נייע שאַנדע און שמאַך ? ניין ! אַדער דוא פאַהרסט באלד מיט'ן פאַפאַ אהיים און אלעס איז ביי אייך געענדיגט, אַדער....

צ י ל י ע : (אויפגערעגט) נייז ! איך וועל ניט פאַהרען !

ע ט י : דאַן דאַרף ער מיך גט'ן און דיך נעהמען ! באלד, שוין דאַרף אללעס ווערען געשלאָסען ! (שרייט אין טהיר) פאַפאַ ! גרעגואר ! אהער גיים !

צ י ל י ע : וואס טהוסט דוא ? ביזט אראָפ פון זינן ?

ע ט י : מיר וועלען עס באלד ענדיגעז... ציליע, איך האב ניע איז מיין לעבען ליעב געהאט שפאס צו מאכען ! (אין טהיר) פאפא, דוא געהסט ?

צ י ל י ע : (ערשראקען) נייז, נייז ! גאטט איז מיט דיר, וואס טהוסט דוא ? נייז, נייז !..

ע ט י : אה, נייז ! דאז שווער מיר, גיב מיר דיין עהרענווארט, דיין האנד אז דוא פאהרסט אוז ביי אייך איז אלעם געענדיגט (שווייגט) ניין ? אט זיינעז זיי אלע דא. (ראפאיל, גרעגואר, נאטאשא, נאכדעם אפרים מיט ביילען, סאמואיל מיט אלבערט'ן.)

ר א פ א י ל : נו, (א קוק אויף עטי'ן) וואס איז, עטי ? הא ?

ג ר ע ג ו א ר : וואס איז דא געשעהן ? (ערשראקען, אלע פערוואונדערט)

א פ ר י ם : אייגענע שוועסטער, מסתמא, זיך אביסעל צודראפעט..

נ א ט א ש א : יא ! אייגענע שוועסטער. גאטט איז הימעל..

ר א פ א י ל : איך פרעג דאך וואס איז דא ביי אייך פארגעקומען?

ע ט י : (רוהיג) נו, ציליע ? (ציליע קעמפפט מיט זיך און גיט איהר ענדליך דיא האנד)

ג ר ע ג ו א ר : וואס איז דאס אזוינס ?

ע ט י : (מיט א שמייכעלע) הם, וואס איז דארט אזוינס ? גאר נישט. ציליע פאהרט אהיים מיט'ן פאפא.. יא ! אהיים, אהיז, אויף דער פארמע ! (ציליע פערדעקט איהר געזיכט און וויינט בייז).

(פארהאנג.)

דריטער אקט.

(נאכט, עס ברענען לאמפען. א גרויסער זאאל ביי פרידלענדערן אויף דער פארמע, א טרעפּ מיט א קארפעט פיהרט אויפ'ן צווייטען שטאק. טהירן רעכטס און לינקס. צוויי זעהר גרויסע פענסטער דורך וועלכע מען זעהט בוימער און געביידע פערוואָרפענע מיט שנעע. פערשיעדענע אלטע און נייע מעבעל, גרויסע שטרויענע ראָקען־טשערס, א פּיאנאָ, אויף וועלכע עס ליעגט גרעגואַרס פידעל און אלבערט'ס קליינע פידעלע. ביי די וואנד גרויסע בייטשען, שטעקענעס צום פישען, שפּאנגעציינ. אין הינטער גרונד עטליכע נייע בארלאך. פיעל גרויסע קאסטענס מיט ביכער. נאטאשא זיצטביים פענסטער און קוקט וויא דער שנעע פאלט. עטי זיצט אויף דר'ערד לעבען דיא קאסטענס. שלעפּט פון זיי ביכער, בלעטערט זיי און לעגט לעבען זיך... שוין פיעל ביכער לעבען איהר.)

נ א ט א ש א : דאנק דיר, פאטער אין הימעל. דערלעבט קריסטמאס, ראזשדעסטווא חריסטאווא. מע זאגט, ביי אונז דארט אין דער היים וועט קריסטמאס זיין ערשט מיט צוועלף טעג שפּעטער, וואס האבען זיי קיין צייט ניט דיא אמעריקאנער? נאר זיי לויפען. איך בין ניט קיין געלערנטע און איך פערשטעה ניט, פארוואס איז אונזער ערלעזער אין אמעריקא געבוירען פריהער און אין רוסלאנד שפּעטער. אי ביי אונז דארט אין דער היים, איז היינט דער סאטשעלניק. מע עסט קאלטע קוטיא מיט פלאמען קיסעל... דיא גלאקען קלינגען און שאללען, ליעדער טראגען זיך פון איין דארף צום אנדערן... יונגע פּאַרלאך פאהרען אום אין שליטענס מיט פרייליכע געשרייען און פיהרען וועטשערע צו זייערע עלטערן. גאנצע פּארטייען גייען פון שטוב צו שטוב און זינגען קאליאדקעס (זינגט) „סיאלא זוויעזדא נא וואסטאקע אי שלי טרי וואלחוואיי... פארגעסען.

פאטער אין הימעל, פארן שניי דאנק איך דיר... עס דערמאנט די פערגאנגענהייט, דיא היימאטה, און דאס הארץ טהוט וועה און עס איז גוט... עס קען זיין, אז דיא זעלבע שניייעלע איז פאראיאהרען געלעגען אויף אונזערע סטעפעס דארט... ווייט... און היינט פאלט זיא פון הימעל דא... (קוקט זיך אום) זעה נאר ווי זי האט זיך פער־טיעפט... קינד, וואס זוכסט דו דארטען?

ע ט י : אה, ניאניע, דיעזע ביכער דערמאהנען מיר די אמאליגע גליקליכע יאהרען, ווען איך בין געווען זארגלאז, ווען איך בין אין דיא לאנגע ווינטער־נעכט געזעסען און געלעזען און געטרוימט. פערגאנגען. (א פארט) עס קען זיין אז דיא גאנצע צייט איז דאס בוך געלעגען ניט געעפענט... און דער בריעף מיט'ן בילד זיינען גאנץ.

נ א ט א ש א : (זעצט זיך לעבען איהר) שוין באלד פינף יאהר, אז מיר זיינען דא און דיא ביכער זיינען נאך ניט אויסגעפאקט... נויטיג געדארפט שלעפען (גלעט איהר דיא האאר) עטי, נו, און וויא אזוי איז איצט דיינער צו דיר?

ע ט י : וויא שטענדיג, צוויי טאג פערליעבט, צוויי וואכען צו־קריעגט, ניאניע, איך בין שוין צוגעוואוינט געווארען צו אזא לעבען און צו איהם אויך... ע ! פון טויזענד פערהייראטע, וויא איך זעה, לעבען 990 אזוי וויא איך... איך האב זיך אונטערגענומען צו דולדען... ניאניע, וואו זיינען דיא גליקליכע?

נ א ט א ש א : עטי, ווען דוא זאלסט האבען קינדער, וואלט דיין לעבען ניט געווען אזוי דונקעל.

ע ט י : יא, מיין פאמיליען לעבען וואלט ניט געווען אזוי זינלאז... ער וויל אבער ניט קיין קינדער.

נ א ט א ש א : וואס הייסט, ער וויל ניט? גאטט האט בעשאפען יעדע פרוי מוטער צו זיין.

ע ט י : און פאר אלבערט'ן וואלט געווען נאך שווערער דאס לעבען, ווען עס וואלט געווען נאך קינדער... ניאניע, וואו איז אל־בערט?

נ א נ י ע : מיט סאמואיל'ן געגאנגען גליטשען זיך אויפ'ן טייך. דער פאפא מיט ציליען זיינען געפאהרען קיין הארטפארד איינ־

קויפען פערשיעדענע זאכען. אזוי פיעל געסט און דער פאפא, דוא ווייסט דאך, האט ליעב טראקטירען בריינט, פא רוססקי... פאר א יאהרען זיינען געקומען צו אונז דיא אמעריקאנער מוזשיקעס מיט מוזיקאנטען... נו, האט זיך דא אבגעטהון... עטי, וואס איז דיין שווער און שוויעגער געקומען, אויך נאר צו גאסט?

ע ט י: (זוכט) אפשר נאר צו גאסט און אפשר וואס בעטען ביים פאפא...

נ א ט א ש א: און דיינער שלאפט פון נאך מיטאג אן?... איז דער קאונטרי קומען זיי שלאפען און אין שטאדט עסען זיי ברויט אומזיסט. אי! גאטט, וויפיעל דארמאיעדעס דוא האסט אין דיין גרויסער וועלט. (חוה אויסגעפוצט, נאך איהר אפרים און ביילע.)

ח ו ה: קומט, איך וועל אייך ווייזען אלע צימערן... אט דיא שטאל רופט זיך ביי זיי זאאל... אי, דיא אמעריקאנער האבען דען שכל צו לעבען?

ע ט י: דוא זאלסט זעהען וויא זיי לעבען, וואלסט דוא איין אנדער מיינונג געהאט.

ח ו ה: אט דאס איז דאך, מע זיצט דא אין דער מדבר און מע זעהט גאר ניט. אין נויארק איז דא אלץ דינג, אפערע, קאנצערטען, רוססישע באללען... אי! איך געה דא אוים וויא א וואקס.

ב י י ל ע: וואס רעדט איהר, מחותנתטע? איהר בליהט דאך וויא א יונגער ווינשעל בוים...

א פ ר י ם: הלואי אויף אלע אידען געזאגט געווארען, קיין עין הרע, וויא א גוטער קאנטראבאס.

ע ט י: מאמא, מיר האבען אין קרעמענטשוג אויך ניט געהאט קיין אפערא און דוא ביזט הארט, חלילה, ניט אויסגעגאנגען וויא א וואקס.

א פ ר י ם: אי, עט; וואס גלייכסט דוא? א קלייניגקייט קרעמענטשוג? א כרך! וויעפיעל יודען קיין ע"ה, דיא קאהר־שול, גור אריה'ס קאזארמעס: פס! היינט למשל דארט חנוכה־צייט,

לאטקעס, משקה, א קערטיל, גענזינע גריוועז. דארטען לעבט מען...
אי, אי!

ח ו ה: און דא לעבט מען וויא אין א וואלד... איהם הארט עפּיס פאר אז אנדערן?...

ע ט י: אה, ווען איהם זאל ניט הארען פאר אז אנדערן!... ער וואלט געווען גליקליכער...

ח ו ה: איך וויים, איך זעה אנדערע מענשען ניט רייך, אבער עס איז זיי גוט... מע לאכט, „א כליזמר, א כליזמר,“ אויך ניט קיין יונגער מאן און פולל מיט לעבען, לאכט ‏רעדט, געהט ניט אנגע־בלאזען טאג און נאכט...

א פ ר י ם: א יא? און ביי ביילען בין איך גארנישט... א, איהר זאלט מיך קענען אמאל, געוועזען א מזיק!

ח ו ה: דער רוח נעמט אייך נאך איצט אויך ניט... איהר שפּיעלט בעסער פון גרעגוארן.

ע ט י: אזא מבין ביזט דוא? פערשטייט איך שוין, ווארום דוא קענסט ניט לעבען אהן אפערעס מיט קאנצערטען.

א פ ר י ם: זיא נעמט זיך אן! יונגע לייט האבען זיך ליעב אנ־צונעמען איינער פאר׳ן אנדערן.

ב י י ל ע: איך וויים, דיא ווייבער גלייכען זעהר דיא כליזמר, חזנים, אללע קונצענמאכער... אי, ווען מע קען זיי גוט... חזיר׳שע קישקעס... וואס איז דאס פאר מענשען, אז דער עיקר פעהלט זיי?

א פ ר י ם: אונז פעהלט דער עיקר? ע, ביילע, זאג ניט קיין ליגען... דיא נשמה פון א גוטען כליזמר, איז וויא א פידעלע, מע דארף זיא נאר ריכטיג אנסטראיען.

ח ו ה: מיר זיינען דא אייגענע מענשען, איך מעג אייך זאגען, איך וועל ניט זיצען דא אין דארף מיט איהם... געגוג אנגעלי־טען זיך פון איהם דארט אין ראססיע... וויים איך, דארטען מע האט געמיינט, ער איז ראפאיל פרידלענדער, ראפאיל פרידלענדער! דא זעהט מען זיין בריהשקייט. שיינע געשעפטען מאכט ער דא...

ע ט י: מאמא, מיר דאכט זיך, עס וועט זיין גלייכער אז דוא וועסט ניט רעדען קיין סך.

ח י ה: (בייז) נו, יא, איך זאל שכל האבען און זיין פריהער בעקאנט מיט אפיצירען, וואלט איך איצט אויך געווען א סטאטיק און געשוויעגען. דאנקען גאטט, איך האב זיך ניט מיט וואס צו שעהמען, איך מעג רעדען! קום, מחותנת'טע! קומט מחותן... אהער גייען דיא בעדרומס, און דארט, איהר זעהט? דיא „לאיבערי" רום, מיר האלטען דארטען סוויט פאטייטאס. (זיא און ביילע אב.)

א פ ר ים: עטי, זיא שטורכעט זיך? ביי מיר איז דאס געגליכען צו א מוזיקאלישע זאך... וואס דארף איך זוכען חסרונות אין דער אינטראדוקציע, אז דיא קאמפאזיציע אליין איז גוט? עט! (אב)

ע ט י: (צו נאטאשא'ן, וועלכע האט דיא גאנצע צייט געווישט דיא גלעזער) אז מענשען וויסען דאס דוא האסט א וואונד, שלאגען זיי דיך ניט אויף א געזונטען פלאץ... ניין! יעדער ציעלט נאר אין וואונד אריין און וואס שטארקער, וואס גרויזאמער (שלעפט ארויס א בוך. — שטיל) מיין גאט דאס איז דער עלפטער באנד! (בעהערשט זיך) איך וועל עס זעהען שפעטער. (לעגט דעם בוך אוועק און נעהמט אנדערע ביכער. שטיל.) ווער האט דאס געקענט איבערבינדען דאס בוך מיט א ווייסען פאדעם?

נ א ט א ש א: (אפארט) זיא האט געפונען (לויט) עטי, דאמאלס, ווען דיינער איז געקומען צום ערשטען מאל, עס איז געווארען א סומאטאכע... ציליע האט א ווארף געטהון דעם בוך... איך האב דערזעהען האב בעהאלטען... איך האב געטראכט, אפשר וועסט דוא אמאל וועלען זעהן. ע, קינד, איך געה באלד אריין, איך דארף א ריינעם האנטוך. (אב)

ע ט י: (שטייט אויף) אה, טייערע ניאניע! (געהט לאנגזאם צום טיש, זעצט זיך) קיינער האט דעם בוך ניט געעפענט זייט דאן... איך פיהל, דער בריעף און דאס בילד זיינען דא. (עפענט דאס בוך) זייז בריעף! צוזאמען מיט דיעזע לעצטע ווערטער האט ער אויסגעהויכט זיין לעבען... (נעהמט פון איין אלטען קאנווערט א בריעף) אי, איך וועל איבערלעבען נאך אמאל דיא גאנצע שרעקליכע דרא-

מע און דאן פערניכטעט, צורייסען אללעס, פערגעסען... (קוקט אויפ'ן בריעף) דיא טרערען זיינען אויסגעטרוקענט און נאר דיא פלעקען געבליעבען. דיעזע פלעקען וועלען בלייבען אויף עוויג (קוקט זיך אום און לעזט) „מיין טהייערע עטי, ווען דוא וועסט לעזען דיעזע מיינע ווערטער, וועל איך שוין ניט לעבען מעהר — איך האב ניט קיין אנדער אויסגאנג. צווישען דיר און מיר געפינט זיך א וואנד, וועלכע מענשען האבען מיט אייפער געבויט טויזענדער יאהרען לאנג. אי! וויעפיעל לעבענס האבען זיך אן דיעזער וואנד צובראכען, וויעפיעל גליק צושטערט, וויעפיעל טרערען און בלוט זיינען פער־גאסען געווארען לעבען דיזער וואנד פון ברודער־פיינדשאפט און מענשענ־האס! איך בין צו שוואך, איך זאל קענען דיזע פעסטונג דורכברעכען, זאנאר אום, אם ווייניגסטען, צו מיין אייגענעם גליק זיך וועג מאכען און... איך מוז שטארבען. (פויזע) מיך פרייט, וואס דוא, עטי, ביזט שטארקער פון מיר... דוא דארפסט, דוא מוזט לעבען און, איך וויים, דוא וועסט פיעל מוזען ליידען... איך נעם יעצט מיין רעוואלווער און מיין לעצטעס ווארט איז: לעבע וואהל, מיין עטי, לעבע וואהל! איך האב ניט געקענט זיין דיינער אינ'ם לעבען, בין איך דיינער אינ'ם טויט" (ווייגט איין אויגענבליק. בער־הערשט זיך.) און דאס איז זיין בילד... אי, וויא גערן וואלט איך יעצט דיעזע טויטע אויגען געקושט (בעטראכט עס) אבער דאס דארף איך ניט טהון... דאס וועט ניט זיין עהרליך. דאס וואס מע קען ניט טהון אפפען, דארף מען זיך ניט ערלויבען אין געהיים. איך געהער יעצט צו אן אנדערן, וועלכען איך האב געשווארען טריי זיין. ע! גנב'נען ביי איהם, ביי מיסטער גרעגואר פידלער א קוש פאר דעם טויטען? ניין! (בעטראכט דאס בילד, גרעגואר קומט פון דיא טרעפ, פערקעמט, ערשט אבגעוואשען. בעמערקט, וויא זיא בעטראכט עטוואס און גנב'עט זיך צו).

ג ר ע ג ו א ר: זעהסט, איך וויל טיי און זיא זיצט גאר דא...
עי! וואס איז דאס ביי דיר?

ע ט י: (זעהר ערשראקען) אה! זעה נאר!

ג ר ע ג ו א ר: דעם ערשטען מאל זעה איך, דוא זאלסט זיך ער־

שרעקען. דאָס איז ניט אומזיסט, זאָ וואָהר איך לעב. וואָס איז דאָס פאַר אַ בריעף מיט אַ בילד, האַ? מיר האָט דאָס הערץ שטענדיג געזאָגט, אַזעלכע פרויען וויא דוא, טאָהר מען ניט גלויבען... וואָס איז דאָס פאַר אַ קאָררעספּאָנדענציע?

ע ט י: (שוין רוהיג) עס איז אַ בריעף און אַ בילד געשיקט צו מיר (לעגט עס אריין אין בוך און מאַכט דעם בוך צו.)

ג ר ע ג ו אַ ר: אַזוי? צו דיר? וויא באַלד אַז צו דיר, דאַרף איך עס פריהער זעהען. (וויל ארויס רייסען דעם בוך.)

ע ט י: דיעזער בריעף איז געלעגען העכער אַכט יאָהר אין דעם בוך, איך האָב עס ערשט געפונען... געשריעבען פון אַ מענ־שען, וואָס איז שוין לאַנג טויט.

ג ר ע ג ו אַ ר: אַה, פון דיינעם? פון דעם געפּגר'טען מנובל! פון דעם געמיינעם שורקע! גיב עס אהער! (רייסט ארויס דעם בוך, קוקט אויפ'ן בילד) אַ מאָרדע פון אַ ניעדערטרעכטיגען לומפּ!

ע ט י: איך וויים, דוא שימפּפסט איהם, ווייל דוא ווילסט מיך קרענקען... מיך האַרט ניט.

ג ר ע ג ו אַ ר: איך וויים, ביזט אַזאַ פרוי, וואָס דיך האַרט שוין גאָר ניט... נו, און דאָס וועט דיך אויך ניט האַרען, האַ? (רייסט דאָס בילד אויף שטיקלאַך).

ע ט י: דאָס וועט מיך אויך ניט האַרען — איך האָב עס אַליין גע־וואָלט פערניכטען...

ג ר ע ג ו אַ ר: זיא האָט עס געוואָלט פערניכטען! געפונען וועמען צו נאַררען... אַזאַ פרוי וויא דוא, האָט געדאַרפט מעהר שכל האָבען צו זאָגען ליעגען... און דאָס איז זיין סאַלדאַטסקי שריי־בעכץ (וויל ארויסנעהמען דעם בריעף פון קאָנווערט).

ע ט י: גרעגואַר, דאָס איז געשריעבען צו מיר און דוא דאַרפסט עס ניט לעזען... ניע האָב איך מיר ערלויבט דיינע בריעף צו עפּענען.

ג ר ע ג ו אַ ר: אַזוי? צו דיר? דוא אָבער מיט אַלע דיינע בריעף, סעקרעטען, סודות, אַלעס געהער מיר. מיינע בריעף האָסט דוא קיין רעכט צו עפּפענען... איך אָבער... איך בין דיין מאַן!

איין עהרליכע פרוי קען קיינע געהיימניסע האבען פון איהר מאן.
(וויל עפענען דעם בריעף).

ע ט י: איך וואלט דיך געקענט פרעגען, דארף איין עהרליכער מאן האבען געהיימניסע פון זיין פרוי? אבער וואצו רעדען? איך זאג דיר נאר, דיעזען בריעף וועסט דוא ניט לעזען... מעגסט מיר גלויבען, אדער ניט, איך זאג דיר, דא איז נימא קיינע סעקרעטען... איך פערבארג און פערלייקען קיין זאך ניט... דער וואס האט דעם בריעף געשריעבען, לעבט ניט מעהר. ווען ער האט עס געשריעבען, איז ער געווען ווייט פון אונזער שמוציגע וועלט — און לעזען דעם בריעף מיט שלעכטע, אונרייני געדאנקען וועל איך ניט ערלויבען! דעם בריעף, גרעגואר, וועסט דוא ניט לעזען, דאס זאג איך דיר!...
(שטרענג) דעם בריעף גיב אהער מיר!

(דערשרעקט זיך און גיט אב דעם בריעף).

ג ר ע ג ו א ר: חי! חי! אז דוא ווערסט פלוצלונג אזא שטארקע, הויבט עס מיך אן קיצלען צום לאכען. חי! חי! חי! זא וואהר איך לעב.

ע ט י: (רייבט אן לאנגזאם א שוועבעל און פערברענט דעם בריעף) דעם בריעף וועט שוין מעהר קיינער ניט לעזען.

ג ר ע ג ו א ר: זעהסט! וועל איך דאך טאקי קיינמאל ניט וויסען, וואס דארטען איז געשטאנען? (ווערט ווידער בייז) אונפערשעהמטע פרוי, בוהלערין! אפיצירסקי מאדאם! (זיא קוקט אויף איהם גלייכגילטיג, נאטאשא קומט).

נ א ט א ש א: דער יונגער הערר וויל געווים א גלאז טיי?

ג ר ע ג ו א ר: (שרייט) איך דארף ניט אייער טיי! (צו עטי'ן) ביים טאטען אין דער היים ביזט דוא א גאנצער העלד... איך בלייב דא ניט מעהר! איך פאהר שוין אהיים (קוקט אויפ'ן זייגער) מיר קענען נאך פאהרען מיט'ן לעצטען טריין נאך נויארק...

נ א ט א ש א: גריגארי אפרימאוויץ, דאס וועט זעהר קרענקען דעם אלטען הערר.

ג ר ע ג ו א ר: מיך קימערט זעהר ווייניג דער אלטער הערר! געה זאג מען זאל מיר שפאנען פערד.

ע ט י: (מיט א שמייכעלע) גרעגואר, דארף איך אויך פאהרען?

ג ר ע ג ו א ר: א שעהנע פראגע, זא וואהר איך לעב. אז איך וועל פאהרען, ווילסט דוא בלייבען דא? אויב דוא ווילסט דא בלייבען, דארפסט דוא אין גאנצען ניט קומען מעהר.

ע ט י: (מיט א שמייכעלע) איך האב געמיינט, דוא ווילסט מיך ניט מיטנעהמען... אז דוא ווילסט איך זאל פאהרען — פאהר איך. מיר וועלען אבער ניט האבען קיין צייט צוריק אלע זאכען איינ־פאקען.

ג ר ע ג ו א ר: זיי וועלען אפשיקען דיא זאכען. געה טהו זיך אן באלד און ברענג מיר מיין פעלץ מיט מיין היטעל... דארט ביי אונז אין צימער...

ע ט י: באלד... ניאניע, זיי אזוי גוט, רוף מיר אלבערט'ן.

נ א ט א ש א: עטי, דאס וועט דעם אלטען זעהר קרענקען, בעט איהם ער זאל בלייבען.

ע ט י: געה רוף אלבערט'ן (נאטאשא אב. אפארט) זיא מיינט, ער פאהרט שוין טאקי (געהט מיט דיא טרעפ ארויף) הם! ווען יעדע פרוי זאל גוט קענען און פערשטעהען איהר מאן, וואלט זיא וועניגער געוויינט און מעהר געלאכט... אבער דאס לאכען, איך האב מורא, איז נאך ביטערער פון'ם וויינען. (אב)

ג ר ע ג ו א ר: עהע! אז איך זאג פאהרען, פאהרט מען! ביי מיר טענה'עט מען ניט... מע דארף וויסען וויא אזוי מיט זיי צו האנדלען און צייגען חאראקטער. הם! אבוואהל יעצט פלוצלונג אוועקפאהרען?... עס איז ניט שעהן, זא וואהר איך לעב, ניט שעהן... דער אלטער וועט בייז ווערען און ציליע... זיא האט געזאגט זיא דארף מיר עטוואס זעהר וויכטיגעס מיטטהיילען... (בייז) פאר וואס האט זיא מיך ניט געבעטען, איך זאל ניט פאהרען? זיא האט מיך געדארפט בעטען, איך זאל בלייבען! איך פערשטעה, זיא האט אומיסטען ניט געבעטען, מע זאל מיך רעכענען פאר א משוגענעם, פאר א שלעכטען. (גלעקלאך. מע זעהט דורך דיא פענסטער א שליטען פאהרט צו) אי, זא וואהר איך לעב, דער אלטער איז געקומען צו־פאהרען... אבער יעצט איז שוין שפעט... זיא קען מיינען, איך האב זיך איבערגעשראקען (געהט אום אויפגערעגט. ראפאיל און ציליע

קומען אין ווינטערקליידער, פערשנייט, נאָך זיי איין ארבייטער. אלע טראָגען פיעל פעקלאך, באַנדלעך. ראפאיל גיט דעם קוטשער געלד. ער נייגט זיך און זאָגט: דזשענקויע פאַנע. אין דערזעלבער צייט געהט עטי לאנגזאם מיט דיא טרעפ, אָנגעטהון, טראָגט גרעגואר'ס פעלץ און היטעל.)

ר א פ א י ל: (צום ארבייטער) שאבעלסקי, פארגעסט ניט איינדער־קען דיא פערד (צונעמט דיא פעקלאך, לעגט אויפ'ן טיש.)

צ י ל י ע: (צו גרעגואר'ן) עי, מיסטער, וואס שטעהסט דוא, וויא א לוימענער גולם? העלף מיר אויסטהון זיך. (גרעגואר טהוט עס.)

ר א פ א י ל: (בעשעפטיגט צו גרעגואר'ן) ברודער, האָב איך גע־קראָגען א פלאש ראָם! חע! חע! מיר ווילען היינט מאכען א רוסישען פונש... און דער שניי, הא? א פערגעניגען... אז מען פערמאכט דיא אויגען, מיינט מען, עס איז ראָססיע... דער אונגליק איז, מע קען ניט שטענדיג האלטען דיא אויגען צוגעמאכט (לעגט דיא פעקלאך) ניס... מאנדלען... וואס איז דאס? אה! אפעלסינען!
(עטי קומט אָנגעטהון, ברענגט גרעגואר'ס קליידער.)

ע ט י: נו, גרעגואר, טהו זיך אן, ווילען מיר קענען פאהרען מיט'ן זעלבען שליטעל...

ר א פ א י ל: (הויבט אויף דעם קאָפ) וואוהין איז דאס?

ג ר ע ג ו א ר: פאפא, איך דארף זא וואהר איך לעב, איך מוז...

ע ט י: (מיט א שמייכעלע) יא, פאפא, מיר ווילען פאהרען יעצט...

ר א פ א י ל: וואוהין פאהרען, ווער זאָגט עס פאהרען?

צ י ל י ע: דאס איז שוין עטיס אויפטועכץ. איך זעה שוין!

ע ט י: (מיט א שמייכעלע) אז גרעגואר זאָגט מע מוז פאהרען...

ע, (קוקט אויף איהם) פערשטעה איך ניט, ווארום זאלען מיר זיך טאקי ניט דורכפאהרען? אזוי פיעל שניי... א שליטען... ווען קענען מיר אין נויארק האבען אזא פערגניגען?

ר א פ א י ל: אה! איהר האט זיך געוואלט אביסעל קאטאיען? ניט היינט, קינדער, מארגען וועל איך הייסען שפאנען א טראיקע און מיר ווילען עס מאכען אזוי פא רוססקי... טשארט וואזמי!... היינט אבער ניט פון פלעק... היינט פערברייננען מיר דא אללע

צוזאמען... וואס האט מען דאס צוקוועטשט? נו, חאפט עס דער רוח! (שמייסט איין באנדעל פארט.)

ג ר ע ג ו א ר : זאל זיין מארגען, עטי, דער פאפא איז גערעכט. גיב איך וועל דיר העלפען זיך אויסטהון (טהוט זיא אויס און קושט איהר בגנבה דיא הענד, ציליע קוקט אויף זיי זעהר בייז.)

ע ט י : אז מארגען, מעג איך דאך דאס אלעס טראגען צוריק, א יא? (נעהמט אללע זאכען, געהט צוריק.)

ג ר ע ג ו א ר : יא, עטי, מעגסט עס טראגען צוריק. (חאפט זיא שוין ביי דיא טרעפ און קושט זיא, דער אלטער זאל ניט זעהן. עטי אב.)

צ י ל י ע : (צו גרעגוארן) אידיאט! מיינסט עס איז מיר א פערגע־ניגען צו זעהן אייערע צערטליכקייטען?

ג ר ע ג ו א ר : אז איך האב דיך געקענט פערגלייכען צו עטי'ן בין איך טאקי אן אידיאט, זא וואהר איך לעב... פאפא, איהר וועט רויכערן א גוטען סיגאר! איך ברענג שוין א פאאר סיגארען (אב נאך עטי'ן).

צ י ל י ע : איך וועל הערען, וואס דוא וועסט זאגען מיט א מינוט שפעטער (חוה און נאטאשא קומען. נאטאשא קוקט איבער דיא באנדלאך) מאמא, דוא אינטערעסירסט זיך גאר ניט, וואס מיר האבען איינגעהאנדעלט?

ח ו ה : איך ווייס שוין וויא ער האנדעלט... נויטהיגע זאכען אלץ...

ר א פ א י ל : ניט נויטיגע זאכען? האסט א טעות, איך האב דיר געקויפט לאקירטע טופליעס צו טאנצען אינ'ם שניי... שוועדישע האנדשוהען, צו קלייבען קארטאפליעס און א אפערן מאנטעל צו מעל־קען דיא בהמות. נאטאשא, העלף מיר זיך אויסטהאן (נאטאשא של'עפט פון איהם דעם פעלץ).

ח ו ה : נו, יא, פאר וואס ניט? האסט דאך איצט א סך געלד, מאכסט דאך גליקליכע געשעפטען אין אמעריקא!

נ א ט א ש א : (שטיל) יעווא אראנאוונא, זאל באטש היינט זיין אין שטוב פריעדען און ליעבע...

ר א פ א י ל : מאדאם פרידלענדער, זייט אזוי גוט, הענגט אויף מיין פעלץ (זיא טהוט עס) נאטאשא, איך האב דיר געקויפט א

קריסטמאס פרעזענט (שלעפט ארויס פון דער טאשע) זעהסט, א גאָלדענע קרעסט.

ח ו ה: איהר זעהט, וואס ער האנדעלט?

ר א פ א י ל: דוא דארפסט עס ניט, האב איך דיר עס ניט גע־קויפט... איך דארף עס אויך ניט, וועל איך פאר מיר דאס ניט קויפען... נאטאשא אבער מיינט, זיא דארף עס... עס וועט זיא פרייען, האב איך איהר געקויפט... עס קאסט ניט קיין מיליאן—איז גאנצע צעהן דאלאר.

נ אַ ט אַ ש אַ: גוטער הערר, גאט וועט אייך בעלאהנען... מיר האבען אַללע איין פאטער אין הימעל. (קושט דעם קרייץ.)

ר א פ א י ל: דיר געפעלען ניט דיא אמעריקאנער קאלאשען, האב איך דיר אויסגעשריעבען פון רוסלאנד, טיעפע, דאמסקי קאַ־לאשען... אנגעקומען מיט דער פאטשט.. נא! (ווארפט צו איהר א באַנדעל.)

ח ו ה: רוסישע קאלאשען? דאס איז דוקא גוט... אין דיא אמע־ריקאנער קאלאשען קריעג איך באלד דעם קאטער... אז מע דארף דאָ אומגעהען אין שניי און אין בלאטע... קיין טראטואַרען ניטאַ...

ראפאיל: (בייז) איך וועל הייסען דאַ אויף דער פארמע מאכען דיר טראָטואַרען.... נאטאשא, געדענקסט, וויא מען מאכט ווארעניכע?

נ אַ ט אַ ש אַ: איך געדענק ניט, ראפאיל מאיסעיעוויטש...

ר א פ א י ל: אנשטאט אנצוגיסען דעם סאמאָוואר מיט וואסער, וועסט דוא איהם אנגיסען מיט רויטען וויין... און עס קאכט זיך... מע ווארפט אריין לאקריצע, נעגעלאך, באקסער סאלץ... אט דאָ איז דאס אין דיא פעקלאך...

ח ו ה: אַ נויטיגע זאך, ווארעניכע!

ר א פ א י ל: עס איז ניט נויטיג, הא? קום, ניאניע, איך וועל דיך לערנען, וויא מע מאכט ווארענוכע... (ער און נאטאשא אב.)

צ י ל י ע: נאר דוא טשעפעסט זיך צו איהם, וואס ביזט דוא אזוי אונצופריעדען?

חוה: אי, מען דארף זיין שטארקער פון אייזען פון איהם אויס־
צוהאלטען (א געראיש) אט גייען אונזערע זיסע קינדער... אי!
(מאכט א זויערע גרימאסע. סאמואיל מיט אלבערט׳ן קומען פערשנייט,
פרייליכע, צופלאמטע.)

סאמואיל: זעץ דיך דא, וועל איך אראבנעמען דיינע סקייטס.
אללעס איז נאס... חא! חא! אנגעגליטשט זיך הא? אפשר
27,000 מאל געפאלען...

אלבערט: (פרייליך) אנקעל, איך בין נאר צוויי מאל געפאלען,
אט אזוי, אויף אללע פיער (ביידע לאכען.)

סאמואיל: דער שניי זאל ניט זיין, אז איך גיב זיך א
גליטש, פליה איך 2½ מייל, ווי איך בין א יוד. ביי אונז איז
קרעמענטשוג אז דער דנעפער פלעגט פערפרוירען ווערען, בין איך
געווען דער ערשטער גליטשער... איך האב זיך אמאל געוואטען אז
איך קען זיך גליטשען פון קרעמענטשוג ביז קאטערינאסלאוו, וויא
איך בין א יוד. זעה נאר, וויא זיינע בעקלאך האבען זיך צופלאמט,
מאמא, איז ער ניט א שיינער יונגאטש? (קושט איהם געשמאק אין
דיא באקען.)

חוה: אי, דול ניט דעם קאפ, נאר דיין שיינער יונגאטש ליעגט
מיר אין זינן.

ציליע: זעה נאר וויא ער לעקט איהם. האסט איהם ליעב, הא?
פערד, דוא זאלסט וויסען, ווערענס זון ער איז, וואלסט דוא
ניט געקוואלען אזוי... הא! הא! (אלבערט הערט זיך צו.)

סאמואיל: א נייעס! וואס הייסט, ווערענס זוהן ער איז?
ביזט משוגע? (עטי קומט פון דיא טרעפ.)

ציליע: ביי קיינעם איז דאס קיין נייעס ניט, נור ביי דיר...
דוא האסט זיך נאך ניט אנגעשטויסען, אז ער איז דעם אפיציר
בעלואסאווס זוהן?

סאמואיל: בעלואסאוו׳ס זוהן?

ציליע: דוא גיב נאר אטראכט מיט דיין קלוגען קאפ, וועסט
דוא פערשטיין דיא גאנצע געשיכטע... חכם!

סאמואיל: הא? אזוי גאר? אה, איצט פערשטיי איך. (לאזט

אראפּ אלבערט׳ן פון דיא הענד) אזוי? (קוקט אויף אלבערט׳ן) ווייס איך, וואס הארט מיך? א קינד איז א קינד. (נעמט צוריק אויף דיא קניע אלבערט׳ן, עטי קומט.)

ח ו ה: (בעמערקט זיא) ציליע! (ווינקט) האסט ניט פערגעסען מיר קויפען הערפּינס?

ע ט י: (רוהיג) ציליע, קום אהער (בייגט זיך אן צו דיא באנדלעך) איהר האט געקויפט קארטען? וואו זיינען דא דיא קארטען? (ציליע גייט צו און העלפט איהר זוכען) (שטיל) וואס האסט דוא דאס געטהון?

צ י ל י ע: וואס מיינסט דוא?

ע ט י: וואס האסט דוא דאס געטהון? פאר וואס ווילסט דוא דעם קינד פערגיפטען זיין לעבען? וואס האסט דוא צום קינד?

צ י ל י ע: צום קינד האב איך גאר ניט.

ע ט י: וואס פאר א רעדע האלסט דוא דאס אין זיין גענענווארט?

צ י ל י ע: וואס מיינסט דוא עס איז א סוד? אלע ווייסען שוין...

ע ט י: יא, עס איז געווען גענוג דוא זאלסט וויכען ווייסען שוין אללע.

צ י ל י ע: ווילסט ויסען ווארום איך דערצעהל אללעמען? חע! חע! איך וויל מע זאל אללעס פון דיר ויסען, ווייל טאמער וועט זיך מיט מיר טרעפען אזא געשיכטע, זאל מען מיך ניט רע־כענען ערגער פון דיך, חא! חא! מיט דיר האט זיך געקענט טרע־פען, קען זיך דאך מיט אן אנדערן אויך טרעפען... איך בין אויך ניט מעהר וויא א לעבעדיגער מענש... חא! חא! חא!

ע ט י: ציליע, דיין לאכען איז נאך שענדליכער פון דיין רערען!

צ י ל י ע: מאך מיר ניט קיין גוגו אויגען, וועסט מיך נאך אמאל ניט דערשרעקען!

ע ט י: (שטיל, אבער זעהר ענערגיש) ציליע, איך האב מורא, עס וועט קומען א צייט, ווען איך וועל דיך דערשרעקען, דאן... וועה וועט זיין פאר אונזביידען! זעה, וועסט חרטה האבען! געה, דער פאפא קומט (ציליע געהט שטיל צו דער מוטער. עטי קוקט אויף

אלבערט'ן) ניין, דאס קינד האט גארנישט ניט פערשטאנען...
(ראפאיל קומט.)

ראפאיל: אהער! חא! חא! חא! עטי, וואס לאזטו דיין שווער און שוויגער דארטען אליין שפּיעלען זיך אין קאמער, קאמער הויז. (אפרים אוןביילע קומען) דא וועלען מיר זיצען אללע. ציליע, זאל מען אונז געבען טיי אהער (ציליע אב, באלד צוריק) סאמואיל, עפּפען, דארט שטייט א פלאש ראם (סאמואיל טהוט עס) זיצט! נו, מחותן, וויא געהט עס? איך וועל זיך וועטטען, איהר דארפט איצט א פינף־און־צוואנציגער אויסצוקויפען זיך צוריק פון דער יוניאן, הא?

ביילע: אי, מחותן, וואס רעדט איהר? ער איז דאך איצט פערקאכט אין זיין יוניאן... מע הערט פון איהם נאר סקעב, קאנסטיפּושען, ארגאניזוישען, שמארגאניזוישען. און אז א נייער נעמבער וויל אריין צו זיי, בריקעט ער זיך מעהר פון אללע (נאטאשא און א יונגע דיענסט ברייננגען טיי, ראפאיל גיסט ראם אין דיא גלעזער).

ראפאיל: אזוי? ער בריקעט זיך מעהר פון אללע? עטי, דוא וועסט עס גלויבען?

אפרים: יא! ווארום, אויב מיר, אלס ארגאניזירטע ארגאניזוישענס וועלען ניט זעהן, וויא וועדליג דער טרייד „אוניזמוס“ און נאך דיא רולס נאך, וועלען דאך טאקי... נאר איהר, מחותן, וועט עס ניט פערשטיין, איהר זייט דאך א קאפּיטאליסט... ניין, איך האב צו אייך איין אנדער ביזנעס: איך וויל עפּפענען אויף הויסטאן סטריט א קאנסערוואטאריע אף מוזיק, אזוי טאקע פיין... עס זאל זיך רופען דהע קרעמענטשוג קאנסערוואטאריע אף מוזיק אף נויארק... הם... אט געהט גרעגואר, איהם שמעקט ניט דער פּלאן... שפּעטער. (גרעגואר קומט מיט דיא טרעפּ, רויכערט.)

גרעגואר: פּאפּא, א גוטען סיגאר (גיט איהם א סיגאר, אפרים שטרעקט אויך אויס דיא האנד) וואס דארפסט דוא א סיגאר? איבערפיהרען? (גיט ניט).

ראפאיל: איך וויל ניט, דוא רויכערסט צו שוואכע סיגארען... איך וועל בעסער פעררויכערן איין פּייפּקע... מחותן, אפשר

וועט עס אייך שמעקען (גיט איהם דיא סיגארע. פעררוויכערט א פייפ)
חברה, מיר האבען דא דיא גאנצע קאפעליע, טאמער וואלט מען
אונז א ביסעל געגעבען קאנצערט... א נו ציליע מיט גרעגואר'ז.

צ י ל י ע: היינט, וויא עס זעהט אויס, וועל איך מיט איהם קיין
דועט ניט שפיעלען.

ג ר ע ג ו א ר: פאפא, איהר האט שוין אונזערע קאנצערטען גע־
הערט גענוג... אט זאל אלבערט שפיעלען... ער האט טא־
לאנט... עטי, זאל אלבערט שפיעלען? (דיא גאנצע צייט פערליעבט
אין עטי'ן.)

א ל ב ע ר ט: (מע הערט וויא ער פרעגט סאמואיל'ן) אנקעל, איז
רוסלאנד זעהר ווייט פון דאנען?

ס א מ ו א י ל: רוסלאנד? 77 טויזענד מייל... אפשר נאך מעהר,
וויא איך בין א יוד.

ג ר ע ג ו א ר: (נעמט אלבערט'ס פידעל) אלבערט, קום אהער, דער
גרענפא וויל הערען וויא דוא שפיעלכט. (אלבערט ריהרט זיך
ניט פון ארט, אללע שווייגען) נו? דו!

א ל ב ע ר ט: מאמא, פליז, מע דארף ניט, איך בין זעהר מיעד.

ס א מ ו א י ל: ער איז טאקי מיעד, מיר זיינען היינט אויסגע־
לאפען אפשר 35 טויזענד מייל

ג ר ע ג ו א ר: געה, שפיעל, אז מע זאגט דיר!

א ל ב ע ר ט: ניין! ניין! ניין!

ג ר ע ג ו א ר: וואס איז דאס? זא וואהר איך לעב, איך פערשטיי
ניט.

ע ט י: אלבערט, אהער גיי! נעם דאס פיעדעלע און שפיעל (אל־
בערט נעמט דאס פידעלע און שטעלט זיך שפיעלען.)

א ל ב ע ר ט: (לאזט פלוצלונג אראפ דיא הענד) מאמא, מיר טהוט
וועה דער קאפ... איך וויל געהען שלאפען.

ס א מ ו א י ל: קום, יונגער מאן, איך וועל דיך אויסטהון און
איינפאקעווען גוט.

ר א פ א י ל: (טאפט זיין קאפ) קיין היץ האט ער ניט. פוסטיאקי!
נא, גיב א זופ אביסעל פונש (אלבערט וויל ניט.)

עטי: ווילסט א גלאז מילך?

אלבערט: ניין, איך וויל גאר נים... נאר שלאפען.

עטי: געה שלאפען... אנקעל סאמואיל וועט דיך נעמען.

סאמואיל: עטי, עס איז גאר ניט... ער האט זיך אנגעהארע־וועט און וועט באלד אנשלאפען ווערען וויא א געקוילעטער חזריוק... אנו, ווער פון אונז וועט גיכער ארויפלויפען מיט דיא טרעפ ארויף... איינס, צוויי, דריי! (לויפט, אלבערט גייט לאנגזאם.)

אלבערט: ניין, איך וויל איצט נים לויפען. (סאמואיל פיהרט איהם ביי א האנד. ביידע אב.)

אפרים: איך וואלט געטרונקען נאך א גלאז פונש... א תענוג! עס ווארעמט, וויא מע ליעגט אויף א לעזשאנקע... מחיה נפשות... אה! מיך בעט מען נים, אבער איך נעם און שפיעל אליין.

חוה: טאקי שפיעלט פון מיינעטוועגען עפיס א גוטע קלאסישע זאך. (אפרים נעמט דיא פידעל פון דער פיאנא.)

ראפאיל: יא, שפיעלט איהר יעהאוו קאזאק זא דונאים מיט ווארייאציעס... הא! הא!

עטי: איך וועל געהן זעהן וואס טהוט דאס קינד.

גרעגואר: זייט, עטי, איך וועל געהן. (זיא לאזט איהם ניט. אב.)

אפרים: מחותנת'טע, איך ווייס, איהר האט ליעב א גוטע יודישע זאך, איך וועל אייך שפיעלען א „זייגעזונד" פון דיא שקלאוועד בלי־זמר, אהן סטיקאטא, אהן פוטשיקאטא, אהן פלאזשעלעטא, אבער זיס, מיט געפיהל, מיט אמת'ע יודישע איינפאלע.

ראפאיל: קאטאי, בראט, קאטאי! גרעגואר, דיין פונש ווערט קאלט.

אפרים: (מאיעסטעטיש) זאל זיין שטיל! (שטעלט זיך אין א פאזע און וויא ער וויל נאר אנפאנגען, א גערויש, פיעל גלעקלאך, פערשיעדענע קינדערשע טרובעס, א גרויסע שליטען פאהרט צו פולל מיט מענשען, א געשריי, א געלעכטער.)

ראפאיל: (חאפט זיך אויף) אהא! זיי זיינען דא! נאטאשא, דיא ווארענוכע אהער! ציליע, אהער דיא פעקלאך מיט לעקאח, ניס, מאנדלען. (עס קומען אריין פיעל באיעס און גוירלס מיט א פרווי־

ליכען געלעכטער, אלטע פּארמערס מיט גרויע בערד און געגאָלטע שנור־בענדען, עטליכע דערפישע מוזיקאנטען (א פידעל און צוויי באנזשעס) אללע אין ווינטערדיגע קליידער, פערוויקעלט מיט שארפען און שאלען. אללע גריסען זיך, איינינע שרייען: העללאָ סאנטא קלאס! אנדערע זאָגען: העללאָ, רושיאן דזשענטלעמאן. זיי זעצען זיך וויא ווער עס וויל, נאַ־טאשא טראָגט אריין א סאמאָוואר, אללע שרייען: הוררעי! איינער זאָגט: איט איז א פּייער אינזשען. געלעכטער, דער אנדערער: איט איז א רושיאן סטימער. נאטאשא און נאָך א דיענסט דערלאנגען יעדען א גלאָז ווארענוכע, ציליע טראָגט יעדען כּיס און קענדי. עטליכע ארבייטער און שאבעלסקי קומען אויך אריין. מע טרינקט דיא ווארענוכע; איינער: אָה, נייס! דער אנדערער: א רושיאן קאקטייל, שטעלט צוריק דיא גלאָז, שטימען; לעט אָז העוו סאם מוזיק! דיא מוזיקער הויבען אָן שפּיעללען און אללע זינגען... „דהע אלד קענטוקי" און אנדערע סאָנגס. אָבגעזונגען הויבען זיי אָן שפּיעלען א טאנץ, אללע ווערען בעגייסטערט. סאמואיל קומט פון דיא טרעפּ, א גוירל חאפּט איהם און שלעפּט טאנצען, א באָי נעמט ציליע'ן, איין אלטער שלעפּט ביילע'ן. א שעהנע גוירל חאפּט ראפאיל'ן און צווינגט איהם טאנצען... ער טאנצט אזוי דאָס אלע אפּלאָדירען און שרייען בראַ־וואָ. אפרים ווערט פרייליך, חאפּט דאָס פידעל און שפּיעלט מיט. גרע־גואר זעצט זיך צו דער פּיאנאָ און אקאָמפּאנירט. אלע טאנצען לעבעדיג, ביז איינער גיט א געשריי: סטאפּ! אין איין אוי־גענבליק טהוען זיך אללע אָן, שרייען גוד נייט און לויפען פאָרט מיט געשרייען. איין אלטער פּארמער דריקט ראפאיל'ן דיא האנד, ראפאיל גיט איהם געלד, אללע גייען צום פענסטער און קוקען וויא דיא געסט פאָהרען אָב זינגענדיג „דהי אָלד קענטוקי". נאָר גרעגואר בלייבט ביי דער פּיאנאָ און פאנטאזירט שטיל. ציליע געהט צו איהם צו.) (עס הערט זיך וויים דאָס געזאנג פון אָלד קענטוקי ...)

צ י ל י ע: נו, הערר ארטיסט, איהר פאנטאזירט, הא? גענוג פאנ־טאזירען!

ג ר ע ג ו א ר: אוועק! איך בין בייז, זא וואהר איך לעב, איך בין שטארק בייז... איך וויל צווישען אונז זאל אללעס זיין געענדיגט. און דוא זאלסט סטאפּען דיינע וויזיטען קיין נויארק...

צ י ל י ע: עס איז שוין יעצט שפעט, האסט געדארפט זיין א חכם פריהער. (זאגט איהם עטוואס אויפ'ן אויער.)

ג ר ע ג ו א ר: (ערשראקען אויף טויט) עס קען ניט זיין? אי! וועה איז מיר.

צ י ל י ע: ווען עס האט זיך געטראפען מיט עטי'ן, האסט דוא זיא גענומען קיין אמעריקא, ווילסט אפשר מיט מיר פאהרען צוריק קיין קרעמענטשוג?

ג ר ע ג ו א ר: וואס גלייכסט דוא זיך צו עטי'ן? אי, וועה איז מיר! איך וועל דאס ניט איבערלעבען... א סקאנדאל... דער אלטער... עטי! איך וועל זיך מוזען שיעסען, פערגיפטען.

ר א פ א י ל: אזוי וויא א שטורם, אנגעפלויגען און פערביי....
(קומט צוריק.)

א פ ר י ם: וואס הייסט, איהר צאהלט זיי דערפאר? אויך מיר מוזיקער!

ר א פ א י ל: קיינע כלי זמר — אלע פארמערס. זיי מאכען היינט א פאר דאלאר פיר ארעמע. זיי זיינען גוטע מענשען, נאר מע קען זיי גיך ניט צוקאיען... ביי א רוסישען מוזשיק איז איבער'ן הארצען נאר א לייווענדענע העמד פערבונדען מיט א שטריקעל, קען מען גרינג צוקומען. דא טראגט ער א געפלאכטענע לייבעל, א געפרעסטע העמד, א זשילעט, א פידזשאק. דיא ציוויליזאציע האט איהם פערקנעפעלט דאס הארץ מיט צופיעל קנעפלאך. קען מען לייכט ניט צוקומען... אבער דאס הארץ איז דא... (עטי קומט) אי, עטי, וואו ביזט דוא געוועזען, דוא נארר... וואס דא האט זיך אבגעטהון!... נו, קינדער, איצט וועלען מיר אליין אביסעל פערברענגען... נאטאשא, גיב אונז אויך צו גלעזער ווארענוכע... הער נאר, דוא, עטי, פאר וואס זאלסט דוא אונז ניט זינגען עפים, הא?

ג ר ע ג ו א ר: עטי, איז אלבערט פערקיהלט?

ע ט י: ניין! ערשט אנשלאפען געווארען... האט ניט געוואלט אראפגיין. אז מען איז פרייליך און מע לאכט, זאגט ער, טהוט מיר וועה דער קאפ...

ר א פ א י ל: נאטאשא, דוא געדענקסט אז עטי איז געוועזען א קלייר-

נע פלעגט זיא זינגען דיין ליעדעלע (ער זינגט וויא א קינד און נאטאשא וועלכע גיסט ווארעניכע ביים סאמאוואר זינגט מיט), האטש בי דיוואטשינא, הארנא אי, באזשע מאי, א טא רודדא טא פאהאנא, אי, באזשע מאי.

עמי: פאפא, דאס איז געווען אמאל, זעהר לאנג, איצט אבער... איך האב שוין פערגעסען וויא מע זינגט.

אפרים: איהר דארפט אייך ניט שעהמען, וואס מיר מוזיקער זיינען דא... זינגט פראסט, וויא פאר פראסטע מענשען.

גרעגואר: זיא איז מוזיקאלישער פון דיר, עמי, זינג, דער פאפא הייסט...

ראפאיל: אמאל פלעג איך הייסען, איצט בעט איך. (טרויריג) יא, איך בעט, און מיין בעטען העלפט שוין אויך ניט...

עמי: פאפא, איך וועל דיר זינגען א קליינעם ראמאנס מיט'ן נאמען „מיין געבעט צו גאט."

זינגט: פריה אין'ם מארגען
שטעה איך אויף מיט זארגען,
אה, מיין גאט!
און ביי נאכט דיא שטערן
באגעגען איך מיט טרערען,
אה, מיין גאט!
עס בלוטיגט מיין הערץ
פון שאנדע און שמערץ
צו יעדער צייט.
איך וואנדער ארום
וויא בלינד און שטום...
מיין פריינד איז וויט,
מיין פריינד איז וויט
אה, מיין גאט, מיין גאט.
צו דיר מיין געבעט
שיק איך יעצט און בעט
אה, מיין גאט!

ווייא לאנג מוז איך ליידען
אום דיין שטראף צו פערמיידען
אַה, מיין גאָטט !
דוא פערצייהסט יעדע זינד
נאָר דער מענש האסט בלינד
צו יעדער צייט...
אַה, שווער צו לעבען
פון פיינדע אומגעגעבען...
און מיין פריינד איז ווייט,
מיין פריינד איז ווייט,
אַה, מיין גאָטט, מיין גאָטט !

(זעצט זיך און פארדעקט איהר געזיכט. אלע בלייבען שטיל. פויזע.)

ר א פ א י ל : איך האָב געזאָגט פריער, איך בעט יעצט און עס העלפט ניט, טשארט וואָזמי. איהר ווייסט, ווי מיר איז גרינג צו בעטען ! פאר וואָס זאָלען מיר ניט לעבען צוזאמען ? אָט איהר האָט געזעהן דאָ דיא פאָרמערס.

ח ו ה : נו, יא, אַ גליק וועט אונז טרעפען...

ר א פ א י ל : דיך פרעגט מען ניט ! אז אלע וועלען זיין אין פאָרמע, וועסט דוא אויך זיין..

ס א מ ו א י ל : זאָגאר דיא פייפערס לאכען פון דיא פאָרמערס און מאָהלען פון זיי טויזענדער מיליאָנען קאָררעקאטורען.

ר א פ א י ל : ווער לאכט ? ליידיגגעהער, פאראזיטען... זיי פרעסען דאָרט דעם פאָרמערס קארטאָפליעס און לאכען פון איהם.

ס א מ ו א י ל ! דוא זאָלסט מיר אפילו צוזאָגען 27 טויזענד גליקען וועל איך זיצען דאָ ?...

ב י י ל ע : אזא גוטס ! איך וויים, וויא ביי אונז דיא רייכסטע פאָמעשציקעס...

ח ו ה : וואָס ווייסט איהר ? עס איז דען זיינס שוין ? פערמאָרטגיידזשד, פערמשכנ'ט, פערזעצט, געמאכט אַ תכלית.

צ י ל י ע : איך דארף דיר זאָגען, פאפא, אויך איך בלייב דאָ ניט מעהר... אויב פיעל וועל איך דאָ קענען זיצען נאך אַ וואָך.

ר א פ א י ל: אזוי? וועסט ניט קענען זיצען? וועלען מיר דיך לערנען, וויא אזוי מע זיצט...

צ י ל י ע: מיין ניט, אז דוא וועסט מיך דא האלטען מיט גע־וואלד איך פאהר ארויס קיין נויארק.

ר א פ א י ל: דאס וועלען מיר נאך זעהן!

צ י ל י ע: איך פאהר ארויס קיין נויארק.

ע ט י: קיין נויארק? וואס זשע, ציליע, וויא איך זעה, ציהסט דו ביסלעכווייז צוריק דיין ווארט.

צ י ל י ע: זיא האט זיך דערמאהנט! איך האב שוין מיין ווארט לאנג צוריק געצויגען.

ע ט י: (גאנץ רוהיג) איך האב דיר איין מאל געזאגט און זאג דיר יעצט נאך אמאהל... צום לעצטען מאל; ציליע, זעה, זאלסט נאכדעם קיין חרטה האבען, עס וועט זיין שפעט.

ר א פ א י ל: וואס איז דאס?

ס א מ ו א י ל: פאפא, עס וועט טאקי 20 טויזענד מאל בעסער זיין, אז דוא וועסט ציליען ניט לאזען אין שטאדט. ווארום ווען זיא קומט קיין ניו יארק...

ע ט י: ווייסט דאך, פאפא, זיינע גוזמאות. (שטיל) ציליע, געדענק, וואס איך זאג דיר!...

ס א מ ו א י ל: זאל איך פלאצען אויף טויזענד שטיקער אויב דאס איז א ליגען...

ר א פ א י ל: וואס מיינסט דוא דערמיט?

ח ו ה: וואס ער זאל ניט מיינען, איז א ליגען!

צ י ל י ע: און אויב עס איז וואהר, איז וואס? אמעריקא איז ניט ראסיע און ניו יארק איז ניט קרעמענטשוג. דא האט מען ניט זעהר שטארק מורא פאר א חטא און מע שרעקט זיך ניט נאכדעם זעהר שטארק פאר א סקאנדאל...

ר א פ א י ל: אזוי? א חטא און א סקאנדאל איז דא גאר ניט? ביזט געוועכט, דיין פלאץ איז אין ניו יארק. נאטאשא, זאג שא־בעלסקי'ן, ער זאל באלד שפאנען דיא פערד. באלד פארט פון מיין הויז... שוין! דיא מינוט!

צ י ל י ע: יעצט איז ניטא קיין טרייז!

ר א פ א י ל: וועסט פיער, פינף שעה ווארטען אויף דער סטאנ־ציע... דא ביי מיר ניט, וואז!

ח ו ה: ווער איז מיר! ווייסט ניט, וואס, ווער, וועמען — טרייבט!

ר א פ א י ל: אויב עס איז גאר ניט! אויב זיא רעדט נאר אזוי, קען זיא ניט זיין דא מעהר. איך בין נאך א קרעמענטשוגער! (עפענט דיא טהיר) ארוים פון דאנען! (ציליע אב.)

ח ו ה: איך וועל דא ניט זיצען מיט דיר... איך וועל זיין מיט דיא קינדער אין שטאדט, וועסט קומען צו אונז, ניש קשה... וועסט זיך לאנג ניט בריה'נען!

ר א פ א י ל: (א קלאפ אין טיש) איך וועל קומען? מאדאם, פון דאנען וועט מען מיך פיהרען אויפ'ן בית עולם!

ח ו ה: וויא דוא פערשטייסט... איך וועל זיין מיט מיינע קינ־דער. (אב)

ר א פ א י ל: איהר זעהט, ר' אפרים, א פנים איך בלייב אין אמעריקא אהן א קאפעליע. (פערקנייטשט זיין שטערען) נו, אונזער קריסמאס באלל איז ניט זעהר געראטען... איך מייז, איהר מעגט אלע גיין שלאפען. (סאמואיל ראש אב.)

א פ ר י ם: מכח דעם משא ומתן... (ראפאיל הערט ניט. פערטיעפט אין זיינע געדאנקען)

ב י י ל ע: אי, דולל איהם איצט ניט דעם קאפ.

א פ ר י ם: מכח דיא קרעמענטשוגער קאנסערוואטאריע אף מו־זיק אף ניו יארק.

ר א פ א י ל: א גוטע נאכט... (אפרים און ביילע אב.)

ג ר ע ג ו א ר: עטי, קום, פאפא, זא וואהר איך לעב, מיר טהוט זעהר לייד... איהר ווייסט ניט, עס געבען מאמענטען אין'ם לעבען פון איין ארטיסט... ווען... אללעס... באלד אויפ'ן ארט דיא גאנצע ווארהייט... און... זאל זיין וואס עס וועט זיין... אה! האט א גוטע נאכט... (געהט ביז דיא טרעפ.) דיא ווארהייט זאגען וועט נאך זיין צייט... ווייס איך וואס עס קען זיך נאך טרעפען ביז

יענע צייט... ציליע איז א מענש וואס קען ארוים טרוקען פון וואַ־סער און... אפשר וועט זיא גאר שטארבען?

עטי: (בעטראכט לאנג ראפאיל'ן) פאפא, ווילסט אפשר מיר וואס זאגען? זאל איך בלייבען?

ראפאיל: געה שלאפען... א גוטע נאכט... (עטי מיט גרעגואר'ן גייען מיט דיא טרעפ. ער קושט איהר האנד.)

עטי: ביזט עפּיס צו שטארק פערליעבט. זעה נאר, פיהלסט זיך מסתמא זעהר שטארק שולדיג... (ביידע אב. נאטאשא רוימט פון טיש.)

ראפאיל: (שטייט אויף) געה, וועסט מארגען אויפראמען. (נאטאשא געהט ביז'ן טהיר.)

נאטאשא: ראפאיל מאיסיעוויטש, גוטער מענש, איך האב אייך נאר געוואלט זאגען, זאלאנג איך וועל האבען כח, וועל איך אייך ניט לאזען אליין... ניין! איך וועל אייך דא אליין ניט לאזען.

ראפאיל: (פריינדליכער) א גוטע נאכט, נאטאשא. (צייגט אויף דער טהיר. נאטאשא אב. ער פארלעשט אלע לאמפען, פערררייכערט זיין פייפ, געהט אום לאנג פערטראכט. ענדליך זעצט ער זיך אין א ווינ־קעלע און זיפצט. דיא שטוב ווערט בעלויכטען נאר פון דעם שיין דורך דיא פענסטער, מע הערט וויא דער ווינד יאממערט און מע זעהט וויא דער שניי פאלט. פּויזע. אלבערט אנגעטהון ווארעם און מיט א שטעקען אין האנד געהט שטיל פון דיא טרעפ, בעמערקט ניט ראפאיל'ן, נעמט שטיל זיין פידעלע פון דער פיאנא און וויל געהן. (גאנץ ווייט זינגט מען: „אלד קענטאקי.")

ראפאיל: (שטיל) וואס ווילסט דוא טהון? (אלבערט דערשרעקט זיך.)

אלבערט: דאס ביזט דוא, גרענדפּא? (יא.) איך וויל נעהמען מיין פידעל און אוועק געהן פון דאנען... איך וויל געהן קיין רוסלאנד...

ראפאיל: קיין רוסלאנד געהן? הם! דאס איז א פּלאן. (געהט, נעמט איהם ביי דער האנד און זעצט איהם אנידער לעבען זיך.) זעץ

דיך דאָ, יונגער מאַן, און נומיר זיך אַביסעל דורכשמועסען... וואָרום עפּיס ווילסט דוא געהען קיין רוסלאַנד, האַ? (אַלבערט שווייגט, עטי קומט שטיל מיט דיא טרעפּ.)

ע ט י: (שטיל) אַרעמער פּאַפּאַ, איך וויים, ער זיצט דאָ יעצט געווים אַליין...

ר אַ פ א י ל: וואָרום שווייגסט דוא, אַלבערט?

ע ט י: דאָס קינד איז דאָ מיט איהם? (פאַלט צו צו דער באַריער פון דיא טרעפּ און הערט זיך צו.)

א ל ב ע ר ט: איך וויל אַוועקגעהען פון דאַנען קיין רוסלאַנד און קיין מאָל זיך ניט אומקעהרען. דאָ האָט מיך קיינער ניט ליעב, אויסער אַנקעל סעם, און איך וויים שוין, מיין פּאַפּאַ איז דאָרטען...

ע ט י: (שטיל) אי! וועה איז מיר!

ר א פ א י ל: אַה! ווען איך זאָל דיך קענען נעמען פאַר אַ האַנד און געהן מיט דיר קיין רוסלאַנד זוכען דאָס פערלאָרענע גליק... קינד, דוא האָסט דאָרט פערלאָרען דיין פאָטער און איך האָב דאָרטען פערלאָרען מיינע קינדער... אָבער, אַלבערט, מיר וועלען אין רוס־לאַנד גאָר ניט געפינען... נאָר קברים פערוואָרפענע מיט שניי... אונז ביידען, אַלבערט, האָט קיינער ניט ליעב... מיר האָבען ביידע קיינעם ניט אין דער גרויסער וועלט... ניט דאָ און ניט דאָרטען... (עטי איילט פון דיא טרעפּ.) (גאַנץ ווייט הערט זיך דאָס ליעד פון „אַלד קענטאָקי"...)

ע ט י: פּאַפּאַ, און וואו בין איך? אי, איהר צוויי קינדער... מיינע צוויי ליעבע, גוטע, אונגליקליכע קינדער! (אומאַרמט דעם פאָ־טער מיט איין האַנד, אַלבערט'ן מיט דער צווייטער האַנד און דריקט זיי שטאַרק צו זיך און וויינט ביטער. אַלע דריי וויינען. נאַטאַשאַ קומט, און וויל גיין מיט דיא טרעפּ אַרויף, דערזעהט וויא זיי וויינען, זעצט זיך אויף דער ערשטער טרעפּ און וויינט שטיל. אַלע בלייבען אַזוי אייניגע אויגענבליקען, עס איז שטיל, עס הערט זיך וויא עס קלינגט אַ זייגער צוועלף מאָל. דער ווינד רוישט שטאַרק, און דער שניי פאַלט.)

פ אָ ר ה א נ ג.

פיערטער אקט

(א גרויסער צימער אָהן קארפּעט, איין טישעל, עטליכע שטולען, צוויי אָדער דריי פּיאנאָס. אפרים, פון דער קיילוכיגער באָרד געמאכט, א שפּאניאָלקע, אָהן א סיורטוק, שפּיעלט מיט בעגייסטערונג א יודישע זאך, ביילע, חוה און נאטאשא זיצען און הערען אויפמערקזאם, עס איז נאכט, גאז ברענט.)

אפרים: נו, ווייבער, עס איז גוט, הא? דאָס איז דער אמ'תער שקלאָווער „זיי־געזונד" אָהן פּימשיקאטע און עס שציפּעט ביים פּופּיק, אָהן סטיקאטע און עס סטוקעט איבער'ן הארצען... יודיש! עכט יודיש!... איהר זעהט, נאטאשא, א גויה, און א ריכטיגע יודישע זאך געפעלט איהר אויך... נאטאשא, דוא פּאָהרסט אוועק, האָב איך דיר געשפּיעלט „זיי־געזונד"... דאָ איז אמעריקא וויל איך זיך נים גרויס האלטען געגען דיר מיט דעם וואָס איך בין א יוד. אין אמעריקא מעג מען אפילו אן אלטע גויה אויך רעכענען פאר א מענשען... דאָך א פרייע לאנד!

ביילע: אי, נאטאשא, איך בין דיר נים מקנא, ווידער העצקען זיך איבער'ן ים ארויף און אראָפּ... פע!

חוה: דיך פערדריעסט נים, מיך דאָ פערלאָזען? אזוי לאנג געוועזען ביי מיר...

נאטאשא: שיידען זיך פון מיין עטי איז מיר זעהר שווער... מיין הארץ ווערט צוריסען... און דער אלטער הערר נעבאך דאַרטען אליין... אָבער איך וויל נים אין דער פרעמד שטאַרבען, זאָלען חאָטש מיינע אלטע ביינער ליעגען אין דער היים...

ביילע: זעהסט, לעבען צווישען פרעמדע האָט זיא נים מורא געהאָט און ליעגען אין דר'ערד צווישען פרעמדע האָט זיא מורא...

אפרים: נו, יאָ, ליעגען ווילט זיך מיט אן אייגענעם, דאָס הייסט,

נאר אין דר'ערד... ניין! איך וואלט ניט פאהרען צוריק, מע זאל מיר דארטען אפילו צוזאגען אלע נאכט א חתונה... אויך מיר א מדינה ראססעיע!...

חוה: און איך ביינק זעהר נאך קרעמענטשוג...

אפרים: א כרך — קרעמענטשוג! וואס איז דארטען דא? גור אריה'ס קאזארמעס? דא בין איך דאך מיר א גראף, א פאר־מעשציק... דיא פאליציי האט מיך נאך איינמאל ניט געפרעגט צו איך האב א פאספארט און אז איך האב געוואלט, האב איך ניט געפרעגט ניט ביים פרעזידענט, ניט ביי דעם גובערנאטאר און האב מיר געגעבען א נאמען „פראפעסאר" און האב מיר אליין גע־עפענט א קאנזערוואטאריע אף מוזיק און איך בין מיר אליין דא אזא מיוחס וויא טשאיקאווסקי מיט רובינשטיינען.

נאטאשא: און, וויא אזוי רופט איהר דאס, דיא... דיא יוניאן?

אפרים: ע! יוניאן איז נאר פאר פראסטע מענשען — איך בין איצט פערשטייסט דוא מיך, פראפעסאר פידלער... דירעק־טאר „אף דהע קרעמענטשוג קאנזערוואטאריע אף מוזיק אף ניו יארק," „קאפעלמייסטער אף דהע אמאטיאר־גוגענאטען־ארקעסטער" צוליעב מייערבערן, וועלכער איז אויך געווען א יוד, חע! חע! מע קומט, מע טראגט קווארדערס, מיט האלבע דאלארס... מע פרעגט ניט... ווער קען דארטען אין דער קבצנישע מדינה צאהלען? דאר־טען איך זאל זיך אפילו שווערען מיט שבועות וחרמות וואלטען זיי דאך מיר ניט געגלויבט, אז דאס איז א קאנסערוואטאריע... פאר אזא מענשען וויא איך מיט א ספעציאלנאסט איז אמעריקא בע־שאפען געווארען...

נאטאשא: אונזער אלטער הערר האט ניט געטראפען אין אמע־ריקא... א, יעווא אראנאוונא, גאט זאל אייך ניט שטראפען דערפאר וואס איהר האט איהם אויף דער עלטער אלע פערלאזט.

(ציליע שרייט פון אנדערן צוממער: מאמא, קום אהער! חוה ראש אב.)

בײלע: (מיט א גרימאסע צו אפרים'ן) זיא טהוט זיך אן... זיא געהט היינט מיט גרעגואר'ן אין דער אפערא. אי! עס איז א צרה מיט זייער אפערא.

אפרים: דיא צרה איז, וואס אויף איהר שטעהט דיא גאנצע קאנסערוואטאריע, אז ניט, וואלט איך איהר שוין לאנג א שפיעל געטהון אויף דער קווינטע. (צו נאטאשא'ן) איך האב געהערט, דער אלטער איז דארט גאר צוחליאבעט געווארען, הא?

נאטאשא: אללעס געהט פראחאם: א ראזזארעניע... ער האט ניט קיין הילפע, האט ניט זאגאר מיט וועמען אווארט אויסרעדען. (ווישט זיך א טרער) זיין איינציגער פריינד איז יעצט אלבערט. זייט פאר א יאהרען קריסטמאס לאזט ער איהם ניט אב פון זיך... דאס קינד פיהרט אויס ביי איהם אללעס. (שטיל) ציליע, וויא איך זעה, שטיפט, הא? אי, עלטערן זאלען דערלאזען אזא זינד... לייבליכע שוועסטער, וועה איז מיר! און עטי נעבאך...

אפרים: א גרינגע זאך אין אמעריקא זאגען: דערלאז ניט! ער זאל מיך קומען פרעגען: טאטע, דערלאז... וואלט איך געזאגט: נייז, איך לאז ניט... א חאלעריע זיי אין דיא ביינער אריין, זיי דערלאזען זיך אליין (א גלעקיל, ער קוועטשט דעם קנאפ ביים טהיר.)

ציליע: (פון איהר צימער) זעהט, עס האט געווים גרעגואר געקלונגען! (חוה קומט צוריק.)

חוה: אי, האט זיא זיך אויסגעפוצט, נאר א לעדי פון דער פינפטער עוועניו! אמאל פלעג איך זיך אויך אנטהון וויא א מענש... און איצט... אי, וויא מע ווערט פערשווארצט אין אמעריקא.

אפרים: (קוקט ארויס פון טהיר) אונזער קדיש!... אי, ווען ניט דיא קאנזערוואטאריע אף קרעמענטשוג אף מוזיק אף ניו יארק! (מע קלאפט) נו. קאם אין! (גרעגואר קומט.)

ביילע: (אפארט) קוק איהם אן, אויך אויסגעפוצט וויא א חזיר.

חוה: ציליע טהוט זיך אן... אה, בין איך אייך מקנא — הערען דיא קאלווע אין אזא אפערא וויא קארמען... אויב מע וועט קענען אויסרייניגען און פיקסען מיין אפער'ן מאנטעל, וועל איך אויך אמאל געהען.

ביילע: נו, יא, אז דיא אפערא איז קלמן, איז מסתמא גוט.

גרעגואר: א דירעקטארשע פון א קאנסערוואטאריע זאל צו־
נויפפאארען קלמן מיט קארמען! נאטאשא, וועסט פאהרען צו
אונז? עטי וועט דארפען שפעט זיצען אליין (אפארט) דיא לעצטע
צייט בעזוכט אונז צו אפט א בעקאנטער פיאניסט. ער איז א
שעהנער יונג... זא וואהר איך לעב, עס איז בעסער ניט לאזען זיא
אליין.

בײלע: פאר וואס געהט ניט עטי מיט אייך אין דער אפערא?

גרעגואר: אז זיא דארף געהן געהט זיא, און אז זיא דארף
זיצען אין דער היים, זיצט זיא אין דער היים... מיין נאמען
און מיין געשעפט פאדערט איך זאל זיצען אויף א טייערן פלאץ...
ווען זיא געהט אבער אליין, מעג זיא זיצען וואו זיא וויל... און אוי־
סער דעם, איך מיט צילילען געהען ניט נאר פון פערגעניעגען וועגען,
מיר זיינען פראפעסיאנעלע מוזיקער... ע... (געהט) צילילע, וועגען
דעם קלאוויר אויסצוג... ע... (אב צו איהר אין צימער).

אפרים: נו, געה, לאז ניט!... ער פרעגט ניט און געהט... זיא
טהוט זיך אן... אפשר איז זיא אהן א לייב־סערדאג נאך!...

נאטאשא: אי, גאטט, הפנים עס קומט דער שרעקליכער יום
הדין, וויא דיא הייליגע שריפטען זאגען, אז קינדער וועלען
אויפשטעהען געגען עלטערן, א ברודער אויף א ברודער, א שוועס־
טער אויף א שוועסטער... דער פאטער נעבאך...

חוה: נאטאשא, מיר טהוט הנאה וואס דעם אלטען געהט דאר־
טען שלים שלימזל... נישקשה, ער וועט קליגער ווערען, און
קומען צו אונז לעבען, וויא אלע מענשען. (מע קלינגט.)

אפרים: ווער איז דאס? (עפענט) אה, מסתמא זיינע קניפעל,
זיא האט דא פערגעסען איהרע נאטען... (מע קלאפט) קאם
אין. (עטי קומט, שעהן געקליידעט. זיא אטהעמט קוים.)

אללע: עטי!

עטי: פערשפעטיגט? זיי זיינען שוין אוועק אין דער אפערא?
(אפרים קוקט אויף ביילען און שווייגט.)

נאטאשא: (ערשראקען) גאטט איז מיט דיר, עטי, וואס ווילסט
דוא טהון?

ע ט י: (מיט א שמייכעלע) שרעק זיך ניט, ניאניע, איך האב גע־
דארפט גרעגואר'ן בלויז וועגען א געשעפטס זאך. מיר האבען
געסט... וויא גרעגואר איז נאר ארויס פון שטוב איז געקומען דער
פאפא.. ער דארף גרעגואר'ן זעהר נייטיג... אי, ניאניע, אלבערט
איז א לעבעדיגער, געזונטער פארמער.

ח ו ה: ראפאיל איז אין שטאדט? (געהט צום שפיגעל און ברייננגט
אין ארדונג איהר טואלעט.) זיי זיינען נאך ניט אוועק אין דער
אפערא.

ב י י ל ע און א פ ר י ם: דער מחותן איז געקומען! וואו איז
דער מחותן?

ע ט י: ער ווארט דא אויף דער שטראסע, ער וויל אהער ניט אריינ־
געהען... ער דארף מיט גרעגואר'ן רעדען א פאאר ווערטער.

ב י י ל ע: וואס הייסט, ער וויל ניט? האסט דוא געהערט א
ביסעל! ? (לויפט אב).

ע ט י: הייסט עס, זיי זיינען נאך ניט אין דער אפערא?

ח ו ה: ניין! ציליע טהוט זיך אן... דאס הייסט זיא איז שוין
לאנג אנגעטהון, נאר זיא קלייבט זיך צו... ער איז ערשט, נאר
וואס אריינגעגאנגען צו איהר...

ע ט י: איך האב געוואוסט, מיר וועלען זיי נאך טרעפען...
(קלאפט אין ציליעס טהיר) מעג מען אייך אביסעל בעאונרוהי־
גען? (גרעגואר קומט, נאך איהם ציליע אנגעטהון צום גיין.)

ג ר ע ג ו א ר: דוא דא? וואס איז? (עטי בעטראכט זיי און
שווייגט.)

צ י ל י ע: עטי, דאס איז דיין נייעס קלייד? אה, שעהן...
פראכטפאל...

ג ר ע ג ו א ר: איא, שעהן? עס קאסט שעהנעס געלד, זא וואהר
איך לעב, מיין פרוי דארף געהן שעהן און רייך געקליידעט...
איא, עס פאסט איהר? און ווען זיא האט עס אויסגעקליבען, האב
איך געוואלט מאכען א גאנצען סקאנדאל, זא וואהר איך לעב, א
קליין סקאנדאלטשיק טאקי געוועז, עס איז מיר ניט געוועז געפעלען

(רעניגט איהר קלייד פון שטויב) איך צאהל געלד און פריער פון אללע דארף מיר געפעלען. פאר וואס האסטו ניט אנגעטהון דיין דזשולערי?

ע ט י: איך האב ניט געהאט קיין צייט... איך האב מיך זעהר געאיילט... גרעגואר, דער פאפא איז געקומען און דארף דיך באלד זעהן.

ג ר ע ג ו א ר: מיך? וואס איז עפעס?

ב י י ל ע: (ביים טהיר) יא, יא, קומט אריין, גרעגואר איז דא... אין דרויסען גאר, האסט דוא געהערט אביסעל! (אריין) זעה, וואס דא טהוט זיך. (ווארפט זיך רוימען, ראפאיל עלטער און ארמער געקליידעט פיהרט פאר א האנד אלבערט׳ן, ברענגט א סעטשיל.)

ר א פ א י ל: (א שאקעל מיט׳ן קאפ צו אללע) העללא! נאטאשא, וואס מאכסט דוא?

ב י י ל ע: (צו אפרים׳ן) דוא, בעל־הבית מיינער, וואלסט אפשר אנגעטהאן דעם סיורטוק!

א פ ר י ם: אין אמעריקא איז גוט אהן א סיורטוק.

ר א פ א י ל: יא, אז מיר קומען אין אמעריקא, טהוען מיר זיך אויס... און מע שעהמט זיך ניט.

א פ ר י ם: איך מיין, אין אמעריקא איז ניטא קיין מיוחסים, אלע זיינען גלייך... א פרייעס לאנד! ניט אזוי מחותן? נו, וואס מאכט איהר?

ר א פ א י ל: יא, יא, ניטא קיין מיוחסים... א פרייעס לאנד! אלבערט, טהו זיך אויס דערווייל (העלפט איהם אויסטהון זיך).

ע ט י: פאפא, זאל איך איהם זאגען? גרעגואר, דער פאפא פרעגט מיך, וויעפיעל געלד דוא האסט? דוא האסט מיר קיין מאל ניט געזאגט און איך האב ניט געפרעגט.

ב י י ל ע: פאר יעדען טויזענדער וואס ער האט אין באנק זאל איך האבען א גוטען מזל׳דיגען יאהר, רבש״ע!

ג ר ע ג ו א ר: ווענען דארף איך געבען רעכנונג וועגען מיין געלד?

ר א פ א י ל: גאנץ איינפאך... פאר אייך דא וויל איך זיך ניט שעהמען... גבירים — דריי פאר א ניקעל! און ראפאיל דארף

צו זיי קומען רעדען פון געלד פראגען... טשארט וואזמי! צייטען האַ?

אַ ל ב ע ר ט: גרענדפּאַ, האָסט מיר צוגעזאָגט ניט זיין בייז, האָסט פערגעסען?

ר אַ פ אַ י ל: נו, יאַ, איך האָב געוואַרט ביז דער לעצטער מינוט. און אויב איך וועל מאָרגען ביז צוועלף ניט אריינטראָגען אין ניו הייווענער באַנק פּראָצענט פאַר'ן מאָרגייטש און אַ טהייל פון קאַפּיטאַל, וואַרפט מען מיך שוין ארויס פון דער פאַרמע... איך האָב זעהר ליעב בעטען גמילות חסדים! יעדען שוויין בעטען! נאָר בלייבען אין דרויסען... אליין... אַ בעטלער... הם, אַלבערט אפילו זאָגט, מיר זאָלען נעמען רעוואָלווערען און ביקסען און שיסען, ווען זיי וועלען קומען אונז טרייבען... עס איז אָבער קיין פּלאַן ניט...

צ י ל י ע: אַפּיצערסקי בלוט!

ר אַ פ אַ י ל: איך דאַרף צוועלף הונדערט דאָלאַר... (פּויזע.)

צ י ל י ע: הערר פרידלענדער, מיט מיר און דער מאַמאַ זייט איהר גאַר ניט בעקאַנט?

ר אַ פ אַ י ל: (צו גרעגואַר'ן) צוועלף ביי נאַכט געהט דיא שיף אַב קיין ניו הייווען.

ג ר ע ג ו אַ ר: הם, 12 הונדערט דאָלאַר? זאַ וואָהר איך לעב, עס איז אַ היבשע סוממע געלד! איך וועל אייך זאָגען דיא וואָר־הייט, ווען איך זאָל זאָגאַר האָבען, וואָלט איך ניט געגעבען... וואָ־צו? העלפען אייך נאָך אַ יאָהר פּלאָגען זיך? מיין געלד וועט זיין פערלאָרען און דיא פאַרם וועט מען ביי אייך צונעהמען מיט אַ יאָהר שפּעטער... עס איז צייט איהר זאָלט ווערען פּראַקטישער! איהר זייט ניט קיין פאַרמער...

ר אַ פ אַ י ל: איך בין ניט געקומען צו דיר לערנען זיך פּראַקטיק!

ג ר ע ג ו אַ ר: איך מיין אייער טובה, זאַ וואָהר איך לעב...

ר אַ פ אַ י ל: ווען איך טראָג אריין מאָרגען דאָס געלד, קען איך אַם ווענינגסטען, אויב איך וועל מוזען, פערקויפען אַלעס און רעטען אַ פּאָאָר טויזענד דאָלאַר מיט פּראָצענט... און אויב אַז ניט... ע... (בייז צו אַלבערט'ן) דאָס ביזט דוא שולדיג, דיפּלאָמאַט

מיינער! איך האָב דיר געזאָגט, מע דאַרף ניט פאַהרען! מע קען ניט מאַכען קיין שמריימעל פון אַ חזיר'שען אויער...

אַ ל ב ע ר ט: (פריי) מיר וועלען נאָך זעהן... ניאָניע, אפשר האָסט דוא 12 הונדערט דאָלאר? זאָל איך אַזוי געזונד זיין, מיר וועלען דיר אָבגעבען (אללע, זאָגאר ראַפאיל, לאַכען, עטי קושט איהם.)

נ אַ ט אַ שאַ: אי, מיין קינד, ווען איך זאָל האָבען, נאַרעלע, אויב ראַפאיל מאַסעיעוויטש וועט ניט בעקומען קיין געלד, וועל איך ניט האָבען מיט וואָס צו פאָהרען אַהיים...

ג ר ע ג ו אַ ר: זעה אַ יונג! אַ ריכטיגער פאַרמער! (קושט איהם) שוועהר, איך זאָג אייך גאַנץ אָפען. איך קען אַזאַ סומע געלד ניט געבען, נאָר איהר בלייבט ביז מאָרגען... איהר וועט קענען נעהמען אַ טריין. און מיר וועלען זיך מישב זיין... דאָ איז נאָך דאָ פערזאָנען, וואָס האָבען געלד, פאַר וואָס זאָלען זיי אייך ניט העלפען?

ח ו ה: איך זאָג דיר! געלד!

ב י י ל ע: אי, אומשטיינס געזאָגט, געלד! (ראַפאיל בלייבט זי־צען פערטראַכט.)

ע ט י: (שטיל) גרעגואַר, קום אַהער, דו ווייסט, איך האָב ביי דיר נאָך קיין מאָל, קיין זאַך, קיינע געפעליגקייט געבעטען, אָבער יעצט ווען דער פּאַפּאַ...

ג ר ע ג ו אַ ר: האָב שכל און מיש זיך ניט. דאָס איז ניט קיין ווייבערשע ביזנעס! דו האָסט דאָס וואָס דו דאַרפסט? זייַ און שוויַיג!

ע ט י: דער פּאַפּאַ בעט נאָר לייען.

ג ר ע ג ו אַ ר: נו, יאָ, איך וועל איהם געהן נאָכדעם לאָדען...

ע ט י: גרעגואַר, דער פּאַפּאַ האָט דיר... אונז... געגעבען געלד און...

ג ר ע ג ו אַ ר: זאָ וואָהר איך לעב, איך האָב דיך געדאַרפט נעהמען אָהן געלד... איך זאָל דאַמאָלס מעהר שכל האָבען, וואָלט מען מיך ניט אָבגעהאַנדעלט מיט שיהע פיהע... דו מיש זיך

ניט אין געלד פראגען, דאס איז ניט דיין זאך! (קוקט אויפ'ן זייגער.) אי, ציליע זא וואהר איך לעב, מיר וועלען פערשפעטיגען דיא אובערטיורע. אלזא איך וועל אייך דא טרעפען... עטי, דוא זאלסט ווארטען דא, איך וועל ברענגען ציליע'ן אהיים און מיר וועלען פאהרען צוזאמען... דו הערסט? איך וויל ניט, זאלסט פאהרען אליין אהיים... זא וואהר איך לעב, דער פיאניסט מאכט דיר צופיעל קאמפלימענטען... חע! חע! אויפ'ם ווידערזעהען. (ביידע ראש אב).

(עטי בעגלייטעט זיי מיט א איראנישען בליק און א פערדעכטיגען שמייכעלע.)

ר א פ א י ל : אזוי! אזוי איז דאס? (בייז) עטי, פאר וואס געהסט דוא ניט מיט זיי אין דער אפערא?

ע ט י : פאר וואס? מע האט געקראגען נאר צוויי בילעטען, נו, זיי זיינען מוזיקער, זיינען זיי בילכער.

ר א פ א י ל : אזוי? מען קען נאר צוויי טיקעטס קריגען? קום, איך וועל פאהרען מיט דיר אין דער אפער... מיר וועלען נעהמען אלבערט'ן, דער פארמער האט דאך נאך גאר ניט געזעהן. אז איך וועל בעצאהלען צעהן דאלאר פאר צוויי בילעטען, וועלען מיר האבען וואו צו זיצען? נו, טא קום... איך וויל היינט זיין אין דער אפער מיט דיר.

ע ט י : (שמייכעלט) ניין, פאפא, איך וויל ניט געהן אין דער אפער אויף צו להכעיס. לעג עס אב אויף איין אנדערם מאל. איצט איז ניט דיא צייט.

ר א פ א י ל : דו ווילסט נאך ניט געהן אויף צו להכעיס? עטי, איך פערשטעה ניט, ביזט דוא אזוי שטארק, אדער ביזט א שמאטע, וואס לאזט זיך טרעטען מיט דיא פיס? ברודער אלבערט, איך מיין, מיר מעגען פאהרען אהיים, ביז מע וועט אונז ניט ארויסווארפען איז דארט אונזער היים, דארט!

נ א ט א ש א : פאטער אין הימעל, ארויסווארפען! בעסער וואלט איך דאס ניט דערלעבט צו הערען.

ע ט י : מאמא, איך וויים, דוא האסט אין באנק זעקס הונדערט דאלאר.

ר א פ א י ל : איך דארף ניט קיין פרעמד געלד !

ח ו ה : איך בין געווען דער איינציגער מענש, וואס האט געהאט שכל אברייסען ביסלאך ווייז ביי דער פארמע... ווען ניט מיין עקאנאמיע, א שעהן פנים וואלטען מיר יעצט געהאט.

ר א פ א י ל : פינאנסיסטען געווארען דא אין אמעריקא ! הא ? אלבערט, טהו זיך אן, מיר פאהרען שוין אהיים. (טהוט איהם אן.)

א פר י ם : הייסט עס, מחותן, אויב איהר בעצאהלט ניט מארגען איז אלעס אין גאנצען פערפאלען ?

ר א פ א י ל : (בייז) יא, הייסט עס, מחותן.

א פ ר י ם : א ביטערע עבירה, וויא איך בין א יודיש קינד, ביי־לע, קום אקארשט אהער (רעדען ביידע שטיל.)

ע ט י : (שטיל אבער ענערגיש צו דער מוטער) איך וויים דאך, דוא ווילסט איהם אבגעבען דאס געלד.

ח ו ה : ווער ? איך ?

ע ט י : נו, יא, דוא ! ער וועט אבער דיין געלד ניט נעהמען, וועסט איהם מוזען בעטען און שטארק בעטען....

א פ ר י ם : הערט מחותן, איך האב אין באנק 265 דאללאר.

ר א פ א י ל : 265 דאלאר ! א גביר ! איך קוק, וואס ער האט זיך געמאכט א פראנצוויזישע בערדעל ! זייט ניט קיין נארר, אייערע עטליכע פערהארעוועטע גראשען וועלען מיר ווענינ העלפען.

א פ ר י ם : מיר וועלען מיט ביילען צונויפקראצען ביז דריי הונדערט... דיא מחותן'עסטע האט, שא בייזערט זיך ניט, דיא מחותן'עסטע האט זעקס מאות... גיט אויף איהר איין טאפע מיט'ן פום, האט איהר דאס געלד... (צושפיעלעט זיין זשילעט און לעגט לעבען ראפאיל'ן זיין באנק ביכעל.)

ר א פ א י ל : טאפען מיט פום ? ניט דערלעבען וועלען עס מיי־נע שונאים ! זיא האט גדארפט וויינען און בעטען איך זאל דאס געלד נעהמען און דאן וואלט איך עס ערשט ניט גענומען.

ע ט י : פאפא, דיא מאמא דארף דאס געלד ניט פאר זיך, זיא רעכענט, טאמער פערליערסט דוא דיין גאנצעס פערמעגען און

קומסט אין שטאָדט לעבען, זאָלסט דוא ניט דארפען אנקומען צו פרעמדע מענשען. אָבער אויב דו קענסט מיט געלד רעטען די פארמע, וועט זי געוויס ניט זיין דאגעגען... פאר וועמען דארף זי דען דאס געלד? זיא וועט דיר אליין אָבגעבען איהר ביינק ביכעל, איא, מאַ־מאַ? וואו איז דיין ביינק ביכעל?

ח ו ה: (קעהרט זיך אב און שלעפט פון בוזים א ביכעל, וויינענדיג)

מען דארף איהם נאָך בעטען און וויינען! ער מיינט, עס איז איהם קרעמענטשוג!

ע ט י: עס רעדט זיך נאָר אזוי!... מע דארף ניט בעטען, דער פאפא האָט אליין פיינט צו בעטען און וויל ניט מען זאָל איהם בעטען... ער ווייס וויא בעטען ערנידריגט (לעגט דער מוטערס ביינק בוך לעבען אפרימס ביכעל.)

א ל ב ע ר ט: נעהםביידע ביכלאך און מאך ביזנעס וויא א גוּטער פארמער.

ר א פ א י ל: חא! חא! איהר הערט, וואס מיין אלטער פריינד זאָגט? דאס וואקסט דער ריכטיגער פארמער. איבערמוטשען זיך נאָר ביז ער וועט ענדיגען אן אגריקולטור שולע און וועט ווערען א מענש... נו, בעלי טובות מיינע, דערוויילע נעהמט צו אייערע אוצרות מיט געלד... (שמייסט פאָרט ביידע ביכלאך) איך האָב פיינד קבצנישע קאָללעקשאָנס. מיר וועלען שוין מאָרגען פאָהרען מיט דער טריין, האָבען מיר נאָך צייט צו הערען וואס אונזער איידעם וועט אונז ראטהען צו טהון... דערווייל, אלבערט, גיב נאָר א קוק, וואָס מיר האָבען איינצוקויפען... ביי דיר איז פערשריעבען, סעק־רעטאר מיינער.

א ל ב ע ר ט: (נעמט פון דער טאשע א צעטעל) א פלאש טערפענ־טין, שטריק, א פלאש שווארצען קארבאָליק עסיד און...

ע ט י: (קושט איהם ליידענשאפטליך) אי, מיין טהייערער, מיין זיסער פארמער!

ר א פ א י ל: נו, אלבערט, מארש! מיר קומען באלד (געהט עט־ליבע טריט, שטעלט זיך אָב און קוקט אויף אפרים'ן) עי, דוא,

כלי־זמר! אויף מיין ווארט, איך דארף זיך ניט שעהמען מיט דיר (אומארעמט איהם שטארק, שטויסט פון זיך און ראש אב.)

ח ו ה : (בעהאלט איהר בוינק ביבעל) איך זאל מיך ניט שעהמען, וואלט איך מיט איהם מארגען געפאהרען אהיים. קיין מאל ניט געהאט קיין דאגות, נאך וואס דארף איך דאס ?

נ א ט א ש א : גוטע יעווא אראנאוונא, נאך ניט צייט אויף איהם רחמנות האבען ? און אויב איהר פאהרט, פאהר איך אויך צוריק. וואוהין וועל איך פאהרען ? קיין ראסיע ? וועמען האב איך דארט ? איך האב נאר ניט געקענט צוזעהען וואס דא קומט פאר. יא! מיר וועלען פאהרען צוריק, מיר וועלען אכטונג געבען און איהם העלפען. און... איך וועל זיך דען קענען שיידען פון איהר ? (וויינט) פון מיין עטי'ן, פון מיין קינד ? וואס האב איך אויסער איהר אויף דער וועלט ? (פאלט עטי'ן אויפ'ן האלז.)

ע ט י : טייערע, גוטע ניאניע, איך האב געמיינט, איך בלייב אליין... און דוא פערלאזט מיך ניט... (וויינען ביידע) ניין ? ניין ?

א פ ר י ם : מחותנ'עסטע! ביילע! נו, און מכח סאפער הא ? איך לויף שוין אראפ (שנעל אב זינגענדיג.)

ח ו ה : נאטאשא, דער אלטער איז געווים הונגעריג, אי, ווער גיט נעבאך אויף איהם אכטונג דארט ? און מיר, מיינסט דוא, איז גוט ? איך געה דאך אוים יעדען טאג וויא א וואקס.

נ א ט א ש א : איהר פאהרט אהיים ? פאטער אין הימעל, וויא גוט דוא ביזט צו אונז, זינדיגע מענשען (זיא און חוה אב. א גלעקיל)

ב י י ל ע : עטיניו, טאכטער מיינע, דוא ווייסט, איך האב דיך ליעב (קושט זיא.)

ע ט י : איך האב שוין אזא גליק, אללע אלטע האבען מיך ליעב

ב י י ל ע : איך בין דען אן אלטע ? שלעכטע דוא. הער, (קוקט זיך ארום) איך האב געוואלט מיט דיר עפים רעדען. (סאמואיל קומט) אה! פון וואנען קומט עס א יוד ?

ס א מ ו א י ל : העללא, עטי, איך האב געהערט, אלבערט איז

דאָ מיט'ן פּאַפּאַ, איך האָב 27 טויזענד מאָל געוואָלט שרייבען אַלבערט'ן און עס האָט זיך ניט געמאַכט. איך קום פון דער אַפּערע, קאַלווע האָט קאַטער, עס געהט ניט קאַרמען, האָב איך צוגענומען מיין געלד צוריק. 10 טויזענד מאָל געבלאָזט, היינט ניט. אי ! ביי דער קאַססע איז אפשר 12 טויזענד מענשען געשטאַנען... 40 פּאָליסלייטע, דריי אַמבולאַנסען, אַ פּאַטרול וואַגען. עס האָט זיך אַבגעטהון.

ע ט י : שפּיעלט מען היינט ניט „קאַרמען" ?

ס א מ ו א י ל : ניין, „דיא מייסטערזינגער"... ווייסט דאָך, ווי איך האָב ליעב וואַגנערן, וואו זיינען זיי, האַ ? (אב אין אנדער צימער.)

ב י י ל ע : עטי, איך קלייב זיך לאַנג מיט דיר רעדען. איך ווייס, דוא ווערסט האָבען יסורים, אָבער מע דאַרף דאָך אַמאָל מאַכען אַ סוף.

ע ט י : „סוף" איז זעהר אַ טרויעריגעס וואָרט, איך וויל פון „סוף" ניט דענקען.

ב י י ל ע : זיא האָלט דאָ דיא מאַמע, נאָר דיא אויגען צו פער־שטעלען און דוא שווייגסט...

ע ט י : וואָס זאָל איך טהון ? זאָ לאַנג איך קען שווייגען, שוויג איך. זיא איז דאָ ניט געווען אַ פיער, פינף מאָנאַט אין נויארק, האָט ער זיך געפיהרט פיעל אַנשטענדיגער...

ב י י ל ע : אי, עטי, דוא זאָלסט וויסען, וואו זיא איז געווען.

ע ט י : נו, וואָס איז מיר דער אונטערשיעד ? זיא איז אָבער געקומען אַזוי געזונד, שעהן.

ב י י ל ע : נו, יאָ, עס האָט איהר וואָיל בעקומען.

ע ט י : וואָס מיינט איהר ?

ב י י ל ע : נאַרר, זיא איז דאָך, (זאָגט איהר עפּיס שטיל אין אויער.)

ע ט י : האַ ? ! פּע ! וואָס רעדט איהר דאָס ?... אַ שעהנער שפּאָס ! איך פערשטיי ניט...

ב י י ל ע : וואָס פערשטייסט דוא ניט ? נאַרר, וואו איז זיא דען געווען ? איך זאָל אַזוי געזונד זיין, — עס לעבט ! זיי

האָבען עס אָבגעגעבען אין, וויא אזוי רופט מען דאָס, א פינד־ליגג הויז... זיא קאָמאַנדעוועט איבער איהם און ער איז א נאַר־נישט... אי! אויב דוא וועסט שווייגען, וועט דערפון, חלילה, גאָט ווייסט וואָס, ארויסקומען שפּעטער.

עטי: (רוהיג) אָה, עס קען ניט זיין...

ביילע: עס זאָל ניט קענען זיין, וואָלט דאָס ניט געווען.

עטי: פון וואַנען ווייסט איהר דאָס אזעלכע נייעס?

ביילע: דיא מחותנת'טע האָט מיר בעשוואוירען איך זאָל קיי־נעם ניט א וואָרט... אָבער זיא ווייסט, יעדעס פּיצעלע... אי! שיינע בשורות...

עטי: דיא מאַמע ווייסט אַלעס? אָה, איך גלויב ניט... דאָס איז שוין צופיעל... (אין טיער) מאַמע, זיי אזוי גוט, אויף איין מינוט (חוה קומט פּריילאך, א פאַרטוך איבער'ן קלייד.)

חוה: מחותנת'טע, מיר מאַכען מיט נאַטאַשאַ'ן לאַדקעס. צו־ליעב דיא געסט וועלען מיר אויך געניסען. וואָס איז, עטי?

עטי: מאַמאַ, זעץ דיך אַנידער, (רוהיג) זאָג מיר, איך בעט דיך, האָסט דוא געוואוסט אז ציליע האָט געבוירען א קינד?

חוה: (ערשראָקען) אי, א שלאָג האָט מיך געטראָפען! מחותנת'־טע!

עטי: איך פרעג דיך: דוא האָסט געוואוסט און געשוויעגען?

חוה: זיא האָט מיך אריינגעשלעפּט... איך וויים דען?...

עטי: דוא האָסט געוואוסט און געשוויעגען?

חוה: אין קרעמענטשוג וואָלט איך פערברענט געוואָרען פון שאַנדע און דאָ... איך וויים, פאַר וואָס דאָ שעמט מען זיך ניט?

עטי: דוא שעמסט זיך ניט און איך שעם זיך! איך שעם זיך, ווען איך האָב געוואָגט מיינען, אז קיין אונגליקליכערע פון מיר איז ניטאָ אין דער וועלט!... געגען מיין פּאַפּאַ בין איך נאָך א גליקליכע. איך לעב מיט גרעגואַר'ן קאַרגע צעהן יאָהר און ער האָט מיט דיר, מיט אזאַ פרוי וויא דוא, געלעבט זיין גאַנצעס לעבען!

ח ו ה: זעהסט, אויף מיר נאך דעם בלבול. (א געוויש) דיא מאמא דארף אלץ אויסשטיין.

ב י י ל ע: ששו דער מחותן געהט (ראפאיל און אלבערט צוריק).

ר א פ א י ל: קיין טערפעטין ניט געקראגען... שטריק... קארבאליק עסיד (שטעלט עס אויף דער פיאנא) מחותנת'טע, איך בעט אייך, פארזיכטיג, עס איז קארבאליק... וואס איז, עטי?

ע ט י: גאר נישט... דיא מאמא וויל מיט דיר פאהרען צוריק אין דער קאנטרי... זיא איז מודה, דאס זיא האט זיך געפיהרט זעהר מיאוס און נארריש... זיא זאגט, א פרוי וואס האט אליין קיין שכל ניט צו לעבען איז נאר דאן א שטיקעל מענש, ווען זיא איז אונטער דעם שוץ פון אזא מאן, וויא דוא, פאפא (ווערט אלץ מעהר אויפגערעגט) זיא וויל וויינען און קושען דיינע פיס (וויל חוה'ן מיט געוואלד איינבויגען.)

ר א פ א י ל: (בעפרייט דיא ערשראָקענע חוה) וואס טהוסט דוא? דוא דארפסט ניט רעכענען מיינע חשבונות מיט איהר... דיין מוטער איז זיא... דרך ארץ, דוא!

ע ט י: (נערוועז) גאר נישט, פאפא, חא! חא! חא! עס איז מיר עפּיס אזוי איינגעפאלען א שטיקעל משוגעת... קומט עסען... דיא מאמא האט צוליעב דיר געמאכט לאדקעס. אלבערט, אנקעל סאמואיל איז דארט. (אלבערט ראש אב.)

ח ו ה: (פלוצלונג מיט א יאממער) ראפאיל, האב רחמנות, נעם מיך צו פון דאנען! איך קען ניט איבערטראגען קיין צרות.

ע ט י: יא, האסט אבגעלעבט דיין לעבען אהן צרות!...

ר א פ א י ל: וואס זשע וויינסט דוא, אלטער נארר? איך וועל דיך ניט געהן בעטען, דוא זאלסט פאהרען אהיים, דאס וועלען מיינע שונאים ניט דערלעבען! נאר אויב דוא ווילסט צוריק, נו... וויא געלעבט, אבער דאך אבגעלעבט אזוי פיעל יאהר... דאס גאנצע לעבען אין איינעם אבגעלעבט... איין גאטט ווייס, וויעפיעל איך האב דיר פערצייהט, נאר דערפאר וויל דוא ביזט געוועזן דיא מוטער פון ראפאיל פרידלענדער'ס קינדער... און עס קען זיין, גאטט אליין ווייסט אויך ניט, וויעפיעל דוא ביזט מ י ר

שולדיג דערפאר (טרערען) וואס מיינע קינדער זיינען מעהר דיינע, וויא מיינע... זאגאר עטי... ניין! ניט דאס האב איך פון זיי ערווארטעט. נאר יעצט איז שוין שפעט צו רעכענען זיך... עס איז ניט גרינג אויף דער עלטער בלייבען אליין... (פארדעקט זיין געזיכט און שווייגט לאנג) טשארט וואזמי, וויא גרינג איז אמעריקא צובינדעט זיך אללעס, וואס דארט איז געווען פערבונדען אויף עוויג... (עטי האט ניט געהערט דעם פאטער'ס רעדען; געזעסען פער־טראכט.)

א פ ר ים: (אין טהיר) מחותן, נו? איך האב געקריגען א פלאש בראנדי אין „גים דור" (אללע אב, אויסער עטי'ן.)

ע ט י: ניין, איך דארף זיך פריהער בערוהיגען, אז ניט וועט זיין שלעכט... הם!... איך דארף זיי דא ניט בעגעגענען, איך האב מורא, איך וועל ארויס פון מיין ראללע.. דער סוף קומט!... דיא ענדע! דיא ענדע! ארעמער פאפא, א שעהנעם עלטער דער־לעבט... א שעהנעם נחת פון קינדער... צוויי טעכטער! הא! הא! הא! ביידע! וויא קומט צו אזא פאטער אזעלכע קינדער? (אלבערט און סאמואיל אריין.)

א ל ב ע ר ט: מאמא, קום אהין! (זיא בלייבט זיצען אונבעוועגליך. אלבערט עפענט בגניבה דעם זיידענס סעטשעל.) אנקעל סעם, שש! זעהסט, דער גרענדפא פיהרט עם שטענדיג מיט זיך (ציינט א רע־וואלווער, עטי גיט א קוק.)

ס א מ ו א יל: (בייגט זיך אן, גיט א קוק) לעג אוועק, ער איז אנגעלאדען. (לויט) עטי, מע האט דיך 157 מאל גערופען אהין! (מע קלאפט) ווער איז דאס? קאם אין! (גרעגואר און ציליע קומען צוריק פרייליכע.)

ג ר ע ג ו א ר: זעהסט, איך האב דיר געזאגט, זיא וועט זיצען דא און ווארטען. אז איך האב געהייסען ווארטען, וועט מען ווארטען!

ע ט י: (זיצט רוהיג) וואו זיין איהר דאס געווען, אין דער אפערא?

גרעגואר: א נייעס נו! וואו דען? געווים אין דער אפערא.

עטי: וואס האט מען געשפיעלט? קארמען?

גרעגואר: דאס געפעלט מיר, זא וואהר איך לעב, חא! חא! חא! געווים קארמען. וואס איז? דיר געפעלט ניט די אפערא?

ציליע: אך, וויא דיא קאלווע האט געזונגען (זינגט קארמענ'ס אריע און טאנצט) זיא האט זיך איבערטראפען.

עטי: עס איז א ליגען! מע האט ניט געשפיעלט קארמען, קאלווע האט ניט געזונגען און איהר זייט ניט געוועזן אין דער אפערא... עס איז א ליגען!

גרעגואר: (בייז) וואס איז דאס פלוצלונג פאר א טאן עפיס, דוא!... מיט וועמען רעדסט דוא דאס?

סאמואיל: איך גיב אייך 29 טויזענד בעווייזע, אז מע האט ניט געשפיעלט קארמען... מע האט געשפיעלט „מייסטער־זינגער.“

גרעגואר: אה! ער? געפונען וועמען צו גלויבען, זא וואהר איך לעב...

סאמואיל: איך ווייס, וויא איך בין א יוד, איהר האלט מיך פאר א ליגנער... איך זאג א ליגען, וויל אבער קיינעם ניט בעטריגען... איהר זייט אן אמת'ער מענש און איהר זייט א בע־טריגער! נאט... אט איז אנאנסירט אין דיא איוונינג פייפערס... קאלווע איז קראנק... קארמען געהט ניט... (צייגט איהם א צייטונג.)

ציליע: זעה נאר וויא ער האט זיך דערשראקען! אויך מיר א מאן! וואס איז דארט אזוינס? מיר זיינען טאקי ניט גע־וועזן אין דער אפערא? וואס זיינען מיר קינדער? מיר דארפען אבגעבען חשבון וואוהין מיר געהען?

אלבערט: (בייז) אי! ווען איך זאל איצט זיין א גרויסער, וואלטען זיי צו דער מאמע אנדערש גערעדט!

עטי: אלבערט געה אהין! סאמואיל, זאלסט דארטען ניט פלאפלען (פיהרט ביידע ארויס און מאכט צו דיא טהיר) ניין! איצט אבגעבען דין וחשבון איז שפעט... וואס איז דארטען —

יא אפּערא, ניט אפּערא. איך וויל אייך נאָר זאָגן: דאָס איז גע־
וועזן אייער לעצטער ליגן, איהר וועט ניט לייגן מעהר!

גרעגואר: שש! דער אַלטער איז דאָרט? הער, עטי, דוא
ביזט שטענדיג א גוטע... איך בעריהם זיך פאַר מיינע בעקאַנ־
טע, מיין פרוי, זאָג איך, גיט מיר שטענדיג פוללע פרייהייט.

ציליע: נו, הויב זיך אָן מיט איהר קושען און האַלזען פאַר
מיר אין דיא אויגען!

עטי: (שמייכעלט) ביזט אייפערזיכטיג, הא? זאָג מיר בעסער,
ציליע, האָסט דוא מיר אמאָל ניט געגעבען דיין עהרענוואָרט,
אַז...

ציליע: האָסט זיך נאָך ניט פערגעסען?

עטי: דוא האָסט זיך ניט געקענט פערגעסען, אַז איך האָב
אמאָל געהאַט א קינד.

ציליע: (פרעך) אַה, יא! דאָס געדענק איך...

עטי: געדענקסט? נו, און אַז דוא האָסט געהאַט א קינד, גע־
דענקסט דוא? (ציליע ערשרעקט זיך) איך בין געוועזן פריי,
איך האָב געגלויבט מיין קינד'ס פאָטער וועט זיין מיין מאַן און
בין דערנאָך פאַר דעם קינד געגאַנגען ליידען און פּלאָגען זיך. פאַר
דעם קינד האָט מען מיר יעדע מינוט געשטאָכען דיא אויגען, פאַר
דעם קינד האָסט דוא מיך פיעל מאָל ערנידריגט, גענומען א רעכט
דעם אנדערן פערפאַלגען פיר זיינע זינד, האָסט דוא אַליין גע־
דאַרפט אַבהיטען זיך פון געמיינהייטען און פערברעכען. מאַדאַם,
דוא האָסט געהאַט א קינד פון דיין אייגענער שוועסטערס מאַן,
וואו איז דאָס קינד? ביזט מוטער? געה פּלאָגען זיך, געה זיין
געפּאַלטערט און געמאַטערט, געה ליידען פאַר דיין קינד!... דוא
האָסט געמיינט, וועסט זיך אַבלעבען אָט אַזוי דיין גאַנצעם לעבען
מיט אפּערא, געזאַנג און ליעגען?!... אוים געזאַנג! דער שרעק־
ליכער סוף קומט!

גרעגואר: שש! עטי, איך בעט דיך, נאָר דעם איין מאָל זיי
א גוטע. דוא וועסט זעהן...

ע ט י: דערווייל רעד איך נאך ניט צו דיר! ציליע, וואו איז דיין קינד?

צ י ל י ע: איך בין ניט קיין קרעמענטשוגער מויד, איך וועל זיך ניט געהן פערבינדען דעם קאפ!

ע ט י: אזוי? ווילסט זיך ניט פערבינדען דעם קאפ, הא? ציליע, איך האב דיך געבעטען: זעה, זאלסט קיין חרטה ניט האבען, זעה, זאלסט קיין חרטה ניט האבען... איך האב מורא, דוא וועסט איצט חרטה האבען! (ציטערט פון אויפרעגונג.)

ג ר ע ג ו א ר: עטי, דוא ווייסט אליין, אז איך האב דיך ליעב... אלע פרויען דער וועלט מעגען קרעפירען פאר דיר. נאר דוא ביזט מיר טהייער... געוויס, איך טהו אמאל א דומהייט... אלע מענער טהוען דאס, אללע! זא וואהר איך לעב! אבער נאר דוא ביזט מיר טהייער, נאר דוא ביזט טאקי מיינע!

ע ט י: דיינע! איך וויים, וואס הייסט דיינע! דיין אייגענטהום! מיין קערפער געהערט דיר! מיין קערפער האט דיר געהערט זינד איך בין געבוירען געווארען און וועט דיר געהערען ביז איך וועל שטארבען! ווען דוא דארפסט מיין קערפער, האסט דוא מיך ליעב! ווען דוא האסט מיך ליעב, הייסט עס, דוא דארפסט מיין קערפער! דוא זעהסט מיך אבהיטען, איך בין דיר טהייער, וויא יעדעס אייגענטהום ביי יעדען אייגענטהימער!. מיין קערפער האט דיך אינטערעסירט, מיין זעעלע אבער האסט דוא יעדען טאג צעהן מאל ערמארדעט! מיינע מענשליכע געפיהלע האסט דוא יעדען אויגענבליק געטראטען מיט דיא פיס! כמעט צעהן יאהר געלעבט מיט דיר, און דוא האסט מיך אויף איין מינוט ניט בעטראכט אלס מענש, נאר אלס פרוי, אלס ווייב, אלס דיענסט! האסט ניט געוואלט און ניט געקענט מיך פערשטעהען. האסט ניט געוואלט און ניט געקענט וויסען וואס איך האב פאר דער צייט איבערגעפיהלט. איך האב פערשפראכען צו דולדען און שווייגען, — האב איך געשוויעגען און ערטראגען מעהר וויא איך האב געדארפט! ... גענוג! בעלאגען, בעטראגען און ערנידעריגט וועל איך שוין ניט זיין מעהר! ניין! מעהר ניט!...

צ י ל י ע : דו ווייסט פון וואנען זיא האט אנגעכאפט דיעזע גע־דאנקען? חא! חא! עס איז פון קרייצער סאנאטא.

ע ט י : ציליע, לאז איצט ניט! (פערווירט) איך זאג דיר, לאז ניט!

צ י ל י ע : אז דו ביזט פארט אזוי קאמיש... חי, חי!

ע ט י : איא? איך בין קאמיש? איך האב מורא, איך וועל מור־זען זיין טראגיש. דו געדענקסט דיא „קרייצער סאנאטא"? גע־דענקסט דוא אבער וויא דוא האסט דעם פאפא געזאגט, ווען מיר האבען הערר גרעגואר פידלער ערווארטעט צום ערשטען מאל, דאס דו ביזט זעהר אייפערזיכטיג, דוא וואלסט ביידען צושניטען אויף שטיקער, אבער עטי איז א מענש אהן א גאל, הע! איהר האט ביידע געמיינט, אז איך בין ווירקליך א מענש אהן א גאל און איהר האט אייך צופיעל ערלויבט, ניט אלע מאל וועל איך שווייגען און ניט אלעס וועל איך ערטראגען!

(קוקט זיך אום און חאפט דיא פלאש מיט קארבאליק און גרייפט אן ציליען.)

ג ר ג ו א ר : (זיצט פון דער ווייט, פארדעקט זיין געזיכט, זעהט ניט, וואס עס קומט פאר) אי, איך האב מורא, עס וועט ארויס א סקאנדאל, עס וועט ארויס א סקאנדאל. עס קען זעהר שאדען מיין נאמען...

צ י ל י ע : וואס איז דאס? וואס ווילסט דוא טהון?

ע ט י : דאס איז קארבאליק! איך וויל דיך פערברענען! איך וועל אויסברענען דיינע אויגען. זאלסט ניט קענען קוקען אויף פרעמדע מענער! איך וועל דיר פערקריפלען דיין געזיכט, יעדער מאן זאל אויף דיר קוקען מיט עקעל און אבשוי! אז דוא וועסט ניט זיין מעהר וייב, וועסט דוא זיך דערמאהנען דאס דוא ביזט מור־טער! (קען בשום אופן ניט עפענען דיא פלאש.)

צ י ל י ע : לאז מיך! לאז מיך! (ראנגעלט זיך) גרעגואר!

ג ר ע ג ו א ר : עטי! דוא שרעקסט מיך! (ער און ציליע ראנגלען זיך מיט איהר לאנג און רייסען ענדליך ארויס דיא פלאש פון איהר האנד.)

עטי: דאס וועט אייך ניט העלפען! קיין זאך וועט אייך יעצט ניט העלפען! (חאפט ארויס פון סעטשעל דעם רעוואָלווער און ציעלט אויף דער שוועסטער.)

גרעגואר: אונגליקליכע, וואס ווילסט דוא טהון? (שטעלט אויס דיא האנד, זיא שיסט איהם, ער פאלט, דאן שיסט זיא ציליען, ציליע פאלט און עטי שיסט אלע פינף קוילען אויס, וויא א פערווירטע, דיא לעצטע קוילען שיסט זיא אויס ווען אלע זיינען שוין אין צימער... בוילע און אפרים לויפען צו גרעגואַר'ן. חוה לאָזט זיך אראָפּ אויף דער ערד לעבען ציליען. סאמואיל האלט דעם ערשראָקענעם אלבערט'ן. ראפאַ־איל און נאטאשא געהען צו עטי'ן.)

עטי: פּאפּא, איך האב ניט געקענט מעהר. (לאָזט ארויס פון איהרע הענד דעם רעוואָלווער.)

ראפאיל: איך האב לאנג מורא געהאט, דוא וועסט דאס טהון... עטי, מיין ארעם קינד. (אומארעמט זיא און וויינט) האר אויס, לאָז מיך זעהן... (בייגט זיך אן צו גרעגואר'ן.)

גרעגואר: און דאך, עטי, איך שווער דיר, איך האב דיך ליעב געהאט... פאר מיין טויט, שווער איך דיר. (אגאניע.)

נאטאשא: (וויינט) דיטיאטקא, קינד מיינס, וואס האבען זיי געמאכט פון דיר?

עטי: (פאלט נאטאשאן אויפ'ן האלז) ניאניא! מיינע געדאנקען מישען זיך, מיין קאָפּ איז צודולט, אין דיא אויגען שווינדעלט. אלעס וואנקט אונטער מיר. מיר ווייזט זיך אויס, איך זינק! איך זינק!... (שרייט אויסער זיך) אי, ניאניא! ניאניא! ניאניא!

פארהאנג.

דיא אינטערנאציאנאלע ביבליאטהעק

די אמת'ע קראפט

דראמא אין 4 אקטען

פון

יעקב גארדין

ארויסגעגעבען פון
די אינטערנאציאנאלע ביבליאטהעק פערלאג קאמפ.
ניו־יארק.

פערזאָנען:

דאָקטאָר יעווגעני גאָלדענוויזער, א געזונטער מאַן, טראגט אַ לאַנגזן באָרד, גראָלעך, 45 יאָהר אַלט.

אָליע, זיין טאָכטער פון דער ערשטער פרוי, 11 יאָהר אלט.

מארק, זיין ברודער, אַ בוכהאַלטער אין אַ באַנק, 30 יאָהר.

דבורה, זייער מוטער (מען רופט זיא „מאַדאַם"), טראגט ברילען, 65 יאָהר אַלט.

שמשון־דוד זרחי, אַ לעהרער אין תלמוד תורה, האט אסטמע, 45 יאָהר.

שרה הינדע, זיין פרוי, דיזעלבע יאָהרען

פאניע, זייער טאָכטער, שפּעטער דעם דאָקטאָר'ס צווייטע פרוי, 20 יאָהר.

פייוועל פומפיאן, א וואיענער פעלדשער, 25 יאהר אלט.

אבראם חיוטין, אָליע'ס לעהרער, קורצזיכטיג, טראגט ברילען, 25 יאָהר.

ערשטע ארעמע פרוי.

צווייטע ארעמע פרוי.

דיענסטמיידעל, ארעמע פרויען, בוקיניסט.

עס קומט פאר אין איינער פון די גרויסע ליטווישע שטעדט אין רוסלאנד אין אונזער צייט.

ערשטער אקט.

דר. גאָלדענוויזער׳ס הויז. אַ גרויס צימער, איבערגעטיילט מיט פּאַרטיערען. אין דער ערשטער האַלב דעם דאָקטאָר׳ס קאַבינעט, שאַפּעס מיט ביכער, אינסטרומענטען, אַ וואַש־טישעל, א. ז. וו. אין דער צווייטער אבטיילונג אַ קליידער־שאַפּע, אַ פּיאַנא, וויכע מעבעל, וויענער שטולען, אַ טיש אַלץ אין אַ גרויסער אונאָרדנונג. ווען אַ פּאַציענט קומט, אדער דער דאקטאָר וויל בלייבען אליין — פערציהט מען די פּאָרטיערען.

פּ י י ו ו ט ל. (פּוצט אַ קאסטיום מיט אַ קליידער־בערשטעל).
ווער וועט גלויבען, אז איך, פּייוועל פּומפּיאן, וועל טון אזא אר־בייט — פּוצען פרעמדע הויזען גאָר! און דאך, איהר זעהט דאָך! (פּוצט מיט מעהר ענערגיע). הויזען פּוצען געהערט אויך צו דער מע־דעצין. פערשטאנען? ווארום דער דאקטאָר קומט פון א דיפטעריא און וועט מוזען איבערבייטען די קליידער. באצילים דיפטעריקא! (מען קלינגט). אהא, פּאציענטען! (לויפט עפענען, קומט צוריק מיט אַ בוקיניסט, וועלכער ברענגט פיעל ביכער). ווידער ביכער פאר׳ן דאקטאָר? לעגט אנידער אָט דאָ, איך וועל איהם זאָגען. האָט א גליקליכען תמיד... (בוקיניסט אב). נאר ער קויפט ביכער, דער דאק־טאר. אז מע ווייסט שוין, ווי צו זיין א דאָקטאָר, נאָך וואס, דאכט זיך, דארף מען נאָך עפּיס וויסען? אי, וויפּיעל ביכער עס איז דאָ אויף דער וועלט! עס זאָל ניט זיין אזוי פּיעל ביכער, וואָלט ניט געווען אזוי פּיעל גראבע יונגען! (פּוצט דעם ראָק). אהא, ביי׳ם דאק־טאָר׳ס פּידזשאק פעהלט א קנעפּעל. מיר דאכט זיך, איך האָב ערגיץ ביי זיך א קנעפּעל. נו׳ם איך איהם צונעהען, ווארום אז ניט איך, ווער דען? (געפינט ביי זיך אַ קנעפּעל, אַ נאדעל מיט א פאדעם און

נעהמ). דער דאָקטאָר האָט זיך היינט פערשפּעטיגט אין שפּיטאָל. די קבצנים טאַסקען איהם ווי דער רוח דעם מלמד... מע וואַרט אין שפּיטאָל אויפ'ן הלאַוונעם דאָקטאָר און וואו איז ער? ביי אביונים. מע דאַרף מאַכען אַן אָפּעראַציע און וואו איז ער? ביי דלפנים... און אָהן איהם הויבט זיך ניט אָן און לאָזט זיך ניט אויס. א קליי־ניגקייט דאָקטאָר גאָלדענוויזער! (אליע עפענט אויף אַן אינערסטע טיר).

אליע. מוסיו פּומפּיאַן, איז דער פּאַפּאַטשקע שוין דאָ?

פּייוועל. ניין, אליע, דער דאָקטאָר איז נאָך ניטא. (אליע אָב צוריק). איהר הערט? איך בין מוסיו פּומפּיאַן... פריהער גע־ווען א צירולניק, אַז מען האָט מיך גענומען אין סאָלדאַטען, גע־ריבען זיך דאָרט לעבען פעלדשעריי, און איצט שטודיר איך אויף א ריכטיגען פעלדשער, פערשטאַנען? דער דאָקטאָר לערנט מיך ווי אַן אייגענעם און צאָהלט מיר ווי א פּרעמדען. א גוטער מענש — איך האָב איהם ליעב, און דאָס קנעפּעל וועט מען ניט אָברייסען אפילו מיט די ציין. מען דאַרף לערנען, ווי מען קריגט א קערבעל פאַר א קרענק — שווער! (לערנט). דוקטום אַרטעריאָזום, בולבום (מען קלינגט). ווידער ניט דער דאָקטאָר; ווי ער האָט זיך פער־שפּעטיגט! (לויפט עפענען). בולבום אַרטע... (אָב).

אליע. (עפענט ווידער די טיר). איז דאָס דער פּאַפּאַטשקע געקומען? (פּייוועל מיט אַן אַרעמע פרוי, אליע אָב צוריק).

אַרעמע פרוי. אי, דער דאָקטאָר האָט אודאי פאַר־געסען.

פּייוועל. דאָקטאָר גאָלדענוויזער פאַרגעסט ניט. דאָ איז די מיקסטורע פאַר אייער מאַן. דער דאָקטאָר האָט אליין בע־צאָהלט אין אַפּטייק. מען קען גליקליך ווערען פון אַזעלכע גע־שעפטען. יעדע שעה א לעפעל, א סוף־לעפעל. פערשטאַנען?

אַרעמע פרוי. וואָס הייסט פערשטאַנען, וואָס דען? זאָלט איהר מיר געזונד זיין, איז ווי אַזוי זאָל ער נעמען, מיט א לעפעל סוף, הא?...

פ י י ו ו ע ל. דאָ איז שוין דאַ סוף... אקווא דיסטילאטא... און דאס איז פאר'ן קראנקען א לייבעל מיט ווארעמע זאַקען. דער דאָקטאָר האָט עס פאר איהם געקריגען... האָט א גליקליכען תמיד... (גיט איהר א פעקעל זאַכען).

א ר ע מ ע פ ר ו י. אי, הלואי קומט מיר אַן א חלק פון זיינע ברכות... (אב).

פ י י ו ו ע ל. ער וואקסט אין דער לענג און אין דער ברייט פון אייערע ברכות! (זוכט אין די קעשעניעס פון דעם אויסגעפוצטען קאָסטיום). איהר זעהט? אין די הויזענקעשעניעס האָט זיך ביי איהם פערוואלגערט א רובעל, אין זשילעט זילבער געלד. ער האָט פיינט פיהרען חשבונות. (לעגט דאס געלד אויפ'ן טיש) מען דארף זיין שטארקער פון אייזען, מען זאל דא אין שטוב קיין גנב ניט ווערען... (לערענט) בולבוס ארטעריאָזוס. (מען קלינגט שטארק), אהא! ענדליך דער דאקטאָר. (געהט עפענען. אליע לויפט אריין מיט אַ בוך אין האַנד).

א ל י ע. דער פאפאָטשקע איז געקומען! דער פאפאָטשקע! (מען הערט דעם דאקטאָר'ס מוטיגע שטימע).

ד א ק ט א ר. (אין קארידאָר). קאלעגא פומפיאן, איך האָב מיך פערשפעטיגט, ווי א פשע ישראל. (ער קומט מיט א סאק־וואיאזש, נאך איהם פייוועל. אליע לויפט צו'ן איהם). צוריק! דו גזלן! מען טאָר ניט! (שטרעקט אויס ביידע הענד). ליאליעטשקע, מען דארף זיך פריהער דעזינפיצירען... ברודער פומפיאן, זיי אזוי גוט. (ווארפט פון זיך זיין ראק, גיט עס פומפיאַנען, יענער טראגט עס ארויס. געהט צו א וואש טישעל, וואשט זיך, רעדענדיג לעבהאפט) נו, ווי געהט עס, ליאליע האָבען מיר היינט מוזיצירט? געלערענט די עטיודען, הא? (וואשט זיך). ניט געפוילט זיך? טאקי? בראווא! קאלעגא פייוועל, דו ווייסט ניט, ווי גוט איך פיהל זיך. דער קראנקער שניי־דער, דו ווייסט דאָך, ניט געשטאָרבען.

פ י י ו ו ע ל. דער וואס האָט געהאט אולקוס ווענטריקולי? ניט געשטאָרבען? דאס קאָן זיך טרעפען נאָר מיט א שניידער.

ד א ק ט אָ ר. ניט געשטאָרבען, ניין! דער מלאך המות זאָגט: גיב מיר דעם שניידער. און די מעדיצין זאָגט: א פייג ווילסטו ניט? כא! כא!... איך מוז שוין פאָהרען אין באָלניצע און, אי, איך שטארב שטאַרב עסען. ליאַליע, וואו איז אונזער מאמא? געה, זיי מיין מליץ יושר... בעט, זי זאָל מיך ניט לאָזען אויסגעהן פון הונגער. (ליאָליע אב). פומפיאן, דאָרט ליעגט דער מעדיצינישער זשורנאל, מיין ארטיקעל איז געדרוקט וועגען דעם, „איז דער מאָ־גען א פאראזיט צו ניין?“ אוי, מיין פאראזיט וויל א ביפשטעקס מיט א טעלער סופ. (פומפיאן נעמט דעם זשורנאל און קוקט, דער דאָקטאָר ווישט זיך). הא? דער בוקיניסט האָט געבראכט ביכער... בראוואָ! א גוטער יונגאטש דער בוקיניסט. (פייוועל שפריצט אויף איהם פון אַ פולווערידזאטאָר. דאָקטאָר קוקט איבער די בי־כער. אליע און די מאָדאַם קומען). מאמא, ענטשולדיג, וואס איך האָב דיך בעמיהט. איך וויל פשוט פרעגען: איז דאָ וואס צו קייען? פומפיאן, זיי אזוי גוט, לויף נעם מיר א דראָשקע. (פומפיאן אב. מען הערט באַלד, ווי ער שרייט פון קארידאָר: ע! איזוואָזשציק!). אליעטשקע, עס איז ערלויבט! (כאַפט זי אויף די הענד און קושט).

מ א ד א ם. יעווגעני, ווילסט גאָר עסען? דיר זאָל ליגען אין זין אזא נארישקייט? דיין מיטאג איז שוין לאנג קאלט, און די קעכין איז אוועק צו גאסט. אליע, וואס גיט מען איהם קייען, הא?

א ל י ע. אָה, ארעמער פאפאָטשקע;

ד אָ ק ט אָ ר. (קוקט איבער די ביכער מיט פרייד). די ערשטע אויסגאבע? בראוואָ!... מאמא, גאר נישט ניטאָ? א שטיקעל קאלטע פלייש, א ציבעלע, א הערינג, א קאטשקע, אן עפעל, א געבראָטענער אינדיק, א וואס עס איז? פומפיאן, זיי א גוטער ברודער און שלעפ אהער, וואס דו וועסט דאָרט געפינען. (פומפיאן אב אין א אינערסטע טיר). און, מיינע צוויי טייערע דאמען, איהר זייט רוהיג, הא? און אז איך דערמאָן זיך, וואס איך וועל אייך

היינט מוזען דערצעהלען... אָבער ניט איצט ,שפּעטער. (זוכט אין שאַפע). מאמא, ווייסט ניט, איך האָב ערגיץ א ריינע נאָזטיכעל?
דאס, וואס איך וויל אייך זאָגען, איז א גרויסער סעקרעט.

מ א ד א ם. איך ווייס ניט, אויב דו האָסט א נאָזטיכעל... דו דארפסט א נאָזטיכעל צום נאָז, אדער צום סעקרעט? ווענען ווילסטו דאס די נאָז אבווישען? (פּומפּיאן ברענגט אויף אַ טעלער אַ שטיקעל קאלטע פלייש, א גאָפּעל און אַ מעסער, ברויט, אַ וואזע מיט עפּעל און אַפּעלסינען).

ד אָ ק ט אָ ר. עס קען זיין, איך וועל זיך אליין אבווישען די נאָז... (ערנסט). אוי, איך זאָל פאר אייך ביידע ניט מורא האָבען, וואָלט איך אייך שוין אויסגעזאָגט... שפּעטער! שפּעטער! (טוט אָן דעם ראָק, וואס פּייוועל האָט אויסגעפּוצט). זעה נאר, איין קנעפּעל אַ גרינער און די איבריגע שווארצע. פע! דאס איז א בעליידיגונג פאר דער מעדעצין. (טוט אויס און זוכט אין שאַפע אן אַנדער ראק).

פּ י י ו ו ע ל. איך האָב ניט געהאט קיין שווארצען, האָב איך צוגענעהט א גרינעם... אז מען האָט ניט קיין בינינום מוריאַטיקום, גיט מען בינינום סולפוריקום. פערשטאנען?...

ד אָ ק ט אָ ר. יא, ברודער, פערשטאנען. בינינום סולפוריקום. (טוט אָן אן אַנדער ראָק). מען קען נאָך געפינען ביי מיר אַ ראָק מיט קנעפּלעך. הא? דער ארבעל איז א ביסעל אבגעטרענט. ליאליע, אז איך הויב אויף די האנד, זעהט זיך דאס ווייסע העמד?

א ל י ע. יא, פּאַפּאַטשקע, עס זעהט זיך א ווייסע זאך...

ד א ק ט א ר. א ווייסע זאך? א שלעכטע געשיכטע. איך וועל זיך מוזען אָבהיטען און ניט אויפהויבען די האנד.

פּ י י ו ו ע ל. איהר וועט זיך אבהיטען? גיט איך וועל אייך בעסער צושטעכען מיט א שפּילקע. (שטעקט צו). אין לעטיין וועט עס הייסען: שפּילקום שטעכאטום.

ד א ק ט אָ ר. שפּילקום שטעכאטום? דאס איז וויטעבסקער

לעטיין. נו, איך כאפ א ביים און לויף. (עסט). אליע, קענסטו דיינע לעקציאָנען? דיין לעהרער, דער שטרענגער חיוטין...

מ א ד א ם. יעווגעני, איך האָב זי אויסגעהערט, זי קען ווי א וואסער... דעם טאטענס טרפהנער קאָפּ.

ד א ק ט אָ ר. קליינער רוח'ל! נו, און וואס לעזען מיר? (עסט און קוקט אין איהר בוך). ראבינזאָן קרוזאָ? א שיינע געשיכטע, הא? וועסט מיר דערצעהלען פון אָנהויב. (עסט איילענדיג). פּומפּיאן, וועסט נעמען אלע מיינע באקטעריאָלאָגישע פּרעפּאראטען און... (מען קלינגט. פּומפּיאָן אב. מען הערט א פרויענשטימע).

פּ ו מ פּ י א ן. (אין קארידאָר). איך זאָג, איהר קענט איצט דעם דאקטאָר ניט זעהן...

פ ר ו י. אוי, טאטינקע מיינער, הארצעלעך...

ד א ק ט אָ ר. (עפענט די טיר). לאז זי אריין, פּומפּיאן. — נו, וואס איז דאָרטען?

פ ר ו י. מיין עלטערער זוהן, דאקטאָר... ברענט ווי א פייער, רעדט פון היץ. טאטינקע דאקטאָרעל, פריהער אויף גאט און נאכדעם אויף אייך...

ד א ק ט אָ ר. קאלעגא, דאס איז מאָרבוס פּאופּערום... זיי האָבען ניט וואס צו עסען, ווערען זיי פערצעהרט, האָבען ניט מיט וואס צו הייצען, ברענען זיי פון היץ. גאָט פערזארגט זיי. איך וועל זיין ביי אייך... פּומפּיאן, פערשרייב איהר אדרעסא. (עסט).

פּ ו מ פּ י א ן. נו, וואו וואוינט איהר דאָרטען?

פ ר ו י. אומשטיינס געזאָגט, וואו וואוין איך? (זיי רעדען שטיל).

ד אָ ק ט אָ ר. מאמא, די זאָלסט זעהן, וואס עס טוט זיך יעצט ביי די קבצנים. ביי אנדערע איז איצט דער סעזאָן פון טעאטער, אפּערא, קאָנצערטען, באָל־מאסקאראדען, און ביי זיי איז איצט דער סעזאָן פון סקארלאטין, טיפוס, דיפטעריא, אינפלוענציא, פּנעוומאָניא... דאנקען גאט, די מעדיצין האָט זיך ניט צו בעקלאָגען.

פ ו מ פ י א ן. נו, געהט און דולט ניט דעם קאָפּ. האָט א גוטען תמיד.

פ ר ו י. טאטינקע, דאקטארעל, פערגעסט זשע ניט, למען השם...

פ ו מ פ י א ן. זיי לאָזען איהם ניט רוהען, ניט עסען, ניט שלאָפען. די ערגסטע נאציע אין דער וועלט זיינען ווייבער.

ד אָ ק ט אָ ר. איך פערגעס ניט, אז איך זאָג צו.

פ ר ו י. אוי, טאטענקע, דאקטאָרעל! (קוקט אויף דער וואַזע מיט פרוכטען).

פ ו מ פ י א ן. נו, וואס איז שוין ווידער? איהר פערשלעפטע קרענק.

פ ר ו י. אוי, מיין קראנקער זאָל האָבען איין אפּעלציין... איצט, נאָך סכות אן אפּעלציין... פאטער מיינער... ער האָט געבעטען און איך האָב ניט...

ד א ק ט אָ ר. און איהר האָט ניט! דאס איז א גרויסע עולה... מען דארף האָבען. אן אפּעלציין, הא? (נעמט די גאַנצע וואזע מיט פרוכטען). גבאי'טע, האלט דעם פארטוך. (קערט איבער אין איהר פארטוך אלע פרוכטען). אבער זעהט, די עפּעל זאָלט איהר פריער אבבאקען... גיט איהם ניט קיין רויע עפּעל... (פּומפּיאָן פיהרט זי אב). זעהסט, ליאָליעטשקע, עס איז דאָ אונגליקליכע מענשען, ביי וועלכע אן אפּעלסינע איז א גאנצער לוקסוס... מעהר ניטאָ וואָס צו עסען? פּערגעסען זיך איבערלאָזען אן עפּעל. נו, בערוהיגט א ביסעל דעם מאָגען און צו דער ארבייט... פּומפּיאן, א דראָשקע איז דאָ? איך פאָהר. מאדאם גאָלדענווייזער, אדיע. (קושט זי). פריילין גאָלדענווייזער, האבע די עהרע. (קושט איהר הענטעל. נאכדעם אומאַרמען זיי זיך). אוי, אז איך דערמאָן זיך, וואס איך וועל אייך היינט דארפען זאָגען, קריג איך אזא פיבער, אז איך האָב מורא, איך וועל אליין דארפען שיקען נאָך א דאָקטאָר. מען קען ניט בעמערקען מיין ארבעל? (הויבט אויף זיין האַנד). ברודער פּומפּיאן, אויפּס ווידערזעהן. מען זעהט ניט? דיין שפּילקום שטע־

כאטום איז גוט, הא? אדיע, אדיע. (כאַפּט זיין סאַק־וואַיאַזש, ראַש אב. פּיווועל בעגלייט איהם. אליע לויפט צום פענסטער און מאַכט מיט'ן האַנד).

מ א ד א ם. איך ווייס, יעווגעני איז א מענש אָהן סעק־רעטען... וואס קען דאָס זיין ביי איהם? (פּיווועל קומט). פּומפּיאַן, דו ווייסט ניט דעם דאָקטאָר'ס סוד? ביזט דאָך זיין אבערהאָפ־מייסטער?

פ י י ו ו ע ל. מסתמא עפּיס וועש אדער קליידער פאר א קבצן. ע! (לערנט). דוקטום ארטעריאָזום... (ביסלעכווייס ווערט דונקעל. מען קלינגט).

א ל י ע. (ביי'ם פענסטער). אונזער לעהרער געהט! מוסיו חיוטין געהט!

פ י י ו ו ע ל. ער מעג קלינגען. דעם קבצן מיט די אויס־געקרימטע שטיוועל וועל איך ניט געהן עפענען.

א ל י ע. מוסיו פּומפּיאַן, ער האָט בעסערע שטיוועל פון אייך און וועל איהם עפענען. (וויל געהן, פּומפּיאַן לאָזט ניט).

פ י י ו ו ע ל. אייך וועל איך ניט לאָזען. איהר וועט אייך פערקילען. לאָז ער קלינגען. (מען קלינגט).

מ א ד א ם. ווער זשע וועט עפענען? די דיענסטען זיינען זיך אלע צולאָפען. זיי הערען מיך ווי די קאץ... (שרייט) נאטאשא! נאטאשא! יא, שריי חי וקים.

פ י י ו ו ע ל. מאדאם, איך וועל איהם עפענען, נאָר זאל ער קלינגען א ביסעל. איך האָב ליעב צו זעהן ווי ער ווערט בייז. (מען קלינגט שטאַרק). אהא? פערשטאנען? (געהט עפענען).

מ א ד א ם. פאר וואס האָט איהם פּומפּיאן ניט ליעב? ער איז א ביסעל משוגע, דער חיוטין, אבער ריין און כשר, ווי גאָלד. (חיוטין אין אן אַלטען סורטוקעל, אויסגעטראָטענע שטיוועל, איז בלאַס, ווישט אויס די ברילען, ווען ער קומט אריין, נאָך איהם פּומ־פּיאַן מיט אן איראָנישען שמייכעל).

א ל י ע. מוסיו חיוטין, איך האָב שוין געביינקט נאָך אייך.

פ י י ו ו ע ל. (קרימט זיך). מ ו ס י ו ח י ו ט י ן! אז מען שטאמט פון א היט, איז מען חיוטין. פערשטאנען?

ח י ו ט י ן. יא. היט! פּומפּיאן, אייער פאטער איז געווים א דיוק, אָדער שני למלך, מיין טאטע איז, במחילה, א שניידער... איך מיין אבער, אז אפילו א שניידער א טאטע איז אויך א טאטע. איין ארעמען שניידער'ס א זוהן, און האָב זיך אליין דורכגעשלאָגען, געענדיגט גימנאזיע... איך זאל ניט זיין קיין קבצן און קיין יוד דערצו, וואָלט איך געווים געענדיגט אוניווערזיטעט אויך. וואס־זשע שטעהט ניט אן אזוי דעם טאטען אייערען?... נו, ווי געהט עס, מאדאם? אליע, דו האָסט ווירקליך געבענקט נאָך מיר! קעצעל דו! (קושט זי).

פ י י ו ו ע ל. (לערענט בייז). דוקטום ארטעריאָזום, בול־בום ארטעריאָזום.

מ א ד א ם. (שטיל). האָט איהר געבראכט עטוואס פערבאָ־טענעם? א צייטונג, א פּראקלאמאציע? (לויט). שלים־מזל'ניק, זעהט, ביי אייך איז דאָך דער האלזטוך אריבערגעקראָכען איבערן קאלנער.

ח י ו ט י ן. אויך מיר א דאגה. (שטיל). אלטע רעוואָלוציאָ־נערקע, וואס איהר זייט. (גיט איהר בגנבה א צייטונג). אָליעטשקע, קום לערנען... (פיהרט זי). מען דארף ארבייטען. מארגען, מאָרגען, נור ניכט הייטע, זאָגען אלע פוילע לייטע...

א ל י ע. (זינגט און טאַנצט). מארגען, מארגען, טערערעם, נור ניכט הייטע, טערערעם, זאָגען אלע, טערערעם... (אב מיט חיוטינען).

פ י י ו ו ע ל. ארטעריאזום, ארטעריאָזום... פערשייטער קבצן...

מ א ד א ם. און דו ביזט א גביר? וואס קענט איהר ניט צוטיילען? ראטשילד'ם ירושה?

פ י י ו ו ע ל. איך האָב איהם פיינט... וויפיעל געלד ער שלעפט ביי'ם דאָקטאָר. (לערענט). ארטעריאזום בולבום...

מ א ד א ם. פייוועל! איך מיין, ביזט א גרויסער בולבום... פערשטאנען? וואס איז, נאטאשא? (א דיענסטמיידעל קומט מיט א לאָמפ, שטעלט אויפ'ן טיש און זאגט עפּיס דער מאַדאַם). וועסט זיך ניט פערגעסען צו קומען אהיים, דו שפּרינגערקע? מעגסט געהן. (נאַטאַשאַ קושט זי אין באק מיט ליעבע און ראש אב. די מאדאם געהט צו דער פּיאנא, זעצט זיך, וויל לעזען חיוטינ'ס צייטונג, זעהט אָבער, אַז פּומפּיאַן קוקט, און הויבט אן שפּיעלען פון מענדעלזאָנ'ס אראטאריא „עליאס“ — „עס איז שוין געצוג“. פּומפּיאן הערט זיך צו).

פ י י ו ו ע ל. דאס איז דעם דאקטאָר'ס זאך... (זינגט). איא עס איז שען, ווען אזא אלטע באבעצע שפּיעלט פּיאנא? דער דאָקטאָר זאָגט, זי איז אמאָל געווען א גרויסע שפּילערקע... די־מענטענע מענשען! דאס הייסט זי און דער דאָקטאָר. דער אנדער זוהן, דער בוכהאלטער, איז א מערדער, אן עוכר ישראל... א... (לערנט) בולבום ארטעריאזום... (מען קלינגט. פּומפּיאן לויפט עפע־נען, די מאדאם שפּיעלט. פּומפּיאן קומט מיט זרחי'ן).

ז ר ח י. נו, וואס מאכסטו, פייוועל? א גאנצער מומחה, הא? גוט'ן אבענד, מאדאם.

פ י י ו ו ע ל. דאָס איז ר' שמשון דוד זרחי. געלערנט מיט זיי אין תלמוד תורה דקדוק און תנך. איך געדענק נאָך: אח"הע! פּעל, התפּעל — דאס איז דעם דאקטאר'ס מוטער, די מאדאם.

ז ר ח י. ווער קען ניט די מאדאם אין שטאדט? בפרט מיר. אלע טאג האָט אונז אייער אייגענער זוהן דערצעהלט אייערע שבחים... אוי, א זוהן! איהר מעגט יא זאָגען: אשרי מי שבניו זכרים. איך האָב נאר איין טאָכטער. פייוועל, דו געדענקסט נאָך מיין פאניען?

פ י י ו ו ע ל. אויב איך געדענק? זי פלעגט מיך דראפּען ווי א קאַץ.

ז ר ח י. איהר דארפט וויסען, זי איז א בת יחידה ביי מיר.

מ א ד א ם. (שטיל). איך דארף עס נויטיג וויסען. (לויט). איהר דארפט דעם דאקטאר צו א קראנקען?

ז ר ח י. ניין, איך בין געשיקט געווארען מיט א קאָמיסיע. אזא מענש ווי אייער זוהן... איהר ווייסט דען, וואס אייער זוהן איז.

מ א ד א ם. וואס מיין זוהן — ווייס איך. וואס איז אייער קאָמיסיע?

ז ר ח י. הערט איהר דאך: מיין טאָכטער איז געווען קראנק העכער א מאָנאט. זי איז געווען ממש א מ׳ויטע און דער דאקטאָר האָט זי געשטעלט אויף די פיס. ער האָט זיך ניט געפוילט ביי טאג, ביי נאכט, פארטאָג...

פ י י ו ו ע ל. יא, איך ווייס. זי האָט געהאט וועברים אינ־טערמיטענס...

ז ר ח י. יא, א פנים זי האָט דאָס געהאט. דער דאָקטאָר האָט ניט גענומען קיין צובראָכענע פרוטה.

פ י י ו ו ע ל. דעם דאקטאר׳ס געשעפטען...

ז ר ח י. עס רופט זיך אזוי, איך בין א לעהרער. אָבער באמת א מלמד, א קבצן, ווי א יוד דארף זיין.

מ א ד א ם. וואס־זשע ווילט איהר איצט? אייער טאָכטער דארף ווידער א דאָקטאָר?

ז ר ח י. אי, דארף זי א דאָקטאָר! ב״ה, עס איז שוין דריי וואָכען, אז זי האלט אין איין עסען... געזונד ווי א׳ן אויוועז, קיין עין הרע, און דער דאָקטאָר קומט דאך אלע טאָג צו איהר געוואר ווערען.

מ א ד א ם. וואָס זשע איז אייער קאמיסיע?

ז ר ח י. פערשטעהט איהר מיך, מאדאם, היינט וועט זי צום ערשטען מאָל ארויסגעהן. נו, האָבען זיי, דאָס הייסט די ווייבער, אויסגעבאקען א טארט און וועלען קומען דעם דאָקטאָר בעדאנקען פאר דער קרענק. אוי! איהר האָט געדארפט זעהן, ווי איך האָב מיט צוויי גאפלען געשלאָגען די ווייסלעך פון די אייער...

פון עטליכע אייער האָט זיך אויפגעשלאָגען אָט אזא פולע שיסעל מיט קאשע... מיינע הענד זיינען מיר געשוואָלען און געדראָלען, אבער א געראַטענער טאָרט... די ווייבער קראַכמאָלען זיך און דער דאָקטאָר יאקבי ווייסט ניט... עס איז כלומר'שט א סוד... איהר האָט דאָך מסתמא געהערט די געשיכטע, ווי מען זאָגט: „א ווייבערשער סוד, גלייך האַלט זיך איין" ?

מ א ד א ם. זעהט איהר, די געשיכטע האָב איך פונקט דוקא ניט געהערט.

ז ר ח י. עס איז א וואוילע זאַך. (דערצעהלט מיט חשק און שטיקט זיך אליין פון געלעכטער). הינדע, א יודענע האָט באגעגענט יענטען, וועלכע איז אויך געווען, במחילה, א יודענע, און האָט זי אָנגעהויבען שעלטען: סטייטש! איך האָב דיר דערצעהלט א סוד און דו ביסט געגאנגען און האָסט צופויקט איבער'ן גאנצען שטעדטעל! זאָגט יענטע: עס איז א גרויסער ליגען מיט א בלבול! ערשטענס, האָסטו מיר קיין מאָל אין מיין לעבען קיין זאַך ניט דערצעהלט, דאָס איז איינס. צווייטענס, איך קען דיר שווערען ביי'ם הייליגען פרוכת, אז איך האָב ניט געוואוסט, אז דאָס, וואָס דו האָסט מיר דערצעהלט, איז א סוד, דאָס איז צוויי. דריטענס, ביסט אליין שולדיג... אז דו זאָלסט מיר גלאט אזוי דערצעהלען, וואָלט איך זיך געקענט איינהאַלטען. באַלד אָבער עס איז א סוד?... נו, גלייך האַלט זיך איין מיט א ווייבערשען סוד! כא! כא! כא! כא! (פערהוסט זיך שטאַרק און לאַכט). גלייך האַלט זיך איין מיט'ן ווייבערשען סוד... כא! כא! כא! האָט מיר א גוטע נאַכט. (געהט, הוסטענדיג).

מ א ד א ם. ר' שמשון דוד זרחי, וואָס־זשע איז געווען אייער קאמיסיע?

ז ר ח י. הערסט א קאָפּ! והעיקר שכחתי. זיי האָבען מיך געשיקט בעטען דעם דאָקטאָר, אויב ער קען היינט אין אבענד זיין אין דערהיים, ווארום אימיצער וויל קומען... יאקבי דער דאָקטאָר ווייס ניט ווער איז דער „אימיצער"... עט! גלייך האַלט זיך

איין מיט'ן ווייבערשען סוד... כא! כא! כא! פייוועל, דו ווערסט דאָך מסתמא זאָגען דעם דאָקטאָר, הם? מאדאם, האָט מיר א גוּ־טע נאכט. (אב).

מ א ד א ם. פייוועל, ווי געפעלט דיר זיין קאמיסיע?

פ י י ו ו ע ל. ער דערצעהלט נאָר פון ווייבער. ער האָט א ווייב א משולחת און האָט מורא פאר איהר. זי גיט איהם די גאנצע מעדיצינע: פּיאווקעס ,קאַלטע קאָמפּרעסען, הארטשיצניקעס, באנקעס... פערשטאנען?

מ א ד א ם. פערשטאנען, זי גיט איהם די גאנצע מעדיצין און ער דערצעהלט איהר דעם גאנצען ווייבערשען סוד. חע! חע! (אב).

פ י י ו ו ע ל. פאר הונדערט וויזיטען א צוקער־לעקאך. א גליק האָט מיך געטראָפען. אי, ווען וועל איך שוין אויסלערנען דעם דאקטאר זיין א שטיקעל מענש. (לערנט). קולקום ארטעריאזים. (מען קלינגט). שוין דער דאָקטאר? (אב. דאקטאר'ס שטימע, ער קומט מיט פיעל פעקלעך. נאָך איהם פומפיאן).

ד א ק ט א ר. שאדע, פומפיאן, דו ביסט ניט געווען. איך האָב אויפגעשניטען ביי היים שמש דעם קארבונקעל. זעהר געלונגען. איך האָב געוואוסט, מסתמא האָב איך ניט קיין ריינעם קאלנער מיט מאנזשעטען, האָב איך געקויפט. (האט אן אנאנדער קאל־נער מיט מאנזשעטען, וועלבע ער האָט געבראכט מיט זיך). איז חיוטין שוין דאָ? קאלעגא, נעהם מיין פולס, אונטערזוך אומיסטען מיין הארץ...

פ י י ו ו ע ל. וואָס איז? איהר זייט קראנק, חלילה?... דאָס הארץ? אפשר דארפט איהר טינקטורע דעגאטאלים.

ד א ק ט א ר. עס איז אפשר א הארץ־קרענק... אָבער מיט דער קראנקהייט קרענקט אלץ, וואָס עס לעבט... ברודער, איך בין 45 יאָהר אלט און מיין הארץ שלאָגט זיך יעצט, ווי עס האָט זיך געשלאָגען מיט צוואנציג יאָהר צוריק. ע! האָסט אפשר א זאפאָנקע? איך וויל היינט זיין א פראנט. וואָס גיבט נייעס?

פ י י ו ו ע ל. קיין זאַפּאַנקע האָב איך ניט — סיידען איהר ווילט א סאָלדאטסקען קנעפּעל. חיוטין דער קבצן איז דאָ... און קיין אנדער נייעס איז ניטאָ, נאָר וואָס זרחי איז דאָ געוועז מיט׳ן ווייבערשען סוד...

ד א ק ט א ר. פּומפּיאַן, אין דעם ווייבערשען סוד איז פערבאָרגען נאָך א גרעסערער סוד, פון וועלכען זרחי אליין ווייסט נאָך ניט... קענסט פערבינדען א האלזטיכעל, ניט אזוי ווי איך מאך פּשוט א קניפּעל, נאָר מיט א באנטיק? (פּומפּיאן פערבינדט איהם דאָס האלזטיכעל). הער, וואָס וואָלסטו געזאָגט, אז דו זאָלסט פּלוצלונג דערהערען, דאָקטאָר גאָלדענווייזער וויל חתונה האָבען? וואָלסט ניט געקראָגען די אפּאפּלעקסיע, הא?

פ י י ו ו ע ל. פערקערט, איהר דאַרפט א ווייב זאָל אויף אייך אכטונג געבען... איך קען דאָך ניט מעהר ווי צונעהען א קנעפּעל, אָבער ווייטער... פערשטאנען?

ד א ק ט א ר. יא, ברודער פּומפּיאן, עס איז ניט גוט צו זיין אליין. הער, איך וויים, דו ביסט מיר א גוטער פריינד און פריהער פון אלעמען וויל איך זיך מיט דיר אן עצה האלטען. דו ווייסט, איך... מיר דאכט זיך, איך וועל נעהמען און וועל מיט דעם... ע... מיט זרחי׳ס טאכטער...

פ י י ו ו ע ל. פאניע זרחי׳ס! זעהט איהר פון אזא בשורה קען יא א קלאָפּ טאָן די אפּאפּלעקסיע...

ד א ק ט א ר. זי איז ניט קיין נאַר... גאָר ניט קיין נאַר. אמת, זי איז ניט ענטוויקעלט, ביי אונז אין הויז אָבער וועט זי זיך ענטוויקלען!... זי האָט אין זיך גוטען מאטעריאל.

פ י י ו ו ע ל. יא, זי וועט זיך ענטוויקלען! אזא קבצנישע קישקע! זרחי׳ס טאָכטער האָט גוטען מאטעריאל!

ד א ק ט א ר. זי איז א געזונטע. דאָס איז זעהר וויכטיג, ווען מען געהט חתונה האָבען...

פ י י ו ו ע ל. א געזונטע שטיק פלייש. ווייסט פון קיין זאך...

ד אָ ק ט אָ ר. די געבילדעטע פרויען ווייסען אָבער צו פיעל, דאָס איז נאָך ערגער. פּומפּיאַן, עס איז בעסער, וואָס ווענינער פאַלשע ציוויליזאַציע און וואָס מעהר נאַטור.

פ י י ו ו ע ל. וואס מעהר נאַטור! וויפיעל נאַטור קען פאַניע זרחי'ס האָבען? זי די דאָקטאָרשע?! זאָל איך בעסער פריהער איינגעהמען א מיתה משונה!...

ד אָ ק ט א ר. זעהסט, פּייוועל, און איך האָב שטענדיג גע־מיינט, אז דו ווינשט מיר גליק... צום סוף...

פ י י ו ו ע ל. איך ווינש אייך אודאי גליק און אויב איהר פערשטעהט... איהר זייט א געלערענטער... און אויב עס ווענדעט זיך אָן מיר, איך ערלויב... דאקטאר, איך ערלויב אייך...

ד א ק ט א ר. ביסט ניט דאגעגען? (דריקט זיין האַנד). ביסט א בראַווער יונגאַטש. הער, מיר וועלען היינט האָבען א קליינע וועטשערינקע... נא דיר געלד... הויב אויף די נאָז!... איך וויל היינט ניט זעהן קיין זויערע פנים'ער ארום זיך... סאלדאט, סטאי פּריאמא, סמאטרי בראַווא! סמירנאָ!... כא! כא! הער־זשע, נא דיר געלד און ע... מיר וועלען מאכען פונש ווי שטענדיג... די ליכט אויס... פערשטאנען? (זאָגט איהם עטוואס שטיל. חיוטין קומט און געהט גלייך צום שראנק מיט ביכער. דער דאקטאר כאפּט איהם פון הינטען פאר די הענד). עי! קאָמאנדיר, איהר שלעפּט שוין ווידער מיינע ביכער?

פ י י ו ו ע ל. לכל הפחות, אז זי וועט זיין, וועט מען ביי איהם ניט שלעפּען... פאַניע זרחי'ס, א ווייב מיט נאַטור! פערשטא־נען? אוי, וועה איז מיר. (אב).

ד אָ ק ט אָ ר. קעשענע שניידער, איהר מאכט דאָך א תל פון מיין ביבליאָטעק. מערדער, באנדיט! רינאַלדא רינאלדיני!

ח י ו ט י ן. אוהו! די נידריגע אינסטינקטען פון איין אייגענ־טימער האָבען זיך אויפגעוועקט ביי אייך, איהר זאָטער בורזשוא, וואס איהר זייט. ביי אייך דארפען ביכער ליגען אין שאפעס, ווען די, וואָס האָבען ניט קיין מיטלען, האָבען ניט וואָס צו לעזען?

נו, יא, אז איך דארף א בוך, וועל איך אייך באלד געהן פרעגען! קומט בעסער אהער, איהר אָבגעפרעסענער בורזשוי... שש... אונ־זערע... מיר דארפען געלד... ניש'קשה עס מעג אייך קאסטען, איהר שלעפּט ארוים געגוג געלד ביי'ם פאָלק... (זאָגט עפּיס שטיל).

ד א ק ט א ר. אזוי? ביי'ם פאָלק? חיוטין, איך גיב אייך געלד, ווייל פונקט היינט וויל איך זיך מיט אייך ניט קריגען. נאט, דאָס גיב איך אייך א טייל פון סקארלאטין, דאָס האָט איהר א חלק פון קדחת, דאָס האָט איהר אייער פּארציע פון א געשוויר. כא! כא! (גיט איהם עטליכע אסיגנאציעס). איהר ווייסט, חיוטין, ווארום איך חנפ'ע זיך צו'ן אייך? איך האָב בעשלאָסען — חתונה האָבען... און וויל ניט, איהר זאָלט מיך קריטיקירען...

ח י ו ט י ן. נו, יא, נעהמען א מאדאמשע אין שטוב, וועלכע וועט דארפען שליאפּקעס, שעמיזעטקעס, מאנטאָנען, פאנטאָלאנען, און דער רוח ווייס נאָך, וואס זיי דארפען דאָרטען...

ד אָ ק ט אָ ר. חיוטין, איהר האָט א טעות, איך נעהם איין איינפאכעס מיידעל, א קינד פון פאָלק. (זעצט זיך צו דער פּיאנא און שפּיעלט דאָס זעלבע, וואס זיין מוטער האָט געשפּיעלט. פּויזע). נו, חיוטין, ווי מיינט איהר?

ח י ו ט י ן. ע! איהר מאכט שפּאס פונ'ם פּראָלעטאריער...

ד א ק ט א ר. יא, פּראָלעטאריער, א פּראָפּאָ... איהר זייט ניט זעהר קיין שטארקער גבור... עס געהט ווינטער, קאלט, נאס... איהר דארפט א פּאלטא, שטיוועל... איך קען אייך געבען פאראוים...

ח י ו ט י ן. (בייז). הערר דאָקטאָר, עס איז ניט אייער באַ־בע'ם עסק, וועלכע שטיוועל איך טראָג! איך דארף ניט קיין טובות!... אז עס וועט מיר קומען פון אייך, וועל איך מאָנען...

ד אָ ק ט אָ ר. אוי, משוגענער! איך געה טון אזא פעראנט־ווארטליכען שריט, האָב זיך געוואָלט בעראטען ווי מיט א גוטען פריינד... נו, געה, רעד צו זיי!

ח י ו ט י ן. הייסט עס, איהר מיינט טאקי ווירקליך? וואס זשע מישט איהר אריין די שטיוועל? דאקטאָר, איהר האָט מעהר

רעכט פון יעדען מענשען פערלאָזען זיך אויף זיך אליין... אלע מענ־
שען דארפען זיין גליקליך, און ווער רעדט אזא מענש ווי איהר...
אויב איהר מיינט, איך בין אייך ניט קיין גוטער פריינד, פערשטעהט
איהר מיך ניט... איך אָבער פערשטעה אייך און האָב אייך ליעב...
אז ניט, וואָלט איך ניט ווערט געווען — די ערד זאָל מיך טראָגען...
און ווייטער מעגט איהר אייך געהן אפילו צום טייפעל. (געהט).

ד אָ ק ט אָ ר. (לאזט איהם ניט). הערסט, איך וויל געהן חתונה האָבען און ער שיקט מיך צום טייפעל! חיוטין, יעדער מענש האָט א רעכט גליקליך צו זיין? הא? איא, עס איז ניט לעכערליך, ניט עגאָאיסטיש, ווען איך וויל א ביסעלע גליק פאר זיך? איהר ווייסט, איך האָב ניט קיין היים איצט. ווען איך בין געוועזן יונגער, האָב איך ניט געפיהלט. ברודער, איך ווער אלט, דאָס לעבען געהט אוועק און... חיוטין, ברודער, איז דאס א פערברעכען, ווען איך זוך כאָטש א קליין ביסעלע פערזענליכען גליק פאר זיך אליין? (אומארמט איהם. אליע לויפט אריין).

א ל י ע. פאפאטשקע, ווילסט צוקוועטשען מוסיו חיוטין?

ד אָ ק ט אָ ר. דאס קינד! חיוטין, איך האָב מורא, זי וועט ניט ערלויבען... קום אהער, ליאליע, איך דארף מיט דיר רעדען... דו ביזט א קלוגע פרוי. חיוטין, זי איז שוין 12 יאָהר געוואָרען. (נעהמט זי אויף די קניע). איאָ, אליעטשקע, דו האָסט מיך ליעב?

א ל י ע. אי, פאפא, וואס פרעגסטו דאָס? (נעהמט איהם ארום מיט איהרע הענטלעך).

ד א ק ט א ר. עס איז שוין מעהר פון פינף יאָהר, אז דיין מאמא איז געשטאָרבען...

א ל י ע. זעהסט, פאפא, האָסט שוין מיר לאנג צוגעזאָגט צו קויפען א בלאָען מעדאליאָנטשיק מיט דער מאמא'ס בילד.

ד אָ ק ט אָ ר. יא, אליעטשקע, איך וועל דיר קויפען... (ווערט אנשווייגען). אליע, אנקעל מארק איז נאָך ניט געקומען פון באנק?

א ל י ע. אָבער, פאפא, דו האָסט מיר וואס געוואָלט זאָגען. (די מאַדאַם קומט און בלייבט שטעהן אונבעמערקט).

ד אָ ק ט אָ ר. איך האָב געוואָלט זאָגען: דו וועסט גיך אויס־וואקסען, ווערען א גרויסע, דאן וועט אימיצער קומען און וועט דיך צונעהמען, און איך וועל בלייבען אליין... די גרענד מאמא איז אלט...

א ל י ע. פאפא, איך פערשטעהע... דו ווילסט נעהמען אנאנדער מאמא. (וויינט). איך וויל ניט... איך וויל ניט!...

ד אָ ק ט אָ ר. וואס זשע וויינסטו, נאר? אויב דו ווילסט ניט, דארף מען ניט. איך וועל געווים ניט פערביטערען דיין לעבען צוליעב זיך. (לאזט זי אראָפּ פון די קניע). איך האָב אייך געזאָגט, חיוטין, אליע וועט זיין דאגעגען...

א ל י ע. פאפאָטשקע, איך ווייס גאר ניט... אויב דו מיינסט, אז די, וועלכע דו זאָגסט, וועט זיין א גוטע און וועט דיך ליעב האָבען, ווי איך, ווי די באבוסיע... (וויינט). אָבער איאָ, פאפאָטשקע, מיך וועסטו אויך ליעב האָבען?... (חיוטין ווישט בגנבה זיינע אויגען).

ד אָ ק ט אָ ר. יא, קינד, דו וועסט מיר זיין נאָך טייערער, נאָך ליעבער. (אומאַרמט זי און קושט. די מאדאם קערט זיך אב און ווישט א טרער).

א ל י ע. אבער איאָ, פאפא, דו ביסט ניט בייז אויף מיר?

ד אָ ק ט אָ ר. איך זאָל זיין אויף דיר בייז?... צארטעס, נאָבלעס קינד... (דריקט זי צו זיין הארצען). נון, און יעצט, אליע, געה שיק מיר די באבוסיע...

מ א ד א ם. איך בין דאָ, יעוועגני... דארפסט ניט שיקען נאָך מיר... (אַלע איבערראַשט). איך האָב ניט געוואָלט אונטערהערען און האָב דאך אַלץ געהערט.

ח י ו ט י ן. קום, ליאליע, איך דארף דיר וואס זאָגען... (ביידע געהען). דו, פרוי פון 12 יאָהר! (ביידע אב).

ד אָ ק ט אָ ר. מאמע, איך ווייס ניט, ווי וועל איך וואגען דיר ערקלערען... איך האָב מורא, איך וועל פערליערען דיין אכטונג... דו וועסט לאכען פון מיר.

מ א ד א ם. לאכען? יעווגעני, זאָל מען נאָר ניט דארפען וויינען...

ד אָ ק ט אָ ר. ביסט בייז אויף מיר?... און איך האָב גע־וואָלט בעטען דיין הילפע... איך ווייס, אונטער דיין איינפלוס קען מען ווערען א מענש... מען דארף זי לערנען... מען דארף זי בילדען. ביסט ניט בייז אויף מיר?

מ א ד א ם. איך זאָל אויף דיר בייז זיין?... איך האָב גע־הערט, וואס דו האָסט געענטפערט דיין קינד, און דאס־עלבע זאָג איך דיר... מיין קינד, אויף דיר בייז ווערען? איידלער מענש און עהרליכער מאן?... דו פערשטעהסט געווים, וואס דו טוסט... און, יעווגעני, צווייפעלסטו, אז איך וועל איהר זיין א מאמא?... שש... דארפסט מיר גאר ניט דערצעהלען... די, וועלכע דו רעכענסט ווירדיג צו ברענגען אין דיין הויז, ווער זי איז, זי איז מיין קינד...

ד אָ ק ט אָ ר. אָה, טייערע, גוטע מוטער!... (אומארמט זי אין קושט). און דו האָסט מיך געשראָקען מעהר פון אלע. (מען קלינגט). מאמא, ענטשולדיג, פומפיאן איז ניטאָ. (לויפט עפענען).

מ א ד א ם. איך האָב נאר מורא, גרויסע ערנסטע מענשען זיינען אָפט בלינד, ווי קינדער... אָה, ווי גרויזאם עס ויעט זיין, אויב ער, אין זיינע יאָהרען, וועט מאכען א מיאוסען פעהלער!...

(דאָקטאָר און מארק קומען).

ד א ק ט אָ ר. מארק, האָסט געטראָפען ווען צו קומען, פונקט צו דער צייט...

מ א ד א ם. מארק, דו ווייסט. איך געפעל ניט יעווגענין אלס ווירטין, טוט ער מיר אב און האָט חתונה...

מ א ר ק. חתונה? דאס איז ניט פראקטיש... א פערהייראטער דאקטאָר פערליערט זיין אינטערעס ביי די רייכע פאצי־ענטקעס... וואו איז דיין פעלדשער?... אין קארידאָר אָנגעוואַרפען אפשר צוואנציג פאָאר קאלאָשען... ער ארבייט ביי דיר צו פיעל!... אזא פאראזיט!

מ א ד א ם. וואס ליעגען דיר איצט אין זין די קאלאָשען?

מ א ר ק. אָבער איך וויים, מען רעדט שוין לאנג אין שטאדט, ער שדכנט זיך צו ליליענוואסער'ס טאָכטער... אזא פארטיע בע־צאהלט זיך שוין. א רייכע אלמנה, דער פאטער איז דירעקטאָר פון שפיטאָל... אָט האסטו דיר, די אידעאליסטען, און אז עס קומט צו וואס, זיינען זיי געשעפט־מענשען.

ד אָ ק ט אָ ר. מארק, האסט א טעות... איך האָב חתונה ניט צו מאכען גוטע געשעפטען. איך נעהם איין ארעמעם מעדכען... (מען קלינגט). אוי! איך וואָלט איצט ניט געוואָלט קיין פאציענטען. (לויפט עפענען).

מ א ר ק. ער מיינט עס ערנסט? נו, וואס זאגסטו, מאמא, צו דעם אלטען נאר?... ער שפיעלט זיך נאָך אין ראמאנען...

מ א ד א ם. מארק, מיר האָבען ביידע ניט קיין רעכט און ניט קיין שכל איהם צו לערנען! (מען הערט דעם דאקטאר'ס פרייליכע שטימע. ער קומט צוריק, נאָך איהם זרחי, שרה הינדע און פאניע מיט א טארט).

א ל ע. גוטען אבענד! גוטען אבענד!

ד אָ ק ט אָ ר. גוטען אבענד. זיצט, זיצט... דאס איז הער זרחי, זיין פרוי, זייער טאָכטער פאניע... (שרייט אין טיר). נאטא־שא, דאי טשאיו!

מ א ר ק. וואס איז דאָס? געסט פון דעמאָקראטישען קווארטאל?... אוהו!

פ א נ י ע. (זעהר פערשעמט). מאמע, זאג דו בעסער... איך האָב פארגעסען די גאנצע רעדע... הער דאָקטאָר, איך האָב אייך געבראכט א טאָרט... און ווי אזוי צו דאנקען, וויים איך ניט...

ש ר ה ה י נ ד ע. אָט האָסטו דיר א העלד! פע, פאניע, אויף דיר האָב איך זיך ניט געריכט...

ז ר ח י. פע, רב"שע, אויף דיר האָב איך זיך ניט געריכט... מע דערצעהלט וועגען דעם א וואוילע זאך.

ש ר ה ה י נ ד ע. מעגסט אבלעגען אויף שפּעטער דיין וואוילע זאך. (דער דאָקטאָר צינדט אָן אין קאַבינעט לאָמפּען און ליכט. פאַניע בעטראַכט אלץ אין שטוב און לאזט אראָפּ דעם קאָפּ).

ז ר ח י. קריגען זיך דערפאר איז ניט כדאי.

מ א ד א ם. ניין, ניין! דערצעהלט אונז די וואוילע זאך... מיר ווילען הערען... א גראָטענער טאָרט!

ז ר ח י. אין חומש, אין סדרה בראשית איז בעשריבען, ווי גאָט האָט בעשאפען אונזער מוטער חוה. אין סדרה נח שטעהט בע־שריבען, ווי נח האָט געבויט זיין תבה פון פּימסען־האָלץ און האָט זי אויסגעשמירט פון אינעווענינ און פון דרויסען מיט פּעך... ביי א יודענע האָט מען ארויסגעריסען פון איהר עברי טייטש חומש א פּאָר בלעטלעך, זאָגט זי זיך: (מיט א ניגון) „און גאָט האָט אויס־געשניטען א ריפּ ביי אדם הראשונ׳ן און האָט בעשאפען חוה׳ן, פון פּימסען־האָלץ, און ער האָט זי אויסגעשמירט פון אינעווענינ און פון דרויסען מיט פּעך". פּע, זאָגט זי, אויף דיר רב"שע, האָב איך זיך דאָס ניט געריכט. אויסשמירען אונזער מוטער חוה פון אינע־ווענינ און פון דרויסען מיט פּעך... כא! כא! כא! (הוסט). פּע! איך האָב זיך ניט געריכט. (לאַכט און הוסט. אלע לאכען. דער דאָק־טאָר פיהרט פאַניען אין זיין קאַבינעט. פּומפּיאַן קומט מיט פערשוי־דענע פעקלאך).

ד אָ ק ט אָ ר. זיצט, פאניע, דאָ ביי מיר... דאָס איז מיין קאבינעט.

פ י י ו ו ע ל. אז דער דאָקטאָר האָט א פּאציענטין, מעג מען דאך פערציהען די פּארטיערען. פערשטאנען!

ד אָ ק ט אָ ר. פּומפּיאן! אזא נאר! ער מיינט, איהר זייט א פּאציענטין. נו, זאָל זיין אזוי, פאניע. איך וועל אייך זאָגען די ווארהייט, איך האָב אייך ערווארטעט מיט אונגעדולד. (בעטראכט זי) מיין פּאציענטין זעהט גוט אויס. רויט... געזונד... די אויג־לעך גלאנצען...

פ א נ י ע. דאקטאר, וואס פאר א סעקרעט ווילט איהר מיר היינט זאגען! איך וויל אזוי וויסען דעם סעקרעט.

ד אָ ק ט אָ ר. דעם סעקרעט? פאניע, דער גאנצער סעקרעט איז — איהר געפעלט מיר.

פ א נ י ע. סך הכל? דאָקטאָר, דעם סעקרעט וויים איך לאנג. וואס מיינט איהר, איך האָב ניט בעמערקט ווי אזוי איהר פלעגט קוקען אויף מיר, ווען איהר פלעגט מיך אונטערזוכען? און דאס וואס איהר פלעגט אזוי אָפט קומען צו מיר כלומר'שט געוואר ווערען... איך בין ניט קיין קליינינקע מיידעלע, איך בין 20 יאָהר אלט.

ד אָ ק ט אָ ר. גאנץ אָפען, הא? כא! כא! דאס געפעלט מיר. א געבילדעטע מאמזעל וואָלט זיך געמאכט, אז זי פערשטעהט גאָר ניט, און איהר זאָגט פשוט: אָט אזוי איז דאָס!... פאניע, וואס וואלט איהר געטון למשל, ווען איך זאָל אייך פלוצלונג ארומ־נעמען און געבען א קוש? אוי, איך האָב זיך שוין אליין דער־שראָקען.

פ א נ י ע. וואס דארפט איהר אייך שרעקען? וואס מיינט איהר, מען האָט מיך קיין מאָל ניט געקושט און ניט ארומגענומען? פאר וואס ניט? אוי, דאקטאָר, נאָך וואס טראָגט איהר אזא לאנגע באָרד? איהר זאלט זי אבשערען, וואָלט איהר אויסגעוויזען א סך יונגער. ווארום איך מיין, איהר זייט נאָך זעהר א געזונטער מאן.

ד אָ ק ט אָ ר. מיט אנדערע ווערטער, דאס הייסט איך גע־פעל אייך? זאָגט דעם אמת, איהר וואָלט געוואָלט מיט מיר חתונה האָבען?

פ א נ י ע. געהט, געהט איהר מאכט שפאס פון מיר... אזא גרויסער מענש... א דאָקטאָר...

ד אָ ק ט אָ ר. פאניע, איך בין ניט דער מענש, וואס מאכט שפאס פון הייליגע געפיהלען.

פ א נ י ע. דעם אמת געזאָגט, ווען איך בין געלעגען קראנק, האָב איך אָפט גלאט אזוי געטראכט, וואס וואָלט געווען א שפיי־

גער, דער דאָקטאָר זאָל מיך נעהמען? פלעג איך זיך אליין דער־שרעקען...

ד אָ ק ט אָ ר. אהא, איהר דערשרעקט אייך אויך...

פ א נ י ע. איך דערשרעק זיך ניט פאר א קוש, אזוי ווי איהר, און האָב ניט מורא פאר א מאן, ווי איהר האָט מורא פאר א פרוי.

ד אָ ק ט אָ ר. ווי ווייסט איהר, אז איך האָב מורא פאר א פרוי?

פ א נ י ע. (לאַכט). איך זאָל אנאנדערן אזוי געפעלען ווי אייך, וואָלט ער... ניין, איך האָב מורא גאר פאר אנאנדער זאך. איהר זייט אלע געבילדעטע דאָ אין הויז, אזוי פיעל ביכער מיט א פארטאָפיאן, אייערע זיינען אלע אריסטאָקראטען, איך וועל ניט וויסען, ווי אזוי עסען ביי'ם טיש, ווי אזוי זיך פיהרען און וואס זאגען.

ד א ק ט אָ ר. ע! נארישקייטען! איהר וועט אייך גיך צו־געוואוינען. איהר וועט דאָ ניט זיין א פרעמדע, איהר וועט דא זיין די ווירטין.

פ א נ י ע. יא, דא אין שטוב איז ניטאָ קיין ווירטין. דאָרט אויפ'ן טיש האָב איך געזעהען א גאָפּעל מיט א טעלער, אויפ'ן קושעטקע א קליידער־בערשטעל... דאָ אויפ'ן טיש וואלגערט זיך געלד. איהר האָט דאך א פרעמדען מענשען אין שטוב... דער פּומ־פיאן איז דאָך ביי אייך, וואס הייסט אוועקוואָרפען געלד? אין קארידאָר א בארג מיט קאלאָשען... דער ארבעל דאָ ביי אייך צו־געשפּילעט מיט א שפּילקע... וואס טוען די דיענסטען דאָ?

ד אָ ק ט אָ ר. עס איז אזוי אנגענעהם צו וויסען, אז אין שטוב וועט זיין א פרוי, וועלכע וועט זיך בייזערען. און איהר יונגע שטימע וועט קלינגען איבער אלע צימערן און מיר וועלען אלע פאר איהר מורא האָבען...

פ א נ י ע. גיט, איך וועל אייך בעסער צושטעכען דעם אר־

בעל... (שטעלט זיך זעהר נאָהענט צו'ן איהם און שטעכט איהם צו דעם אַרבעל).

ד אָ ק ט אָ ר. (ליידענשאַפטליך). פאַניע, איך האָב דיך ליעב... ביסט א קלוגע, האָסט שוין דאס לאנג געזעהען און פערשטאנען. (אומאַרמט זי און קושט). נעהם מיין האנד און קום, איך וועל דיך פאָרשטעלען אלס צוקונפטיגע מאדאם גאָלדענווייזער.

פ א נ י ע. שוין? אוי, דאָקטאָר, איך האָב אזוי מורא.

ד אָ ק ט אָ ר. פאַניע, נעהם מיין האנד און זיי רוהיג. די האנד האָט ניעמאלס וועמען געפיהרט צו'ם שלעכטען. (פיהרט זי, עפענט די פאָרטיערען. ביי'ם טיש זיצען זרחי, שרה הינדע, חיוטין צוזאַמען מיט אָליען. מארק פון דער ווייטען. ביי דער טיר נאטאשא מיט א פאַדנאָס אין האַנד. אויפ'ן טיש גלעזער מיט טיי. אין מיטען טיש אַ גרויסע זילבערנע וואַזע מיט פונש. פומפּיאן סערווירט).

ד אָ ק ט אָ ר. טייערע מאמא, האָב די עהרע דיר פאָרשטע־לען דאס מעדכען, וועלכע... (פערווירט).

מ א ד א ם. יעווגעני, איך ווייס שוין. קום אהער, פאניטשקע. (נעמט זי ביי'ם האנד און בעטראכט זי).

א ל י ע. (שטיל צו חיוטינ'ן) מוסיו חיוטין, איז זי?

ח י ו ט י ן. אליע, אזא מענש ווי דיין פאפא פערדיענט, אלע זאָלען זעהען, ער זאָל זיך גליקליך פיהלען.

מ א ר ק. (אפּארט). הם, אונזער אידעאליסט נעהמט א מאטע־ריאליסטישע ווייב, טאקי א ווייב...

ד אָ ק ט אָ ר. נון, מיינע ליעבע, איצט וועלען מיר זיך אלע זעצען א ביסעל פערברענגען... מאכען א פונש...

פ י י ו ו ע ל. דער פונש איז שוין געמאכט, ווי איהר מאכט שטענדיג אין גרויסע יום טובים (געהט פערלעשט די ליכט אין קאַ־בינעט).

ד אָ ק ט אָ ר. מארק, וואס שטעהסטו פון דער ווייטען? איך האָף, איהר וועט זיין גוטע פריינדע. (מארק דריקט איהר האַנד און זעצט זיך לעבען איהר ביי'ם טיש). פייוועל! זעה נאר, שיער

ניט פערגעסען, די אָרעמע פרוי וואַרט דאָרט... איהר עלטערער זוהן... (וויל לויפען). איהר מוזט מיך ענטשולדיגען.

מ א ד א ם. יעווגעני, ווילסט אוועקגעהן? היינט מעגסטו זיך נעהמען צייט.

ש ר ה ה י נ ד ע. דער דאָקטאָר וועט קיין צייט ניט האָבען חתונה צו האָבען...

ד אָ ק ט אָ ר. עס איז טאַקי איצט א גרויסע פרייד ביי מיר, אָבער דאָרט וואַרט אויף מיר א קראַנקער... פריהער פון אַלץ בין איך דאָקטאָר! (לויפט אין קאַבינעט). איך קום באַלד.

פ ו מ פ י א ן. דער קראַנקער זאָל פיהלען שלעכט וואָלטען זיי זיך ניט געשעמט, זיי וואָלטען שוין דאָ געוועזען פינף מאָל... קבצנים צערעמאָניען זיך ניט מיט אייך... איהר קענט דאָך אָבלעגען אויף שפּעטער.

ד אָ ק ט אָ ר. האַ? ! יאַ, איך וועל מיר ערלויבען היינט איין האַלבע שעה... ברודער פּומפּיאַן, דעם פּונש! (ער געהט צו דער פּיאַנאָ און שפּיעלט דיזעלבע זאַך, וואָס פריהער. פּומפּיאַן צינדט אָן דעם פּונש).

ז ר ח י. שרה הינדע, וואָס? (שש! זי לאָזט איהם ניט רעדען. פּומפּיאַן פערלעשט אַלע לאָמפּען, עס ווערט דונקעל, דאָס צימער בעלויכטען נאָר פון דעם פייער פון פּונש. אַלע בלייבען זיצען גאַנץ שטיל. דער דאָקטאָר שפּיעלט פּיאַנאָ).

א ל י ע. (לעהנט זיך אָן אויף חיוטינ'ס האַנד). מוסיו חיוטין, איאָ עס איז שען?... א בלאָער פייער. אַקוראַט ווי אין די הימלען, דאָרט, וואו מיין מאַמאַ איז... (דאָקטאָר הערט פּלוצלונג אויף שפּיעלען און שפּאַרט זיך צו צו דער פּיאַנאָ. אַלע איבעררעשט).

פ אָ ר ה א נ ג.

צווייטער אקט.

דאסזעלבע צימער, נייע מעבעל. ארדנונג. נאַכט. אין ביידע אב־טיילונגען ברענען לאָמפּען. זרחי און די מאַדאַם זיצען אין דער צוויי־טער אבטיילונג ביי אַ קליין טישעל און שפּיעלען אַ דאַמקע, לעבען זיי אַליע, וועלכע מאכט פון די פּעשקעס קאַלאָנען... שרה הינדע און פאַניע זיצען אויף א קושעטקע און רעדען שטיל.

ז ר ח י. געגאנגען זאָל ווערען... איך האָב ניט געוואוסט, אז איהר שפּיעלט ווי א מזיק. א יודענע זאָל אויך האָבען א קאָפּ.

מ א ד א ם. און אז א מאנסביל האָט א קאָפּ, אין וועלכען אנשטאט געהירען ליעגען ווייבערשע געשיכטעס?

ז ר ח י. ע! איהר קריגט זיך מיט מיר? וועל איך אייך מאַ־כען צוויי בערדעס מיט א שטיבעלע.

פ א נ י ע. קום אהער, מאמע. (זיי געהען אין דאקטאָר'ס קאַבינעט).

ש ר ה ה י נ ד ע. (געהענדיג). פּרא אדם, מיין ניט, אז דו שפּיעלסט אין דאמקע מיט חצקאל ציזשיק!...

א ל י ע. באבוסיע, זי בייזערט זיך; ווייל דער יוד האָט גע־זאָגט א נארישקייט?

מ א ד א ם. פוי! אליע, אן עלטערער מענש זאָגט קיין מאָל קיין נארישקייטען!

א ל י ע. קיין מאָל ניט? טאקי קיין מאָל ניט?...

מ א ד א ם. (לאַכט). זי גלויבט ניט... ווי מיינט איהר, ר' זרחי, טאקי קיין מאָל ניט?...

ז ר ח י. געגאנגען זאָל ווערען. (זיי שפּיעלען).

פ א נ י ע. זעהסט, מאמא, דאָ אויפ'ן טיש ליעגען פאר

איהם נאָזטיכלעך... דאָ — א קאסטיום איבערצובייטען. איך זאָרג פאר דעם, און ער קוועלט דערפון. איך זאָל האָבען מעהר צו טון דאָ, וואָלט מיר אפשר דאָ ניט געווען אזוי אומעטיג.

שרה הינדע. וואס ביסטו געקומען אהער א דיענסט זיין? א שענע מציאה!

פאניע. מיר איז זעהר אומעטיג דאָ. אָט איז איצט סכות, יום טוב ביי לייטען. מען טוט זיך אָן שען, מען געהט צו גאסט... ביי זיי איז יום טוב, אין דער וואכען, שבת — אלץ איינס. אפנים זיי גלויבען ניט אין גאָט... איך וויים זעהר, יא גאָט, ניט גאט. נאר אז עס ניטאָ קיין גאָט, זאל זיין עפּים אנדערש... אז עס איז גאר ניט ניטאָ, איז אומעטיג.

שרה הינדע. נו, און וואס טוען זיי? פאר וואס איז זיי ניט אומעטיג?

פאניע. איך וויים? זיי לעזען, זיי רעדען פון אזעלכע זאכען, וואס איך וויים ניט. ער זעצט זיך גאר אנידער אויף א גאנ־צע נאכט מיט'ן נאָז אין בוך אריין... דאָס מאכט מיך אמאָל אזוי בייז, אז איך וואָלט, דאכט זיך, גענומען און צוריסען אלע ביכער... די אלטע שפּיעלט פּיאנא, און איך קען ניט, אזא בושה... זעהסט, איך האָב פערגעסען. (זוכט אין די קעשעניעס פון דעם צוגעגרייטען קאָסטיום). יא, וואס דען? א רובעל... אזא תם... געהט אום ווי אין עולם התהו... דו קענסט בערעכענען, וויפיעל געלד פייוועל האָט ביי איהם אָנגע'גנב'עט... ער איז מסתמא שוין א'ן עושר.

שרה הינדע. דו זיי ניט קיין גולם און קוק מיט אויגען! אויב דו ווילסט, פאניע, קענסטו דאס געלד קלייבען ביי מיר. מאלע וואס עס מאכט זיך חלילה.

פאניע. ניש'קשה, איך קען אליין בעהאלטען, ווען מען דארף. (בעהאלט דעם רובעל).

שרה הינדע. האָט ער דיר געמאכט א נייע פלאטיע אויף יום טוב? דארפסט זיך ניט שעמען פאר איהם. ער איז מחויב

מאכען דיר קליידער און קויפען ציהרונג. צוליעב וואס דען האָסטו חתונה געהאט פאר א׳ן אלטען?

פ א נ י ע. ווייס איך! ער האָט מיר געקויפט א זייגערעל, מיינט ער עס איז א גאנצעס גליק... איך האָב ניט קיין דימענטענע אויריגנגלעך, איך האָב ניט אפילו קיין איין דימענטענעם רינג. אויך מיר א דאָקטאָרשע! דערווייליע זעה איך נאָך ניט, וואָס האָבען מיר די מיידלעך אזוי מקנא געווען.

ש ר ה ה י נ ד ע. עס איז שוין דער עלפטער חודש נאָך אייער חתונה. (פרעגט זי שטיל). אלע ווייבער פרעגען מיך. וואס איז דאָס עפּיס, הא? ביילע ציזשיק׳ם האָט מיט זעקס וואָכען שפּעטער חתונה געהאט און איז שוין געלעגען געוואָרען.

פ א נ י ע. דאס דארפסטו ביי איהם פרעגען.

ש ר ה ה י נ ד ע. און דו שעמסט זיך פאר איהם? וואס ביסטו ניט קיין יודישע טאָכטער? און ער איז א קלייניגקער, וואס? אין זיינע יאָהרען און נאָך א דאָקטאָר... ער דארף וויסען, (זיי רעדען שטיל).

ז ר ח י. עהע, מאדאם, איהר האלט שמאָל... איהר האָט אפּנים ביי׳ם רב״שע ניט אויסגענארט קיין גוטען צעטעל. איהר האָט דאָך מסתמא געהערט פון דער יודענע מיט׳ן צעטעל?

מ א ד א ם. איך ווארט שוין לאנג, ווען וועט איהר דער־צעהלען עפּיס א ווייבערשע געשיכטע.

ז ר ח י. אוי, א וואוילע זאך. (קוקט זיך ארום און דערצעהלט מיט חשק). ארויסגעהענדיג יום כפור פון שול, האָט זיך א יודענע אבגעשטעלט און האָט געזאָגט: רב״שע, גיסטו מיר א גוטען צעטעל, איז רעכט, אז ניט, פאָהר איך גאר אין גאנצען אוועק, צו מיין שוועסטער אויף סכות. — זאָגט די שכנה: וואס דארפסטו רעדען, ווען דען פאָהרען? — שש! ענטפערט זי, מאך א שווייג... איך שרעק איהם נאר... זיי זיינען אלע אזעלכע!... למשל, אז איך זאָג מיינעם: איך פאָהר גאר אוועק צו מיין שוועסטער, ווערט ער דאָך אזוי גוט, כאָטש לעג איהם צו א מכה — וואס דען מיינסטו?

אָהן א סטראשונאָק קען מען ביי זיי עפּים אויסנארען?... רב״שע, דו הערסט איך פּאָהר צו מיין שוועסטער אויף סכות... כא! כא! כא! (הוסט און לאַכט). צו מיין שוועסטער... כא! כא! כא! (אליע לאַכען, בעזאנדערס אַליע. מארק קומט פון זיין צימער).

מ א ר ק. (מיט אַ גרימאַסע). אה, וועלכע געסט ביי אונז, גרויסארטיג! מיט א וויזיט, הא? גוטען אבענד.

א ל י ע. איא, באבוסיו, אָנקעל מארק קומט יעצט שטענדיג זעהר פריה אהיים?

מ א ד א ם. יא, טאקי, מארק, ביסט עפּים די לעצטע צייט געווארען א סטאטעק. ר׳ שמשון דוד זרחי, אָהן חרטה איז אָהן חרטה... געגאנגען זאָל ווערען, געהט מען... (זיי שפּיעלען. מאַרק געהט אינ׳ם דאקטאָר׳ס אבטיילונג. זעצט זיך אין אַ ווינקעלע).

פ א נ י ע. (געהט צון איהם). וואס בעהאלט איהר זיך? אייך שטעהט ניט אָן אונזער קאָמפּאניע? (אָליע לאָזט פון זיי ניט אראָפּ די אויגען).

מ א ר ק. פאניע ביסט געזונד ווי א סאָלדאט.

פ א נ י ע. א העזה פון אן אריסטאָקראט! איך זאָג איהם, „איהר״ און ער זאָגט מיר „דו״.

מ א ר ק. דו נאר, פאר וואס זאָגסטו מיר ניט „דו״.

פ א נ י ע. איך האָב עטליכע מאָל געוואלט פּרובען זאָגען דער שוויגער מאמא, דעם דאָקטאָר — יעווגעני און אייך — „דו״; נאר אז מען פיהלט ניט, קערט זיך ניט די צונג.

מ א ר ק. פאר זיי אַרט מיך ניט. — זיי זיינען אלטווארג, אָבער מיט מיר האָסטו שוין לאנג געדאַרפט זיין א גוטער ברודער... פאניע, דו זאָלסט פיהלען, וואָלט זיך שוין ביי דיר די צונג געקערט.

פ א נ י ע. וואס מיינט איהר?

מ א ר ק. דו פערשטעהסט שוין זעהר גוט, וואס איך מיין. אזעלכע שענע, אפּעטיטנע ווייבלעך ווי דו פערשטעהען אויפ׳ן וואונק.

פ א נ י ע. עס קען זיין, איהר זאָגט נאָר קאָמפּלימענטען און איהר מיינט עס גאָר ניט... אָבער עס איז אזוי גוט צו הערען.

מ א ר ק. איאָ, עס איז גוט? (קוקט זיך אום און גיט איהר א קנייפּ אין האַנד. אליע בעמערקט עס).

פ א נ י ע. (כאַפּט זיך ביים האַנד). אוי, איהר שד, דער רוח זאָל אייך נעהמען! (לאַכט). צוויי ליבליכע ברידער, דאכט זיך, איינער האָט ליעב צו פּיעל צו קנייפּען. און דער אנדערער... (מען קלינגט, מארק זעצט זיך פון דער ווייטען).

מ א ר ק. דאס איז ער!

פ א נ י ע. נו, וואס אנטלויפט איהר, ווי א גנב? (פּומפּיאן קומט).

פ י י ו ו ע ל. מען האָט געקלונגען? אה, ר' שמשון דוד, האָט איהר עפּיס א גוטען סכות?

ז ר ח י. יא, קיין סאָלדאט איז מיר אין דער סוכה ניט אריינגעפאלען. געהט מען.

פ י י ו ו ע ל. (לויפט עפנען). יא, געגאנגען זאָל ווערען, געהט מען. (מען קלינגט נאָך אמאָל. פּייוועל לויפט עפענען).

מ א ר ק. פאניע, דו ווייסט, מען קען פון דער ווייטען קושען מיט די אויגען. זעה, ווי איך קוק... (קוקט אויף איהר לאַנג).

פ א נ י ע. (געגנעצט). פע! געהט אין דר'ערד אריין. (פּייוועל קומט מיט חיוטינ'ן. ברענגט אַ פּאַקעט און לעגט עס אויפ'ן דאָקטאָר'ס טיש. חיוטין ווישט אויס די ברילען. בייז). וואס איז דאס פאר א פאקעט?

פ י י ו ו ע ל. (שטיל). אליע דארף זי וויסען! איהר טאַ־טענס עסק... (לויט). א בריעף צום דאָקטאָר פון באָלניצע.

ח י ו ט י ן. גוט'ן אבענד, מאדאם דאָקטאָרשע... גוטען אבענד, הער פינאנסיסט. וואס הערט זיך וועגען קורס, אקציעס, אבליגאציעס, דעפּאזיטען, קאָנסאָלידירען, דעפּאָנירען, דיסקאָנ־טירען?

מ א ר ק. דער קורס פון אייערע אקציעס האלט ביים דיס־

קאנטירען. און מיר דוכט זיך, אז מען וועט אייך דיסקרעדיטירען.

ח י ו ט י ן. אזוי? בין איך אונגליקליך... אה, די גאנצע כאפטע איז דא... גוטען אבענד! ליאליעטשקע, ווי געהט עס?... (קושט זי).

ש ר ה ה י נ ד ע. א דייטש מיט א'ן אויסגעריבענעם פאלמערסטאן.

מ א ד א ם. חיוטין, איהר מישט אייך ניט...

ח י ו ט י ן. ניט מישען זיך? דען קום לערנען, ליאליע...

א ל י ע. ניין! איך וויל זעהן ווי מען שפיעלט, און הערען ווי מען דערצעהלט היסטאריעס.

פ י י ו ו ע ל. אז איך בין געווען א יונגעל, האב איך אויך ליעב געהאט צו זעהן א שפיעל... איך פלעג שטארבען. (אלע אין דער צווייטער אבטיילונג. מארק און פאניע אין דאקטאר'ס קאבינעט).

פ א נ י ע. איך ווייס ניט, פאר וואס איך האב דעם חיוטין פיינט ווי חזיר.

מ א ר ק. ער איז פערמישט דער טייוועל ווייסט אין וועלכע זאכען. עס קען זיין, ווען ער געהט אהער, געהען איהם נאך זשאנדארמען מיט שפיאנען... ער איז פון די דאזיגע: — סאציאליסט!

פ א נ י ע. טאקי? נו, יא, אייער ברודער'ס געשעפטען.

מ א ר ק. ער און די אלטע, זיי נעמען ביי איהם פראקלאמאציעס און דעקלאראציעס... ער וועט אונז אלע אמאל אונגליקליך מאכען. זעהט איהר דאס בוך? (קוקען אריין. רעדען שטיל).

ח י ו ט י ן. אלזא, אליע, דו געהסט ניט? וועל איך דערווייל אריינקוקען דעם דאקטאר אין ביבליאטעק אריין. מאדאם דאקטארשע און הער פינאנסיסט, איך האף, איך שטער אייך ניט. (געהט צום שאפע מיט ביכער).

מ א ר ק. ניין, הער פילאזאף, איהר שטערט מיר ניט. (אב צו זיך). שטאלץ ביי זיך, דער ארעמער בעל גאוה. (אב).

פ י י ו ו ע ל. דער געלערנטער קבצן וועט באלד פערקי־רעווען דעם דישעל. פערשטאנען?

ח י ו ט י ן. (בייז). וואס איז? פערשלאָסען גאר? דאס איז א נייעס. פומפיאן, ביי אייך איז דער שליסעל פון שאפע?

פ א נ י ע. וואס איז עפּיס פומפיאן פאר א מאכער? דער שליסעל איז ביי מיר.

ח י ו ט י ן. ביי אייך דער שליסעל פון די ביכער?

פ א נ י ע. יא, ביי מיר... עס איז איצט ניט ווי א מאָל, יע־דער איז געווען דאָ בעל־הבית אין שטוב.

ח י ו ט י ן. אזוי? נו, זייט זשע מוחל און גיט אהער דעם שליסעל. (אליע קומט אין קאַבינעט).

אָ ל י ע. אָה, פאניע, מוסיו חיוטין וועט בייז ווערען.

פ א נ י ע. בייז... הם! וועט ער מיר ניט שיקען קיין שלח מנות... ביכער קאָסטען געלד...

ח י ו ט י ן. איהר רעדט אויך פון ביכער?

פ א נ י ע. איך רעד דערפון, וואס מען בענוצט זיך דערמיט, וואס דער דאָקטאָר איז א שטילער תם, און מען בענעהמט איהם... מען שטעלט איהם בדיל דל... מען שלעפּט!... יעדער שלעפּט.

ח י ו ט י ן. ווען מיינט איהר דאס? ווער שלעפּט?...

פ א נ י ע. עס איז דאָ גענוג שלעפער... (מאַדאַם הערט אויף שפּיעלען).

פ י י ו ו ע ל. זי וועט איהם אָבהאקען די פליגלען. דאָס איז גוט. א שניידער'ס א זוהן, א גאנצער ר' שמעלקע...

ז ר ח י. פאניע, מילא די מאמע דיינע אין דער היים, אָבער דאָ?... מען דארף דאָך וויסען, וואו דער חמור שטעהט...

ש ר ה ה י נ ד ע. וואס איז? וואס איז? ער איז דאָ, דער גולם! פאניע וועט דאָך ניט רעדען אזוי אין דער וועלט אריין... וואָס מיינסטו, זי האָט דיין שכל? זי פערשטעהט, מסתמא, וואס זי טוט...

ח י ו ט י ן. יא, זי פערשטעהט א סך. זי נעהמט דעם דאָקטאָר

אונטער איהר השגחה, מסתמא פערשטעהט זי א סך. (טוט אַן זיין הוט. מען קלינגט).

פ י י ו ו ע ל. איך האָב מורא, דער פּראָפעסאָר וועט מיר אבטון, און וועט ברוגז ווערען. פערשטאנען ? א גוטען תמיד. (אב).

אָ ל י ע. פאניע, איבער דיר געהט קיינער ניט צום פּאפּא... האָסט אלעמען פערטריבען...

פ א נ י ע. איך דארף זיי נויטיג די פּריצים ד'ארטען מיט די געלערענטע, איך זאל זיצען און קוקען אויף זיי, ווי א האָן אין בני אדם. אויך מיר קאָמפּאניעס!

אָ ל י ע. יא, קאָמפּאניעס! מויסיו חיוטין, איהר געהט אוועק ? און לערנען ? — איך האָב פריהער געזאָגט ער וועט בייז ווערען... קומט לערנען, מוסיו חיוטין.

ח י ו ט י ן. לערנען ? די מאדאם דאָקטאָרשע וועט דאָ מיט אייך אלעמען לערנען! איך לערן ניט היינט! (לויפט צום טיר, בעגעגענט דעם דאָקטאָר און פייוולען. דער דאקטאר טראגט א נייעם קאסטיום און א בערדעל בולאנזשע).

ד אָ ק ט אָ ר. טררר! וואס איז געשעהן ? א באטאליע הא ? (כאַפּט איהם ביי'ם האנד).

ח י ו ט י ן. אי, לאָזט מיך צורוה!... (רייסט זיך).

ד אָ ק ט אָ ר. קומט נאר אהער, משוגענער! זעה נאָר, א באָמבע האָט אויפגעריסען...

ח י ו ט י ן. איהר וועט מאכען שפּאס שפּעטער... קומט נאר אהער... (שטיל). איך ווייס, ביי אייך אין שאפּע איז דאָ פערבאָטענע זאכען — רוימט עס אויף... איהר האָט יעצט פיעל שונאים... איך ווייס ניט, פאר וואס די גאנצע שטאדט איז אויף אייך להרוג ולאבוד. דאס זאג איך אייך, און ווייטער מעגט איהר אייך שלאָגען קאָפּ אין קישען... מיין פּוס וועט אייער שוועל ניט אריבערטרעטען! (ראש אב).

ד אָ ק ט אָ ר. איבער'ן שוועל ניט אריבערטרעטען! וואס איז דאָ געוועזן!

מ א ד א ם. גאָר ניט, האָבען זיך צוואווערטעלט א ביסעל מיט פאניען... מיר, פרידליכע בירגער, האָבען אנערקענט איבער זיך די מאכט און די אויטאָריטעט פון אונזער יונגער ווירטין... ער אבער איז א רעוואָלוציאָנער, ער בונטעוועט... ניש׳קשה, מיר וועלען איהם צוגעוואוינען... איאָ, פאניע?... מיר דאכט זיך נאר, ביסט געווען א ביסעל צו שארף. מיינסטו ניט, פאניע?

פ א נ י ע. א מענש דארף זיין מיט א גאל... ניט שטענדיג זיס, אמאָל ביטער אויך.

ד אָ ק ט אָ ר. כא! כא! כא! זי האָט זיך איהר אייגענע לאָגיק... און ער איז א ביסעל א משוגענער... ניט שרעקליך... דאָך, פאניע, היוטין פערדיענט געאכטעט צו זיין. איך האָף, מיט דער צייט וועסטו זיך אויסלערנען צו שעצען אזעלכע מענשען...

פ א נ י ע. א גרויסער מענש מיט אויסגעריבענע ארבעל!

ד אָ ק ט אָ ר. און אויסער דעם, מיין פריינד... היינטיגע צייטען אן אמת׳ער גוטער פריינד איז זעהר א טייערע זאך, מען דארף זיך ניט ווארפען מיט זיי.

פ א נ י ע. איך זאג דיר, ווערסט גליקליך פון אזעלכע פריינד.

אָ ל י ע. מוסיו חיוטין וועט שוין מעהר ניט זיין מיין לעהרער? פאפא! פאפא! ער איז אזא גוטער מענש... נאר זיי פערשטעהען איהם ניט. שיק נאָך איהם, פאפא.

ד אָ ק ט אָ ר. ניש׳קשה ,איך וועל איהם זעהן, און וועל איהם בעטען מחילה, און ברענגען.

פ א נ י ע. א נויטיגע זאך...

ז ר ח י. שרה הינדע, מיר דאכט זיך, מיר מעגען שוין געהן. (שטיל). אי, זי קאָמאנדעוועט.

ד א ק ט אָ ר. געהן גאר? דאס ניט... זיצט! איהר וועט ביי מיר ניט געהן אזוי גיך.

מ א ד א ם. ר׳ זרחי, וואס האָט איהר קיין צייט ניט? קומט מיר וועלען ענדיגען די דאמקע. (זיי זעצען זיך שפיעלען). יא! יא!

ד אָ ק ט אָ ר. אליע, אהער צו מיר!... עס איז ערלויבט!... פון היינטיגע קראנקע האָב איך אפילו קיין קרענק ניט געקענט ברענגען אהיים... (אומארמט זי און קושט). ניש׳קשה, אליעטשקע, מיר וועלען איהם ברענגען צוריק מיט פויקען און טראָמפּייטען... איהר זעהט, שוויגער, נאָזטיכלעך — פאר אונז, א קאָסטיום — פאר אונז, און מאנזשעטען — פאר אונז! אין שטוב געמיטליך, יעדע זאך אויפ׳ן פּלאַץ, אויף יעדער זאך קוקט אן אויג פון א נאטשאלניק... א מאָל אפילו כאפּט די נאטשאלסטוואָ א ביסעל אריבער די מאָס, אָבער דאס מאכט ניט אויס... ברודער פּומפּיאן, איך בין א ביסעל מיעד, איך וועל מיט דיר לערנען מארגען. שש! איא, זי איז געווארען נאָך שענער און געזונטער? כע! כע! כע! זי בליהט, ווי א יונגער, שטארקער בוים... (געהט אין דער צווייטער אבטיילונג).

פ י י ו ו ע ל. נו, יא, א ווייב מיט נאטור...

ד אָ ק ט אָ ר. מאמא, דו געה אהער מיט דער פעשקע, נעמסטו דאָך צוויי. פאניע, דו שפּיעלסט ניט אין דאמקעס?

פ י י ו ו ע ל. זי שפּיעלט א גאנצע דאמע. פערשטאנען?

ד אָ ק ט אָ ר. פאניע, איך וועל האָבען צייט, וועל איך דיך לערנען שפּיעלען שאך... זעהר אינטערעסאנט.

פ א נ י ע. ווייס איך, אויך מיר א שפּיעל!... קארטען האָב איך ליעב, ווען מען שפּיעלט אויף געלד. עס פערכאפּט אזש דער אטהעם. אין אָקע, אדער וואָזאָק — צעהן קאָפּיקעס א קאָן! דער דאָקטאָר אָבער האלט ניט פון אזעלכע זאכען. וואס איך האָב ליעב, האָט ער פיינט.

ד אָ ק ט אָ ר. איך זאָל שפּיעלען קארטען? פאניע, איך ווייס ניט, וויפיעל אויגען האָט א זעקסטעל און וויפיעל א זיעבע־טעל, א שענער קארטענשפּיעלער!

ז ר ח י. א קארטענשפּיעלער? דאָס דערמאָנט מיך א וואוילע זאך...

ש ר ה ה י נ ד ע. איהר דארפט איהם? אט איז ער דאָ מיט זיין וואוילע זאך.

ד אָ ק ט אָ ר. אייערע געשיכטעס זיינען מאנכעס מאָל זעהר כאראקטעריסטיש. אויב איך וועל האָבען א מאָל צייט, וועל איך זיי פערשרייבען... עס איז א מאטעריאל צו פארשען דעם כא־ראקטער פונ'ם יודישען הומאָר.

ז ר ח י. (ערפרייט). דאס איז הומאָר? און איך האָב ניט געוואוסט. דו הערסט, שרה הינדע? דער דאקטאָר זאָגט עס איז הומאָר, און ביי איהר איז דאָס א גאָר ניט. הערט־זשע: אין מארק האָבען זיך צוויי ווייבער צוקריגט, זאָגט איינע: בעגראָבען זאָלסטו זיך, דיין מאן איז דאך א קאָרטענשפּיעלער! — מיין מאן איז א קארטענשפּיעלער? איך בין דאך גאר אן אלמנה. ווי אזוי איז ער א קאָרטענשפּיעלער, זאל ער זיך מיהען פאר אונז, אז ער איז שוין לאנג אויסגעלייטערט געווארען אין גן עדן? האָסט געהערט? איך זאל זיך בעגראָבען, זאָגט זי, אויב מיין מאן איז א קארטענשפּיעלער! — שא! שא! זאָל זיין, ער איז ניט קיין קארטענשפּיעלער, אָבער בעגראָבען זיך מעגסטו דאָך... כא! כא! כא! אָבער... כא! (הוסט און לאכט).

אָליע. פּאפּאָטשקע, דער דיאדיע זרחי דערצעהלט אליין און לאכט אליין. פּאפּעלע, וואס ער האָט דערצעהלט, איז געווען א געשיכטע? איך האָב גאר ניט פערשטאנען. (אלע לאַכען).

ד אָ ק ט אָ ר. יא, הינדעלע, דאס איז א געשיכטע, כא! כא!

פ י י ו ו ע ל. אוי, דאָקטאָר, איך האָב פארגעסען, א פּאַ־קעט פון באָלניצע. (דאקטאָר און פּומפּיאן געהן אין קאַבינעט אריין. דער דאקטאָר לעזט דעם פּאַקעט).

מ א ד א ם. פאניע, פאר וואס זאָלסטו דיינע געסט ניט מכבד זיין?

ז ר ח י. א ביסעלע בראנפען מיט א שטיקעלע קיכעל וואָלט געווען שהכל נהיה מיט מזונות.

פ א נ י ע. (גענעצט). אה, עס איז שוין שפעט. די געסט מע־גען געהן היינט אהיים אָהן כבוד.

ש ר ה ה י נ ד ע. מען געהט דען צוליעב דעם כבוד? אבי מען זעהט זיך אין נחת און פריידען...

פ י י וו ע ל. דאקטאָר, וואס איז? א שלעכטער בריף?

ד אָ ק ט אָ ר. (זעהר ערביטערט). ברודער פומפיאן, זעהר א טרויעריגע בשורה... מען האָט מיך ארויסגעווארפען פון האָספיטאל... צעהן יאהר שווער געארבייט... מאמא, ווילסט עפּיס הערען? פאניע, קום אהער — מיר האָבען נייעס (אלע געהן אין קאַבינעט). כא! כא! די דירעקציע פון האָספיטאל שרייבט מיר, איך זאָל מוחל זיין זיצען אין דער היים...

מ א ד א ם. אָהן מאָטיוועז, אָהן אורזאכען? וואס איז דאס עפּיס פלוצלונג מיט דער דירעקציע מיט דיינער?

ד אָ ק ט אָ ר. אָה, זיי דערמאָנען פון מיינע נייע פאמיליען־אנגעלעגענהייטען, וועלכע צווינגען מיך צו פערנאכלעסיגען מיין ארבייט... דאס איז איראָניע! זיי דערמאָנען, אז דער זשאנ־דארמסקי פּאָלקאָווניק האָט ניט קיין גוטען מיינונג פון מיר... דאָס איז שוין ניט קיין איראָניע, דאס איז שווייגעריי! מאָטיוועז? וועלכע מאָטיוועז האָבען אונזערע פילאנטראָפּען? קליינינקע פער־זענליכקייטען, כבוד איז ביי זיי וויכטיגער, ווי די ליידען און די ווירקליכע אינטערעסען פון אלע אונגליקליכע און ליידענדע! (קלאַפּט אין טיש). געמיינע לומפּען!

ש ר ה ה י נ ד ע. וואס איז דאס, פאניע, מען האָט איהם אבגעזאָגט פון דער שטעלע?

פ א נ י ע. מאמא, דאס איז פופצעהן הונדערט רובעל א יאָהר... פערשטעהסטו, וואס דאס איז?

מ א ד א ם. דער דירעקטאָר ליליענוואסער קען דיר ניט מוחל זיין, וואס דו האָסט ניט גענומען זיין טאָכטער, די אלטע אלמנה. נאר, וואס דארפסטו זיך אָבעסען דאס הארץ? פערפאלען.

אָ ל י ע. פּאַפּאָטשקע, וואס איז דאס? אלע מוטשען דיך — עס איז ניט אויסצוהאלטען!

ד אָ ק ט אָ ר. (געריהרט). גאר ניט, קינד. זיי ווילען מיך ניט אין באַלניצע, מען דאַרף מיך ניט מעהר... איך הויב אָן צו ווערען אן איבריגער מענש... (פערטראכט זיך). אָבער, אָליע, עס איז שוין שפּעט און דיר איז שוין צייט צו גערן שלאָפען... אז דו וועסט ניט וויסען אלץ פון וואָס מען רעדט דאָ, וועט פאר דיר געזונטער זיין...

א ל י ע. נאָר איך אליין זאָל געהן שלאָפען?

מ א ד א ם. קום, איך וועל געהן מיט דיר. האָט קיין פער־איבעל ניט, זי איז ביי אונז א געבאלעוועטע. א גוטע נאכט. יעווגעני, האָב א גוטע נאכט און הער זיי ווי די קאץ... איך וויים ניט, וואָס עס וועט ווערען פון האָספּיטאל אָהן דיר. דו אָבער וועסט אָהן זיי אויך בלייבען יעווגעני גאָלדענווייזער... ניט אזוי, פאניע?

פ א נ י ע. דער שפּיטאָל קען קריגען אנאנדער דאָקטאָר, גאָלדענווייזער קען אָבער ניט קריגען קיין אנדער שפּיטאָל.

פ י י ו ו ע ל. ניש׳קשה, עס איז ניטאָ אין שטאדט א סך אזעלכע דאָקטוירים, ווי מיר זיינען. פערשטאנען?...

פ א נ י ע. עס איז גרינג צו זאָגען. 15 הונדערט רובעל!...

מ א ד א ם. פאניע גוטע נאכט. (שטיל). שש! פאניע, עס איהם ניט אָב דאס הארץ. (לויט) א גוטע נאכט.

פ א נ י ע. ניט יעדען קען מען נעהמען און ארויסווארפען!

אָ ל י ע. א גוטע נאכט, פּאפּאָטשקע. (קושט איהם און געהט).

ד א ק ט אָ ר. נו, און פאניען זאָגסטו ניט א גוטע נאכט?

אָ ל י ע. ניין, פאניען ניט, איך האָב זי ניט ליעב היינט. ווילסט, פּאפּא, איך זאָל מיך פארשטעלען און זאָגען ליגען? וועל איך איהר זאָגען א גוטע נאכט.

ד א ק ט אָ ר. ניין, אָליעטשקע, דאס וויל איך ניט. אה, דו קליינער טייוועל!...

פ א נ י ע. זעהסט, מאמא, ווי אזוי זי פיהרט זיך אויף,

ביי איהר טאטען? איך האָב זיך ביי דיר ניט אזוי אויפגעפיהרט. אנדערע קינדער האָבען גליק. האָסט מיך ניט ליעב היינט, אליע? ניש'קשה, וועסט מיך ליעב האָבען מאָרגען... אויב דו ווילסט זיך ניט איבערבעטען, האָב א גוטע נאכט ניט איבערגעבעטענערהייט.

מ א ד א ם. קום, קום, דו קאפריזנע מיידעל. א גוטע נאכט. (זי דראָהט אליען מיט'ן פינגער און פיהרט זי. אָליע דראָהט איהר צו־ריק,ביידע אב).

ש ר ה ה י נ ד ע. נו קום. פון דעסטוועגען האָט מען גע־דאַרפט זעהן מענשען זאָלען זיך אריינלעגען, עס איז דאָך א קהל'שע זאך...

ז ר ח י. מיט דיינע מענשען מעג זיך אריינלעגען אין דר'ערד דיין קהל'שע זאך, אז אזא זאך קען זיך טרעפען!

פ י י וו ע ל. ניש'קשה, אלע קראנקע און אלע דינער דאַרט וועלען ניט פארגעסען אונזער דאָקטאָר.

ד אָ ק ט אָ ר. ביסט א נאר, פייוועל. איך האָב דאָרט צעהן יאָהר געארבייט, און זיי וועלען מארגען שוין זעהר ווייניג דענ־קען פון מיר... אזוי איז דאָס לעבען. (פערדעקט זיין געזיכט).

ז ר ח י. קום, שרה הינדע, אהיים. דעם דאָקטאָר ליעגען איצט די געסט אין דער לינקער פיאטע.

ש ר ה ה י נ ד ע. קום. אונזערע שונאים, אנשטאט אונז מקנא צו זיין, וועלען נאָך האָבען נקמה... מסתמא וועט דער דאָק־טאָר זיי ווייזען, אז עס איז א טעות, וואס מען רעכענט איהם פאר א מעקעלע... א גוטע נאכט.

ז ר ח י. א גוטע נאכט... עס איז אודאי ביטער, עס פער־דריסט, אָבער די בעלי־טובות אונזערע, זיי מיינען נאר זייער כבוד... אין דער תלמוד תורה, מיינט איהר איז ניט אזוי? מיר זיינען קליינע מענשעלעך, אָבער אזא מענש ווי איהר... האָט א גוטע נאכט. (זיי געהען. פאָניע בעגלייט זיי).

ד אָ ק ט אָ ר. געהט געזונטערהייט. פאָניע, מיר וועסטו גע־בען דעם שליסעל פון דעם ביכער שראנק?

פ א נ י ע. (גיט איהם דעם שליסעל). א גדולה אויף מיין קאפּ!... ער וועט שוין נעהמען א בוך און זעצען זיך לערנען, אב־ריכטען חצות... א לעבען... (אב מיט איהרע עלטערן. דער דאָקטאָר עפענט די שאַפע, נעהמט ארויס פון די ביכער פּאַפּירען און צייטונגען).

ד אָ ק ט אָ ר. חיוטין איז גערעכט, מען דארף אויסראמען דעם חמץ. די זשאנדארמען און די דירעקטאָרען זיינען מיט מיר ניט צופריעדען... (פּאַניע קומט צוריק). ברודער פּומפּיאן, ווילסטו זיין אזוי גוט און דאס אלץ באלד פערברענען?

פ י י ו ו ע ל. אז איהר וועט מיר הייסען, וועל איך אָנצינ־דען די גאנצע שטאדט. (נעהמט אַלע פּאַפּירען און געהט). דאָקטאָר, איך וועל זיין דאָרטען ביי מיר, טאָמער וועט איהר דארפען, איך וועל זיך נאָך קראצען א ביסעל מיט דער אנאטאמיע. א גוטע נאכט. (אב).

פ א נ י ע. איצט פערברענסטו דאָס, ווען דער שפּיטאָל איז שוין פערברענט געוואָרען... נאָך דער שרפה בלאָזען אויפ'ן פייער... דאָקטאָר, מען זאָגט, וואוהין חיוטין געהט, געהט נאָך די גאנצע פּאָליציע.

ד אָ ק ט אָ ר. (גוטמוטיג). נארעלע, וואס האָסטו מורא פאר דער גאנצער פּאָליציע?

פ א נ י ע. מען זאָגט ער איז א סאָציאליסט... זעהר שען פאר אייך צו זיין מיט איהם גוטע ברידער... דאס פּאסט דער רוח ווייסט פאר ווען, אָבער ניט פאר א רעכטען מענשען.

ד א ק ט אָ ר. פאניע, וועסט זיך ענטוויקלען וועסטו מעהר פערשטעהן, וואס איז רעכטער מענש און וואס איז ניט רעכטער מענש...

פ א נ י ע. ער וועט אונז אונגליקליך מאכען.

ד אָ ק ט אָ ר. אז מיר זאָלען ניט וועלען, קען אונז קיינער ניט אונגליקליך מאכען... אין דעם זין איז ריכטיג, אז יעדער מענש מאכט זיך אליין אונגליקליך.

פ א נ י ע. איך האָב איהם פיינט און וויל ניט, ער זאָל געהן אהער... איך וויל דו זאָלסט ווערען מיט איהם אויס מחותן...

ד אָ ק ט אָ ר. פאניטשקע, מיט ווענען איך זאל זיין מחותן, אָדער ווערען אויס מחותן, דאס איז מיין זאך... נאר גע־ וויס, דו ביסט דאָ די ווירטין פון הויז און אהער דארף ניט געהן קיינער, ווענען דו קענסט ניט ליידען... אבער אז איך וועל דיך בעטען, פאניע, צוליעב מיר און אָליען זאָלסטו איהם ערלויבען אהער געהן, וועסטו דאָך ניט זיין קיין שלעכטע? נישט אמת?

פ א נ י ע. אן אלטער מענש זאָל זיך לאָזען פון א יונגעל פיהרען ביי דער נאָז, פע!

ד אָ ק ט אָ ר. (גוטמוטיג). ניט נאר פון א יונגעל, א מיי־ דעל האָט מיך א מאָל געפיהרט ביי דער נאָז... כא! כא! ניט וואהר?

פ א נ י ע. 15 הונדערט רובעל! א קלייניגקייט!... און גאר ניט!

ד אָ ק ט אָ ר. פאניע, דאס געלד, קימערט מיך ווייניג. זיי רוהיג, קינד, אויב איך וועל נאר וועלען, קען איך פון פריוואטער פראקטיקע פיעל מעהר פערדיענען. דער האספיטאל פלעגט ביי מיר צונעהמען די גאנצע צייט מיינע.

פ א נ י ע. טאקי? פיעל מעהר? אויב עס איז אזוי, מעג קומען אויף זיי די כאָלערע מיט'ן שפּיטאָל.

ד אָ ק ט אָ ר. די כאָלעריע? פע, פאניע, עס איז ניט שען אזוי צו שעלטען זיך. מיך פערדריסט, איך האָב ליעב געהאט די ארבייט. פערשטעהסט, עס איז א פעלד, וואו מען קען לערנען און נוצליך זיין. אזוי פיעל עקספּערימענטען, אזוי פיעל מאטעריאל אונטער'ן האנד.

פ א נ י ע. מען האָט דען געצאהלט פאר דעם מאטעריאל בעזונדער?

ד אָ ק ט אָ ר. היינט מיינע באקטעריאָלאָגישע ארבייטען.

דאָרט האָב איך געהאט א קעלער, אלעם איינגעריכטעט. טערמאָס־טאטען, מיקראָסקאָפען, האָב געהאט פיעל קראָליקעס.

פ א נ י ע. קראָליקעס? דאס איז אויך א גרויסע זאך! אן אלטער מענש זאָל האָבען יסורים, וואָס מען נעהמט צו ביי איהם די קראָליקעס.

ד אָ ק ט אָ ר. קינד, איך פלעג זיך ניט שפיעלען מיט די קראָליקעס, איך פלעג זיי אריינשפריצען פערשידענע באקטעריען.

פ א נ י ע. וועסטו זיי ניט אריינשפריצען מעהר. א נויטיגע זאך!

ד אָ ק ט אָ ר. איך האָב געהאט דאָרט אן אבעזיאנע אויך...

פ א נ י ע. נו, יא, די אבעזיאנע ליעגט דיר מעהר אין זין ווי דיין ווייב!

ד אָ ק ט אָ ר. פערשטעהסט, איך שרייב איצט א וויכטיגע ארבייט וועגען די פונקציאָנען פונ׳ם מילץ, און איך האָב ניט גע־ענדיגט מיינע עקספערימענטען, וואס איך פלעג מאכען מיט דער אבעזיאנע...

פ א נ י ע. א מילץ! אן אבעזיאנע! אויף מיין ווארט, עס איז ניטא, ווער עס זאָל לאכען פון דיר. דאָס רעדט א יוד, וואס איז אין איינע יאָהרען מיט מיין טאטען. (געגעצט). קום שוין בע־סער שלאָפען...

ד אָ ק ט אָ ר. ניין, פאניע, איך וועל נאָך א ביסעל אר־בייטען... איך דארף שרייבען. (נעהמט פון זיין שרייב טיש פאפירען און פאָרבערייטעט זיך צום שרייבען).

פ א נ י ע. דאס האָב איך פון איהם! דו וועסט שרייבען, און וואס וועל איך טון? מען קען דאָך דאָ משוגע ווערען פון אומעט...

ד אָ ק ט אָ ר. (מיט מיטלייד). דיר איז דאָ לאנגווייליג? ארעמע פאניע, איך פערשטעה... דיין יונגעם, געזונדעם לעבען איז נאָך דערוויילע לער... האָסט ניט דערווייל קיינע אינטערעסען...

פ א נ י ע. איך האָב געמיינט, אריסטאָקראטען, מען לעבט,

מען טאנצט, מען מאכט זיך פריילעך... ביי פּראָסטע מענטשן, ביי קבצנים איז דאָך א סך פריילעכער.

ד אָ ק ט אָ ר. פּיהלסטו זיך לאנגווייליג הא? עס קען זיין, עס איז א גערעכטע טענה... הער, פאניע, ווילסט, וועל איך אבלעגען מיין שרייבען און וועל דיך לערנען שפּיעלען א שאך. (נעהמט א קעסטעל מיט שאך־פיגורען).

פ א נ י ע. א שאך? א פריילעכע שפּיעל. א מחיה!...

ד אָ ק ט אָ ר. האָר אוים, פאניטשקע, ווינטער וועט דאָ זיין א רוסישע טרופּע, וועסטו פאָהרען אָפט אין טעאטער. וועל איך ניט האָבען קיין צייט, וועט מארק מיט דיר פאהרען.

פ א נ י ע. נו, יא, עס וועט זיך ווען אמאָל טרעפען. דערווייל גען איך אום ווי צו חלום, מיר איז אומעטיג. איך ווייס ניט וואס צו טון, אין קאָפּ קריכען דער רוח ווייס וואסערע געדאנקען... און דערצו נאָך, דו הער בעסער, דיין ברודער, דיין מארק, ער קריכט צו מיר ווי א חזיר.

ד אָ ק ט אָ ר. וואָס? מארק? כא! כא! כא! נאר, געוויס איז ער פאמיליאר מיט דיר, ווי מיט א שוועסטער... אזוי וואָלט איך אויך געוועזן מיט זיין פרוי, ער זאָל זיין פערהייראט....

פ א נ י ע. דו מיט זיין פרוי? ניין, דו ביסט ניט אזעלכער.

ד אָ ק ט אָ ר. מיך פרייט זעהר, וואס ער האלט זיך ניט שטאָלץ געגען דיר. אבער, פוי! דאס איז ניט שען פון דיר צו האָבען אזא מיאוסען געדאנק... מיר זיינען אלע אינטים, ווי ברודער און שוועסטער... כא! כא! כא! וואס איהר קען איינפאלען!...

(זעצט זיך צו זיינע פּאַפּירען).

פ א נ י ע. איך האָב דיר געזאָגט, און ווייטער ווי דו פערשטעהסט. אוי, איך זאָל כאָטש האָבען א קינד. אז איך האָב שוין יא חתונה געהאט, וויל איך זיין א מאמע ווי אנדערע... ביילע טשיזיקס האָט חתונה געהאט שפּעטער פון מיר און האָט שוין א קינד. ביזט דאָך א דאָקטאָר!

ד אָ ק ט אָ ר. יא, איך בין א דאָקטאָר און איך זעה, דו

הויבסט אָן ווערען נערוועז, דאס איז ניט גוט. (טיעפּט זיך איין און שרייבט). „די פּאסיווע פונקציאָנען"...

פּ א נ י ע. נו, יא, ער שרייבט זיך פונקציאָנען, שמונקציאָנען! און וואָס זאָל איך טון? וואס זאָל איך טון?

ד אָ ק ט אָ ר. דו ווילסט נאָך ניט שלאָפען? (לעגט אוועק זיין פעדער). פאניע, הער, אויב דו ווילסט, וועל איך זיך זעצען דאָ מיט דיר און וועל דיר ענדיגען די ערקלערונג: פון וואנען נעהמט זיך שניי און רעגען?

פּ א נ י ע. נו, יא, שניי און רעגען ליעגט מיר איצט אין זין. איך דארף עס נויטיג.

ד אָ ק ט אָ ר. שא, ווייסט וואס? איך וועל דיר וואס שפּיעלען אויף דער פיאנא. (זעצט זיך צו דער פיאנא און נעמט עטליכע אקקאָרדען).

פּ א נ י ע. האלבע נאכט באראבאנען אויפ'ן טאָפּשאָן... דו זאָלסט שפּיעלען גיטארע, אדער כאָטש פידעל. פּארטעפּיאן פערשטעה איך ניט און איך האָב ניט קיין הנאה דערפון.

ד אָ ק ט אָ ר. עס טוט מיר לייד, איך שפּיעל ניט גיטארע, זאָגאר ניט פידעל... דו פּאָלג מיך בעסער, פאניע, נעהם א בוך און לעז. קענסט דאָך לעזען... האר אויס, איך וועל געפינען, איך האָב, דאכט זיך, ערגיץ טורגעניעוו'ס א ראָמאן. (זוכט). צום לעזען דארף מען זיך נאר צוגעוואוינען. די ערשטע צייט איז שווער, נאכדעם קען מען זיך ניט אָברייסען. (געפינט א בוך). א גוטער ראמאן! דו וועסט האָבען פערגניגען און וועסט פארגעסען, אז דיר איז אומעטיג. לעז, פאניע, דאס לעזען ענטוויקעלט דעם גייסט און בילדעט דעם כאראקטער פון א מענשען...

פּ א נ י ע. איצט זאל איך מיך זעצען לערנען גאר! דערויף האָב איך חתונה געהאט? אי, אפּנים דו זאָלסט זיין יונגער, וואָלט אנדערש געווען. (מען זעהט ווי זי לעזט לאַנגזאַם, פיהרענדיג מיט'ן פינגער איבער'ן בלאט. ער שרייבט לאנג. פּויזע. זי ווערט אנשלאָפען איבער'ן בוך. ער גיט אַ זיפץ און געהט צו'ן איהר).

ד א ק ט אָ ר. פאניע, ביסט אנשלאָפען געוואָרען? טור־געניעוו מאכט דיך שלעפעריג. הא?

פ א נ י ע. הא? נו, יא, עס איז זעהר אינטערעסאנט. (מען קלינגט. פומפיאַן קומט און לויפט עפענען).

ד אָ ק ט אָ ר. פומפיאן, ווער קען דאס זיין אזוי שפעט?

פ א נ י ע. ווערסט שוין אי"ה אוועקפאָהרען אויף א גאנצע נאכט. אוי, בעסער וואָלט איך ניט געבוירען געווארען אויף דער וועלט!

ד אָ ק ט אָ ר. פאניע, נאָך וואס האָסטו חתונה געהאט פאר א דאָקטאָר? דעם דאָקטאָר'ס צייט געהערט ניט צו איהם. מיין ארעמע דאָקטאָרשע. (פייוועל קומט).

פ י י ו ו ע ל. דאקטאר, מען רופט צו'ם אלטען מלמד, וואו איהר זייט געוועזן פארנאכט. איהם איז ערגער.

ד אָ ק ט אָ ר. נו, יא. א גאנצען יאָהר הונגערען זיי און יום טוב האָט ער געכאפט אן איבעריגען בים מיט א זופּ... עס איז זעהר א שארפער גאסטריטים, מען מוז באלד געהן זעהן...

פ י י ו ו ע ל. איך געה מיט אייך, איך וועל נאר עפּיס באפּען אויף זיך. (אב צו זיך אין צימער).

פ א נ י ע. ניש'קשה, צו קיין אנדער דאקטאר קריכען ניט די קבצנים ביינאכט... פאר דיר איז דאָס א געשעפט אנטלויפען פון מיר דערוויילע.

ד אָ ק ט אָ ר. פאניע, איך וועל באלד קומען.

פ א נ י ע. איך דארף בלייבען אליין, זיצען און ווארטען... (מארק קומט). מען קען משוגע ווערען.

מ א ר ק. ווער האָט עס' געקלונגען אזוי שפעט? און דא ביי אייך הער איך קאָנווערזאציאָנען.

ד אָ ק ט אָ ר. אָט איז מארק! ער' וועט זיצען מיט דיר. מארק, דאָ איז טורגעניעוו'ס א' ראָמאן. אז דו וועסט איהר לעזען,

וועט איהר אינטערעסאנט זיין צו הערען. (פייוועל קומט). איהר וועט גאָר ניט בעמערקען די צייט, ביז איך וועל קומען... פּומ־פּיאַן, וואו איז דער סטעטאסקאָפּ? (זוכט).

מ א ר ק. (נעמט דאס בוך). אָה, טורגעניעוו'ס ראמאן „רו־דין"... פאניע, דאס איז זעהר א שענער ראָמאַן.

פ א נ י ע. איך דארף עס נויטיג...

מ א ר ק. דו זיי נֵיט קיין נאר און שווייג.

פ א נ י ע. וואס מיינט איהר שוין ווידער.

מ א ר ק. (גאַנץ שטיל און ליידענשאפטליך). אזא געזונטע, אזא שענע, אזא יונגע ווייבעלע, זאָל ניט פערשטעהן...

ד אָ ק ט אָ ר. מיין בייזע דאָקטאָרשע, אויפ'ס ווידערזעהן. מארק, לעז לאנגזאם און ערקלער איהר יעדע זאך. ברודער פּומ־פּיאַן, מארש. (געהען ביידע ביז דער טיר. אָליע קומט פון איהר צימער אין אַ שלאָפּראָק, שטעק שיך אויף בארוועסע פיס).

אָ ל י ע. פּאפּאָטשקע!

א ל ע. (ערשטוינט). אָליע!

ד אָ ק ט אָ ר. וואס איז דאס, אָליעטשקע, דו שלאָפסט גאר ניט?

אָ ל י ע. פּאפּא, אויב דו פאָהרסט אוועק וועל איך דאָ זי־צען, ביז דו וועסט קומען. (מארק איז בייז).

ד אָ ק ט אָ ר. וואס הייסט דאָ זיצען? אליע, ביסט ניט אָנ־געטאַן, וועסט זיך פערקילען. געה שלאָפען באלד.

אָ ל י ע. ניין, פּאפּא, איך וועל דאָ זיצען, ביז דו וועסט קומען.

ד אָ ק ט אָ ר. וואס איז מיט דיר, אליע? נייע פאנטאזיען?

אָ ל י ע. אויב דו פאָהרסט אוועק, וועל איך דאָ זיצען מיט פאניען און אָנקעל מארק, ביז דו וועסט קומען אהיים.

פ י י ו ו ע ל. אפשר וואָלט איך אליין אריבערגעגאנגען? גאסטרא קאטארים, איך וויים.

ד אָ ק ט אָ ר. איך פערשטעה ניט, וואס איז דאָס מיט

איהר? (פיהלט איהר קאָפּ). פיהלסט זיך שלעכט? דיר טוט וואס וועה? פומפּיאן, נעהם א דראָשקע און פאָהר אריבער (זאָגט איהם עטוואס שטיל).

מ א ר ק. דער קליינער טייוועל! (לויט) נו, דעם ראמאן וועל איך דערוויילע אליין לעזען. גוטע נאכט. (אב צו זיך).

ד אָ ק ט אָ ר. אליע, אזעלכע קאפּריזען געפעלען מיר גאָר ניט. געה שלאָפען, איך בלייב אין דער היים.

פ י י ו ו ע ל. זינד מיר האָבען דאָ א ווייב מיט נאטור, האָט זיך אלעס איבערגעקערט דאָ קאפּויר מיט די פיס. נו, יא, פאניע זארחי׳ם! (אב).

אָ ל י ע. א גוטע נאכט, פּאפּאָטשקע. מיר טוט גאר נישט וועה. אז דו זאָלסט היינט אוועקפאָהרען, וואָלט איך מורא גע־האט צו שלאָפען. א גוטע נאכט, פאניע.

ד אָ ק ט אָ ר. קליינער דעספּאָט, געה שלאָפען. (קושט זי און בעגלייט זי ביז דער טיר). גוטע נאכט.

פ א נ י ע. איך האָב ניט געקענט ביי דיר אויספיהרען זאָלסט ניט פאָהרען, זי איז א גרעסערער מיוחס... נו, יא, איך זאָל האָבען א קינד, וואָלט עס אפשר געווען ביי מיר א סך בילכער פון דיר. (געגעצט). נו, וואס וועסטו איצט טון?...

ד אָ ק ט אָ ר. איך וועל א ביסעל בערוהיגען מיינע נער־ווען און וועל זיך זעצען ענדיגען מיין ארטיקעל.

פ א נ י ע. נערווען, ארטיקעל, שמארטיקעל! איך געה שלאָפען, למד־וואָווניק מיינער! (אַ קלאַפּ מיט׳ן טיר, אב).

ד אָ ק ט אָ ר. (דאקטאָר בעגלייט זי מיט אַ לאַנגען בליק). מיינע נערוועז הויבען אן אראָפּשפּרינגען פון די רעלסען... און איך האָב מורא, דאָס קינד, אויף איהרע נערווען ווירקען אויך ניט גוט די קליינע פאמיליען־סצענען... זי פיהרט אונז אלע ארוים פון גע־וועהנליכען טאָן. נו, יא, יעדער מענש האָט זיין אייגענע אינדיווי־דואליטעט, מע מוז זיך רעכענען דערמיט. מיט געוואלט קען מען א מענשען געוויס ניט איבערערציהען, נאָר מיט גוטען מיט גע־

דולד, מיט אן אויסגעהאלטענעם פּעדאגאָגישען סיסטעם... כע! כע! בעשערט אויף דער עלטער ווערען א פּעדאגאָג אויך... (זעצט זיך שרייבען. שטעהט אויף באַלד און געהט צום פּענסטער. פּויזע). ווי רוהיג איז די נאטור און ווי שטיל די נאכט... איך ווייס ניט פּארוואס מיר ווייזט זיך יעצט אויס, איך בין ווי היינע'ס דאפּפּעלגענגער: „שטיל איז די נאכט, עס רוהען די גאסען"... (מען הערט, ווי ווייט שלאָגט לאַנגזאַם דער שטאדט־זייגער צוועלף. ער פּערטראכט זיך). הא? וואס איז דאָס פּאר א געדאנק? מארק! ע! נארישקייטען, דומהייטען, אונזין! זי ווייסט ניט קיין חכמות און פערשטעהט ניט פון קיין אנדערע פערהעלטניסע צווי־שען מאן און פרוי. כע! כע!... דאס איז די לאָגיק פון דער ניט דענקענדער נאטור... די נאטור האָט פּיינט למד־וואָווניקעס... (זעצט זיך אונ שרייבט) „אלזאָ די אלע פּיזיאָלאָגישע פּראָצעסען" (פאַניע קומט אין אַ ווייסער קאפּטע און אַ ווייסער קליידעל).

פ א נ י ע. דו וועסט היינט געהן שלאָפען צו ניין? א גאנצע נאכט דארפען ברענען די לאָמפּען?... איך דארף זעהר נויטיג דיין שרייבעריי! (פערלעשט די לאמפּ, זיי בלייבען אין דער פינסטער).

ד אָ ק ט אָ ר. (כאַפּט איהר האַנד). וואס מיינסטו? דו... איך...

פ א נ י ע. נו, ביסט בייז געווארען? ביסט·א גרויסער העלד, איך... (ציטערט פון אויפרעגונג, בעהערשט זיך. לאזט אב איהר האַנד). פאניע, דאס איז זעהר ניט שען.

פאר וואס גיסטו מיר ניט א שלעפּ, מיינע ביינער זאָלען אָנהוי־בען קראכען? פאר וואס גיסטו ניט א טאָפּ מיט'ן פוס איך זאָל פערציטערט ווערען? פאר וואס גיסטו ניט א געשריי מיין בלוט זאָל אין מיר פערקילט ווערען? הא! ווייסט פאר וואס? ווייל דו ביסט אלט, ווייל דו האָסט מורא פאר מיר... אפילו אין דער פינסטער האָסטו מורא פאר מיר!

(דער דאקטאר האט דערווייל אנגעצונדען די לאָמפּ).

ד אָ ק ט אָ ר. יא, איך האָב מורא פאר דיר... איך האָב מורא

פאר דיר. אבער דו זעה בעסער, פאניע, זיי פארזיכטיג, איך קען אויך אין כעס ווערען און דאן... דאן דארף איך מורא האָבען פאר זיך. דו הערסט?...

פ א נ י ע. נו, פאר וואס ווערסטו ניט אין כעס? שטאַר־קער גבור מיינער!

ד אָ ק ט אָ ר. דו ביסט גערעכט, איך בין ניט קיין יונגער מאן מעהר... אין מיינע יאָהרען דארף מען זיך קענען בעהערשען. א שלעפ טון די ביינער זאָלען קראַכען, דאָס קען יעדער חאם, טאַ־פען מיט'ן פוס קען יעדעס פערד... בעהערשען זיך — דערויף דארף מען זיין מענש! (זעצט זיך צום טיש). אלזאָ וואו האלט איך? יא... (שרייבט קאלטבלוטיג).

פ א נ י ע. ביסט אזא בריה א מענש, ווי מיין טאטע...

ד אָ ק ט אָ ר. (שרייבט). און איך האָב מורא דו ביסט אזא בריה א מענש, ווי דיין מאמע. פאניע, דאס וואָלט געווען זעהר טרויריג.

פ א נ י ע. מיין טאטע איז כאָטש אין איינע יאָהרען מיט מיין מאמען, און דו ביסט צוויי מאָל, דריי מאָל אזוי אלט ווי איך (דער דאָקטאָר גיט אויף איהר אַ קוק רוהיג און שרייבט ווײ־טער). דו לאז מיך בעסער געהן אהיים צוריק... איך וויל געהן צו־ריק! (דער דאקטאָר גיט אויף איהר אַ קוק און שרייבט ווידער). האָסט געהערט מענשען! אדער קראַליקעס, אז ניט זיצט ער און טענטעלט א גאנצע נאכט מיט'ן פעדער... אבי עס איז דאָ טינט מיט פאפיר. (דער דאָקטאָר הערט אויף שרייבען און קוקט אויף איהר). פרעגט איהם בחרם, וואס שרייבט ער? ווער דארף דאס?... געבילדעטער חכם מיינער!

ד אָ ק ט אָ ר. (פיר זיך). אָי! איך הויב אָן פערשטעהן, ווי אזוי מען קען א מאָל קומען צו אזא געמיינהייט, ווי שלאָגען...

פ א נ י ע. (שרייט און וויינט). אז דו דארפסט מיך ניט, נאָך וואס האָסטו מיך גענומען?... נאָך וואס האסטו מיך גענו־מען?... איך פרעג דיך, נאָך וואס האסטו מיך גענומען?

ד אָ ק ט אָ ר. (קאלט). מארגען וועל איך אייך בעענטפערן אויף אייערע פראגען; היינט, מאדאם, געהט בעסער שלאָפען און בערוהיגט אייך.

פ א נ י ע. מאָרגען? א דאנק דעם טאטען דיינעם!... (דער דאקטאר צוקט מיט די אַקסלען און שווייגט). איך האָב געמיינט א דאָקטאָר, א גרויסער מענש, אריסטאָקראט, איך וועל פאר איהם מורא האָבען. דאָ פאר ווענען מורא צו האבען! ער וועט מיך נאָך א מאָל ברייננגען דערצו, אז איך זאל איהם שלאָגען אויף.

ד אָ ק ט אָ ר. (כאַפּט זיך אויף, צייגט מיט'ן האַנד אויפ'ן טיר, און שרייט אויס מיט אן אונגעוועהנליכער מאַכט). מאדאם, איך וויל איצט בלייבען אליין! איהר הערט? (גיט אַזאַ קלאַפּ איבער'ן טיש, אַז די לאָמפּ און אַלץ ציטערט). פּאָרט! ארויס פון דאנען!

(פאַניע דערשראָקען, געהט לאַנגזאַם און וויינענדיג אב).

פ א ר ה א נ ג.

דריטער אקט.

דאסזעלבע צימער. אין דער ערשטער אבטיילונג זיצט דער דאקטאר מיט פייוועלען און לערנען. אין דער צווייטער אבטיילונג זיצט אָליע ביי דער פּיאַנא און שפּיעלט א גרינגען עטיוד, די מאַדאַם זיצט לע־בען איהר און צעהלט דעם טאַקט און קערט איבער די נאטען. עס איז טאָג, ענדע זומער. דער דאקטאָר טראגט א העלען קאָסטיום, זיין שפּאַ־ניאָלקע איז גראָער געוואָרען.

מ א ד א ם. אזוי, אזוי, ליאליע, פויל זיך ניט. איינס, צוויי, דריי! איינס, צוויי דריי! פארגעס ניט די פעדאל... איינס, צוויי, דריי. (אליע שפּיעלט).

ד א ק ט אָ ר. שטעל זיך פאר, פּומפּיאן, אויפ'ן עקזאמען פרעגט מען דיך, אויף וויפיעל טיילען צופאלט זיך די אנאטאָמיע?

פ י י ו ו ע ל. צופאלט זיך די אנאטאָמיע? זי צופאלט זיך אויף: אָסטעאָלאָגיע, סינדעסמעלאָגיע, ע...ע...מיאָלאָגיע, ע...אנגי־אָלאָגיע. און נאָך עפּיס א לאָגיע. פערגעסען... אין ביכעל איז דאָס דאָ.

ד אָ ק ט אָ ר. ע, ברודער, אין ביכעל איז שלעכט, עס דארף זיין אין קעפּעל. גיב איך וועל דיר אויפשרייבען א גאנצע רייהע פּראגען. (שרייבט). איך בין דיר מקנא, דו לערנסט און איך האָב די לעצטע צייט אויפגעהערט לערנען און שרייבען — בין געווארען פויל, ווי א פּשע ישראל. ברודער, דו וואָלסט האָבען א יונגע ווייבעל, וואלסטו אויך ניט געווען אזא פלייסיגער סטודענט. כע! כע!

אָ ל י ע. באבוסיע, איך בין מיעד... נא, שפּיעל דו א בי־סעלע, שפּיעל, ועסט פערגעסען שפּיעלען.

מ א ד א ם. דו, גנב, אז איך וועל שפּיעלען, ועסטו קע־נען? פאר וואס אז דו ביסט הונגעריג, זאָגסטו ניט: באבוסיע,

געה עסען פאר מיר? (זעצט זיך צו דער פיאנא, טראכט א ביסעל און שפיעלט ליסט'ס וואריאציעס אויף שובערט'ס סערענאדע).

ד אָ ק ט אָ ר. (הערט זיך צו). סס! פומפיאן. גיב א קוק אויף דער מאמען מיט אָליען... ביידע — צוויי אונשולדיגע קינ־דער. איך וויים נאר ניט, ווער פון זיי איז מעהר קינד. (הערט זיך צו. פאַניע קומט פון אַ אינערסטע טיר אויסגעפוצט. א הוט, האנד־שוהען, ציהרונג, טראגט א פענסנע).

ד אָ ק ט אָ ר. בעטראכט נאר אונזער דאקטאָרשע. דו, סאָל־דאט, סאלוטיר. וואָ פראָנט! (סאלוטירט). פאניע, וואוהין איז דאָס אין אזא פאראד?

פ א נ י ע. איך פאהר צו דער מאָדיסטקע, יעווגעני, און איך דארף א סך געלד. (נעמט פון זיין זשילעט עטליכע אסיגנאציעס).

ד אָ ק ט אָ ר. עס איז אנגענעהם, ווען אזעלכע הענטעלעך גראבלען ארוים דאס געלד פון דיין קעשעניע. פאניע, איך שעם זיך פאר פומפיאנען, איך וואלט דיר עפּיס געזאָגט...

פ א נ י ע. נאר דו שעמסט זיך. ווען וועסטו זיך שוין אויפ־הערען צו שעמען? מאמא, איהר גיט שוין ווידער קאָנצערט, ווען ליאליע'ס פיאנא־לעהרערין וועט דאָ זיין היינט, וויל איך איהר זאָלט איהר זאָגען, אז איך הויב אן זיך לערנען שפיעלען פיאנא. יא, איך וועל נעמען אוראָקען.

מ א ד א ם. אזוי? ווילסט ווערען א פיאניסטקע אויך? פון אָנפאנג קען איך דיך לערנען. איך וויל זיין דיין פּראָפעסאָרקע.

פ א נ י ע. ניין, איך וויל לערנען ביי אן אמת'ע לעהרערקע.

ד אָ ק ט אָ ר. דו, פאניע? האָסט דאָך פיינד דעם טאָפּטשאן. זאָגסט שטענדיג, דו פערשטעהסט ניט.

פ א נ י ע. נו, יא, און די גרויסארטיגע דאמען, וואס צימב־לען אויף דער פיאנא, פערשטעהן עפּיס?... עס איז א מאָדע, דאמען זאָלען שפיעלען, וויל איך אויך זיין א דאמע, ווי אלע. (עפענט די טיר אין קארידאָר). יעווגעני, זעהסט? איך האָב געהויי־

סען אין קאַרידאָר אוועקשטעלען א לאנגע הילצערנע באַנק. דיינע קבצנים מעגען וואַרטען דאָרט און ניט קריכען אהער מיט די בלאָטיגע שטיוועל.

ד אָ ק ט אָ ר. אין קאַרידאָר? פאַניע, ווינטער וועט זיין קאַלט דאָרט פאַר די קראַנקע...

פ א נ י ע. וועסטו זעהן ניט האַלטען זיי לאנג. פּומפּיאַן, איהר וועט הייסען די קראַנקע וואַרטען דאָרט. פערשטאַנען?

ד אָ ק ט אָ ר. פאַניע, דו געהסט מיט דיינע רעפאָרמען אַלץ ווייטער און ווייטער, הא? (ווינקט צו פּומפּיאַנען, ער זאָל זי ניט פאָלגען).

פ א נ י ע. דאס בלייבט שוין אזוי. פּומפּיאַן, געהט, נעמט מיר א פּאַיעטאָן.

פ י י ו ו ע ל. איא, איהר גלויבט ניט, אז דאס איז פאַניע זרחים? זי, מיט די ביינער. ווי איהר זעהט מיך א יודען. (אב).

פ א נ י ע. עס איז שוין צייט פון איהם אויך פּטור ווערען... אויך א מענש אין שטוב!

ד אָ ק ט אָ ר. ער וועט אויסשטודירען, וועט ער דאָ אַליין ניט זיין. ער ווייסט, דו האסט ניט קיין גרויסע סימפּאַטיען צו'ן איהם... שאַדע, ער איז מיין רעכטע האַנד. שש! ער געהט... אין זיין געגענוואַרט דאַרפסטו אזוי ניט רעדען. עס איז ניט פיין צו ערנידריגען א מענשען. (פּומפּיאַן קומט, נאָך איהם דער בוקיניסט מיט ביכער).

פ א נ י ע. נו, יא, מיט פּומפּיאַנען דאַרף איך זיך אויך צערעמאָניען. וואס איז, ווידער ביכער?

ד אָ ק ט אָ ר. געבראַכט עטוואס נייעס? עטוואס גוטעס, הא?

פ א נ י ע. איהר מעגט געהן, ר' יוד, דער דאָקטאָר האָט שוין גענוג ביכער, איבער גענוג...

ד אָ ק ט אָ ר. איהר פערשטעהט דאָך מסתמא, די יונגע

דאמע מאכט שפאס. לאָזט איבער די ביכער, איך וועל זיי שפּעטער איבערקוקען... יא!... אדיע, מיין פריינד, אדיע. (בוקיניסט אב).

פ י י ו ו ע ל. האָט א גוטען תמיד. (מען קלינגט). הערר דאָקטאָר, מען קלינגט, מען קלינגט און קיין קלינגערס איז ניטאָ. פערשטאנען? (געהט עפענען).

פ א נ י ע. וועניג ביכער האפּטו...

ד אָ ק ט אָ ר. פאניע, דיך ניט צו ערגערען מאך איך פיעל קאָמפּראָמיסען. צו פיעל... אבער...

פ א נ י ע. קאָמפּראָמיסען צו קאָמפּרעסען? איך וויים ניט וואס דו מיינסט.

ד אָ ק ט אָ ר. איך אָבער לײדער וויים, וואס פאר א געפעהר־ליכע זאך קאָמפּראָמיס איז און איך זאג דיר, אלץ מוז האָבען א גרעניץ. וואס אָנבעלאנגט מעדיצין, אדער ביכער דארפסטו זיך ניט מישען! איך וועל זיך ניט שטעלען מיט דיר האָבען א־דעספּוט אין דער געגענוואָרט פון פרעמדע מענשען, אָבער וויים, אז...

פ א נ י ע. (לעגט צו איהר האַנד צו זיין מויל, ער קושט איהר האנד). אז דו ביסט פּארט, ווי א שוואך קינד און מען דארף אויף דיר אכטונג געבען... אבער שא.. איך הער פּאציענטען געהן. (פומ־פּיאַן צוריק).

פ י י ו ו ע ל. מאדאם, אייערע זיינען געקומען. איך האָב זיי געהייסען זיצען אין קארידאָר אויפ'ן באנק...

פ א נ י ע. נו, זאָלען זיי זיצען. זיי מעגען אויך ווארטען דאָרטען. זאלען אייגענע בענייען די באנק.

ד אָ ק ט אָ ר. וואס רעדסטו דאס, פאניע? פוי! פּומפּיאָן, וואס איז דאס פאר וויצען? קומט אריין! קומט אריין!

(זרחי און שרה הינדע קומען. ביידע: גאָט העלף!).

פ י י ו ו ע ל. צוליעב די געסט בלייבט איהר דאָך מסתמא, און איהר פאהרט ניט?

פ א נ י ע. וואס הייסט איך פאָהר ניט? איך דארף נוי־טיג האָבען די געסט.

פ י י וו ע ל. הייסט עס, איהר פֿאָהרט יא? זאָל זיין יא. (אב).

ד א ק ט אָ ר. נו, ווי גערהט עס? זיצט... מוסיו זרחי, איהר זעהט ניט גוט אויס? (רעדען שטיל).

ש ר ה ה י נ ד ע. נו, פאניע, וואס מאכסטו? אה איך זעה, האָסט שוין נייע ציהרונג... שען! שען!

פ א נ י ע. יא, יעווגעני האָט מיר געקויפט נאָך א רינג און דעם בראש. (שטיל). ביסלעכווייז האב איך איהם אויסגע־לערענט. (לויט) וואס איז דאס פאר א צו־גאַסט אין מיטען דרי־נען! איך פאהר אוועק.

ז ר ח י. פאניע, מיר זיינען ניט געקומען צו דיר, צום דאָק־טאָר... איך בין קראנק. (הוסט. פּומפּיאן קומט).

פ י י וו ע ל. מאדאם, איך האָב גענומען א דראשקע.

פ א נ י ע. איך האָב אייך געזאָגט, איך וויל א פאיעטאָן, ניט קיין דראשקע!

פ י י וו ע ל. דוקא א פאיעטאָן? (גערהט). פאניע זרחים איז אנדערש ניט געוואוינט געווארען ביי איהר טאטען. (אב).

פ א נ י ע. ער טוט עס מיר אונמיסטען. דעם דאקטאָר'ס מענשען!

ש ר ה ה י נ ד ע. דאָקטאָר, איך האָב אייך געבראכט א חולה. הוסט און פּערכעט א גאנצע נאכט... מיך וואָלט ניט גע־הארט, א מצוה אויף איהם... מען קען אבער אן אויג ניט צו מאַ־כען איבער איהם. קען א ווארט ניט אויסרעדען, ער זאָל זיך ניט צוהוסטען, און נאר עס וואלט געזעצט. אויך מיר א מאנסביל!

ז ר ח י. אז איך בין ניט קיין מאנסביל, דאָס הייסט אז איך בין א יודענע, בין איך דאָך פון אייערע, דארפסט מיט מיר גוט פריינד זיין און לאָזען מיך רעדען א סך... אוי, דאָקטאָר, עס שטיקט מיך... די מלמדות שטיקט מיך... 25 יאָהר אבגעקנעלט... (הוסט).

ד אָ ק ט אָ ר. מיר ווע‫ל‬ען באלד זעהן, מיר וועלען אייך גוט אויסהערען און אונטערזוכען...

(פּומפּיאן קומט).

פ י י ו ו ע ל. א פּאיעטאָן!

פ א נ י ע. נו, איך פאהר... יעווגעני, פארגעס ניט האָסט וויזיטען. מיט די געסט דארפסט זיך ניט צערעמאָניען.

מ א ד א ם. פאניע, מיינסטו ניט, אז דיין שליאפּע איז מיט צו פיעל שיק?

פ א נ י ע. איהר ווילט, איך זאל אויסזעהן, ווי אן א ל ט ע דאקטאָרשע? דאס ניט!

מ א ד א ם. פאהרסט האנדלען. יונגע דאקטארשע, פאָלג מיך און קויף ניט אזעלכע זאכען, וואס ווארפען זיך אין אויג.

פ א נ י ע. פערלאָזט זיך שוין אויף מיר.

ד אָ ק ט אָ ר. א דאגה דיר, מאמא, זאל איהר ווילען זיין פריי. ביסלעכווייז וועט איהר געשמאק פערעדעלט ווערען, דאן וועט אויך איהר ווילען אן אנדער ריכטונג נעהמען...

פ א נ י ע. אדיע! מוסיו און מאדאם זרחי, אדיע. (אב).

פ י י ו ו ע ל. א גוטען תמיד.

ש ר ה ה י נ ד ע. מיר זיינען געקומען איין מאָל אין א יובל, געהט זי אוועק.

ד אָ ק ט אָ ר. איהר דארפט איהר פערצייהען... א יונגע דאמע, דארף איינקויפען נויטיגע זאכען. ביי איהר איז דאס וויכטיג.

ז ר ח י. נו, אז דיר געפעלט ניט, רוף זי צו'ן א ווייבער־שען דין תורה. איהר האָט דאך געהערט מסתמא פון דעם ווייבער־שען די תורה? א וואוילע זאך. (לאכט).

ד א ק ט אָ ר. ניין! ניין! איהר לאכט און איהר הוסט פון אייערע וואוילע זאכען. נאָך וואס דארפט איהר דאס?

ש ר ה ה י נ ד ע. ער קוועלט ווי א באקסער פון זיינע אייגענע חכמות. אויך מיר א מאנסביל!...

א ל י ע. פאפּאָטשקע מיר ווילט זיך אזוי לאכען... כי! כי!

כי! טאנטע! לאָזט, לאָזט דעם אָנקעל דערצעהלען **געשיכטען. איך** האָב שוין לאנג ניט געלאכט, אָבער, אָנקעל, — **דערצעהלט, אז** איך זאָל פערשטעהן. איך זאל לאכען, ניט איהר.

ז ר ח י. אליעטשקע, איך וועל ניט לאכען, **וועסט זעהן...**

מ א ד א ם. דערמיט פיהרט איהר איבער **די געשיכטע,** וואס איהר לאכט אליין... אנדערע דארפען לאכען, **ווי מיין אלינקע זאָגט,** און איהר קוועלט אליין פון זיך.

ז ר ח י. איך וועל זיך איינהאלטען. (הוסט). **צוויי ווייבער** זיינען געקומען צום רב מיט א דין תורה. רבי, **זאָגט איינע, זי** האָט ביי מיר געליהען א שפּאָגעל נייע סקאוואראדע **און האָט זי** מיר אומגעקערט א צובראָכענע און א צובויגענע. **ענטפערט די** צווייטע: רבי, איך האָב ביי איהר קיין מאָל אין מיין לעבען ניט גענומען קיין סקאוואראדע. זאָלט איהר אליין אזוי לעבען און געזונד זיין, ווי איך האָב ביי איהר א מאָל אין מיין לעבען געליהען א סקאוואראדע. און א חוץ דעם, אלע שכנות ווייסען, אז די סקאוואראדע, וואס זי האָט מיר געגעבען, איז געווען אן אל־טע און א צובראָכענע. און ווידער, פון וואנען ווייסט זי, **אז די** סקאוורעדע איז צובראָכען און צובויגען? איך האָב זי נאָך ניט אבגעבראכט צוריק. זי איז נאָך ביי מיר. **כא! כא! א ווייבערשער** דין תורה. (לאכט און הוסט).

מ א ד א ם. וואס ער טראכט אוים אויף **די ארעמע ווייבער.** (אלע לאַכען, בעזאָנדערס אַליע).

ד אָ ק ט אָ ר. מאמא, דו זעה בעסער, ווי **ליאלע לאכט...** כא! כא! מיין טייערע, זיסער נארעלע, וואס **געפעלט עס דיר** אזוי? (קושט זי). אה, ר' זרחי, איהר הוסט **א סך ערגער ווי פריהער...**

ש ר ה ה י נ ד ע. אויף הוסטען — **דערויף איז ער אן** אייזערנער בריה. וואס דען, עפּיס א רעכטע זאך **וועט ער קענען.** **אסור... אזוי ווי איהר זעהט,** טאָג ווי נאכט. **פּח פּח פּח...**

ד א ק ט א ר. (שרייט. פומפיאן). הערר פאציענט, באלד אהער... די דאמען וועלען אונז ענטשולדיגען. (אלע פרויען מיט אליען אב. ער פערציהט די פארטיערען).

ד א ק ט א ר. די בעקעשע אראפ... דעם זשילעט אראפ. (טוט איהם אויס). אה! א לייבסערדאק? קיין מאל ניט בעמערקט.

ז ר ח י. וואס-זשע, איך האב זיך געדארפט בעריהמען דער־מיט? עס איז יא, ווי מען דערצעהלט, צוויי ווייבער האבען זיך בעגעגענט אין מארק, זאגט איינע: חיה העני, דו בעריהמסט זיך גאר ניט, וואס דו האסט... (הוסט).

ד א ק ט א ר. באסטא! קיינע געשיכטעס! סילענטום! (קלאפט אין ברוסט און הערט זיך צו). דו הערסט ברודער פומפיאן? (פומפיאן הערט זיך צו). נו, קערט זיך אום. קאלעגא. וואס זאגט איהר, הא? (פומפיאן הערט זיך צו).

פ י י ו ו ע ל. עמפיזימא פאלמענאלים דעקסטרא.

ז ר ח י. דאקטאר, איך וויל אייך פרעגען וועגען אנ׳אנדער חולאת. אבער ער דארף ניט הערען.

ד א ק ט א ר. קאלעגא פראפעסאר, טראג זיך אב... דו דארפסט ניט הערען.

פ ו מ פ י א ן. א גוטען תמיד. יא, עמפיזימא פאלמענאלים. (א ב צ ו ד י פ ר ו י ע ן).

ד א ק ט א ר. וואס איז, מיין פריינד, איהר האט א סעק־רעטנע קרענק?

ז ר ח י. יא, עס איז א חולאת, אבער ניט קיין סעקרעטנע... (ק ו ק ט ז י ך א ו ם). מיין חולאת איז, פשוט גערעדט, מיין פלונית׳טע. איך וויים די חולאת... א גאנץ לעבען ליידען און דולדען... איך האב געוואלט מיט אייך אליין בלייבען, ווייל איך וויל פרעגען... הערר דאקטאר, איך וויים, מיין טאכטער האט געלערענט פון דער מאמע׳ס סידור... און אז איך דערמאן זיך, אז ביי אייך איז, חלילה, אזוי ווי ביי אונז. אי, וועה איז מיר...

ד א ק ט א ר. א, זייט רוהיג. געווים, מיר האָבען געהאט מאנכע סצענען. מען האָט עס געדארפט ערווארטען. די פערשיידענהייט אין יאָהרען, די פערשיידענהייט אין געדאנקען. אָבער מיט יעדען טאָג ווערט די פערשיידענהייט קלענער... זי ווערט פריינדליכער, פיהלט זיך היימישער, לעזט ביסעלע, ענטוויקעלט זיך א ביסעלע. יא, עס קען זיין ניט אלץ, וואָס איהר געפעלט, געפעלט מיר... אָבער איך זעה, איהר ווילען זאָל זיין גאנץ פריי. איהר ענטוויקלונג וועט קומען מיט דער צייט. זי האָט קאפריזען, ווי יעדע יונגע פרוי, דאָס איז אָבער ניט וויכטיג. איהר כאראקטער איז אביסעל פערדאָרבען, אָבער איך וויים, ער בעשטעהט פון גוטען מאטעריאל... איך בין א מבין...

ז ר ח י. הלואי, רבונו של עולם. און איך האָב שוין גע־מיינט, אז ביי אייך איז אזוי ווי ביי אונז...

ד אָ ק ט אָ ר. איך וויים ניט, ווי ביי אייך איז גוועזן... זייט איהר געווען פערליעבט, הא? אלטער, איך בין אביסעל צופיעל פערליעבט. (א ו מ א ר מ ט א י ה ם). מיין פריינד, איך האָף, איך וועל מיט אייער חולאת ניט קרענקען. כא! כא! כא! א ביטערער חולאת. הא? הערט, איך וועל אריינפאָהרען צו'ן אייך אפשר היינט נאָך און וועל אייך געבען א גאנצע סיסטעם, ווי צו קורירען און ווי צו פיהרען זיך... מען דארף אייך גוט נעמען אין די הענד, איהר אויסגעקנעלטער סוביעקט, וואָס איהר זייט. איצט אָבער מוז איך געהן. איך האָב זעהר א שווערען קראנקען אויף די הענד. אן ארעמאן האלט ביי'ם שטארבען פ ו ן ג ע־ פ ל ע ק ט ע ן ט י פ ו ס און לאָזט איבער א פולע שטוב מיט יתומים. שלים־מזל, וואוהין קריכסטו? צום קבצן. (ע פ ע נ ט ד י פ אָ ר ט י ר ע ן). שוויגער האָט קיין פאראיבעל, איך מוז פאָהרען. (זרחי טוט אן אויף זיך זיין סיורטוק). מאמא, אויפ'ם ווידערזעהען. (ק ו ש ט ז י). ליאָלע (קרימט זי איבער). עס איז א געשיכטע? כי! כי! ברודער פומפיאן, קוק אריין אין דער קניגע, אז ניט וועסטו זעהן א פיגע... (חאפט זיין סאקוואיאזש, ראש אב).

ש ר ה ה י נ ד ע. נו, וואָס האָט דיר דער דאָקטאָר געזאָגט, טשערעפּאכע דו?

ז ר ח י. איהר הערט? טשערעפּאכע גאָר. שרה הינדע, דער דאָקטאָר זאָגט, דו דארפסט זעהן למע"ה, איך זאָל האָבען וואס מעהר תענוג און וואָס ווייניגער קללות.

מ א ד א ם. זעהר א ביליגע רפואה און דערצו אַן אייגענער אפּטייקער. (צייגט אויף שרה הינדען. אַליע נעהמט איהרע ביכער. לעגט אוועק אויפ׳ן טיש. נעהמט טינט פעדער).

ש ר ה ה י נ ד ע. וועסט שוין האָבען תענוג... קום אהיים. נו! נו! די טאָכטער אפילו ניט געזעהען ווי מען דארף. א שעהנע טאָכטער ביי דיר, פער׳שרפ׳עט זאָלסטו ווערען...

ז ר ח י. איך בין שולדיג?... דאָס איז יא, ווי מען דערצעהלט... צוויי ווייבער... (ה ו ס ט).

אַ ל י ע. אָי, באבוסיע, א געשיכטע! (אלע לאַכען).

ז ר ח י. דו זאָגסט מיר, שרה הינדע, אקוראט ווי איין יודענע זאָגט צו דער אנדערער, וועלכע איז געווען א בעזדיטיכע: דיין טאָכטער איז פון די דאָזיגע, פון די גוטע... וואָס ע...

ש ר ה ה י נ ד ע. גענוג נו! וואָס איז דער משל, פּרא אדם? אז איך בין א בעזדיטיכע, אָדער אז דיין טאָכטער איז א גוטע? זאָלסט פערשטעהן, וואָס דו רעדסט, וואָלסט זיך טאקי בעגראָבען... האָט א גוטען טאָג, מחותנת׳טע... די דאקטארשע שמעקט ניט אריין צו אונז. עס שטעהט ניט אַן דעם טאטען איהרען... קום! טשערעפּאכע.

ז ר ח י. יא! געווען ביי׳ם דאָקטאָר און מוז אהיים געהן מיט מיין אלטע קריינק. (צייגט אויף זיין פרוי). א גוטען טאָג (ביידע אב).

פ י י ו ו ע ל. האָט א גוטען תמיד... שעהנע זאכען קען זיך ליאליע אויסלערנען פון דער משפחה...

מ א ד א ם. פּייוועל, דו לערן פריער דיין אנאטאָמיע, נאכ־

דעם וועסטו רעדען פון סאָציאלאָגיע. משפחה... כע! כע! דאָס איז סאָציאָלאָגיע... פערשטאנען?

פ י י וו ע ל. דאָס איז דאָך דאָס אומגליק, וואָס איהר מיט'ן דאָקטאָר קוקט אריין אין דער סאָציאלאָגיע מיט דער סווינטעס־מעלאָגיע, און וואָס אונטער'ן נאָז טוט זיך, זעהט איהר ניט. פער־שטאנען? (אב מיט זיין בוך).

מ א ד א ם. סווינטעסמעלאָגיע? א נייע וויסענשאפט און זעהר א בעליעבטע אין אונזערע צייטען. אליע, מיר דאכט זיך, דו קאָנסט ניט דיינע אוראָקען? חיוטין וועט באלד קומען, וועט זיין טאקע, ווי פייוועל זאָגט, א זעהר מיאוסע סווינטעסמאלאגיע.

א ל י ע. באבוסיע, פאר וואָס איז מוסיו חיוטין ניט ווי פריהער? אבגעלערענט און באלד אוועק, ווי א פרעמדער. (מען קלינגט, פומפיאן לויפט צוריק עפענען).

מ א ד א ם. ווער איז דאָס? די לעצטע צייט, ווען א פא־ציענט קומט שוין יא אמאָל, איז פונקט ווען יעווגעני איז ניטאָ אין דערהיים. אליע, מיר בלייבען אָהן פראקטיקע.

אָ ל י ע . (ביים פענסטער). עס איז פאניע! אוי, איך וויל אזוי זעהן, וואָס האָט זי איינגעקויפט. (פאניע קומט מיט פיעל פעק־לעך. נאָך איהר פומפיאן).

פ י י וו ע ל. (שטיל. שלעפט קלומקעס). פונקט ווי ביי איהר טאטען אין וויין־הויז. פאניע זרחים! (בייז אָב צוריק צו זיך).

מ א ד א ם. פאניע, זעה, ווי דיינע בעקלעך האָבען זיך צו־פלאמט. (קנייפט זי פאר'ן באק). ניט אומזיסט, איז מיין יעווגעני אזוי פערליעבט אין דיר, — דו בליהסט.

פ א נ י ע. וואָס פעהלט מיר? האָב וואָס צו עסען, האָב וואָס אָנצוטאָהן, — פונקט ווי אלע דאמען...

מ א ד א ם. אבי דיר פעהלט גאָר ניט... אָליע, קום, דו געהסט?

א ל י ע. ניין, באבוסיע, איך בלייב דאָ מיט פאניען.

פ א נ י ע. מאמא, איהר ווילט גאָר ניט זעהן, וואָס איך האָב איינגעהאַנדעלט?

מ א ד א ם. וואָס פערשטעהט אַן אַלטע יודענע? אז דיר געפעלט, ביסטו צופריעדען... און אז דו ביסט צופריעדען, געפעלט עס מיר... (זי פערציהט די פּאַרטיערען. אב).

פ א נ י ע. (בינדט אויף א פּעקעל). זעהסט, אליע, דאָס וועט זיין מיין „דעלי" סעזאָנע קלייד.

אָ ל י ע. ווי? פאניע, ניט דעלי, דעמי סעזאָן דאַרף מען זאָגען.

פ א נ י ע. דעמי סעזאָן? איך וועל געדענקען (חזר'ט). דעמי, דעמי סעזאָן. (ענטציקט). זעהסט, דאָ דער ליעף וועט זיין בע־פּוצט מיט קרוזשעוועס. די ארבעל מיט אויפגעבלאָזענע בופס, דאָ וועלען געהן שנורען מיט לענטעס איבער דער גאַנצער קיראַסע, פון דאַנען וועלען געהן ביע ביז אראָפּ און אונטען אובאַרקעס...

א ל י ע. איך מיין, דאָס וועט זיין שעהן. פאניע מאך בעסער דער ליעף זאָל זיך פערשפּיליען פון א זייט... אָט אזוי...

פ א נ י ע. אָבער איאָ, עס וועט זיין שעהן? עס וועט מיר פּאַסען הא? טייערע! (כאַפּט אַליען און טאַנצט א וואַלצער, זינגענ־דיג פרייליך: טעם טרא טעם, טעם טרא טעם...). אַליע ווילסט א קאָנפעטקע? (נעהמט פון איהר קעשעניע א קליינע שאַכטעל). איך קען זיך ניט אויסלערנען, דאָס איז מאָנפּאַסיע צו באָנפּאַסיע?

אָ ל י ע. דאָס האָסטו געקויפט זעהר א גוטען סאָרט, עס רופט זיך באָנפּאַסיע...

פ א נ י ע. (חזר'ט). דאָס רופט זיך באָנפּאַסיע, באנפּאַסיע. איך האָב דאָס ניט געקויפט. א נויטיגע זאך! דאָס האָט מארק גע־קויפט.

א ל י ע. אנקעל מארק? דאַרף איך ניט! (וואַרפט די קאָנ־פעקטען צוריק אין שאַכטעל).

פ א נ י ע. אָבער דאָס קלייד וועט זיין גרויסאַרטיג, הא?

מארק זאָגט, ער האָט פּונקט אזא קליידּ געזעהן ביי דער דירעק־טאָר׳שע פון באנק.

אַ ל י ע. פאניע, איך בין שוין ווידער ברוגז אויף דיר. דו דארפסט ניט הערען, וואָס אנקעל מארק זאָגט, נאָר וואָס דער פּאפּא זאָגט.

פ א נ י ע. וואָס מיינסטו?

אַ ל י ע. א, דו ווייסט, דו ווייסט, וואס איך מיין. און אז דו זאָגסט, דו ווייסט ניט, זאָגסטו א ליגען (בייז אב).

פ א נ י ע. וואָס מיינט זי דאָס? וויים איך, וואָס ארט מיך? (נעמט ווידער דעם טוך און מעסט). אָה, ווי שעהן עס וועט זיין! איך וויים, עס וועט מיר זעהר פּאסען. (מארק גנב׳ט זיך שטיל פון זיין צימער).

מ א ר ק. (אומארמט זי פלוצלינג). אהא! דו ביסט דאָ? איך בין אויך דאָ!

פ א נ י ע. (ד ע ר ש ר אָ ק ע ן). טפו! האָסטו געהערט א חכמה!

מ א ר ק. שש! שריי ניט. וועסט שוין א מאָל שכל האָבען צו גיין? ווען וועל איך דיך שוין אויסלערנען?

פ א נ י ע. יא דו לערנסט מיך! זאָג בעסער ווי קומסטו בייטאָג פּלוצלינג אהיים?

מ א ר ק. איך געה פון קאזנאטשעיסטווע און טראכט: אפשר ביסטו אליין? און האָב געטראָפען.

פ א נ י ע. האָסט ניט געקלונגען. דו ווייסט גוט די גנב׳ישע שטיק. ביסט א שטודירטער אויף די זאכען.

מ א ר ק. פאניע, ביסטו היינט פּיקאנט!

פ א נ י ע. טאקי?

מ א ר ק. מען קען א כפּרה איינגעמען.

פ א נ י ע. נו. נעהם איין. (די פּארטיערען צונעמען זיך אַ בי־סעלע. מען זעהט, ווי אַליע שטעהט אויף דר׳ערד אויף די קניע און קוקט אריין).

מ א ר ק. איך פערשטעה, פאר וואָס דער אלטער נאר איז אזוי פערליעבט...

פ א נ י ע. דער אלטער נאר האָט מעהר שכל פון דיר, פון מיר, פון אונז אלע.

מ א ר ק. נעהמסט זיך פון דעסטוועגען אָן פאר דיין אל־טעטשקען... פאניע, קום אהער צו מיר.

פ א נ י ע. אוי, לאָז מיך צו רוה!...

מ א ר ק. ביי אונז אין באנק זאָגען אלע, דו ביסט די שעהנסטע פרוי אין שטאדט.

פ א נ י ע. טאקי? דאָס געפעלט מיר! זאָגסטו דאָס אונ־מיסטען? טאקי די שעהנסטע?

מ א ר ק. ניין, איך זאָג ניט אונמיסטען. איך הויב זיך טאקי אן פערליעבען אין דיר אויף צו'ן אמת.

פ א נ י ע. פארוואָס האָסטו זיך אין מיר ניט פערליעבט, ווען איך בין געווען א מיידעל? דיר איז דאמאלס ניט אָנגע־שטאנען, אריסטאָקראט מיינער. איצט ארט דיך ניט.

מ א ר ק . נו, וואָס ארט דיך, נאר? מען האָט דיך ליעב?

פ א נ י ע. נו, יא! עס איז אָבער דאָ אימיצער, וועמען עס ארט. (אָליע פאלט צו צום פאָל און וויינט).

אָ ל י ע. (ווהיספּרענד). מיין פאפאטשקע!! מיין פא־פאטשקע...

מ א ר ק. איהם מיינסטו? איהם ארט ניט, זעהסט דאָך... ער איז אן אידעאליסט. ביי זיי איז דאָס גאר ניט. זיי אנערקענען ניט מיינס... דיינס... קאָמוניסטען!...

פ א נ י ע. טאקי? גוט, דו זאָגסט א ליגען.

מ א ר ק. ביי זיי איז דאָס גאר ניט. שש... פאניע, קום אהער צו מיר.

פ א נ י ע. אוי, לאָז מיך צו רוה.

מ א ר ק. פאניע, ווילסט וויסען, ווי דו געפעלסט? קום

אהער, וועל איך דיר דערצעהלען, וואָס האָט וועגען דיר געזאָגט דער וויצע־דירעקטאר פון אונזער באנק.

פ א נ י ע. טאקי? (געהט צו'ן איהם). וואָס האָט ער געזאָגט? (ער זעצט זי אַנידער אויף זיינע קניע און קושט זי לויטעג־שאפטליך). אוי, לאָז מיך! זאָל זיין גענוג! וואָס טוסטו? (מען קלינגט). לאָז מיך! (ער לאָזט זי ניט). משוגע'נער, מען געהט! (זי רייסט זיך ארויס, פומפיאַן קומט, זי איז אַ פערלעגענהייט). ע... ע... פומפיאן, מען קלינגט...

פ י י ו ו ע ל. יא, מאדאם, מען קלינגט. (שטעהט און בע־טראַכט זיי ביידען). מען קלינגט אין אלע גלאָקען.

פ א נ י ע. (צונעמט די פארטיערען און בעמערקט אליען אויף דר'ערד). זעה נאָר, אליע!... וואָס איז, אָליע? וואָס טוסטו דאָ? (וויל זי אויפהויבען).

א ל י ע. (וויינט). אוועק פון מיר!... רעד ניט צו מיר!... דארפסט זיך ניט אָנריהרען צו מיר! אוועק, דו! אוועק! (לויפט אב. מען קלינגט ווידער).

פ י י ו ו ע ל. (אפארט). אי, וועה! עס האלט שוין זעהר וויט. פערשטאנען? (געהט עפענען).

פ א נ י ע. איך האָב מורא, דאָס קינד האָט געזעהן. אי, פער'שרפ'עט זאָלסטו ווערען!

מ א ר ק. נו, איז וואָס? א ביסעל שפאס געמאכט. פאניע, איך וועל ווארטען ביי זיך אין צימער, עס קען זיין, עס איז ניט ער. ברענג דיינע האָר אין אָרדענונג און האלט זיך ווי א ווירדיגע, אנשטענדיגע דאמע. דער עיקר איז נאָר אין האלטען זיך (אב צו זיך).

פ א נ י ע. אלע זאָגען, איך האלט זיך שוין ווי א ריכטיגע דאמע. אז מען האָט שכל, איז ניט שווער אויסצולערנען זיך זייער גאנצע תורה. און איך האָב געמיינט, איך וועל זיך אייביג ניט אויסלערנען צו זיין א דאמע. (חיוטין און פייוועל קומען. זי מאכט אַ גרימאַסע, נעהמט איהרע פעקלעך, פערציהט די פארטיערען. אב).

ח י ו ט י ן. (ווישט די ברילען). הם, די דאקטארשע אייערע ווערט מיט יעדען טאָג גרויסארטיגער. פּומפּיאן, וואָס איז אייך? איהר זעהט אוים, ווי איהר זאָלט ליידען פון בויכוועהטאָג. וואו איז אָליע?

פ י י ו ו ע ל. דעם בויכוועהטאָג בין איך אייך מוחל. נאָה זאָגען וואָס דארף איך אייך...

ח י ו ט י ן. וואָס איז דאָס, אמיקום מעדיקום?

פ י י ו ו ע ל. איהר ווייסט, אז איך האָב אייך פיינט... דאָס איז ניט קיין סוד.

ח י ו ט י ן. פיינט! דאָס הייסט ניט פיינט... איהר זייט ניט שטערבליך פערליעבט אין מיר.

פ י י ו ו ע ל. יא, אָבער ער האלט פון אייך. איך ווייס ניט, וואָס האָט ער אין אייך דאָרטען דערזעהען.

ח י ו ט י ן. פייוועל פּומפּיאן, אויך איהר האָט וואָס צו זאָגען, רעדט עברי. דער וואָס רעדט א סך איז א סימן: ער האָט ניט וואָס צו זאָגען.

פ י י ו ו ע ל. יא, איך האָב וואָס צו זאָגען. איך האָב גע־פּרובט זאָגען דער אַלטער — איז רעד צו דער וואנד. און איהם זאָגען האָב איך מורא. פערשטאנען? (צונעמט די פּארטיערען און קוקט זיך אום).

ח י ו ט י ן. דערווייל'ע האָב איך גאָר ניט פערשטאנען. רעדט ניט צו דער וואנד, רעדט צו מיר...

פ י י ו ו ע ל. איהר זייט א פערשייטער קבצן און איהר קענט יעדע זאך טון.

ח י ו ט י ן. איהר האָט א טעות... דאָס הייסט, א פערשיי־טער קבצן בין איך, אָבער יעדע זאך טון קען איך ניט. וואָס איז דאָס פאר אן אפּעראציע?

פ י י ו ו ע ל. דער בוכהאלטער, אונזער ברודער, מוסיו מארק און פאניע זרחים. פערשטאנען? עס איז א שאנדע און א ווייטאָג אין הארצען, אזא מענשען מאכען צום נארען. אין

שטאָדט לאַכט מען פון איהם. דאָקטאר קאפּילקין האָט מיך אין אַפּטייק פאר אַלע פּראָוויזארס געפרעגט: ווער פון די צוויי ברידער? פערשטאנען? און האָבען געלאכט און חוזק געמאכט. פשוט מען מיינט, דער דאָקטאר ווייסט און מאכט זיך ניט ווי־סענדיג.

ח י ו ט י ן. הא? מען האָט עטליכע מאָל אין מיין געגענ־ווארט געפּרובט רעדען דערפון, האָב איך געהייסען שווייגען. איך וויים, זי איז א בהמה, א נידריגער כאראקטער, אָבער...

פ י י ו ו ע ל. ער איז בלינד, ער זעהט ניט. איך זעה, זאָגאר ליאַלע... ליאַלע זעהט.

ח י ו ט י ן. וואָס? דאָס קינד?... דאָס אונשולדיג קינד?

פ י י ו ו ע ל. זי איז ערשט געלעגען דאָרט אויף דר׳ערד לעבען די פּאָרטיערען און ביטער געוויינט, ווייל זי האָט געזעהען, וואָס זיי ביידע האָבען פון דער זייט... פערשטאנען? ניט אנ־דערש, ער ווייסט און איהם פּאסט ניט אריינצומישען זיך. (מען קלינגט). אָי, שא! דער דאָקטאָר. (לויפט עפּענען).

ח י ו ט י ן. אַזוי? ער ווייסט און מאכט א שווייג?... אזוי ווייט זאָל עס געהן? און מיט דיזער פערפּעסטעטער לופט אטעמט דאָ דאָס קינד! איך בין ניט קיין סענטימענטאַלער מענש. און איך מיין, ווי ביטער און גרויזאם דער אמת זאָל ניט זיין, איז א ליגען אָבער שטענדיג נאָך ביטערער און גרויזאמער... (דאָקטאר קומט, ער איז זעהר טרויריג, נאָך איהם פּייוועל).

ד א ק ט א ר. יא, ברודער פּומפּיאן, עס איז געווען א צו שווערער טיפּוס און נאָך א געפלעקטער... מיין פּאציענט איז גע־שטאָרבען... איך האָב עס ערווארטעט, און עס פערדריסט דאָך... אזוי פיעל יאָהרען האָב איך צו טון מיט׳ן טויט און שטענדיג ברענגט מיך דיזע שרעקליכע מיסטעריע אין פערצווייפלונג. א געהיימניספאלע, ערדריקענדע ערשיינונג! (פערטראַכט זיך). יעצט ליגען דאָרט צוויי קינדער אין טיף און דאָס גאנצע הויז איז אנ־געשטעקט. חיוטין, איך גיב אייך ניט די האנד, ווייל איך בין אין

גאנצען פערפעסטעט. וואס זעהט איהר אויס אזוי זויער, ביי אייך איז אויך א פאציענט געשטארבען? פומפיאן, איך מוז זיך שוין אי־בערטון. (פומפיאן גיט איהם אנדערע קליידער).

ח י ו ט י ן. דאקטאר, איהר זאלט ניט זיין פערפעסטעט, ווייס איך אויך ניט, צו איך וואלט גענומען אייער האנד. יא איהר האט רעכט, ביי מיר איז היינט געשטארבען ניט א פאציענט, נאר א מענש איז געשטארבען...

ד א ק ט א ר. חיוטין, ווידער משוגעת'ן? ניט יעצט, איך בין אליין ניט אין אן איבריג גוטער שטימונג.

ח י ו ט י ן. וואס זיינען שטימונגען? א'ן עהרליכער מענש דארף האבען פרינציפען.

ד א ק ט א ר. חיוטין, לאזט מיך היינט צו רוה מיט אייער קינדישער מאראל.

ח י ו ט י ן. דאקטאר, איהר קענט אייך ניט אוועקמאכען מיט פראזען! איהר זייט געוועזן א פאפולערער, בעליעבטער מענש, אן אנערקענטער פאלקס־פריינד, — און יעצט לאכט מען און מען פעראכטעט אייך. מען וועט גיך אין גאס טייטלען אויף אייך מיט די פינגער. איהר זייט אמאל געוועזן א מענש מיט אידעען. וואו זיינען אייערע אידעען יעצט?

ד א ק ט א ר. (פריינדליך). זייט ניט קיין נאר, חיוטין! מיינע אידעען טראג איך אין מיין מארך, אין דעם בלוט פון מיינע אדערן. מיינע פרינציפען זיינען הייליג! צו פרינציפען מוז מען אבער נאך פיהלען און דענקען ווי א מענש. א פרינציפ איז א טויטע זאך און דער געדאנק פון א מענשען לעבט. יא, איך ערלויב זיך אמאל א קאמפראמיס, ווייל איך וויל ניט סקנדאלען אין הויז, ווייל איך וויל ניט פערגיפטען דאס לעבען פון א יונגע אונ־ענטוויקעלטע פרוי; זי וועט זיך ענדערן מיט דער צייט.

ח י ו ט י ן. זי וועט זיך ניט ענדערן, איהר האט זיך גע־ענדערט!... דאס איז די היינטיגע פאמיליע, געראדע ווי די גאנצע געזעלשאפט. זיי דעמאראליזירען די פערזענליכקייט. נעמט

מען א ווייב, קען מען שוין ניט זיין נוצליך פאר אנדערע... אוים פרייהייט, און טעטיגקייט, אוים אידעאלען. מען זארגט נאר פאר'ן עגאאיסטישען טרעמבוך, פאר'ן חזיר'שען „איך". אמאל פלעגט מען פאר א גוטען צוועק קענען קריגען ביי אייך הילפע, און זינד איהר האט חתונה געהאט...

ד א ק ט א ר. ברודער, מיינע פינאנסען זיינען ניט אין א גלענצענדען צושטאנד. די פראקטיקע איז מאגער און די אויס־גאבען — אי, אי! כאפט אייך דער רוח, אייך מעג איך זאגען: איך בין קיין מאל קיין גראשען ניט געווען שולדיג און איצט בין איך שולדיג אין מאגאזינען און צו פערשיעדענע קרעדיטארען איבער 12 הונדערט רובעל. ביסלעכווייז אזוי... אריינגעקראכען...

ח י ו ט י ן. דאס רעקאמענדירט אייך זעהר שען! נאר דאס איז נאך גארניט. איהר דעמאראליזירט, איהר פערדארבט אייער אייגען קינד... הא! איהר זייט אזוי צופריעדען פון אייער בעס־טיאלער זאאלאגישער פריידע, אז איהר דולדעט דא אין הויז יעדע געמיינהייט, און אייך ארט ניט, וואס אייער אונשולדיג קינד...

ד א ק ט א ר. (צארניג). וואס מיינט איהר? איהר! וואס ווילט איהר זאגען?

ח י ו ט י ן. איך וויל זאגען, אייער קינד איז ערשט גע־לעגען דא ביי די פארטיערען און האט געוויינט. איהר יונגעס הארץ ווערט דא צובראכען, איהרע ריינע געדאנקען פערגיפטעט, איהרע הייליגע געפיהלען פערשמוצט! און איהר, אלטער פער־ליעבטער סאטיר, איהר קוקט און שווייגט! פוי! איך וויל ניט האבען וואס צו טון מיט אזא הויז און מיט אזעלכע מענשען! (ראש אב).

ד א ק ט א ר. פומפיאן, וואס האט ער געפלאפעלט? ער איז פון זינען אראב!...

פ י י ו ו ע ל. ביי איהם איז דאס א נייעס, און איך האב פריהער געוואוסט, אז פאניע זרחים...

ד א ק ט א ר. פומפיאן, פאניע זרחים איז מאדאם גאל־דענווייזער. פערגעס דאָס ניט!

פ י י ו ו ע ל. יא, דאקטאר, אָבער דאָ אין הויז געפינען זיך צוויי גאלדענווייזערס. פערשטאנען?

ד א ק ט א ר. (רוהיג). הא? צוויי גאלדענווייזערס? וואָס מיינסטו דאָס?

פ י י ו ו ע ל. איך מיין, אייער ברודער מארק.

ד א ק ט א ר. זיי ניט קיין נאר, פומפיאן, און רעד ניט קיין נארישקייטען. מען דארף ניט גלויבען יעדע דומהייט, וואָס מען הערט.

פ י י ו ו ע ל. אבער אז מע זעהט?

ד אָ ק ט אָ ר. (כאַפּט זיין ארם). וואס ווילסטו דאָ מיר דער־צעהלען פאר געשיכטעס? דו!

פ י י ו ו ע ל. אז מארק און אייער פרוי... אוי, דאָקטאָר, איהר וועט מיר איבערברעכען די האנד! דאָקטאָר!

ד אָ ק ט אָ ר. די האנד? די האנד וועל איך דיר ניט אי־בערברעכען... ניין! דאס ניט. (רוהיג). אבער איך וויל דאָ אין הויז ניט האָבען קיינע שפּיאָנען, קיינע מוסרים, קיינע אינטרי־גאנטען! איך וויים, דיר געפעלט ניט מאדאם גאָלדענווייזער. נעהם דיינע זאכען און געזונטערהייט! קענסט געהן...

פ י י ו ו ע ל. איך מיין אייער טובה, ווי א גוטער פריינד... נאר אז אייך פאסט בעסער מאכען זיך ניט וויסענדיג, ווי איהר פערשטעהט... איך וויל אליין דאָ ניט בלייבען. האָט מיר א גוטען תמיד. (אב).

(דער דאָקטאָר בלייבט שטעהן פערטראַכט).

ד אָ ק ט אָ ר. מארק? איך הער דאָס ניט צום ערשטען מאָל! אבער האָט מען צוטרויען צו מענשען, דארף מען גלויבען טראָץ אלע פערלוימדונגען און גאסען־שמועסען! וואס? ער־נידריגען זיך? אפשר ווערען א שפּיאָן? נאָכקוקען? צו־הערען זיך ביי דער טיר? בעהאלטען זיך אונטער׳ן פאר־האנג, ארונטער־

קריכען אונטער דער קושעטקע? פוי! אייפערזוכט איז א מיאוסעס, געמיינעס, זעהר נידריגעס געפיהל. פייוועל פומפיאן אין דער ראָלע פון יאגאָ? פע! צו קליין... און איך אן אייפערזיכטיגער זידענ־דער אטהעלא! כע! כע!... ווי געפעלט אייך אזא אטהעלא? (אליע עפענט די טיר).

א ל י ע. פאפאָטשקע, ביסט שוין געקומען?

ד אָ ק ט אָ ר. אָה, אליע! קום אהער, זעץ דיך דאָ (נעהמט זי אויף די קניע). דאסט געוויינט? (קיין ענטפער). האָסט גע־וויינט, ליאליע?

אָ ל י ע. יא, פאפא.

ד אָ ק ט אָ ר. (ווישט איהרע אויגען מיט'ן האנד). נארעלע, אז מען וויינט, פיהרט מען זיך איבער די אויגען. ווארום האָסטו געוויינט? (זי שווייגט). איך פרעג דיך, ווארום האָסטו געוויינט? (גיט זי אָ צופּ ביי'ם האַנד).

אָ ל י ע. אי, פאפא, מיר טוט וועה! זעה, ווי רויט מיין האנד איז געווארען.

ד אָ ק ט אָ ר. (קושט איהר הענטעל). ניין, קינד, דאס האָב איך אונגערן. זיי זאגען, ביסט דאָ געלעגען אויף דר'ערד און גע־וויינט. ווען אזא עהרענסווירדיגע דאמע, ווי דו, ציהט זיך אויס אויפ'ן פאָל און פערגיסט טרערען... כע! כע! איז געווים א גרוי־סער טרויער. וואס איז דאָס, ליאָליעטשקע, הא? דאָס הייסט, אויב דו ווילסט און דארפסט עס מיר זאָגען — זאָג, און אויב ניט — דארף מען ניט. (אומארעמט זי). ליאָליעטשקע, מען זאָל זיך צוהערען צו אלע גיפטיגע רייד, מיט וועלכע אונזערע גוטע פריינד ווילען אונז טובות טון, וואָלט מען געדארפט שטענדיג ליגען אויף דר'ערד און וויינען, קלאגען און יאָמערן.

אָ ל י ע. פאפא, אָנקעל מארק איז זעהר א שלעכטער מענש.

ד אָ ק ט אָ ר. (לאָזט זי אראָפּ פון די קניע). ניין! ניין! ליאָליע, איך וויל גאר נישט הערען פון אָנקעל מארק. זעה נאר, וואס האָב איך עטוואס געדארפט טון און האָב פערגעסען?

אָ ל י ע. פאפא, זיי האָבען דיך ניט ליעב. איך האָב שוין לאנג דאס געוואוסט, און היינט בין איך געלעגען דאָ און האָב גע־וויינט, ווייל איך האָב אלץ געזעהן.

ד אָ ק ט אָ ר. וואס האָסטו געזעהן? (זעצט זיך געגען איהר).

אָ ל י ע. אָנקעל מארק האָט זי גענומען אויף די קניע, ווי א קליין מיידעלע. און איך האָב אזוי געוויינט.

ד אָ ק ט אָ ר. (מאַכט זיך רוהיג). דערפאר האָסטו געוויינט? כא! כא! דו נאר! זיי זיינען ווי א ברודער מיט א שוועסטער... ווי איך מיט דיר... און... יונגע לייט — זיי שטיפען.

אָ ל י ע. יא, איך האָב אויך געמיינט אזוי... אבער פאר וואס דערשרעקען זיי זיך אזוי שטארק, אז מען קלינגט?

ד אָ ק ט אָ ר. פוי!... ליאָליע, עס איז זעהר ניט שען צו טראכטען שלעכטעס פון מענשען און נאָכצוקוקען. (זינגט זיין מע־לאָדיע). טע דע... דע רעם... איך קען זיך ניט דערמאָנען, וואס האָב איך געהאט אין זינען! (זינגט) טע־רע דע רעם. אויף די קניע ווי א קליין מיידעלע... הם... (זוכט).

אָ ל י ע. יא, יא, פאפעלע! אויף די קניע און ער האָט זי געקושט אין די ליפען, אין די באקען, אין די אויגען, א סך, א סך מאָל.

ד אָ ק ט אָ ר. הם! דאָס האָסטו געזעהן? (גיט א קלאפּ און קערט איבער אַ ביינקעל, מאכט באלד, אז דאס איז געווען אונגערן). ווייס איך, דאס איז גאר נישט, נארישקייטען... ליאָליעטשקע, דו געה צו זיך... איך האָב געדארפט עפּיס טון און האָב פארגעסען. מיין קאָפּ ווערט א ביסעל מחולה.

אָ ל י ע. פאפא, פאניע איז איצט אין אָנקעל מארק'ס צי־מער.

ד אָ ק ט אָ ר. הא? אין זיין צימער? נו, איז וואס, קינד? וואס איז דער אונטערשייד, דאָס צימער, יענעם צימער? (זינגט) טע־רע־דע־רעם... וואס האָב איך פאָרט פארגעסען, הא? געה. ליאָליע, און זאָג דער באבוסיע, אויב זי פוילט זיך ניט און אויב

זי וויל מיך זעהן איצט, זאָל זי קומען צו מיר אהער. (לעגט איבער זיינע אינסטרומענטען און פייפט א לידעלע גאַנץ רוהיג. מאַכט זיך, ער זעהט ניט, ווי זי געהט).

אָ ל י ע. (צוקט מיט די אקסלען). דער פאפּאָטשקע פערשטעהט גאר ניט... (אב).

ד אָ ק ט אָ ר. הא! דאס האָט זי געזעהן?... אזעלכע סצענען דארף מיין קינד ביייוואָהנען? כא! כא! כא! איך האָב אלע גערעכענט פאר משוגעים און האָב אליין געשפּיעלט די ראלע פון אן אידיאָט. די קאטאראקטע איז אראָב פון מיינע אויגען, איך זעה יעצט די ווירקליכע, די שרעקליכע ווארהייט. וואס זאָגט זי? זיי זיינען יעצט ביידע דאָרטען. גאַנץ אָפען הייסט עס. נו, יא, וואס דארפען זיי זיך מיט מיר זשענירען? (מאַכט עטליכע טריט צו מארק'ס צימער). אטהעלא, וואָלט יעצט אויפגעבראכען די טיר און געפּאקט די פערברעכער אויפ'ן אָרט, ער וואלט דערוואָרגען דעם ענטעהרער מיט זיינע הענד, וואָלט צוטראָטען די שלאנג מיט זיינע פיס, וואָלט גענומען ראכע און געלאָשען זיין צאָרן מיט בלוט! און וואס וועט טון דער דאָקטאָר, דער אינטעליגענט, דער מענש וואס האָט א ביסעל געדענקט און א ביסעל געלערנט? נו, דאָקטאָר? (גיט זיך פלוצלונג אַ כאַפּ ביי'ם קאָפּ). וועה איז מיר! דער דאָקטאָר איז ערשט געקומען פון א פערפעסטעטען הויז און דער רוח ווייס צוליעב וואס, צוליעב וועלכע געמיינהייטען, האָט ער פארגעסען, אז ער איז דאָקטאָר! (פאנגט זיך אן ראש אויסטאָן). ליאליע! פּומפּיאן! כע! כע! האָב פארגעסען, איך האָב אלעמען און אלץ פערלארען... און צוליעב וועמען? צוליעב וואס? (מאַדאם קומט). מאמא, וואס טוט ליאליע? געה, זעה, וואס טוט דאס קינד!... איך בעט דיך.

מ א ד א ם. גאָט איז מיט דיר, איך האָב זי ערשט געצוואונגען זי זאָל זיך זעצען עסען א קאטלעטקע.

ד אָ ק ט אָ ר. מאמא, איך בעט דיך, געה באלד וואש זי ארום, טו איהר אן אנאנדער קליידעלע. איך בין ערשט געקומען

פון א הויז, וואס איז פערגיפטעט מיט געפלעקטען טיפוס... (מאדאם אב). איבערטון זיך און פריער פון אלץ זעהן דאס קינד... אָה, אטהעלא! אטהעלא! מיט א קאָפּ — אנגעשטאָפּט מיט ביכער־געדאנקען, מיט נערוועןן פון א ציוויליזירטען אינטעליגענט: אטהעלא, מיט א דאָקטאָר'ס דיפּלאָם אין קעשעניע און אָהן א דעזדעמאנע! אָהן א דעזדעמאנע!... (כאַפּט דעם קאסטיום, וואס פּומפּיאן האָט פאָרבערייטעט, לויפט אין דער צווייטער אבטיילונג און פערציהט די פּארטיערען. פּויזע. מארק און פאַניע קומען פון זיין צימער, זי קומט שפּעטער).

מ א ר ק. זי האָט מורא געהאט ארויסגעהן. עס האָט זיך דיר נאר אויסגעוויזען אז דיינער איז אין דער היים... נו, איך לויף שוין אין באנק אריין.

ד אָ ק ט אָ ר. (הינטער די פּאָרטיערען). עס האָט זיך איהר ניט אויסגעוויזען, איך בין אין דער היים. מאדאם, איהר האָט מורא געהאט ארויסגעהן? דאס איז ניט גוט. אז מען האָט ניט מורא אריינגעהן, דארף מען ניט מורא האָבען ארויסגעהן! מארק, דו געה ניט אוועק. איך דארף דיר זאָגען א פּאָר ווערטער.

פ א נ י ע. (שטיל). דו הערסט זיין קול? איך האָב מורא.

מ א ר ק. (מיט אַ גרימאַסע פון פעראַכטונג). עע! (לויט) יעווגעני, וואס טוסטו דאָרט? קליידעסט זיך איבער? בריה מיי־נער, מאך עס גיכער, איך האָב קיין צייט ניט.

ד אָ ק ט אָ ר. (קומט איבערגעקליידעט). דו האָסט קיין צייט ניט? (בעטראַכט זיי ביידע). יא, מיר ווע‍לען דאָס מאכען בקיצור. זיצט, מאדאם!

פ א נ י ע. ניש'קשה, איך קען בעשטעהן...

ד אָ ק ט אָ ר. לאָזט אייך ניט בעטען, מאדאם, זיצט, ווען מען הייסט אייך זיצען! (זעצט זי אנידער. זי זעהר דערשראָקען).

מ א ר ק. יעווגעני, דו ווייסט, מיר האָבען שוין מיט איהר דורכגעלעזען אלע טורגעניעוו'ס ראָמאנען. יעצט וועלען מיר אָנ־פאנגען טאָלסטאָי'ס ווערק.

ד אָ ק ט אָ ר. (סארקאַסטיש). אזוי? טאָלסטאָי׳ם ווערק? זי דארף דיר זעהר דאנקבאר זיין!

פ א נ י ע. דו גלויבסט ניט? איך קען דיר דערצעהלען יעדע זאך פון טורגענעוו׳ס ראָמאנען: „רודין“, „דוואריאנסקאָיע גניעזדא“, „נא קאנוניע“. (די מאַדאַם קומט).

ד אָ ק ט אָ ר. הערר בוכהאלטער, צוליעב וואָס האָסטו געלעזען מיט איהר ראָמאנען, צו פערבעסערען זי אדער צו פערדערבען? הא?! קענסט מיר זאָגען די ווארהייט?! (פאַניע פאַנגט אָן וויינען).

מ א ר ק. מאמא, וואס מיינט ער, דער פילאָזאָף דיינער?

ד אָ ק ט אָ ר. ווילסט זיך אוועקמאכען מיט דיין ציניזמער פרעכהייט. (כאַפּט איהם ביים קאָלנער און גיט איהם אַ וואָרף צו דער ערד). מיט דיין ציניזער פרעכהייט? מיט דיין ציניזער פרעכהייט? (שלעפּט איהם אַהין און צוריק איבער דער ערד).

מ א ד א ם. (דערשראָקען). יעווגעני, וואס ווילסטו טון?

ד אָ ק ט אָ ר. שרעק דיך ניט, מאמא... (לאָזט איהם). וואס טוט דאָס קינד? מאמא, מיר ביידע זיינען געווען בלינד און ליאליע האָט געזעהן. דאָס וואס מיר האָבען געדארפט וויסען, האָט דאָס קינד געוואוסט... (מאַרק ציטערט פון שרעק, זיינע קליידער אין אונארדנונג).

מ א ד א ם. איך האָב שוין געהערט די שענע בשורה... אָי!

ד אָ ק ט אָ ר. מיין פערשטאנד זאָגט מיר, אז אייפערזוכט, ראכע, בלינדער צארן זיינען נידריגע, טיערישע געפיהלען, און דאָך דאָס טרפה בלוט... די נערוועןǃ...

פ א נ י ע. (קוקט פערוואונדערט) אבי ער האָט געזאָגט, דאָס איז ביי זיי גאר ניט.

ד אָ ק ט אָ ר. בוכהאלטער, אהער געה, צו דער מאַמא! (ער געהט צו דער מוטער). וואגסטו מיט דיינע בעסטיאלע אויגען קוקען אויף דיעזע פרוי און זאָגען: דאס איז מיין מוטער?

מ א ר ק. מאמא, לאָז איהם ניט, ער וועט מיך דער׳הרג׳נען...

ד אָ ק ט אָ ר. יא, דיעזע פרוי איז לײדער דײן מוטער, מיר אָבער זײנען קײנע ברידער מעהר, קײן מאָל ניט, אין לעבען ניט!

מ א ר ק. מאמא, לאָז איהם ניט, ער קען מיך יעצט ער־מאָרדען.

ד אָ ק ט אָ ר. זעהסט דעם טאפּפּערען קאוואליער און לאַ־וועלאס? קוק איהם אָן! א, דאָן זשואן! יא, איך קען דיך איצט דער׳הרג׳ענען, צוקוועטשען ווי א מילב און צורײבען אויף אש! פיהלסטו דאָס? אבער אזא עהרע טוט מען ניט אזא קלײנינקען, אונווירדיגען מענשען... ערמאָרדען אײן אינסעקט, א גרויסע בריה׳שקײט! נײן! אזעלכע ווי דו ווײזט מען נאר די טיר און מען זאָגט: (בײז) וואָן! (מארק געהט דערשראָקען. דער דאָקטאָר וויל איהם בײ דער טיר אָ זעץ טון און בעהערשט זיך). וואָן! (מארק אב). איך וועל זעהן, וואס טוט ליאַליע. (לויפט אין ליאָליע׳ס צימער).

מ א ד א ם. פאניע, און דו האָסט גאר געשפּיעלט א ליעבע מיט מארק׳ן, הא? (דאָקטאָר קומט צוריק).

פ א נ י ע. נײן, איך האָב ניט געשפּיעלט קײן ליעבע. גע־ווים, א יונגער מאן, און איך האָב געמײנט ער איז א גאנצער טוער... איך האָב איצט געזעהן, וואס פאר א פּנים ער האָט, — א קאץ געגען א לײב. ער איז געוועזען דאָ אין שטוב דער אײנציגער, מיט וועמען איך האָב געהאט פון וואָס צו רעדען, וואס ער פלעגט מיר דערצעהלען, פלעגט מיר זײן אינטערעסאנט... ער פלעגט מיר זאָגען, ווי איז די מאָדע... וועלכע קלײדער זיך מאכען... אײך איז דאס ניט אינטערעסנע... עס איז אמת, ער האָט מיט א מיאוס׳ען געדאנק ביכער אָנגעפאנגען מיט מיר צו לעזען, — מיט אײך אבער לעזען וואָלט איך מורא געהאט, איהר זײט גאר אנדערע מענשען... אָבער דאָך עס זאל זיך אזוי ענדיגען האָב איך קײן מאָל ניט גע־רעכענט און קײן מאָל ניט געוואלט... איך ווײס אלײן ניט ווי אזוי... ער האָט אין זיך אזא העזה... אזא קראפט. איך האָב עטלי־כע מאָל געזאָגט דעם דאָקטאָר...

ד אָ ק ט אָ ר. דער דאקטאָר האָט צו אייך קיינע טענות, קיינע פּרעטענזיעס, איך וויל ניט קיין ראכע און מאך אייך קיינע פּאָרווירפע, מאדאם, איהר האָט מיט צעהן, עלף מאָנאטען צוריק געבעטען, איך זאָל אייך בעסער לאזען אהיים צוריק. איך בין גע־ ווען נאריש, און האָב געמיינט אז מיט דער צייט... נעהמט אייערע זאכען, אלץ, וואס איהר רעכענט פאר אייערס און געהט אהיים. אייער היים איז דאָ קיין מאָל ניט געווען און קען ניט זיין. געהט צוריק, פון וואנען איהר זייט געקומען !...

פ א נ י ע. געהן צוריק ? (וויינט). פאר א יאָהרען, ווען איהר זאָלט מיך לאָזען, וואָלט איך געגאנגען. דאמאָלס וואָלט איך גע־ קענט ערווארטען אז מען וועט אויף מיר רחמנות האָבען... ווער קען איצט אויף מיר האָבען רחמנות ? ניין, איצט ניט. פאר א יאָהרען וואָלט מיר נאָך ניט געווען שווער צו לעבען, ווי פריהער. איצט בין איך שוין צופיעל געווען א גרויסע דאמע... דערפאר וועט מען מיר נאָך מעהר פערצאפּען מיין בלוט, אלע וועלען נעהמען נקמה און מאכען שפּאָט און חוזק... איך וויים, דאָ קען איך איצט ניט זיין דארטען אָבער ביי מיין מאמע'ן קען איך שוין קיין היים ניט האָבען. דאָקטאָר, וואוהין זאָל איך געהן ? (דאקטאר געהט אום לאַנג. די מאַדאַם קערט זיך אב און ווישט אב אַ טרער).

ד אָ ק ט אָ ר. איך וויים, מיט וואס פאר א שרעקליכען, מיט וואס פאר א שענדליכען וועג אייך איז איצט געבליבען צו געהן. איך וועל אייך ניט שטויסען אויף דעם וועג. ניין, איך ניט ! איהר האָט געטרעמפּעלט מיין עהרע, מיינע געפיהלען, מיינע פּרינ־ ציפּען, טרעמפּעלט נאָך מיין נאמען. יא, איך ערלויב דאָס אייך. פאר דער וועלט קענט איהר בלייבען, זאָ לאנג איהר וועט דארפען, מאדאם גאָלדענוויייזער, פאר אונז אָבער דאָ זייט איהר פון דיזער מינוט א פרעמדע. איהר הערט ? פרעמדע זיינען מיר ! (צייגט אויף דער מוטער). דיזע ריכטיגע מאדאם גאָלדענוויייזער איז די איינ־ ציגע ווירטין דאָ אין הויז ! מיין הויז וועט זיך פיהרען מיט דיזעל־ בע פּרינציפּען ווי פריהער. (בייז). אָהן איהר וואגסטו ניט א בייג־

קעל איבערשטעלען פון איין אָרט אויפ'ן אנדערן! (רוהיג) אהער צו מיר וואגט איהר ניט ארייגגעהן, זא לאנג מען רופט אייך ניט. קיינע קאָנווערזאציאָנען מעהר מיט מיר! אז מען וועט אייך וואס פרעגען, וועט איהר ענטפערן. מיין פרוי זייט איהר ניט מעהר, פאר מיר זייט איהר אבגעשטאָרבען היינט גערארע ווי דער פאציענט מיינער, וואס איז היינט געשטאָרבען פון טיפוס... מאמא, וואס טוט אָליע?

מ א ד א ם. איך וועל באלד זעהן... אוי, וועה איז צו מיינע אלטע יאָהרען. (אב).

ד אָ ק ט אָ ר. ווילט איהר דאָ בלייבען אין שטוב, זעהט מאכט אייך נוצליך, טוט עפּיס, ארבייט! (בייז). איך דארף ניט קיין פּאראזיטען דאָ ביי מיר! צו דער גרעסטער פערדאָרבענהייט פיהרט דאס, וואס אין די וואהלהאבענדע פאמיליען פיהרען די פרויען אם מייסטען א פּאראזיטען־לעבען. זיי זאלען האָבען זאָרג, פליכטען, פעראנטווארטליכקייט, וואָלט זיי ניט געקראָכען אין קאָפּ דער רוח ווייסט וואס! עס איז אבער שפּעט יעצט צו רעדען דער־פון. גערענקט, דיזע קאָנדיציאָנען זיינען גוט נאר אזוי לאנג ווי אייער אויפפיהרונג וועט ניט קענען האָבען קיין שלעכטען איינ־פלוס אויף מיין אונשולדיגעם קינד! (בייז). שענע ביישפּילע האָט איהר דאָ, מאדאם, געקענט... ניין! דערפון איז שוין איבריג צו רעדען. איך וויל נאר זאגען, פארגעסט ניט, דא אין הויז וואקסט און ערציהט זיך א קינד. (ציייגט אויף דער טיר). יעצט וויל איך בלייבען אליין!...

פ א נ י ע. (זעהר נידערגעשלאגען). איך האָב ניט געוואוסט, אז איהר קענט מאכען, מען זאל פאר אייך מורא האָבען. (קוקט זיך אום, לאנגזאם אב).

ד אָ ק ט אָ ר. (זיפצט שווער, געהט זיך דורך איבער'ן צימער, זעצט זיך צו דער פּיאנא. שפּיעלט גאנץ פּיאנא זיין געליעבטע מעלאָדיע פון מענדעלזאָנ'ס ארא טאריא און זינגט אָהן ווערטער. די מאַדאַם קומט, ווערהרענד ער זינגט און זעצט זיך שטיל אַוועק אויף דער קושעטקע.

דער דאָקטאָר רייסט פלוצלונג אב. קערט זיך אום, בעמערקט די מוטער, געהט צון איהר, לאזט זיך אראָפּ לעבען איהר אויפ'ן פאָל און לעגט אנידער זיין קאָפּ אויף איהרע קניע). מאמא, פאר וואס איז ניטאָ פאר אזעלכע מענשען, ווי איך, כאָטש א קליין שטיקעלע גליק אויף דער גרויסער וועלט? אָליעם מוטער האָט מיר מיין הארץ פערגיפטעט, און די האָט מיר מיין הארץ צוטראָטען מיט די פיס...

מ א ד א ם. אָה, איידלער מענש, מיין זוהן, מיין אונגליקליכעם קינד! (אומארעמט איהם, ביידע וויינען ביטער).

פ אָ ר ה א נ ג.

פיערטער אקט.

דאסזעלבע צימער. עס איז נאַכט. לאמפּען ברענען. אויף אַלע טי־שען פלעשלעך, סיפאָנען, גלעזער, חיוטין שלאָפט אויף דער קושעטקע, זיצענדיג אין אַלע קליידער. פאַניע קומט פון אן אינערסטע טיר אין זעהר איינפאַכע קליידער אָהן פענסנע — זי געהט שטיל, אויף די שפּיץ פינגער ביז דער טיר פון דער מאדאם׳ס צימער. זי איז זעהר בלאַס און טרויריג. שטעהט ביי דער טיר לאַנג און הערט זיך צו.

פ א נ י ע. (געהט ראש צו חיוטינ׳ן). מוסיו חיוטין, ענט־שולדיגט, מויסיו חיוטין! (זי וועקט איהם).

ח י ו ט י ן. (ערוואכט, דערשראָקען). וואס איז?

פ א נ י ע. איך האָב מורא, דאָרט איז שוין חס וחלילה עפּיס געשעהן. מיר דאכט זיך איך האָב געהערט, דער דאָקטאָר וויינט. (חיוטין לויפט אין צווייטען צימער. זי הערט זיך צו). גאָט אין הי־מעל, פאר וואס זאָל איין אונשולדיגעס קינד בעשטראפט ווערען? (חיוטין צוריק).

ח י ו ט י ן. שש, בערוהיגט אייך. עס האָט זיך אייך אויס־געוויזען... דער דאָקטאָר וויינט ניט און עס איז נאָך דערווייל קיין ענדערונג. אָה, ארעמע ליאליע. (זעצט זיך צוריק אויפ׳ן קו־שעטקע).

פ א נ י ע. מוסיו חיוטין, אפשר וואָלט איהר געגעבען דעם דאָקטאָר כאָטש א גלאָז טיי? ער האָט אויף זיך אין גאנצען פאר־געסען. איך וועל ברענגען באלד, און איהר זאָגט איהם. (אב).

ח י ו ט י ן. איך ווייס ווירקליך ניט, ווי ער האלט זיך נאָך אויף די פיס. זעקס וואָכען — דאס איז קיין קלייניגקייט. עס הייסט נאר ע ר? און זיי אלע דאָ אין שטוב? מען דארף פערטרייבען דעם שלאָף מיט א פאפּיראָס. געדענק שוין ניט, ווען איך האָב גע־

שלאָפען... (פעררוּיכערט). ארעמע ליאָליעטשקע! (דער דאָקטאָר עפענט די טיר, ער איז זעהר פערענדערט).

ד אָ ק ט אָ ר. חיוטין, איהר זייט דאָ?

ח י ו ט י ן. (לויפט צו איהם). וואס איז, וואס האָט איהר געדארפט? (פאַניע קומט מיט א גלאָז טיי, שטעלט אויפ'ן טיש). דאָקטאר, א גלאָז טיי פאר אייך.

ד אָ ק ט אָ ר. (צו פאַניען, קאַלט און העפליך). דאנקע, מאַדאם, איך וויל ניט קיין טיי. חיוטין, מען דארףווארעמע וואסער. זייט אזוי גוט. (מאַכט צו די טיר. חיוטין וויל געהן נאָך וואַסער).

פ א נ י ע. זיצט, איך ברענג באלד. (שטיל אב).

ח י ו ט י ן. גאָט בעוואהר, אויב עס וועט זיך ענדיגען שלעכט, ווייס איך ניט, ווי אזוי ער וועט עס אריבערטראָגען. פאר איהם איז ניטאָ קיין ראטה און קיין טרויסט. (פאַניע קומט מיט א שיסעל וואַסער).

פ א נ י ע. (קלאַפּט שטיל אין טיר). ווארעמע וואסער.

ד אָ ק ט אָ ר. (אין טיר). דאנקע. (נעמט אן זיין פינגער). חיוטין, זייט אזוי גוט, דאס וואסער דארף זיין ווארעמער.

פ א נ י ע. ווארעמער? באלד. (ראַש אב צוריק מיט'ן שיסעל וואַסער).

ד אָ ק ט אָ ר. (זוכט צווישען זיינע פלעשלעך). חיוטין, ווי שפעט איז דאָס?

ח י ו ט י ן. באלד צעהן.

ד א ק ט אָ ר. צעהן? איך האָב געמיינט, עס איז שוין איינס אדער צוויי נאָך האלבע נאכט. איך ערוואַרטע דעם קריזיס פון מינוט אויף מינוט. אי! ווי גליקליך זיינען די, וואס גלויבען, אז די בלינדע נאטור זעהט. — זיי קענען בעטען און האָפען. איך ווייס, דאס בעטען העלפט ניט, אָבער די האָפנונג איז אזוי זיס. אי! בלייבען אָהן האָפנונגען איז זעהר שווער. (זיפצט, פאַניע קומט מיט וואסער). חיוטין, איהר האָט ניט געזעהן, דאָ איז ערגיץ געווען א פלעשעל מיט אראָמאטנעם עסיג?

פ א נ י ע. אראַמאַטנע עסיג? אַט איז דער אראַמאַטנער עסיג. (גיט איהם אַ פלאַש).

ד אָ ק ט אָ ר. דאנקע. (פּרואווט דאָס וואסער). ע! עס דארף זיין נאָך ווארעמער... איהר דארפט אייך ניט בעמיהען, מאדאם, איך וועל אליין. (געהט מיט דער שיסעל אין דער טיר, פון וואנען פאַניע איז געקומען).

פ א נ י ע. (קוקט זיך אום). איך וועל דערווייליע א קוק טון, וואָס דאָס קינד טוט. (עפענט אויף די טיר).

ח י ו ט י ן. (שטיל). אוי, וויפיעל דראמאס און טראגעדיען עס שפּיעלען זיך אָב ארום אונז אין דער שטיל...

פ א נ י ע. וועה איז מיר, וועה איז מיר! ארעמע ליאליע... (פערברעכט די הענד).

ח י ו ט י ן. איך האָב מורא, עס איז געבליבען זעהר ווייניג האָפנונגען.

פ א נ י ע. זאל גאָט היטען. שש! דער דאָקטאָר געהט. (מאַכט צו די טיר, געהט אָן א זייט. דער דאקטאר פאסירט דאָס צימער).

ח י ו ט י ן. (שטיל). פון איהר איז שוין ווייניג געבליבען וואס צו דענקען. איך האָב מורא פאר איהם...

ד אָ ק ט אָ ר. (אין טיר). חיוטין, דערלאנגט מיר די פלאש מיט עסיג.

פ א נ י ע. דעם אראָמאַטנעם עסיג? באלד. (זי דערלאַנגט איהם די פלאש עסיג).

ד אָ ק ט אָ ר. דאנקע. חיוטין, זייט אזוי גוט. (חיוטין געהט צו'ן איהם, ער זאָגט איהם עפּיס און מאַכט צו שטיל די טיר. אב).

ח י ו ט י ן. מאדאם, דער דאָקטאָר זאָגט, איהר זייט געווים מיעד, איהר מעגט געהן שלאָפען. מען וועט אייך מעהר ניט דאר־פען היינט.

פ א נ י ע. ניין, איך בין ניט מיעד. וואָס הייסט, איך וועל געהן שלאָפען, ווען מען ערווארטעט דעם קריזיס פון מינוט אויף מינוט?

ח י ו ט י ן. ווי איהר פערשטעהט. (קוקט אויפ'ן זייגער). יעדע מינוט ציהט זיך ווי א שעה לאנג.

פ א נ י ע. אָי, ווען די אַלטע מאדאם זאל איצט ביינאכט אוועקגעהן אין שול, אויפרייסען דעם ארון קודש און אָנהויבען שרייען און בעטען צו גאָט... איהרע טרערען וואלטען געעפענט די שערי רחמים...

ח י ו ט י ן. די מאדאם וועט עס ניט טון. אויב איהר גלויבט אין אזא מעדיצין, פאר וואס זאָלט איהר דאָס ניט טון ?...

פ א נ י ע. איך ? מיר פּאסט ניט און מיין געבעט וועט ניט העלפען... איך וואָלט נאר געקענט מיט איהר מיטגעהן, שטעהן ביי דער טיר פון פּאַלעש און וויינען. מוסיו חיוטין, איבער מיר שטארבט דאָס קינד... איך ווייס...

ח י ו ט י ן. נארישקייטען, דאס קינד שטארבט פון טיפוס.

פ א נ י ע. ניין ! איך ווייס, דער דאָקטאָר האָט זי אָנגע־שטעקט מיט טיפוס איבער מיר.

ח י ו ט י ן. ווייס איך וואס... אזעלכע זאכען טרעפען זיך אָפט. ווער קען אייך בעשולדיגען ?

פ א נ י ע. איך ווייס, איך ווייס... (זי זעצט זיך שטיל אין אַ ווינקעלע. דאקטאר קומט, גיסט פון פערשידענע מעדיציגען אין זיין פלעשעלע).

ד אָ ק ט אָ ר. איהר זיצט נאָך דאָ, מאדאם ? איך האָב דאָך שוין געזאָגט, עס איז גאנץ איבריג. מען וועט איצט קענען אויס־קומען אָהן אייך... (מאַכט די מיקסטור).

פ א נ י ע. איך בין ניט מיעד.

ד אָ ק ט אָ ר. אייער איבעריגער אייפער קען איצט זעהר ווענינ העלפען.

פ א נ י ע. איך העלף נאָר מיט וואס איך קען.

ד א ק ט אָ ר. זעהר גרויסמוטיג, מאדאם. עס קען אָבער קיין פּראקטישען נוצען ברענגען...

פ א נ י ע. יעדער פּרעמדער פון גאס וואָלט געטון פאר'ן קראנקען קינד, וואס איך טו.

ד אָ ק ט אָ ר. דאנקע, מאדאם, איהר זייט זעהר גוט. אָבער היינט וועט שוין אייער הילפע געווים ניט געפּאָדערט ווערען. איך געפין, אז אייער אנוועזענהייט דאָ איצט איז גאנץ איבריג. מיר וועלען שוין דאָ מיט חיוטין אויסקומען אליין... גוטע נאכט. דאנקע. (ציינט אויף דער טיר, זי געהט געהאָרכזאַם אב). חיוטין, קומט, צוזאמען וועלען מיר אפשר קענען איינרעדען די מאמא זי זאל זיך אויך געהן אברוהען.ביידע פרויען דארפען זיך אביסעל אויסרוהען. און... איך האָב מורא, באלד וועט זיך אָנ־פאנגען די קאטאסטראָפע, נאָך וואס דארף מען די פרויען זאָ־לען זיין דערביי? יא, חיוטין, די קאטאסטראָפע קומט, די שרעק־ליכע קאטאסטראָפע קומט. איהר הערט, ווי עס יאָמערט דער ווינד? (גיט אַ קוק אין פענסטער). דונקעל, פערוואָלקענט... אין דרויסען איז פונקט אזוי ווי אינוועניג. חיוטין, די נאטור איז גרוי־זאם און שלעכט. פאר וואס קען אן איינפאכער סאָלדאט פון אר־טילעריע אויפטוהן מעהר פון טויזענד געלערנטע דאָקטוירים? טויטען אין איין אויגענבליק פיעלע לעבענס, אויפרייסען פעסטונ־גען אדער שיפען מיט טויזענדער מענשען קען די וויסענשאפט זעהר לייכט, און רעטען דאס לעבען פון איין שוואכעס קינד האָט זי ניט קיין בעשטימטע מיטלען... איז עס ניט דערפאר, ווייל די נאטור סימפּאטיזירט מעהר מיט דער וויסענשאפט פון פערניכ־טונג?... קומט, חיוטין, צו אונזער ארעמער אָליע'ן. (ביידע אב. פּוי־זע. מען הערט ווי דער ווינד רוישט. פאַניע קומט צוריק נאָך איהר פּומ־פּיאן אין א פּאלטאָ, מיט א גרויסען שטעקען, טראגט אַ פּעקעל זאַכען).

פ א נ י ע. שש!... אלע געהן איצט ביי אונז דורכ'ן קיך. דאָס גלעקעל איז איבערגעבונדען. דער דאָקטאָר נעהמט ניט אויף קיינע פּאציענטען. באלד. (זי קלאַפּט שטיל אין טיר). מוסיו חיוטין, זאָגט דעם דאָקטאָר, פּומפּיאן איז געקומען. (געהט צוריק). באלד...

עס איז גוט, וואס איהר זייט געקומען. (הערט זיך צו). ער געהט אהער. (ראש אב).

פ י י וו ע ל. אפילו פאניע זרחי'ם איז געוואָרען אזוי שטיל. איין גאט ווייסט, וואס דאָ טוט זיך... מיר ציטערט דאָס הארץ און איך האָב מורא, אז איך וועל איהם דערזעהן, וועל איך זיך צואוויינען ווי א חדר יונגעל. (דער דאקטאר קומט).

ד א ק ט אָ ר. פומפיאן! (דריקט זיין האַנד). ענדליך גע־קומען... מיר האָבען דאָ געדארפט דיין הילפע, איך האָב דיך יעדע מינוט געדארפט האָבען. אונזער אָליע, ברודער, אונזער אָליע... זעהר שלעכט... איך האָב זי אָנגעשטעקט מיט א שווערען טיפוס... זעקס וואָכען קעמפפען מיר, זעהר וועניג שאנסען געבליעבען... איך קוריר זי ניט אליין — איך האָב קיין פערטרויען צו זיך. דאָק־טאָר שעכטער קומט דריי מאָל יעדען טאג... היינט איז געווען א קאָנסיליום פון פיער דאקטוירים... פומפיאן, אויב מיין קינד וועט שטארבען, האָב איך ניט צוליעב וואס און צוליעב וועמען צו לע־בען אויף דער וועלט... דו ביסט ניט געקומען באלד, ווען איך האָב געשריעבען. איך פערשטעה, ביסט געווען בייז אויף מיר. (לאזט זיך אראָב שווער אויף אַ קרעסלא) זעהסט, חיוטין איז אויך בייז געווען, ווי אבער ער האָט ערפאהרען, אז ליאָליע איז קראנק, איז ער באלד געקומען און זיצט דאָ טאג און נאכט. יא, דו האָסט גע־האט א רעכט בייז צו זיין.

פ י י וו ע ל. דאָקטאָר, זאָל איך קרענקען, אויב איך בין געווען בייז. פון שאנדע און וועהטאג האָב איך ניט געקענט בלייבען אין שטאדט, בין איך אוועק צו מיינער א מומע אין דאָרף. איהר ווייסט דאָך א יודישע פּאָטשטע — ערשט היינט ערהאלטען אייער בריעף, און באלד האידא, איך האָב אָבגעמאכאיעט דרייסיג ווערסט צופוס און גלייך אהער. (וויינט). אי, דאָקטאָר, גוטער דאָקטאָר מיינער, דאָס הארץ טריפט מיר מיט בלוט, קוקענדיג אויף אייך. (דריקט דעם דאקטאָר'ס האַנד צו זיין הארצען).

ד אָ ק ט אָ ר. יא, ברודער, איך בין אויסגעשפּיעלט... איך

בין אויסגעשפּיעלט... א מיאוסע וועלט... א וועלט פון אומגליק, צרות און יסורים. פּומפּיאַן, אויב ליאַליע וועט שטאַרבען, איז פיניטא לא קאמעדיא. מיט דיר קען איך רעדען גאַנץ אָפען, איך האָב זיך צוגעגרייט א גוטע דאָזע סטריכנין — און קאַפּוט, ברודער.

פ י י ו ו ע ל. וואס רעדט איהר דאָס? גאָט איז מיט אייך! און אייער אַלטע מוטער? און מיר אַלע?

ד אָ ק ט אָ ר. איך וויים, איהר איז געבליעבען ווייניג שאַנ־סען, און מירביידע ווייסען שוין נייינציג פּראָצענט אויף יענער וועלט... איך! איך האָב זי ערמאָרדעט און איך האָב דאָס רעכט זיך אליין פעראורטיילען צום טויט... טאָמער וואָס, איז ניט איבריג דו זאָלסט וויסען. אין דעם הינטערסטען שופלאָד פון מיין שרייב טיש ליעגט שוין מיין פאַרטיגע צוואה... איך האָב דיך אויך ניט פערגעסען, ברודער, איך לאָז דיר איבער אַלע מיינע נייע דאָקטאָרסקי אינסטרומענטען... (פערטראַכט זיך).

פ י י ו ו ע ל. זאָל איך דאָס בעסער ניט דערלעבען...

ד אָ ק ט אָ ר. קום, פּומפּיאַן, ווילסט זי זעהן?

פ י י ו ו ע ל. דאָקטאָר, זי האָט טיפוס רעקורענס? (דאָק־טאָר הערט ניט, ביידע אב, פּאַניע פיהרט אריין איהר פאָטער און מו־טער).

פ א נ י ע. שש! קלאַפּט ניט מיט די פיס, איך וויים ניט, אויב דעם דאָקטאָר וועט גאָר אין גאַנצען זעהר געפעלען אייער וויזיט.

ז ר ח י. נו, ווי קומט מען עס ניט געוואָר ווערען? וואָס מאַכט דאָס קינד, הא?

פ א נ י ע. ווי איך פערשטעה, איז דאָ ווייניג האָפנונגען.

ז ר ח י. אַזוי? גאָט זאָל זיך מרחם זיין.

ש ר ה ה י נ ד ע. ביילע טשיזיק'ס קען א גוי'ע, וועלכע היילט אויס אַזעלכע קראַנקהייטען מיט א גראָז. נאָר די געביל־

דעטע... זיי גלויבען דאָך ניט. (פּומפּיאַן קומט אַהן אַ סורטוק מיט פּערקאַטשעטע ארבעל, נאָך איהם דער דאָקטאָר).

ד אָ ק ט אָ ר. אָה, איהר זייט געקומען זעהן, וואס ליאליע מאכט? איהר פערגעסט ניט מיין ליאָליע, הא? זעהר פיין פון אייך, דאנקע. (צו פּאַניען). מאדאם, איהר וועט זיין אזוי גוט און וויזען פּומפּיאנען, וואו איז וועש, מילך, אייז, די אלע זאכען, וואס מען דארף. ער וועט איבערנעהמען די גאנצע ארבייט פון אייך... בין אייך זעהר דאנקבאר, וואס איהר האָט אייך אזוי פיעל בעמיהט... איצט וועט איהר מעהר ניט דארפען בעמיהען זיך. יא, עס קען זיין, אונז אלע איז שוין געבליעבען ניט פיעל צו בעמיהען זיך.

פ י י ו ו ע ל. דאקטאָר, אפשר וויל ניט די מאדאם? מען דארף פריהער פרעגען.

ד אָ ק ט אָ ר. וועלכע מאדאם מיינסטו?

פ י י ו ו ע ל. פערשטעהט זיך, איך מיין די יונגע מאדאם.

ד אָ ק ט אָ ר. די יונגע מאדאם דארף מען ניט בעאונרו־היגען מיט קיינע פראגען... נאר צו דער אלטער מאדאם זיך ווענ־דען! (מיט אַ שמייכעלע). מיר, אלטע, דארפען זאָרגען פאר יעדע זאך. די יונגע דארף מען ניט דולען דעם קאָפּ מיט קלייניגקייטען. ניט וואהר, מוסיו זרחי? אלזאָ, מאדאם, איהר וועט זיין אזוי גוט און איהר וועט אייך בעמיהען צו טון, וואס איך האָב אייך גע־זאָגט. (אב, צוריק).

פ א נ י ע. קומט, פּומפּיאן. (וויל געהן).

פ י י ו ו ע ל. זיצט, איך וועל אליין אלץ געפינען. איך בין דאָ ניט קיין פרעמדער. (אב אין קיך אריין).

ז ר ח י. וועה איז מיר, עס האלט אפּנים זעהר שלעכט... דער דאָקטאָר איז זעהר צוטראָגען...

ש ר ה ה י נ ד ע. (קוקט אויף פּאַניען פערדעכטיג). זעה נאר, ווי דיינער רעדט צו דיר, אזוי ווי צו'ן א פרעמדער.

פ א נ י ע. צו א פרעמדער גאר? ביי גראָבע מענשען האָט

מען דרך ארץ נאר פאר פרעמדע. מאן און ווייב, אָבער מיינען זיי, מעגען קריכען איינער דעם אנדערן אויפ'ן קאָפּ. אוי, טאטעניו, דאס קינד איז זעהר שטארק קראנק. (זרחי עפענט די טיר אין קיך אריין און הוסט).

ש ר ה ה י נ ד ע. בעטראַכט נאר, וואס פון איהר איז געווארען. בהמה, וואס נעהמסט זיך אזוי צום הארצען, עס איז דען דיין קינד? געוויס, עס פערדריסט, אָבער אוועקלעגען זיך איז דאָך ניט כדאי.

פ א נ י ע. איך זאָל האָבען קינדער, וואָלט איך אלע מיינע קינדער אבגעבען פאר איהר. גאָט זאָל וועלען נעמען מיין לעבען פאר איהר, וואָלט איך זיך אפילו באלד געביטען.

ש ר ה ה י נ ד ע. א נויטיגע זאך, איך זאָג דיר! (פּומפיאן קומט צוריק מיט וועש און א ריינע שוואם).

פ י י ו ו ע ל. פּייוועל פּומפּיאן דאַרף ניט לאנג זוכען. פערשטאנען? (אב, צו דער קראַנקער).

פ א נ י ע. טאטע, איך האָב דיך וואס געוואָלט פרעגען, נאר... ע...

ז ר ח י. וואס־זשע, עס איז עפּיס א שווערע זאך, א קלאָץ־קשיה?

פ א נ י ע. איך האָב געוואָלט וויסען, זאָג מיר... דו גלויבסט, עס איז טאקי אן אמת, איך האָב געהערט, מען דערצעהלט, ווען... ע... עס טרעפט זיך עפּיס ביי יודען א חטא, שטארבען קינדער? דו גלויבסט עס? פאר וואס זיינען די קינדער, נעבאך, שולדיג?

ז ר ח י. וואס פאלט דיר עפּיס פּלוצלונג איין אזא פראגע? דו האָסט עפּיס א חשד אויף אימיצען ביי אונז אין שטאדט? (פאַניע פערטראַכט זיך און הערט ניט מעהר).

ש ר ה ה י נ ד ע. (אפּארט). דו הערסט א חכם? ער ווייסט ניט פון זיין געזונד.

ז ר ח י. דאס איז יא, ווי מען דערצעהלט די געשיכטע...

ש ר ה ה י נ ד ע. אי, פער'שרפ'עט זאל ער ווערען! גע־פונען א פלאץ פאר זיין געשיכטע.

ז ר ח י. עס קען זיין, עס פאסט איצט ניט, אבער פאניע, איך מוז עס דיר דערצעהלען, זעהר א וואוילע זאך. צוויי ווייבלעך האבען זיך געאמפערט. איינע זאגט: ווען אין שטאדט איז א חטא, געהען קינדער. די אנדערע זאגט: עס הויבט זיך גאר ניט אן, ווארום איך וויים דאך... — ווי אזוי ווייסטו? — ווי אזוי איך וויים? איך בין שוין צעהן יאהר אן אשת איש... — זאגט די אנדערע: עט! וואס פאר אן אשת איש ביסטו? דיין מאן איז דאך א שניידער. כי! כי! אויך מיר אן אשת איש! (וויל לאכען, פערשטיקט זיך און לויפט ארויס אין קיך, הוסטענדיג).

ש ר ה ה י נ ד ע. (קוקט זיך אום). פאניע, דו ווייסט, איך האב זיך איבער דיר היינטיגע וואך שיער ניט צופאטשט אין מארק מיטביילע טשיזיק'ס. זי זאגט מיר, אז דעם דאקטאר'ס ברודער יאקאבי...

פ א נ י ע. איך וויל ניט וויסען, וואס ביילע טשיזיק'ס זאגט. מיך ארט זעהר ווענינ, וואס זיי זאגען!

ש ר ה ה י נ ד ע. וואס מיינסטו, עס איז א סוד? מען קען די קאץ אין זאק ניט בעהאלטען. אז דו האסט מיר ניט דער־צעהלט, מיינסטו, וויים איך ניט יעדעם פיצעלע?

פ א נ י ע. מאמא, מיך ארט ניט, אז דו ווייסט, מיך ארט ניט אז אפילו די גאנצע וועלט ווייסט. (פערברעכט די הענד און געהט אום איבער'ן צימער). מיר איז איצט אלץ איינס! מיר איז איצט אלץ איינס. (פומפיאן קומט).

פ י י ו ו ע ל. האט קיין פעראיבעל ניט, איהר וועט מוזען מוחל זיין פון דאנען. מיר טראגען אהער אריין דאס קינד. מעהר לופט, א בעסערע טעמפעראטורע. אהן פומפיאן ווייסט מען עפּיס? (צורוקט דאס מעבעל).

פ א נ י ע. קום, מאמא, אהין צו מיר. וואו איז דער טאטע?

ש ר ה ה י נ ד ע. ער קען זיך ניט אויספּערכען. אי, טאָכ־טער, מיר ביידע האָבען געהאַנדעלט שענע מציאות.

פ א נ י ע. מאמע, דו ווייסט ניט, וואס דו רעדסט! ווייסט ניט, וואס דו רעדסט. (דער דאקטאר מיט חיוטינ׳ן ברענגען אַליין אויף א בעטעל, בעדעקט מיט ווייסען, נאך זיי קומט די מאַדאַם. פאַניע קוקט זיך אום זיפצט און אב מיט דער מוטער).

ד א ק ט אָ ר. שש! אָט אזוי. פּומפּיאַן איז גערעכט. דאָ וועט זיין בעסער. אי, איך האָב נאר מורא, ער איז געקומען מיט זיין עצה צו שפּעט. (זעצט זיך אויף א קרעסלע לעבען בעטעל. דאס קינד ווארפט זיך און קרעכצט שווער. דער דאקטאר דעקט זי צו). פּומ־פּיאַן, ביסט געווים הונגעריג. איך בעט דיך, גיה עס עפּיס. נעהם חיוטינ׳ן מיט. קינדער, קרעפטיגט זיך אונטער א ביסעל, מיר וועלען היינט האָבען א שרעקליכע נאכט. (אַליין קרעכצעט).

ח י ו ט י ן. קומט, פּומפּיאַן, איך וועל טרינקען א גלאָז טיי. איהר דארפט אייך איצט געגען מיר ניט גרויס האַלטען. איך בין שוין פון אייערע... א גאנצער מעדיקוס.

פ י י ו ו ע ל. איך האָב היינט כאור בוקר ביי דער מומע געגעסען א קניש מיט קארטאָפּליע און האָב נאָך טאקי אין מיין מויל ניט געהאט. (ביידע געהען).

ח י ו ט י ן. (ביי דער טיר). קנישום קארטאפעניום? (אב).

ד אָ ק ט אָ ר. מאַמעניו, דו זאָלסט מיך וועלען פאָלגען, וואָלסטו זיך געגאַנגען א ביסעל צולייגען. איין גאָט ווייסט, ווי־פיעל דיר שטעהט נאך פאר היינט איבערצומראָגען.

מ א ד א ם. ניין, יעווגעני, שלאָפען וויל איך ניט און קען ניט. איך מיין, אויב דו וועסט זיצען דאָ א ביסעל, וועל איך אויך געהן טרינקען א גלאָז טיי. (קוקט אויפ׳ן קינד). איך דארף זיין גע־זונד, און א קינד, וואָס פאנגט ערשט אן לעבען אויף דער וועלט... אוי, גיה פרעג קשיות. (געהט אב אין דערזעלבער טיר ווי אַלע).

ד אָ ק ט אָ ר. ליאַליעטשקע, איצט, ווען איך פערליער דיך, בעגרייף איך ערשט, ווי אונדאנקבאר, ווי לייכטזיניג איך בין גע־

ווען, ווען איך האָב אויסער דיך געזוכט נאָך גליק. איך האָב גע־
האַט דיך, געהאַט נוצליכע אַרבייט, געהאַט אַ צוועק אין לעבען
און בין ניט געווען צופריעדען... דו האָסט פּראָטעסטירט, און איך
האָב דיך ניט געפאָלגט... איך האָב טייער דערפאַר בעצאַהלט. אָה,
ווען דו זאָלסט יעצט בלייבען מיט מיר! דו הערסט ניט און פער־
שטעהסט ניט, וואָס דיין פּאַפּאַ זאָגט דיר... אָליע, מיט וועמען
וועט דיין פּאַפּאָטשקע בלייבען? מיט וועמען לאָזטו מיך איבער
דאָ אויף דער וועלט? (בויגט זיך צו צום בעטעל. פּויזע). אָה, קינד,
איך זאָל דיך קענען רעטען! איך קען אבער ניט. דעם מענשען'ס
זשעני, די גרויסע וויסענשאַפט, אַלע מעכטע פון'ם מענשען'ס פער־
שטאַנד און לאָגיק זיינען ניט אימשטאַנד צו קעמפּפען געגען דער
בלינדער נאַטור. פאַר וואָס זאָל אַ בליהענדע, יונגעס, אונשולדיגעס
קינד שטאַרבען? פרעגט די מאַמאַ. טויזענדער יאָהרען פרעגען
מענשען די פראַגע און קיין ענטפער איז ניטאָ. וואו איז די גע־
רעכטיגקייט? די ברוטאַלע נאַטור ווייסט ניט פון דעם בעגריף,
וועלכען מיר רופען מיט דעם נאָמען. (שפּאַרט אָן זיין קאָפּ צום בע־
טעל). איך זאָל זיין אַן אונוויסענדער מענש, וואָלט איך איצט גע־
לאָפען צו דאָקטוירים, געקלאַפּט אין זייערע טירען, געזוכט אַ בע־
ריהמטען פּראָפעסאָר... איך וואָלט געגלויבט, אַז זיי זאָלען זיך נאָר
וועלען אַ כּח אָנטון, אַז איך זאָל זיי נאָר קענען גוט בעצאַהלען,
וואָלטען זיי מיר געוויס געראַטעוועט דאָס קינד, לײדער, איך ווייס,
ווי בעגרענעצט איז די מאַכט פון דער מעדיצין. מיר קענען נאָר
מיטהעלפען דער נאַטור, מיר קענען אין דעם מענשען'ס אָרגאַ־
ניזם פערשטאַרקען אדער אבשוואַכען אייניגע פון איהרע פּראָצע־
סען, — אבשטעלען אבער דעם טויט קענען מיר ניט, מיר קענען
ניט, מיר קענען ניט! אוי! (ער זיפצט שווער. פּויזע. דער דאָקטאָר
שלאָפט איין, אָנגעשפּאַרט אויפ'ן בעטעל. פּ אַ נ י ע עפענט שטיל די
טיר און שטעהט עטליכע מינוט אונבעשלאָסען. נאַכדעם מאַכט זי צו די
טיר און געהט לאַנגזאַם און גאַנץ שטיל צום בעטעל, קוקט אויף אָליען,
פערברעכענדיג די הענד, און בלייבט שטעהן. נאַכדעם הויבט זי אויף

איהרע אויגען אויפ׳ן דאָקטאָר. אין דעם אויגענבליק קומט אריין שטיל די מאַדאַם, זי בלייבט שטעהן, שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ. פאַניע קוקט לאַנג אויפ׳ן דאקטאר מיט ליעבע און בעדויערן, דאן בויגט זי זיך צו און קושט לאַנג דאָס האָלץ פונ׳ם בענקעל, אויף וועלכען ער זיצט. זי קערט זיך אב און וויינט שטיל. ווען זי ווישט אוים איהרע טרערען און געהט צו דער טיר, בעמערקט זי די מ אַ ד אַ ם און בלייבט איבער־ראַשט. אונערוואַרטעט גיט זי די אַלטע אַ ציה צו זיך, מאַכט אַ צייכען זי זאָל שווייגען, אומארעמט זי, און ביידע פרויען וויינען ביידע גאַנץ שטיל איינע ביי דער אַנדערער אין די ארעמס. פאַניע בעפרייט זיך ענדליך און געהט ראש אב. די מאַדאַם בלייבט שטעהן און ווישט איהרע טרערען).

אַ ל י ע. (שרייט פלוצלונג אוים). פּאפּא ! אָה, פּאפּא ! (ווערט אנשוויגען. מען הערט נים מעהר קיינע קרעכצען פון איהר).

ד אָ ק ט אָ ר. (ערוואַכט). הא ? מיר דאכט זיך, זי האָט מיך גערופען, דו האָסט געהערט, מאמא ? ליאַליעטשקע ! שש ! זי שלאָפט... דער פולס רוהיגער... הא ? מאמעניו מיר ווייזט זיך אוים, זי שוויצט. איך גלויב זיך אליין נים. מע דארף שיקען נאָך דאָקטאָר שעכטער. (אין טיר). טם ! פּומפּיאן. אהער, גיכער ! (פּומפּיאַן לויפט אריין, נאָך איהם חיוטין. שפּעטער זרחי, שרה הינדע. פאַניע בלייבט שטעהן אויפ׳ן שוועל).

פ י י וו ע ל. (דערשראָקען). וואס איז ? שוין, מארטא ?

ד אָ ק ט אָ ר. דער קריזים ! גיב א קוק, איך בעט דיך. אפשר נאר איך זיך אב... מיר דאכט זיך, זי איז רוהיגער, זי אטעמט רוהי־גער... פּמופּיאן, מיר ווייזט זיך אוים, זי שוויצט...

פ י י וו ע ל. יא, זאל איך אזוי אויסהאלטען מיין פעלד־שערסקי עקזאמען. וואס ? איהר צווייפעלט ? אפילו אזא פראָסטער מענש, ווי מוסיו חיוטין, וועט אויך זאָגען... זאל איך אזוי לעבען. (רופט מיט׳ן האַנד חיוטין).

ח י ו ט י ן. קאלעגא פּומפּיאן, איך פיהל עס... טייערע אָליעטשקע, זי שלאָפט... אזוי לאנג נים געשלאָפען...

ד אָ ק ט אָ ר. (אונטערזוכט דאס קינד נאָך אַ מאָל). פּומפּיאַן אַי! מיר דאכט זיך, איך האָב ניט קיין טעות. (דריקט זיין האַנד). מאמא, מיר דאכט זיך, עס האָט געגומען א גוטע ווענדונג. (אומ־אַרעמט זי) האָפנונג! גוטער חיותין, פריינד, מיר דאכט, עס איז דאָ א האָפנונג צו לעבען... מיר וועלען ניט פערליערען אונזער ליאָליען! מיר וועלען ניט פערליערען אונזער ליאָליען! (אומאדעמט איהם, לויפט ווידער צום קינד). הא? קיין צווייפעל מעהר. אי, ר' זרחי, עס קען נאָך זיין, אז כאָטש איין מאָל אין מיין לעבען, וועל איך אויך זיין א גליקליכער.

ז ר ח י. געלויבט איז גאָט... ברוך רופא חולים... איהר ווייסט ניט מיט וואס פאר א שווער הארץ איך בין געגאנגען אהער און מיט וואס פאר א שמחה איך געה אהיים. קום, שרה הינדע.

ש ר ה ה י נ ד ע. יא, קום. מיר האָבען געלאָזט ביי נאכט די שטוב אויף הפקר. איך האָב דען געקענט איינזיצען? איך וויים ניט, ווי אזוי איך וואָלט דאס אויסגעהאלטען. נו, דאנקען גאָט, קום.

פ א נ י ע. (אין טיר) טאטע, האר אויס איין מינוט אויף מיר.. איין מינוט. (מאַכט צו די טיר. אב).

ד אָ ק ט אָ ר. (לעבען אָליען). יא, דער פולס האָט גאר אנאנ־דער ריטם. א טיפער, רוהיגער שלאָף. זי אטעמט אנדערש. הא? יא, זי שוויצט... פּומפּיאַן, ווי מיינסטו, מען דארף שיקען נאָך דאָקטאר שעכטער, אדער אזעלכע צוויי גרויסע דאקטוירים ווי דו און איך, איז גענוג? און חיותין, מיינסטו, איז פון אזעלכע, וואס מען קויפט צוויי פאר א גראָשען? מיר האָבען דאך דאָ א גאנצען איינגענעם קאָנסיליום. קאלעגיום סאניטאטים, בענע? עס איז גוט, הא? מאמטשיק, דו זאָלסט מיך וועלען פאָלגען, וואָלסטו איצט גע־גאנגען שלאָפען. צייט דיינע אלטע ביינדלעך זאָלען זיך אויסרוהען.

מ א ד א ם. יעווגעני, מיר וועלען זיך איצט שוין אלע אויס־שלאָפען. מיר וועלען אזוי כראָפּען, אז אלע צרות וועלען זיך פון

דאנען צולויפען פאר שרעק. (גיט א קוק אויף שרה הינדע און זאגט עפּיס שטיל דעם דאקטאר).

ש ר ה ה י נ ד ע. זי זאָגט, אלע צרות װעלען זיך פון דא־נען צולויפען, און קוקט אויף מיר.

ז ר ח י. (שטיל). שרה הינדע, וואס האָט עפּיס פאניע געהייסען ווארטען?

ש ר ה ה י נ ד ע. איך ווייס? זי האָט דאָ אפּנים אין שטוב ווי א שווארץ יאָהר. מען ווייסט גאר ניט, אז זי איז דא. אויך מיר א דאָקטאָרשע! האָט קיין שכל ניט געהאט, פער׳שרפ׳עט זאָל זי ווערען!

ז ר ח י. שוטה, ווענען ליעגט איצט אין זין? עס וועט ווע־רען פריילעכער אויפ׳ן הארצען, וועט דער דאָקטאר זיך דערמאָנען אויף דער דאָקטארשע. אָט איז זי! וואוהין איז דאָס? (פאניע קומט מיט א קליין פּעקעלע זאכען. א טיכעל אויפ׳ן קאָפּ, אַ מענטעלע אויף די שולטערן).

ש ר ה ה י נ ד ע. וואוהין קלייבסטו זיך אזוי שפּעט, פער׳־חושכ׳טע דאָקטאָרשע מיינע?

פ א נ י ע. טאטע, איך וויל געהן מיט דיר אהיים. איך געה אוועק פון דאנען.

ש ר ה ה י נ ד ע. וואָס? וואוהין א היים?! (אלע ער־שטוינט, נאר דער דאָקטאָר בלייבט רוהיג).

פ א נ י ע. מאמא, וועסט טענה׳ן מיט מיר אין דער היים. ועסט האָבען געננוג צייט. (מיט אַ ביטערען שמייכעל). דו דארפסט וויסען, טאטע, איך בין שוין לאנג ניט קיין היגע. איך... איך בין שוין לאנג ניט דעם דאָקטאר׳ס פרוי מעהר. מיר זיינען פרעמדע, און איך וויל דאָס מעהר ניט פערלייקענען...

ז ר ח י. וואָס איז דאָס? מיין מוח קען דאָס ניט בעגרייפען. דאָקטאר, וואָס רעדט זי דאָס?

ד א ק ט א ר. מיין פריינד, זי דערצעהלט אייך די ריכטיגע ווארהייט, אזוי איז דאָס. (צו פאניען). ווי איך געדענק, מאדאם,

האָט אייך זעהר געשראָקען דאָס אוועקגעהן פון דאנען. איהר האָט מורא געהאט, דאָס וועט אייך שטויסען אויפ׳ן וועג פון אומגליק. איך האָב קיין ר'עכט און האָב קיין פערלאנג אייך דאָ צו פער־האלטען. איהר זייט פריי און קענט געהן, ווען איהר ווילט און וואוהין איהר ווילט. אָבער צ ו ו י נ ג ע ן אייך געהן פון דאנען דארף קיינער ניט. די קאָנדיציאָנען האָבען זיך ניט געביטען. קיין מענש, ווער עס זאָל ניט זיין, וועט פון מיין הויז ניט ארויס־געשטויסען ווערען אויף דער גאַס.

פ א נ י ע. דאָקטאר, קיינער צווינגט מ י ך נ י ט און קיינער טרייבט מ י ך נ י ט, חלילה. איך געה אליין.

ש ר ה ה י נ ד ע. הערסט א חכמה! אז מען טרייבט דיך ניט, נאָך וואָס זאָלסטו געהן?

פ א נ י ע. יא, דאמאלס האָט עס מיך געשראָקען, איך האָב אום יעדען פרייז געוואָלט בלייבען א מאדאם, עסען זיס און שלאָפען ווייך. איך האָב געמיינט, דאָס גאנצע גליק איז נאָר אויסצואוויזען, ווי א מאדאם. איצט פערשטעה איך א ביסעל אנדערס. איך וואָלט נאָך מיט צוויי וואָכען צוריק פערלאָזען דאָס הויז, נאָר ליאָלע'ס צושטאנד האָט מיר ניט ערלויבט. איצט, ווען זי איז, גאט צו דאנקען, בעסער, מעג איך געהן. מיך שרעקט מעהר ניט, וואָס דער טאטע, די גאנצע וועלט וועט וויסען. פערקערט, איך מיין, וואס מעהר איך וועל ליידען, וועל איך בע־סער פיהלען. וועניגסטענס וועל איך וויסען, אז מיט מיינע צרות צאָהל איך אוים מיין שווערען חוב...

ד א ק ט א ר. מאדאם, וועגען אלטע חובות דארפט איהר אייך וועניג קימערן. זאָרגט פאר דער צוקונפט...

פ א נ י ע. איך זאָרג מיך זעהר וועניג וועגען מיין צוקונפט. וואָס עס וועט זיין — וועט זיין. איך וויים ניט, אויב דאָס אינ־טערעסירט אייך, נאָר א י ך פערזיכער אייך, איך וועל אין דער שטעלע אין האָספיטאל. איך האָב מיך די לעצטע צייט צוגעקוקט

צו׳ן אזא ארבייט, און עס געפעלט מיר. אויב ניט, וועל איך דיענען... אָדער...

ש ר ה ה י נ ד ע. קוק זי נאר אן! אדער זי איז געקראָכען ביז די וואָלקענס, אָדער זי קריכט אין דר׳ערד. וואס הייסט דיענען? וואָס מיינסטו, מיר וועלען שווייגען? וואו בין איך עפּעס, הא?

פ א נ י ע. מאמא, וועסט טענה׳ן מיט מיר אין דערהיים, וויפיעל דו וועסט וועלען. איך בין שולדיג אליין און צו מיר אליין דארפסטו טענה׳ען, נאָר צו מיר!

ד א ק ט א ר. ר׳ זרחי, אויב איהר וועט האָבען אירגענד וועלכע פּרעטענזיעס צו מיר, קומט צוגעהן און מיר וועלען אלץ בעשפּרעכען. איך האָף, מיר וועלען אונז צושיידען, ווי אנשטענדיגע מענשען. מאדאם, אלע אייערע קליידער, אייערע זאכען, ציהרונג געהערט אייך און איהר קענט עס נעמען מיט זיך.

פ א נ י ע. ניין, איך וויל עס ניט און דארף עס ניט.

ש ר ה ה י נ ד ע. וואָס הייסט, דו דארפסט ניט? אוי, א בראנד זאָל איהר אין די ביינער אריין!...

ז ר ח י. ווי באלד מיינע זעהט, אז אוים מחותנים, וועט זי שוין עפּענען איהר מויל כדת משה וישראל...

פ א נ י ע. איך האָב עס ניט פערדיענט צו האָבען, און אויסער דעם, איך ווייס ניט פאר וואָס, מיר איז דאָס אלץ נמאס געוואָרען... מאמא, אין דערהיים וועסטו מיט מיר לערנען בלק. (שטיל). אויב דו וועסט וועלען, וועסטו מיך מעגען אפילו שלאָגען, וויפיעל דיין הארץ וועט געלוסטען, מיך הארט ניט. מיך הארט קיין זאך ניט... קומט, נו׳מיר געהן, האָט א גוטע נאכט אלע... גוטע מאדאם, האָט א גוטע נאכט, איך בין ניט ווערט געוועזן צו האָבען אזא מאמא.

ז ר ח י. רבונו דעלמא כולא, וואס טוט זיך דאָ? זאָל איך שטארבען, אויב איך פערשטעה א וואָרט עברי... דאכט זיך, מען רעדט ניט טערקיש, און איך פערשטעה ניט.

פ א נ י ע. טאטע, דיר וועל איך אלץ דערצעהלען, דעם גאנצען אמת... דאקטאר, אויב איהר וועט ערלויבען וועל איך נאך איין מאל א קוק טון אויף אליען און אבגעזעגנען זיך מיט איהר. עס איז וואהר, איך בין איהר קיין מוטער ניט געוועז — ווי קום איך מיט מיין שכל זיין א מוטער צו'ן אזא קינד? — אבער קיין שטיפמוטער בין איך איהר אויך ניט געוועזן. (טרערען ציטערן אין איהר שטימע).

ד א ק ט א ר. מאדאם, דאס קינד איז שוואך, דאס קינד שלאפט... דאך אויב איהר ווילט זי זעהן, האב איך געוויס ניט דאגעגען... אייערע ביידענס וועגען צוגעהען זיך יעצט און עס קאן זיין, איהר וועט זי ניט גיך נאך א מאל בעגעגנען.

פ א נ י ע. (געהט צום בעטעל). זיי געזונד, אליעטשקע. אז דו וועסט, אי"ה, אין גיכען אויפשטעהן, וועסטו שוין ניט הערען קיין מיאוסע רייד און ניט זעהן קיין שלעכטע מענשען — איך געה אוועק. (בייגט זיך צו, קושט זי פארזיכטיג און ווישט אב א טרער). נו, טאטע, קום. האט א גוטע נאכט. איך וויים, וויפיעל צרות איך האב אייך געבראכט אין שטוב אריין. הלואי וואלט איך אלעם געקענט נעהמען מיט זיך צוריק. עס איז אבער פערפאלען. האט א גוטע נאכט. (זי, זרחי און שרה הינדע געהן).

ד א ק ט א ר. גוטע נאכט. ווינש אייך אין דער צוקונפט מעהר ערפאלג. מיך פרייט זעהר, וואס מיר שיידען זיך שטיל, אהן סקאנדאלען און קריעג. מעהר אדער וועניגער, ווי אנשטענ־דיגע מענשען. איך גיעב אייך מיין האנד, מאדאם, אלס א בעוויין, דאס אויב מיר קענען זיך ניט שיידען ווי גוטע פריינד, שיידען מיר זיך דאך ניט ווי פיינדע. (שטרעקט אויס זיין האנד).

פ א נ י ע. אייער האנד? (טראכט). ניין! ניין! איך האב נאר א טראכט געטון, אז איך וועל זיך צוריהרען צו'ן אייער האנד, האט מיר אנגעהויבען ווארפען הענד און פיס. ניין! אייער האנד ניט. נאר אויב איהר וועט מיר ערלויבען... (וויינט שטארק). אויב איהר וועט מיר ערלויבען, וועל איך פאלען צו'ן אייערע

פים. (פאלט צו דער ערד). וועל קושען די ערד לעבען אייערע טריט. וועל אָבוואשען מיט מיינע טרערען... מיט מיינע טרערען... (קען ניט רעדען פון געוויין).

מ א ד א ם. יעווגעני, ווי ערלויבסטו אזא ערנידרונג פון א מענשען? (וויינט).

ד א ק ט א ר. (רוהיג). מאמא, איך זאָל זיין א ליבעראל אָדער א פילאנטראפ, וואָלט איך זיך געמאכט, אז איך בין אויסער זיך, וואָס א פרוי ליעגט אויף דר'ערד און וויינט... איך רעכען פערקערט, איך האָב קיין רעכט די ערנידרונג ניט צו ערלויבען, ווארום די ערנידרונג ערהויבט, און די ביטערע טרערען מאכען גרינגער די לאסט, וואָס דריקט דאָס הארץ... אט דעם טרויסט און די ערלייכטערונג וויל איך ביי איהר ניט רויבען... יא, אומ־גליקליכעם ווערזען, ווייז אוים מיט דיינע טרערען אַלץ, וואָס עס דריקט דיך צו דער ערד, און שטעה אויף א פרייע, און אויסערלעזטע פרוי. (פאניע און אלע פרויען וויינען).

פ א נ י ע. (שטעהט אויף). דאנקע, איהר האָט רעכט... מיר איז א ביסעל געוואָרען גרינגער אויפ'ן הארצען. איצט האָט א גוטע נאכט.

ד א ק ט א ר. האָט א גוטע נאכט. איך ווינש אייך ניט קיין שלעכטעס.

ז ר ח י. האָט א גוטע נאכט... איך פערשטעה כלל וכלל גארנישט. אָבער איך בין זיכער, אז אזא איידלער מענש, ווי איהר... האָט א גוטע נאכט.

ש ר ה ה י נ ד ע. נו, האָסט זיך שוין דא געקניעט און געבוקט צו'ן אלע אריסטאָקראטען? וועסט זיך שוין ביי מיר קניען און בוקען אין דער היים, הער אוים! (זיי געהן אַלע).

פ א נ י ע. יא, מאמא, וועסט טון מיט מיר אין דערהיים, וואָס דו ווילסט. מיר איז אַלץ איינס. א גוטע נאכט. (עפענט די טיר).

ד א ק ט א ר. נאָך איין וואָרט... מאדאם, איהר זאָגט, איהר

ווילסט איצט נעהן פיהרען איין עהרליך לעבען? אהער געהט נעהענטער! וואס שטעהט איהר ביי דער טיר? איך מוז אייך זאגען די ווארהייט, איך האב די גאנצע צייט אן אויג פון אייך ניט אראפגעלאזט. איך וויים, אלץ, וואס איהר זאגט איצט, איז קיין בלויזע פראזען. איהר האט דאס דורכגעפיהלט און דורכגעליטען. יא, איך גלויב, איהר ווילסט איצט פיהרען אן עהרליך לעבען, און אויב אזוי, פאניע, פאר וואס זאלט איהר ניט בלייבען דא ביי אונז, מיט אונז? (פאניע וויינט). פאניע, וויינט ניט... איך וויים, איהר האט די לעצטע צייט אין דער שטיל געגוג געוויינט. מיינט ניט, איך האב ניט געזעהן אייערע פערבארגענע טרערען און האב ניט געהערט אייערע פערשטיקטע זיפצען. (נעהמט איהר האנד). פאניע, איך וויים, דו האסט די לעצטע צייט מיך א ביסעלע ליעב געקריגען און איך, נאך וואס זאל איך לייקענען? איך האב דיך קיין מאל ניט פיינט געהאט... קום אהער צו מיר, אומגליקליכעם קינד. און זאל אלץ פארגעסען ווערען. (דריקט איהר האנד).

פ א נ י ע. דאקטאר, די גאנצע וועלט וויסט, איך בין אייך געוועזן אונטריי. ווי וועט איהר עס קענען פערגעסען?

ד א ק ט א ר. פערגעסען? איך וויל ניט זאגען קיין ליגען. עס קען זיין, איך וועל ניט קענען. עס קען זיין, עס איז אונמעגליך דאס צו פערגעסען. אבער איך בין זיכער, איך וועל שטענדיג זיין מענש גענוג צו געדענקען, דאס עס גיבט קיין שטערבליכער אויף דער וועלט, וועלכער האט ניט געזינדיגט. איך וועל שטענדיג זיין מענש גענוג, איך זאל מיט קיין ווארט, מיט קיין וואונק, מיט קיין מינע דערמאנען דאס פערגאנגענע און אויפדעקען די אלטע וואונדען. פאניע, וואס די גאנצע וועלט וויסט, הארט מיך ווענינ. אויב זיי וועלען דיר ניט פערגעבען, פערגיעב איך דיר. דאס שרעקליכסטע איז ניט דאס, וואס דו האסט געלעבט מיט אנאנדערען. דאס שרעקליכסטע איז דאס, וואס דו האסט געלעבט מיט מיר, ווען דו האסט מיך ניט געליעבט.

פ א נ י ע. ווי אזוי האָב איך דיך געקענט ליעבען, אז איך האָב דיך ניט געקענט פערשטעהן? אז איך האָב ניט בעגריפען, ווי שטארק, ווי גרויס, ווי מעכטיג דו ביסט? מיר, פּראָסטע מענשען, מיינען, אז שטארק איז דאָס, וואָס שרייט, דונערט, ברעכט, רייסט... און די אמת׳ע קראפט, די וואהרע, די גרויסע מאכט איז אזוי שטיל, פערבאָרגען...

ז ר ח י. ווען גאָט איז ערשיענען צו אליהו הנביא, איז ניט אינ׳ם ווינד וואָס ברעכט שטיינער, איז ער געוועזן, ניט אין שטורם, ניט אין פייער, נאָר אין דער צארטער שטילקייט — קול דממה דקה, דאָס איז די אמת׳ע קראפט.

פ א נ י ע. צו שעצען די אמת׳ע, די וואהרע מאכט, דאָס קומט אונז אָן מיט צרות. אָבער ווען מיר הויבען שוין יא אָן צו פערשטעהן... אה, ווען מיר הויבען שוין אָן צו פערשטעהן!...

ח י ו ט י ן. אָט דאָס איז דאָך דאָס אומגליק מיט דעם מענשען פון פאָלק. ווי ער הויבט אָן אביסעל פערשטעהן — הויבט ער אָן פערגעטערן. פערגעטערן דארף מען קיינעם ניט! קיינעם ניט!...

ד א ק ט א ר. ער וויל זיך מיט מיר קריגען, ווייל ער פערגינט מיר ניט די פערגעטערונג.

ח י ו ט י ן. מיט איהם קריגען! אויף מיין וואָרט, ער ווייסט אליין, ווי גרויס ער איז... דאָס איז די אמת׳ע גרויסקייט: זי ווייסט ניט, אז זי איז גרויס... זי בעזיעגט אָבער אלץ און בעהערשט יעדען. (אומארעמט איהם). מאדאם גאלדענווייזער, איך האָף, איך וועל יעצט פערדיענען אייער פריינד צו זיין. (קושט פאַניע׳ס האַנד מיט גרויסער אַכטונג).

מ א ד א ם. קום אהער צו מיר, פאניע, קום צו מיר, ארעמעס קינד. האָסט זיך, נעבאך, גענוג אָנגעליטען. (פאניע זעצט זיך נעבען איהר). טאָכטער מיינע, די וואהרע פרייד קומט נאָר דורך גרויסע שמערצען... (אומארמט זי). קום אהער, יעווגעני. איך ווייס, איהר האָט פיעל פון וואָס צו רעדען. (ווען דער דאָקטאר געהט צו,

שטעהט פאניע אויף. ווען ער זעצט זיך, זעצט זי זיך לעבען זיינע פיס אויף דר'ערד. זיי רעדען שטיל און רוהיג. אלע מיט'ן רוקען צום קראנקען קינד'ס בעטעל. פומפיאן געהט צו צום בעטעל, אונטערזוכט די קראַנקע. קיינער בעמערקט איהם ניט).

ח י ו ט י ן. (צו זרחי'ן און שרה הינדען). נו, איצט קענט איהר זיצען א ביסעל. מאדאם שרה הינדע, איהר האָט ערשט פערלוירען א גוטען פּאַדריאַד. איהר האָט שוין געמיינט, איהר וועט האָבען וועמען צו שעלטען און פלוכען יאָהרען לאנג, צום סוף — בלא! פאניע איז יעצט אונזערע אויף צו'ן אמת.

ז ר ח י. דאָס דערמאָנט מיר א וואוילע זאך. איהר האָט דאָך מסתמא געהערט די געשיכטע פון צוויי ווייבער, וואָס האָבען זיך געקריגט אום פעלד מעסטען, איהר ווייסט, וואָס פעלד איז אין יודיש?... א יודיש פעלד איז דער בית עולם... הערט־זשע... (זיי זעצען זיך אלע דריי, זרחי דערצעהלט שטיל).

פ א נ י ע. איך גלויב זיך אליין ניט. איז דאָס מעגליך? מיר זיינען קיין פרעמדע מעהר? פערגעבען? אלץ פערגעבען? גאטעניו פאטער, איך פערדיען דאָס ניט...

ד א ק ט א ר. קינד, ווען מיר זיינען געווען אייגענע, זיינען מיר געווען פרעמד, און ווען מיר זיינען געווען פרעמדע, זיינען מיר געוואָרען אייגענע... יא, פאניע, פערגעבען אויף אימער און אייביג. ווארום פערשטעהן הייסט: פערגעבען... (ער לעגט זיין האַנד אויף איהר קאָפּ.ביידע גרופּען רעדען גאַנץ שטיל און רוהיג).

פ י י ו ו ע ל. (בלייבט אייניגע אויגענבליקען ווי פערשטיי־נערט, גאַנץ שטיל). די לעבעדיגע דענקען פון לעבען... אוי, עס איז גוט, וואָס ער איז איצט ניט אליין... דאָך זיין גרינגער אריבער־צוטראָגען. און דאָס... קינד... איז טויט... ארעמע ליאָליע! (פאַלט צו צום בעטעל און וויינט שטיל. אלע רוהיג און גליקליך ווי פריהער).

פ אָ ר ה א נ ג.

קאטאלאג
פון די
אינטערנאַציאָנאַלע ביבליאָטהעק

פרייז

פיליפ קראנץ, קולטור געשיכטע, 3 בענדער, געבונדען,
יעדער באַנד .... .75
" " פראַנצויזישע רעוואָלוציאָן, געבונדען 1.00
" " אַמעריקאַ פאר קאָלומבוס, געבונדען ...... .50
" " יציאת מצרים, פאַפּיער .... .15
" " וואָס הייסט נאַציאָן .... .10

לעבענס-בעשרייבונגען פון בעריהמטע מענער.
אַ זאַמלונג פון ביאָגראַפיעס פון די גרעסטע דענקער,
פּאָעטען און שריפטשטעלער פון דער אַלטער און נייער
צייט, אין 3 בענדער, געבונדען, יעדער 1.25

מאָרים ראָזענפעלד, שריפטען, 1טער סעט, באַנד 1, געבונדען 1.00
" " " " " " 2 " 1.00
" " " " " " 3 " 1.00
" " נייע שריפטען 2טער סעט, באַנד 4, געבונדען 1.25
" " " " " " " 5 " 1.25
" " " " " " " 6 " 1.25

פרייז

ד. פינסקי, ערצעהלונגען, 2 בענדער, געבונדען, יעדער באנד 75.

״ אייזיק שעפטעל, דראמא .... 15.

דר. קאספע, מעכאניקע .... 10.

״ ״ כעמיע .... 15.

״ ״ אסטראנאמיע .... 15.

יהואש, געזאמעלטע ליעדער, געבונדען 1.00

י. גארדין, ערצעהלונגען, געבונדען .... 75.

״ ״ סאפפהא .... 25.

״ ״ גאט, מענש און טייפעל .... 25.

״ ״ אלישע בן אבויה .... 15.

״ ״ דער אונבעקאנטער .... 20.

״ ״ די אמת׳ע קראפט .... 20.

מאקסים גארקי, ערצעהלונגען .... 15.

״ ״ אינטערוויום .... 15.

ליעוו טאלסטאי, איינציגער מיטעל .... 5.

״ ״ פאטריאטיזמוס און רעגירונג .... 5.

״ ״ צום ארבייטער פאלק .... 15.

דר. ח. זשיטלאווסקי, דער סאציאליזם און די נאציאנאלע

פראגע .... 40.

ז. ליבין, געקליבענע סקיצען, געבונדען .... 75.

מ. באראנאוו, דער מענש און די נאטור .... 10.

לעאפ. קאמפף, פאר׳ן שטורם, דראמא .... 20.

הענריק איבסען, די גייסטער ״ .... 20.

„קניאז פאטיאמקין“ .... 20.

דר. ש. פעסקין, סטרייקס...................... 5.

פרייז

דזשאהן סטוארט מילל, פרייהייט, איבערזעצט אויס דעם ענגלישען אָריגינאַל מיט אַ ביאָגראַפיע פון פּערפאַ־ סער, פון דר. י. א. מעריסאָן, מיט אַן הקדמה פון דר. ח. זשיטלאָווסקי, געבונדען .... 75.

דר. פּאול עלטצבאכער, דער אַנאַרכיזם, איבערזעצט פון דר. י. א. מעריסאָן, געבונדען 1.00

מיכל קאפלאן, גהעטא־קלאַנגען .... 25.

פאלגענדע ווערק ווערען פערפערטיגט צום דרוק:

א פאָלשטענדיגע אויסגאַבע פון י. ל. פרץ'ס שריפטען
דר. ח. זשיטלאָווסקי'ס שריפטען
ליעסינ'ס געזאַמעלטע ליעדער
יודישע פאָלקס-ליעדער געזאַמעלט פון י. ל. כהן
דער מטורף, דראמא אין 4 אַקטען, פון יעקב גאָרדין
ל. טאָלסטאָי'ס די שקלאַפעריי פון אונזער צייט
" " דער סוף פון דער היינטיגער וועלט
" " די אויפשטעלונג פון גיהנם
" " וועגען דער געזעלשאַפטליכער בעוועגונג אין רוסלאַנד
" " תחית המתים
היינעס געדיכטע, איבערזעצט פון ד. פינסקי
געקליעבענע ערצעהלונגען פון גיואי דע מאפאסאן, איבערזעצט פון י. ענטין

אדרעסירען:

The International Library Pub. Co.
102 & 104 W. 38th ST.
NEW YORK.